

Республикалық оқу-әдістемелік журнал
Республиканский учебно-методический журнал

Редакцияның мекен жайы:
Астана қаласы, Кенесары көшесі, 40
«7 континент» БО, 15 қабат

Журнал ҚР Мәдениет және спорт министрлігінің
есебіне қойылған. 2009 жылғы 20 ақпандағы
№ 9909- Жеке есепке қою туралы куәлік.
Жазылу индексі-75289

Қосымша білім және тәрбие

№ 3 шығарлым 2024 жыл

Тел.: 8 (7172) 64-75-87

E-mail: kosymsha20@bk.ru

8(7172) 64-75-87

E-mail: kosymsha20@bk.ru

Өскелең ұрпақтың рухани-адамгершілік қасиеттерін қалыптастырудағы қобыз аспабының маңызы Наханова Г.К. 3	Влияние музыкального оформления занятий по хореографии на эстетическое развитие учащихся Афендулиди Е.Н. 81
«Қосымша білімнің жемісі!» Даулетова Г.Т. 6	Костанайскому дворцу пионеров 60-лет Баймусина Л.И. 85
«Современные технологии в Декоративно-прикладном творчестве» Трубникова Л.Н. 14	Формирование навыков практического решения художественных задач через резьбу скульптур малых форм Джунусов Р.Р. 88
Школьное самоуправление через призму поколений зуммеров и альфа Оразалина З.А. 15	Ұлттық киімдерді брендтеп, оны трендке айналдыру - жасөспірімдерге этноколоритті насихаттаудың жолы Ермаханова Н.Е. 92
«Развиваем творчество» Кажикаримова А.Е. 21	Қазағымның жүрегінен жаралған, Даламыздың үнісің сен, домбыра! Әлпен Н. 104
Волонтерство – социальный фундамент молодежи Булгачева М.Ю. 24	«Развитие практических навыков учащихся при обучению искусству пейзажешкольников младшего возраста (живопись)» Искакова А.Б. 108
«Ізгі бастаудан нұрлы болашаққа» Боранбаева Г.Б. 26	Формирование и развитие выворотности тазобедренного сустава на занятиях классической хореографией Качанова А.С. 110
Понятие, виды и проблемы бытового насилия Алтыбекова С.Т. 29	Ұлттық құндылықтар мен рухани мұралар - Жамбыл Жабаев шығармаларының темір қазығы Колбаева М.Н. 113
«Жігер» жастар қозғалысының «Ақпарат» фракциясы Токейбекова А.К. 33	«Специфика развития музыкально-ритмических способностей детей на уроках хореографии» Коротких Ж.В. 116
Колледж тынысындағы студент парламентінің рөлі Сыйырбаева З.А. 34	«Решение образовательных вопросов и система оценивания в 1-7 классах балетной школы» Кучербаева А.К. 120
Дебат – жаңа идеялар алаңы Сұлтанова Д.О. 36	Музыкальные способности и их развитие в процессе обучения на фортепиано Литягина В.Ю. 124
Облыстық экологиялық-биологиялық орталығының ауыспалы құрам оқушыларымен жұмысы Нуралиева Т. 38	«Дополнительное – не второстепенное!» Лысоченко С.Д. 129
Пластикалық қалдықтарды кәдеге жарату және қайта өңдеу проблемасы Махмұт А.Ж. 40	«Шебер қолдар үйірмесінде» ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың шығармашылық қабілеттерін арттыру Макеева Ф.Т. 132
Сложности в выборе репертуара вокалиста на современном этапе обучения Боқушева Г.Ж. 43	Разработка открытого урока «Работа над техникой в средних классах фортепиано» Силантьева Е.А. 135
Использование здоровьесберегающих технологий в работе с детьми с особыми образовательными потребностями (ООП) в рамках детской музыкальной школы Гафурова Н.Р. 45	«Көңілді үзіліс» жобасы Тлекова А.Е. 142
Значимость экономических знаний для членов студенческого парламента Амангельдинова Ж.А. 50	«Қазанғап «Орынбай Ақжелен» Тулегенова Б.М. 144
Роль ансамблевой игры в музыкальном и творческом развитии ребенка в классе фортепиано Дмитриева С.Ю., Хвойницкая А.Л. 51	Мектептің даму жоспарының стратегияларын тиімді, қадамдарын нақты дамуға бағыттау жолдарының әдістері Үмбетова Г.Г. 148
Методическая разработка урока сольфеджио на тему «Развитие метроритма» Керейшис В.Н. 53	«Алтыбақан» ойын – сауық кешінің сценарийі Ахметова Н.Т. 152
Разработка урока «Пути преодоления проблем технического развития юного пианиста» Колчева Г.А. 58	Үш тілді меңгеру – жарқын болашақтың кепілі Биболова Т.Т. 155
Общие принципы работы над музыкальным произведением Литвинова О.В., Хан Е.И. 64	«Көркем әрекет-би өнерінің негізгі тілі» Даму А. 159
Обобщение эстетического опыта Ковалёва С.А. 66	Дәстүрлі ән өнері Дидебаева Ш.Ж. 160
Внедрение инновационных технологий в обучении вокально-хоровым навыкам Козырь Е.А., Кустова Ю.П. 69	Хореография өнері арқылы әсемдікті тануға жол ашу Болатханқызы Г. 162
Проблемы интонирования в классе фортепиано Схабицкая Т.В. 72	Инстаграм мен тик токтың ағылшын тілін үйренуде алатын орны қандай? Абидоллаева Б.С. 163
«Коррекция синдрома профессионального выгорания среди педагогов - путь к гармонии» Сарсенбинова А.А. 74	

Қобыз аспабын меңгеру барысында ысқышпен жұмыс істеу әдістері және штрихтарды қолдану арқылы ойнау техникасын жетілдіру

Ратаева Г.С......166

М.Мақатаев шығармашылығы арқылы оқушылар бойында патриоттық сананы тәрбиелеу

Сарқытқызы Қ......170

Қосымша білім беру мекемесінде әдістемелік жұмысты ұйымдастыру

Сейтказинова Г.С......174

Қосымша білім беру ұйымының бала тәрбиесіндегі алатын рөлі

Уалиева А.У......176

Ғаламшарлар әлемі

Аманғали А.А......179

Қосымша білім беру ұйымдарында иппотерапия сабағын өткізу әдістемесі

Кулмажитова А.М......181

Кастомайзинг – страсть превращать одежду в эксклюзив!

Раимбаева А.А......184

Раушан гүлдерін күз мезгілінде көбейту әдістері

Рыскалиева А.М......186

Концепция воспитания молодого поколения Павлодарской области

Ашенова Б.Е......189

«Использование нетрадиционной техники-рописи на птичьих перьях в изобразительном искусстве»

Дмитриева В.А......191

Оқушылар сарайы – балалардың шығармашылық мекені

Еруббаева А.Ж......195

Театр өнерін бейімдеп оқыту үшін ата-аналармен жұмыс жасау әдістері

Ешимкулов Ж.М......197

«Современные мультимедийные технологии»

Жумажанова А.А......198

Жақсы мінез бен ақыл күші біріксе – бұлар адамгершілік қасиеттер (Ыбырай Алтынсарин)

Иманбекова Г.М......201

Формирование «мягких» навыков у детей дошкольного возраста

Паскарь И.П......205

«Новые возможности и стратегии деятельности организаций дополнительного образования в современных условиях»

Чидунчи Е.И......208

Меншік иесі – Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің «Республикалық қосымша білім беру әдістемелік орталығы» РМҚК (Астана қаласы)

Редакциялық кеңес:

Шер Р.П., редакциялық кеңестің төрағасы, ҚР ОАМ РҚББОӘО директоры

Гончаров А.С., «Қалалық техникалық шығармашылық орталығы» ММ қосымша білім беру педагогі, «Радио және робот техникасы» үйірмесінің жетекшісі.

Мажитов М.К., Қарағанды қаласы ЮНЕСКО Клубы №2 Өнер мектебінің директоры.

Еруббаева А.Ж., Павлодар қаласы, М.М. Катаев атындағы Оқушылар сарайының директоры.

Оразова Т.Б., ЮНЕСКО клубы Балалар көркемсурет мектебінің директоры, Шымкент қаласы.

Сенгалиев О.Т., Ақтөбе қаласы Жас натуралистер станциясының директоры.

Шығарумен жұмыс жасағандар:

Бас редактор –Атажанова Л.А.

Жауапты редактор – Досжан Г.Ж.

Дизайн – Хұрмет К.Х.

Редакцияның мекен-жайы: Астана қаласы, Кенесары к-сі, 40, «7 континент» БО, 15-қабат.

Тел.: 8 (7172) 64-75-87, e-mail: kosymsha20@bk.ru

Журнал ҚР Мәдениет және спорт министрлігінің есебіне қойылған.

2009 жылғы 20 ақпандағы № 9909-Ж есепке қою туралы куәлік.

Жазылу индексі – 75289.

Редакция материалдардағы ақпарат үшін жауап бермейді. Редакцияның пікірі автордың пікірімен әрдайым сәйкес келмейді. Қолжазбалар рецензияланбайды және қайтарылмайды.

Редакция мақалаларды, әдістемелік әзірлемелерді қысқартуға, редакциялауға және қажет болса, әдеби түзетулер жасауға құқылы. Респонденттердің материалдары қайтарылмайды және рецензияланбайды. Редакция хат алмаспайды.

ҚҰРМЕТТІ ӘРІПТЕСТЕР!

«Қосымша білім және тәрбие» педагогтерге арналған республикалық оқу-әдістемелік журналы бүгінгі таңда еліміздегі балаларға арналған қосымша білім беру жүйесінде жалғыз республикалық басылым болып табылады.

«Қосымша білім және тәрбие» журналының мерзімдік шығарылымы: 1 жылда 4 рет қазақ және орыс тілдерінде.

Журналда оқу-тәрбие үдерісіндегі инновациялар мен инновациялық технологиялар жөнінде мақалалар және тағы басқа материалдар жарияланады.

Біздің журналымыздың оқырмандары – жалпы орта, қосымша (оқушылар үйі, сарайы, балалар мен жасөспірімдер шығармашылығы орталығы; жас натуралистер, туристер, техниктер станциялары; балалар өнер мектебі, балалар музыка мектебі, балалар көркемөнер мектебі; балалар аула клубы және т.б.), кәсіптік және техникалық білім беру ұйымдарының, балалардың қоғамдық ұйымдарының педагогикалық қызметкерлері.

Журнал редакциясының келісімі бойынша Сіз ұйымның қызметі туралы және мерейтойлық материалдарды жариялай аласыз.

Сіз толық ақпаратты 8 (7172) 64-75-87 телефоны немесе e-mail: kosymsha20@bk.ru арқылы біле аласыз

ӨСКЕЛЕҢ ҰРПАҚТЫҢ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ҚАСИЕТТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ҚОБЫЗ АСПАБЫНЫҢ МАҢЫЗЫ

Наханова Гульжамал Карибековна
Жамбыл облысы Байзақ ауданы Бұрыл ауылы «Өнер мектебінің»
прима қобыз аспабы пәнінің қосымша білім беру педагогы

Қобыз аспабы – ежелден қалыптасқан мәдени дәстүрдің негізін қалаушы, ысқышпен ойналатын төрт ішекті музыкалық аспап. Дыбыс ішекті тырнақ көбесімен басу арқылы шығады. Ішектері ми-2, ля-1, ре-1, кіші октаваның «соль» дыбысына бұралады. Диапазоны үш жарым октава. Қобыз аспабында қазақ халқының және түрлі халықтардың халық әндері мен күйлері, күрделі шығармалары да орындалады. Ертеде қобыз аспабын бақсы-балгерлер, шамандар халықты емдеп, түрлі аурулардан айықтыру мақсатында қолданған. Музыкалық аспаптар ертеден бастап халық өміріне белгілі бір қызмет атқарып, оның әдет-ғұрпынан, салт-дәстүрінен маңызды орын алған. Қобыз аспабы белгілі бір тарихи кезеңде өмір сүрген, бір немесе бірнеше халыққа белгілі бір этникалық топқа тән аспап. Ертегі, аңыз, эпостық жырларды, салт жырларды (лирикалық жанр) қазақ фольклорының жанры екенін білеміз. Көне заманда жыр, терме-толғау үлгісіндегі эпикалық мақамдар бір ғана қобыз аспабымен айтылатын болған. Осы орайда мына бір тарихи айғақты айта кетуге болады. 694 жылы түркі тайпалары Түрік қағанатын қайта орнатқанда, Қытаймен жиі қақтығысқан кезде Қытайлықтар түркі тайпаларын бітімге шақырып, соңында той тойланады. Сол тойда түркі тайпалары қобыз аспабының сарынымен жыр айтады. Мұны естіген қытайлықтар қобыздың үнін көктің үніне теңеген.

Қобызды ең алғаш ірі музыка өнерпазы, музыка ілімінің ірі тұлғасы Сұлтан Уәйіс «Жалайыр» жасаған көрінеді. Сұлтан Уәйіс ребаб аспабының мойыны (грифин) мен басын (корпусын) қосу арқылы жасап шығарған екен. Ол қобыз үш ішекті болса керек. Қазақ даласында қобыз музыкасының атасы – Қорқыт. Оның сарындары барлық қобызшылар мен бақсыларға үлгі болған. Ертеде бақсылар мен жыраулар қобызды сарнатқанда дауыл тұрып, алты қанат үй шайқалыпты дейтін аңыз-әңгімелер ел арасында көп айтылған. Сол дәуірде қобыз аспабының культі діннен күшті болған. Мысалы, «Қорқыт ата кітабында» айтылғандай батырлар жауға аттанар кезінде қобыз (нар қобыз) сарыны ойналған. Әрбір оғыз батыры беліне нар қобыз байлап жүретін болған. Жау қолына түскен Бәмсі-Байрақ (Алпамыс) өзін іздеп келген оғыз батырларына қобыз сарынымен хабар білдірген екен.

Қазіргі кезеңде қобыз аспабында ойнаудың мүмкіндігі кеңейіп, ойнау ерекшеліктері артуда. Бүгінгі таңда қобыз аспабына деген кейінгі ұрпақтың қызығушылығы артып, аспапқа деген сұраныс көбеюде. Өйткені қобыз аспабы қазақтың домбыра аспабымен қатар насихатталуда. Алыс шет ел халықтарының өздері осы аспапқа деген қызығушылықтарын үлкен сұраныспен көрсетуде. Олай дейтініміз – қобыз аспабының әлемдік аренада әйгілі скрипка аспабынан кем емес екендігін біздің еліміздің көптеген өнер майталмандары дәлелдеп көрсетті.

Музыка – өнердің бір түрі деп қарасақ, қосымша білім беретін мектептерде білім мен тәрбие берудің маңызды бір саласы болып табылады.

Қобыз аспабы – эстетикалық тәрбиенің маңызды бір бөлігі бола отырып, жеке тұлғаның ақыл-ойы мен дене бітімін жетілдіріп, жан-жақты өмір тәжірибесін кеңейтуде, қызығушылық біліктілігін және ойлау қабілетін дамытуға, шығармашылық іскерлікке тәрбиелеуге мүмкіндік туғызады, жүзеге асырады. Балалардың тыңдау, есту, есте сақтау, зер салу, ойлау, көз алдарына елестету қабілеттері дамып жетіледі. Сонымен бірге музыкалық-сенсорлық қабілеттері де қалыптасады. Міне, қобыз музыкасы арқылы өскелең ұрпақты алғашқы сыныптардан бастап-ақ адамгершілік, мейірімділік, инабаттылық,

отансүйгіштік, туған жерді аялау, қарапайымдылық пен имандылық қасиеттеріне де тәрбиелеуге болады.

Бала әрбір тыңдаған музыкалық шығармаларына толғанады, шығарма авторының жеткізейін деген ойын орындау арқылы өзінің ішкі ой-толғанысын тұжырымдайды. Сонымен бірге сазгерлердің өмір жолымен де танысып, шығарманың шығу тарихын жіті білетін болады. Қай заманда болмасын, адамзат алдында тұратын ұлы мұрат-міндеттерінің ең бастысы – өзінің ісін, өмірін жалғастыратын салауатты да саналы ұрпақ тәрбиелеу.

Қазақ халқының ұлы перзенті – Абайдың «Артыңа із қалдырғың келсе, кейінгі ұрпаққа адамгершілік нұрын сеп, білімге тәрбиеле, болашағымыз өз ұлт өнері мен мәдениетінің тұнығынан сусындап, тарихын терең түсінетін болсын» деген өсиеті болашақ ұрпақты өнер мен білім арқылы тәрбиелеудің қажеттілігі мен маңыздылығын дәлелдейді. Еңдеше бүгінгі оқушы – ертеңгі дүние тұтқасын ұстап, халық мәдениетін көтеретін азамат.

Күнделікті сабақ барысында негізінен қобыз сабағында шығарманы аспапта орындау қызметі көбірек болады, міне, осы кезеңде балалар жаңа шығарманың мазмұнын терең түсініп, техникалық дағдыларын тереңірек меңгеруге жаттығады. Көргенін, естігенін тыңдай отырып, дәл қайталауға талпынады.

Қобыз аспабын үйрету барысында баланың жас ерекшелігін ескере отырып, оның ойына, психикасына жақын тақырыптағы шығармаларды үйретумен қатар, оның бойына небір құнды қасиеттерді қалыптастырамыз. Әсемдік-эстетикалық талғам жеткіншек бойына түрлі музыкалық-лирикалық шығармалардағы образдар арқылы ұялайды. Мысалы: Е.Брусилловскийдің «Шолпан», «Қыз арманы», халық әні «Қамажай», «Елигай» сияқты әндерді үйрету арқылы сол ән тарихындағы қыздардың сұлулығын, әсемдігін, мінездерінің көркемдігін, инабаттылығын суреттеп айта отырып оқушының бойына ұялатамыз. Бұл шығармаларды аспапта орындаған оқушылар шығарманың шығу тарихына терең үңіліп, мән беріп, сыршыл дыбыстармен орындау арқылы өзі де сұлу болуға ұмтылып, еліктейді. Яғни әсемдік талғамын, инабаттылықты бойына сіңіре бастайды.

Табиғат сұлулығын бейнелейтін шығармаларды орындағанда өздерін қоршаған ортаның кереметтілігін түсіне отырып оны қорғауға, аялауға бейімделеді. Бұл орайда Ұлы күйші Ықыластың «Жез киік», Беларусь халық әні «Бөдене», Ақан серінің «Қараторғай», Ө.Байділдаевтың «Туған жер», А.Жұбановтың «Көктем» сияқты т.б шығармаларын үйрету барысында жеткен нәтижелерді айтуға болады. Мысалы, Ықыластың күйі «Жез киікті» үйреткенде автордың өмірбаянына қысқаша тоқталып, әңгімелеп беру керек. Ықылас Дүкенұлы (1843-1916 жж) – қазақ халқының аса дарынды ұлдарының бірі, көрнекті композитор. Ол Оңтүстік Қазақстан облысы Созақ ауданында дүниеге келіп, Жамбыл облысы Сарысу ауданының Қуарал деген елді мекенінде дүниеден озған.

Оның бейіті киіз үй тәріздес темір тормен өріліп салынған, маңдайында Ықылас Дүкенұлы деген жазуы бар. Ықылас Қорқыттан қалған дәстүрлі қобыз тартуды қайта жаңғыртып, жаңадандырған. Ол қобыз сазын заман кернеуіне сай ең биік көркемдік сапаға жеткізді. Ал «Жез киік» күйінің шығу тарихына тоқталатын болсақ, Ықылас ел аралап жүріп, өзінің бір сапарында «Жез киік» туралы аңыз естиді. Сол аңызда кең даланың мақтанышы мен сұлуы – киікті керемет сұлу сөздермен суреттейді. Аңшылардың ұғымы бойынша киік жас нәрестесін аман-сау өсіру қамын ойлаған анаға ұқсас. Тіпті терісінің жүнінің кереметтігі сонша, изен секілді небір сары шөптерге ұқсас түсі күнге шағылысып, адам назарын өзіне қатты аударған екен. Сондықтан, аңшылар оны көздеп ата-алмаған, қуып жете алмаған. Өте сақ, жүйрік, сезімтал жануар болған. Оның ұзақ өмір сүруінің себебі де осы болса керек. Оның тау-құздардың шатқалында еркін жүріп, шексіз кең даланың төсінде, табиғаттың тамаша көркі аясында серуен құрып, жайылып жүргенін суреттейді. Міне, осындай көріністі көз алдына елестеткен композитор жануардың сұлулығына ынтық болып, табиғат байлығына деген кіршіксіз махаббат сезімін күй арқылы бейнелейді. Нәтижесінде «Жез киік» күйін шығарып, одан Ашай, Әйкен, Сүгір сынды шәкірттері арқылы халық арасында жатталып, жалғасын тауып, қазақ музыка өнерінің негізін қалаушылардың бірегейі А.Жұбановтың арқасында нотаға түсірілгені баяндалады. Күйге музыкалық талдау жасап, оның құрылысы туралы айтылады. «Жез киік» – орташа

жылдамдықта 2/4 өлшемде, ре мажор тональдігінде орындалады. Диапазоны фа-1-ми-3 ноталар аралығы. Күйдің шарықтау шегінде флажолеттер кездеседі. Осыдан кейін, балалар керемет сезімге беріліп, өздері жануарды көзімен көргендей күй кешеді. Яғни, күй туралы әңгіме арқылы үлкен әсер беріп, эмоцияға ықпал етеміз. Ендігі кезекте, күй тарихын тыңдап, ұйып отырған балаларға күйді аспаппен мәнерлеп орындап беру керек. Аспапта орындап көрсетудің құндылығында шек жоқ. Күйдің мелодиялық әсемдігі, шабыттылығы тыңдаушысын баурап алады. Күй өте әсерлі, мелодиялық мазмұнға бай. Ойнап көрсету арқылы тыңдаушыда эмоциялық орта қалыптасады. Оқушылардан «Күй музыкасы нені бейнелейді?» - деп сұрағанда, «Көркем табиғатты» - деп жауап береді. Керемет сазды дыбыстармен өрілген музыкалық шығарманы тыңдаған, орындаған тұлға музыканы бүкіл болмысымен түсініп, өмір сүруге деген құштарлығы артып, қайткенде де өзі жаттап алуға тырысып, сол бір сыршыл арманның жетегінде қиялдайды. Тұлғаның бойында жақсы қасиеттермен қоса экологиялық мәдениеті қалыптаса бастайды. Ал марш екпінінде жазылған Е.Хасанғалиевтің «Атамекен», С.Мұхамеджановтың «Шаттық Отаны» шығармаларын орындауда отансүйгіштікке, отанқорғаушылыққа деген сезімдері оянып, патриоттық сезімін баурап әктері сөзсіз.

Оқушыларға қобыз аспабын үйрету процесінде ақыл-ой тәрбиесінің дамуын тілге тиек етер болсақ, есте сақтау қабілеті, ойлау қабілеті, қиялдау қабілеті жетіліп, зейіні дамиды. Сонымен қатар, шығармашылық қабілеті дамып, өз бетінше білім алуға ұмтылады, оқуға деген қызығушылығы артады. Ортада жолдастарының арасында өзін бағалай білетін мәдениетті тұлға бола бастайды. Музыканы ойнап үйрену арқылы түрлі музыкалық жанрларды ажырата білетін, музыкалық терминологиямен ойын еркін жеткізе білетін сауатты тұлға екенін көрсете алады. Үйренген шығармаларын көркемдік жағынан мәнерлі ойнай отырып, сол мақсатта нәтижеге жетуге тырысады. Бұл орайда тұлғаның шыдамдылық қасиеті қалыптасады.

Бірте-бірте шығарманы ойнау техникасы өсіп, толыққанды белгілі бір шығарманы өз характерінде ойнау деңгейіне жеткен кезде, оқушыны сахнаға шығарып, сахна мәдениетіне бейімдей бастау қажет.

Сахна – өте киелі де, қасиетті орын. Сахнаға, көрерменнің алдына шыққан бала өзін өз қатарынан ерекше сезініп, өзінің артықшылығын байқап, ерекше бір күйге енеді. Яғни, үлкен жауапкершілікпен қатар, сахна мәдениетінің дағдыларын сезіне бастайды. Сахнада қобыз аспабымен өнер көрсеткен сәтін жиі-жиі есіне алып, сахнадағы сол бір керемет сәттің шаттығын, дүркірете қол шапалақтаған көрерменнің ыстық ықыласын ұмыта алмай, бақытты кезеңді бастан өткереді. Тұлғаның адамгершілік мәдениетін қалыптастыруда күнделікті оқу процесінде сыртқы келбеті, тұрмыс-тіршілік дағдылары, қарым-қатынас мәдениеті, әдептілік қасиеті дағдыға айналады. Біздің тәрбиеленушілеріміз ұлттық мұраны сүюге, баптап күтуге қалыптаса отырып кішіге ізет, үлкенге құрмет көрсету дағдыларын игереді. Адами іс-әрекеттер жасау тәжірибесін жинақтап, дінін, тілін құрметтеп, ұлттық дәстүрді сақтай білетін тұлғаға айналады.

Сондай-ақ, қобыз сыныбында дәріс алған тұлғаның өз қабілетін бағалау арқылы қобыз аспабын кәсіби мамандық етіп таңдауға қызығушылығы артып, болашақта материалдық жағдайын жақсартуға ұмтылысы қалыптасады. Бұл орайда, педагогтар тұлғаның экономикалық мәдениетін қалыптастыра отырып, кәсіби бағдар береді.

Тұлғаны осындай музыкалық аспаптар арқылы қосымша білім беру мекемесінде тәрбиелей отырып, педагогтар көп нәтижеге, көптеген табыстарға жетері сөзсіз. Негізгі мектептен тыс уақыттағы тұлғаның бос уақыты қосымша білім алумен өтеді. Ол кезеңде оқушының жаңа ортасы, жаңа достары пайда болады. Қосымша білім беру мекемесіне қабылданғаннан кейін оқушы өзіне арнайы күн тәртібін сақтау керектігі туындағанын, яғни үлкен жауапкершілік жүктелгенін сезінеді. Ал жауапкершілікті сезінген, қызығушылығы басым оқушы нәтижеге жетуге тырысады. Бұл кезеңде, оқушы уақытын тиімді пайдалануға сабақтан кешікпеуге, тапсырманы уақытылы орындап келуге, мұғалімнің сенімін ақтауға, денсаулығын күтіп жүруге, таза жүруге, теріс әдеттерден аулақ болуға өзін бейімдейді. Бұл процесс тек 2 немесе 3 ай ғана өтпейді, ол қосымша білім беру мекемесіне келген күннен бастап 5-6 немесе 7 жыл мерзімге созылады. Осы уақыттың ішінде оқушы арнайы білімі бар, жеке педагогтың әр сабағынан дәріс алып, бүкіл болмысы, психикасы өрістеп

жетіледі.

Қобыз аспабынан сабақ беретін педагогтың қызметі үлкен әлеуметтік мәнге ие. Ол тұлғамен жұмыс жасай отырып, өмірге деген көзқарасын, дүниетанымын, талғамын, мінез құлқын қалыптастырады. Өскелең ұрпақты үздік, әлемдік мәдени жетістіктерге жетелейді. Бұл ретте музыкалық оқыту-тәрбиелеу процесі мынадай роль атқарады:

- музыка адам баласы дүниеге келген күннен бастап онымен бірге өмір сүреді;
- музыка өнер ретінде адамдар санасына үлкен әсер етеді;
- музыка адам баласына жағымды әрекеттер сыйлайды;
- музыка ақыл-ойды дамытады.

Өскелең ұрпақтың рухани-адамгершілік қасиеттерін қалыптастыруда қобыз аспабының маңызының зор екені осы мысалдардың айғағы дей келіп, сөзімді қорытындыламақпын.

Біз – қосымша білім беру педагогтары, тұлғамен жұмыс жасай отырып, көзі ашық, жан-жақты дамыған, белгілі саз аспабын немесе өнер түрін өз деңгейінде меңгерген, эстетикалық талғамға бай, ақыл-ойы кемел, өз тілін жетік білетін, құрметтейтін, салауатты өмір салтын қалыптастыра білетін, рухани-адамгершілік қасиеттерге бай жеке тұлға қалыптастырамыз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. А.Жұбанов: «Ғасырлар пернесі» – Алматы, 2002 ж.
2. Ә.Жүнісов: «Бабалар дәстүрі» – Алматы, 1992 ж.
3. Ә.Қоңыратбаев, Т.Қоңыратбаев: «Көне мәдениет жазбалары» – Алматы, 1991 ж.
4. Б.Қыдырбаева: «Мектептегі музыкалық тәрбие беру әдістемесі» – Астана, 2004 ж.
5. Б.Сарыбаев: «Қазақтың музыкалық аспаптары» – Алматы: «Жалын», 1978 ж.
6. С.Ұзақбаева: «Тамыры терең тәрбие» – Алматы, 1998 ж.

«ҚОСЫМША БІЛІМНІҢ ЖЕМІСІ!»

Маңғыстау облысының білім басқармасының Мұнайлы ауданы бойынша білім бөлімінің «Өнер балалар мектебі» МКҚК директоры Даулетова Гульмира Турганбаевна

Маңғыстау облысының Мұнайлы ауданындағы «Өнер балалар мектебі» - оқушылардың бос уақытын тиімді ұйымдастыру мақсатында өнер бағыты бойынша кәсіптік деңгейде қосымша білім беретін мемлекеттік кәсіпорын.

«Өнер балалар мектебі» - әр жаңа оқу жылында музыкаға, өнерге деген қызығушылығы бар дарынды балаларды оқуға қабылдап, олардың бойында музыкалық аспаптарға, ән айтуға, көркемдік бейнелеу және би өнеріне деген сүйіспеншіліктерін одан әрі қалыптастыра отырып, өнердің қыр-сырына үйретеді. Шығармашылық қабілеттерін іске асыру үшін сахна мәдениетіне тәрбиелей отырып - музыкалық ұжыммен жұмыс жасауға, үлкен сахнаға шығуға жағдайлар жасайды.

2022-2023 оқу жылы «Өнер балалар мектебі» үшін ауыз толтырып айтарға тұрарлық іс-шараларға, концерттерге, конкурстарға, жүдделерге толы өте бір табысты жыл болды! Осы орайда бұндай нәтижелерге жетуде - дәріс беріп үйреткен мектеп мұғалімдерімізбен қатар, берген білімді қабылдап, жоғары дәрежеде пайдаланып көрсете білген оқушыларымыздың да еңбегін атап өткім келеді!

Әңгіме - 9 мамандық бойынша 358 оқушысы бар Мұнайлы аудандық «Өнер балалар мектебінде» білім алатын, халық аспаптар бөліміндегі «Жігер» ұлт аспаптар оркестрінің оқушылары туралы болмақ...

Жалпы оркестр деген сөзді барлық адам естіп жүрген болар?! Бірақ, әртүрлі аспапта отыратын 25-30 оқушының басын қосып, бір адамдай ойнатудың қалай болатынын, бұның қандай еңбекті талап ететіндігін тек өз саласында жүрген адам болмаса, кез келген адам

біле бермейді!

Осы орайда оқушылардың басын қосып, оларды үлкен қызығушылықпен бірауыздан оркестр сабағына жұмылдыра білген оркестр жетекшісі, домбыра аспабының мұғалімі Изимбергенов Серикқали Абдуллаевичтің еңбегі өте зор десем қателеспеймін! «Жігер» ұлт аспаптар оркестрінің кәсіпқой деңгейге дейін өсіп, көтерілуі 2021 жылдың қыркүйек айынан, алға нақты мақсат қоюдан басталды! (Өйткені оқушыларға оркестр сабағына тек келіп кету аса қатты қызығушылық тудырмайды...) Сондықтан мектеп басшылығы мұғалімдермен бірлесе отырып - оқушылардың қызығушылығын арттыру, жауапкершілігін ояту, ұлттық музыканы дәріптеу, ұжымдық топтың жұмысын бағалау, осының барысында оркестр сабағының дәрежесін көтеру мақсатында оқушылар оркестріне хабарлама жасалды:

1) 2022 жылдың наурыз айында облыста Республикалық «Жас музыкант» байқауының облыстық кезеңі өтеді. Мектебіміздің атынан «Жігер» оркестрін байқауға қатыстырғалы отырмыз.

2) Егер осы байқаудан оркестр жүлделі орын алса, онда осы жылы республикамыздың бір қаласына байқауға баруға мүмкіндік жасаймыз.

3) Ол үшін әрбір оркестр мүшесі сабақтан қалмауы керек және өздеріне тиісті партияларын жатқа білулері тиіс.

4) Нақты оркестр мүшелерін бекіту - қаңтар айында, жарты жылдықтың қорытынды бағасымен және тапсырылған сынақтың қорытындысымен анықталады.

Әрине, қатысамын, барамын деушілер саны көп болды, бірақ «Білім - инемен құдық қазғандай» демекші, әр ай сайын бала саны қысқара келе, қаңтар айында нақты 25 оқушының тізімі анықталды.

Қаңтар айынан бастап салмақты дайындыққа көшкен «Жігер» ұлт аспаптар оркестрі 2022 жылдың наурыз айында Ақтау қаласында өткен Республикалық «Жас музыкант» байқауының облыстық кезеңіне алғаш рет қатысып, жүлделі I орынға ие болды!!

**«Жігер» ұлт-аспаптар оркестрі, жетекшісі
Изимбергенов Серикқали**

Республикалық «Жас музыкант» байқауынан облыстық кезеңінен I орын

Намысқа тырысып, уәделерінде тұрып жүлделі орынмен оралған оқушыларымыздың мерейлерін арттыру үшін 2022 жылдың сәуір айында Астана қаласында өтетін II Халықаралық «ARTE ITALIANA» конкурс-фестиваліне жол сапар ұйымдастырылды. Оқушыларымыздың қуанышында шек болмады!

«Жігер» ұлт аспаптар оркестрі I орын

Ата-аналардың күтіп алу сәті

Осы сапардан кейін оқушылар мен мұғалімдер арасында сенім орнады. Оқушылар тарапынан жауапкершілік артып, белсенділік күшейді! Оқушылардың ой-өрісі, өнерге деген көзқарастары өзгеріп, музыкаға деген сүйіспеншілік байқалды...

Оркестр, ансамбль сабақтары үзілмейтін дәстүрлі сабақтарға айнала бастады! Оркестр сабағына қатысушылар саны көбейді....

Енді талантты оқушыларымызды ауданға, соның ішінде әр оқушының өз мектебіне таныстырып, беделдерін көтеру, сонымен қатар ұлттық музыканы балалардың бойына сіңіріп, осы жолда тәлім-тәрбие беретін қосымша білім беру ұйымын дәріптеу, жарнамалау қажеттілігі туындады.

Осының барысында «Өнер балалар мектебінің» директоры Даулетова Гулмира Тұрғанбайқызының өтінішіне үлкен көмек жасаған Мұнайлы аудандық білім беру ұйымының басшысы Батырбек Демократұлының келісімімен аудандағы 16 жалпы білім беретін мектептерге 40 минуттық концерттік бағдарламамен бару жоспарланды. Осы жоспарға сай 2023 жылдың ақпан айында ауданның 16 мектебінде 16 концерттік бағдарлама беріліп, әр оқушы өз мектебіне таныстырылып, оларға өз мектептерінде өнер көрсетуге мүмкіндіктер берілді. Концертке «Өнер балалар мектебінің» 150- ден астам оқушысы тартылды!

«Жігер» ұлт -аспаптар оркестрінің аудан мектептерінде концерттер қою сәтінен

Көрермендер....

Бұл концерттер оқушыларымызды одан әрі шыңдай түсті! Оқушылар оркестрінің деңгейі әбден пісіп, кәсіпқой деңгейге жетті!

Осылайша тағы бір жолсапардың реті келді....

Ағымдағы жылдың сәуір айында Ақтөбе қаласында - Қазақ музыкасын зерттеуші, көрнекті ғалым, әйгілі композитор, дирижер, Қазақстанның халық әртісі, академик, профессор Ахмет Қуанұлы Жұбановтың туған күніне орай өткізілген Республикалық жас орындаушылар және халық аспаптары ансамбльдері мен оркестрлер фестиваль-конкурсына Батыс Қазақстан, Атырау, Ақтөбе және Маңғыстау облыстарынан 500 ге жуық бала қатысты. Осындай тартысты байқауға Мұнайлы ауданды әкімінің орынбасары Сара Ноғаявнаның қолдауымен барып қатысуға мүмкіндік алған Мұнайлы аудандық «Өнер балалар мектебінің» «Жігер» ұлт-аспаптар оркестрі - Бас жүлдемен оралды! Оқушыларымыз өздерінің еңбектерінің биік шыңына жетті!

Ақтөбе қаласындағы «Өнер орталығы». Оқушылар байқаудың алдында...

«Жігер» ұлт аспаптар оркестрінің марапатталу сәті...

Ата-аналар, мектеп ұжымы жүздегерлерді қарсы алуда...

Бұл жолсапар біздің оқушыларымыз үшін өте керемет әсер қалдырды... жол қысқарту мақсатында вагон ішінде шабыттана ойналған «Адай» күйінің ТИК ТОК желісіне кеңінен тарап - 473000 қаралымға ие болып, 6870 лайк басылып, 1320 жылы лебізді пікірлер айтылып, елді бірталай шулатты!

Өздерінің еңбектерінің, жауапкершіліктерінің, өнерге деген сүйіспеншіліктерінің және белсеңділіктерінің арқасында 2 жылда осындай жоғары деңгейге көтерілген дарынды, қабілетті, талантты шәкірттерімізге ұстаздары атынан үлкен алғыс айтып, алдағы өмір жолдарыңызда да алар биіктеріңіз көп болсын! Қазақстанымызды әлемге танытатын, елін сүйер адал азаматтары болыңыздар дегіміз келеді!!!

«СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОМ ТВОРЧЕСТВЕ»

Педагог: Трубникова Лариса Николаевна
ДШИ № 3 г. Караганда

Творчество – это не просто всплеск эмоций, оно неотделимо от знаний, умений, а эмоции сопровождают творчество, одухотворяют деятельность человека. При решении каких-либо задач происходит акт творчества, находится новый путь или создается нечто новое. Вот здесь-то и требуется развитие особых качеств ума, такие как наблюдательность, умение сопоставлять и анализировать, находить связи и воображать все то, что в совокупности и составляет творческие способности.

А детское творчество – это чудесная и загадочная страна, помочь ребенку войти в нее и научиться чувствовать себя там, как дома, значит, сделать жизнь маленького человека интереснее и насыщеннее. Умение сопоставлять, анализировать, комбинировать, находить и зависимости – все это в совокупности и составляют творческие способности.

Нормальные дети обладают разнообразными потенциальными способностями. Природа наделила их способностью ярко и эмоционально мыслить, сопереживать новому, целостно воспринимать мир. Задача педагога выявить и развить творческий потенциал в доступной и интересной детям деятельности. Развивать способности – это, значит, вооружить ребенка способами деятельности, дать ему в руки ключ, принцип выполнения работы, создать условия для выявления и расцвета его одаренности. Способности не просто проявляются в труде, они формируются, развиваются, расцветают в труде и гибнут в бездействии. Поэтому для развития творческой деятельности необходимо создания определенных условий. Уроки творчества немислимы без создания особой эмоциональной атмосферы увлеченности, которая способствует созидательной, творческой деятельности. Ведь все это является составным элементом для развития духовной и творческой личности.

Весь арсенал средств должен работать на то, чтобы увлечь, зажечь, душевно разбудить воспитанников. Именно сейчас, в век научно-технического прогресса, когда получили развитие современные технологии, общество, как никогда нуждается в творческих, смелых, инициативных личностях. Этот прогресс и будет зависеть от количества и качества творчески развитых умов, от их способности повысить интеллектуальный потенциал народа.

Каждый из нас, одни в меньшей, другие в большей мере, но обязательно все должны заниматься творчеством. Природа не всегда щедра на таланты, они как алмазы встречаются редко.

На грани веков и на фоне технологической революции человечество развивается настолько динамично, что возрастает актуальность поиска незыблемых основ эволюции, в первую очередь философского и нравственного характера. В этом плане декоративно-прикладное творчество имеет уникальные свойства. В нем сосредоточена мудрость всех поколений в концентрированной знаковой форме. Знаки пробуждают идеи, заложенные в «исторические гены» нации. Компактность и визуальность знака делает его идеальным для широкого распространения и воздействия на сознание людей. Новые технологии позволяют существенно усилить этот эффект.

Использование современных технологий в декоративно-прикладном творчестве определяется его спецификой. Этот вид деятельности человека происходит из глубины веков, базируется на этнокультурных традициях, носит характер ноу-хау. Поэтому декоративно-прикладное творчество с трудом переходит границы локальных территорий, где оно получило своё рождение и развитие. Современные технологии, не знающие национальных границ и позволяющие оперативно обмениваться большими объемами разнохарактерной информации, всё больше снижают барьер на пути распространения

декоративно-прикладного творчества.

Рассмотрим современное состояние информационных технологий в декоративно-прикладном творчестве на примере рукоделия. В Интернете имеется ряд сайтов по рукоделию, и их число возрастает. На сайтах представлены следующие сервисы:

- информация о различных видах рукоделия;
- информация об организациях;
- информация о выставках и других мероприятиях;
- интернет-магазины изделий, оборудования и литературы;
- интернет-клубы для обмена информацией, в том числе эскизами изделий и ноу-хау.

Действующие интернет-ресурсы не охватывают всего разнообразия видов рукодельного творчества, представленная информация является далеко неполной. В Казахстане, только набирают обороты такие организации. Действуют ярмарки для мастеров, интернет-сайты, мастер-классы. Надеюсь и в будущем мастера нашего города нас удивят своими прекрасными работами.

Список литературы

1. Богатеева З. А. Чудесные поделки. - М.: Сталкер, 1992. - 208 с.
2. Боголюбова Н. С. Форматирование творческих способностей учащихся средствами изобразительного искусства с учетом индивидуального подхода. - М.: Галактика, 1993.-208 с.
3. Венгер. Л. А. Восприятие и обучение (дошкольный возраст). - М. «Просвещение», 1969. - С. 3 - 284.
4. Волков Н. Н. Восприятие картины. - М.: «Просвещение», 1976. - 105 с.
5. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психол. очерк: Кн. для учителя. - 3-е изд. - М.: Просвещение, 1991. - 93 с.
6. Интернет-ресурсы. Сайт МААМ
7. Википедия и др.
8. Алексеева В. В. Изобразительное искусство и школа. - М.: Советский художник.

ШКОЛЬНОЕ САМОУПРАВЛЕНИЕ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПОКОЛЕНИЙ ЗУММЕРОВ И АЛЬФА

Оразалина Зауре Амангельдыевна
старшая вожатая КГУ «Общеобразовательная школа имени Героя
Советского Союза Халық Қаһарманы С.Нурмагамбетова»
Акмолинская область Аккольский район село Енбек

Исходя из теории Нейла Хоу и Уильяма Штрауса поколение – это социальная группа людей, родившихся в одну эпоху и воспитанных в схожей среде. Их общие ценности формируются под влиянием глобальных перемен. Смысл этой теории заключается в том, что у современных людей формируется мировоззрение, отличное от убеждений их предшественников. Ее главная задача - объяснить причины недопонимания, возникающего между людьми с большой разницей в возрасте, и при этом разъяснить, как общаться с каждым из них. Между поколениями существуют различия в отношении и восприятии многих вопросов. Поэтому важно знать временные интервалы между ними, чтобы понять, кто есть кто.

- величайшее поколение (1901 – 1925);
- молчаливое поколение (1925 – 1944);
- поколение бэби-бумеров (1944 – 1967);
- поколение X (1967 – 1984);
- поколение Y – миллениалы (1984 – 2000);
- поколение Z (2000 – 2011);

- поколение альфа (с 2011).

Испокон веков люди стремились оставить след в истории. В каждом периоде есть свои герои и их ценности менялись из поколения в поколение. В современном обществе бывшее мышление полностью трансформируется.

«Миллениалы – родители» воспитывают «детей – зумеров» и «детей – альфа» исходя из своих идеалов. Основные черты миллениалов - независимость, индивидуализм, толерантность и нежелание связывать себя обязательствами. Несмотря на то, что они уделяют большое внимание карьерному росту, они не желают жертвовать своей индивидуальностью ради него. Миллениалы считаются самым экономически обеспеченным поколением.

Нынешние молодые люди воспитываются на ценностях миллениалов, но зумеры и альфа меняют и дополняют условия исходя из своих приоритетов. Ценность подрастающего поколения – это служение высоким целям, они довольно разборчивы в вопросах с финансами. Их интересуют такие вопросы, как например, каков годовой доход их родителей, и более того, достаточно ли это для удовлетворения их потребностей, а значит, подходит ли им эта работа в долгосрочной перспективе?

Все аспекты жизни этих поколений - обучение, общение и творчество - связаны с новейшими технологиями. Благодаря Интернету у них появились первые возможности для самостоятельного заработка и доступа к различным источникам дохода. Современные подростки стремятся к финансовой независимости. Они могут легко монетизировать свои хобби, сочетать развлечения с удобством зарабатывания на любимом деле.

Наглядным примером является проведение «Ярмарки ручных работ», организованной в рамках торжественного приема в ряды Республиканского общественного объединения «Единая детско-юношеская организация «Жас Ұлан» в общеобразовательной школе имени Героя Советского Союза Халық Қаһарманы С. Нурмагамбетова.

Перед членами школьного парламента встал вопрос финансирования предстоящего мероприятия по приему в ряды организации. Как представители поколений зумеров и альфа-лидеры школьного самоуправления стремятся решать возникающие проблемы самостоятельно, в этом их поддерживают педагоги и администрация школы. И в конкретном вопросе лидеры школы решили взять ответственность за организацию и проведение мероприятия на себя.

Члены школьного парламента приступили к обсуждению данного вопроса на заседании.

Одной из главных задач было нахождение способа финансирования на приобретение атрибутики объединения.

Министр школьного парламента ученица 9 «Б» класса Кашикова Аруана предложила провести «Ярмарку ручных работ» для сбора средств на приобретение галстуков и значков.

Следующим этапом было составление плана и распределение обязанностей среди членов школьного самоуправления. Следующий шаг - утверждение плана администрацией школы.

После, для большей вовлеченности учащихся в данное мероприятие следует расклейка объявлений по школе и оповещение в социальных сетях.

Затем следующим этапом начинается подготовка к проведению ярмарки.

Последние штрихи.

День икс – проведение ярмарки ручных работ.

Подсчет финансов и подведение итогов ярмарки.

После обсуждения итогов была направлена заявка на приобретение атрибутики «Жас Ұлан». Члены школьного парламента в полной мере решили возникшие проблемы и организованно подошли к проведению мероприятия.

24 октября состоялся торжественный прием в ряды Республиканского общественного объединения «Единая детско-юношеская организация «Жас Ұлан» учащихся 5-х классов, в ряды «Жас Қыран» учеников 2-х классов.

Каким будет новый мир, создаваемый сегодняшними лидерами школьного самоуправления, точно сказать сложно. Однако совершенно ясно, что в нем будут жить быстро обучаемые, толерантные люди, заботящиеся об экологии и стремящиеся к высоким целям и при этом финансово независимые. Ведь они с малых лет мыслят креативно, а повзрослев, возможно, кардинально изменят всеобщую финансовую систему.

«РАЗВИВАЕМ ТВОРЧЕСТВО»

Руководитель «Креативного клуба»
КГКП Балхашского гуманитарно-технического колледжа
имени Алихана Мусина
Кажикаримова Айгерим Ержановна

В колледже действует студенческий парламент «Жігер», созданный на основании Положения областного студенческого парламента в рамках молодежного движения студентов «Жігер» организаций ТиПО Карагандинской области и согласованный руководителем Регионального научно-практического центра «Сарыарқа дарыны».

Целью парламента является – создание условий для успешной социализации и эффективной самореализации молодежи, возможности для самостоятельного решения обучающимися возникающих проблем, а также содействие в разностороннем развитии молодежи колледжа, в формировании его духовного, культурного, образовательного и профессионального воспитания, поддержке студенческих инициатив.

Студенческий парламент «Жігер» состоит из 8 фракций:

1. Фракция права и порядка
2. Фракция информации
3. Фракция спорта и здорового образа жизни

4. Фракция самопознания и счастья
5. Фракция забота (волонтеры)
6. Фракция культуры и искусства
7. Фракция дебатного движения
8. Фракция экология и труд

«Жігер» в своей организационной структуре имеет следующие основные направления:

- Интеллектуальный клуб
- Креативный клуб
- Клуб «Ұлы дала»
- Клуб «Ашық жүрек»
- Клуб «Саналы ұрпақ»
- Клуб «Саламатты жастар»

Я, Кажикаримова Айгерим Ержановна преподаватель специальности «Музыкальное образование», руковожу с 2022 года «Креативным» клубом, который входит в фракцию культуры и искусства.

Деятельность Креативного клуба – направлена на приобщение студентов к художественной самодеятельности и творческой жизни, создание уютной атмосферы для разносторонних студентов, которые любят петь, танцевать, рисовать, выступать.

Формы организаций работы клуба:

- Проведение культурных мероприятий и праздников в организации ТиППО;
- Освещение информации о студенческих инициативах и новостях, повышение качества контента на официальных страницах в социальных сетях путем формирования умений и навыков грамотного оформления новостных материалов;
- Участие в фестивалях художественного самодеятельного творчества студентов.

С 2022 года членами «Креативного» клуба под моим руководством было проведено 25 мероприятий:

1. «Таңғы ән шашу» на день Благодарности, 2022 г.;
- 2022 г.;
2. Концерт к Международному женскому дню «Өмірдің гүлі, өмірдің нұры-өздерің»;
3. Открытое мероприятие «Жыл басы – Наурыз», 2022 г.;
4. Концерт к дню открытых дверей, 2022 г.;
5. Открытое мероприятие к 1 мая «Казахстан-колыбель Дружбы» 2022 г.;
6. Концерт к 7 мая – день Защитников Отечества 2022 г.;
7. Видеопамять к 9 мая – День Победы 2022 г.
8. Торжественная линейка 1-сентября «Білімге ұмтылу, еңбексүйгіштік және патриотизм», 2022 г.
9. Концерт ко дню Учителя, 2022 г.;
10. Акция «Қарттарым-асыл қазынам»;
11. Конкурс исполнения патриотической песни «Елім менің» на День Республики, 2022 г.;
12. Бал, маскарад на новый год, 2022 г.;
13. Линейка к 1 марта – день Благодарности, 2023 г.;
14. Программа «Жақсы адамдарым» на день Благодарности, 2023 г.
15. Концерт к международному женскому дню, 2023 г.;
16. Наурыз-2023
17. День открытых дверей, 2023 г.
18. Внеклассное мероприятие к дню Единства народа Казахстана, 2023 г.
19. Концерт к 7 мая, 2023 г.
20. Последний звонок, 2023 г.
21. Торжественная линейка к 1 сентября «Әділетті Қазақстан: сапалы білім, адал ұрпақ, табысты ұлт», 2023 г.
22. Концерт ко дню Учителя, 2023 г.
23. «Жас ақындар айтысы», Балқаш қаласының колледж студенттерінің арасында ақындар айтысы, 2023 г.

24. Конкурс патриотической песни «Елім менің» на День Республики, 2023 г.

25. Бал, маскарад «Кел жаңа жыл», 2023 г.

У клуба большие планы. Так, в 2024 год планируем провести следующие мероприятия:

1. «Екі жұлдыз», конкурс преподавателей и студентов
2. «Таңғы ән шашу» на день Благодарности
3. Передача «Жақсы адамдарым» на день Благодарности
4. Концерт к международному женскому дню
5. Наурыз-2023
6. Конкурс танцоров «Танцуй-танцуй»
7. День открытых дверей
8. 1 мая – день Единства народа Казахстана
9. 1 мая-день Защитников Отечества
10. Последний звонок

Представляю вашему вниманию фотоотчеты с проведенных мероприятий.

Подводя итоги хочу сказать, что креативный клуб дает возможность воплотить свои идеи и таланты в реальность, расширить свои творческие способности, реализовывать свои креативные идеи, повысить уровень своего профессионального мастерства, реализовать на себя в любимом деле, встретить много новых друзей и получить массу положительных эмоций.

ВОЛОНТЕРСТВО – СОЦИАЛЬНЫЙ ФУНДАМЕНТ МОЛОДЕЖИ

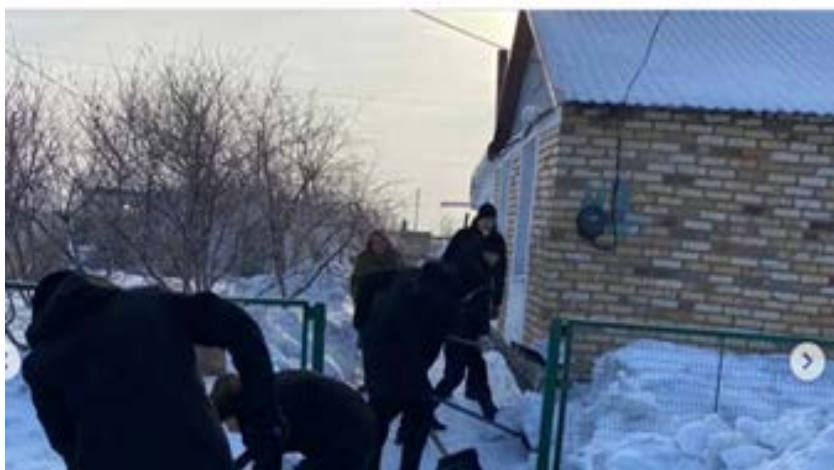
Руководитель фракции заботы,
Мастер п/о Янзон Н.В.,
Заместитель директора по учебной работе
КГУ «Бухар-Жырауский агротехнический колледж»
Булычева М.Ю.

Студенчество – период обучения, во время которого личность молодого человека проходит все этапы социализации через освоение культуры человеческих отношений и общественного опыта, социальных норм, социальных ролей, новых видов деятельности и форм общения.

В студенческом возрасте задействованы все механизмы социализации: это и освоение социальной роли студента, и подготовка к овладению социальной ролью «профессионального специалиста», и механизмы подражания, и механизмы социального влияния со стороны преподавателей и студенческой группы. Развитие и популяризация волонтерского движения, студенческого самоуправления направлены на повышение уровня социальной активности студентов и является одной из приоритетных задач учебно-воспитательной работы в колледже.

Волонтерское движение направлено на формирование и развитие социальной активности, повышение уровня ответственности, воспитание верности, честности, справедливости, терпимости, дружбы, добра и трудолюбия. Обучение в нашем колледже предполагает не только формирование и развитие профессиональных компетенций, но и культурное, нравственное развитие, формирование гражданской позиции, развитие способностей к труду. Решение этих задач предусматривает применение различных технологий, одной из которых является вовлеченность студентов в добровольческую деятельность.

В рамках работы ОМД «Жігер» с 2018 года в Бухар-Жырауском агротехническом колледже существует волонтерский студенческий отряд «Ашық жүрек».

kgubzhak ЭГД-22 тобының студенттері және өндірістік оқыту шебері Аркутинский Д.П. республикалық «Алтын жүрек» челленджіне (шақыру тастау) қатысты. Тыл еңбеккері В.М.Науменкоға көмек көрсетті. Студенты группы ЭГС-22 и мастер п/о Аркутинский Д.П. приняли участие в республиканском челендже "Алтын жүрек". Оказали помощь Труженнику тыла Науменко В.М. @saryarkadaryny.kz #студенческий_парламент #творидобро #жігер

Развитие волонтерской деятельности является важным как для общества в целом, а также самих волонтеров. Для отдельного человека участие в волонтерской деятельности способствует самореализации и самосовершенствованию, дает возможность получить новые знания и опыт.

Волонтерская деятельность позволяет решить ряд задач:

создание условий для вовлечения молодежи в социально-значимых акциях;

организация досуга студентов;

отношение молодежи к общественной деятельности;

развитие творческого потенциала и уверенности в себе;

приобретение новых знаний и навыков;

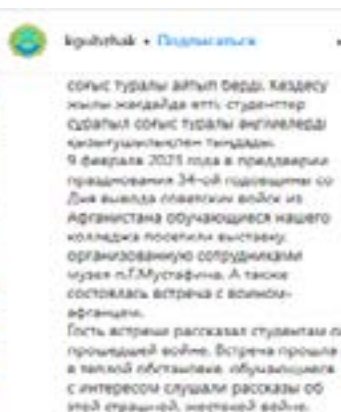
повышение конкурентоспособности молодых специалистов на рынке труда, имеющих навыки общественного развития.

Волонтерская деятельность – это стартовая площадка карьерного и личностного роста.

Волонтеры колледжа активно принимают участие в мероприятиях: «Ветеран в твоём поселке», «10 добрых дел в один день», «Чистый двор – чистый поселок» и др.

Основные направления деятельности:

помощь по хозяйству пожилым людям;

формирование активной гражданской позиции и патриотических ценностей;
профилактика активного и безопасного образа жизни, популяризация спорта, культуры, содержательного досуга;

пропаганда бережного отношения к природе и борьба за улучшение экологии.

Волонтерство может рассматриваться как один

из видов молодежной субкультуры, способствующей самовыражению и выработке гражданской позиции молодого человека. В силу своего особого взгляда на общественные проблемы молодые люди посредством участия в волонтерстве становятся инициаторами изменений в обществе.

Таким образом, участие в волонтерском движении развивает ценностные ориентации, позволяет решить актуальную проблему организации досуга, повышает коммуникативный потенциал, учит грамотно распределять свое свободное время, снижает недоброжелательность, нетерпимость и агрессивность.

Колледж занимается пропагандой волонтерского движения и в его социальных сетях собраны заметки о совершенных добрых делах, что, кажется, волонтеры успевают все и помогают всем. Во многом так и есть, ведь помощь может быть самой разной, но при этом одинаково необходимой и важной.

Источники:

1. Публикация из социальной сети КГУ «Бухар-Жырауский агротехнический колледж» https://www.instagram.com/p/CpM0QaGISM_/?igshid=NzBmMjdjZWRiYQ==.

2. Публикация из социальной сети КГУ «Бухар-Жырауский агротехнический колледж» <https://www.instagram.com/p/CpS4YRCtQdm/?igshid=NzBmMjdhZWVhYQ==>.
3. Публикация из социальной сети КГУ «Бухар-Жырауский агротехнический колледж» <https://www.instagram.com/reel/Cr3vMFWIFMI/?igshid=NzBmMjdhZWVhYQ==>.
4. Волонтерское движение «Внеси свой вклад в социальное развитие страны» (<https://www.gov.kz/memleket/entities/qazalem>).

«ІЗГІ БАСТАУДАН НҰРЛЫ БОЛАШАҚҚА»

Батыс Қазақстан облысының әкімдігі білім басқармасы Қаратөбе ауданының білім беру бөлімінің «Балалар шығармашылық үйі» МКҚК-нің директордың оқу-тәрбие ісінің орынбасары Боранбаева Гүл Берікқызы

Қоғам үнемі даму үстінде. Осы қоғамда өмір сүріп жатқан адамдардың даму деңгейі мен тыныс тіршілігі әр алуан. Бүгінгі күннің өзекті мәселесі – саналы да салауатты ұрпақ тәрбиелеу және балалардың шығармашылық дарындылығын дамыту және оны тәрбиелеу. Қосымша білім беру ұйымының басты мақсаттарының бірі – балаларға қосымша білім беруді ұйымдастыру барысында әр баланың бойындағы шығармашылық қабілетін оятып, еңбек етуге, өнерде алғашқы қадамдарын жасауға үйретуге ұмтылу, мектептен алған білімін толықтыру, бос уақытын ұйымдастыру, болашақтағы мамандығына кәсіби бағдар беру жұмыстарын бір үрдіске біріктіруге мүмкіндігі бар.

Мамандық таңдау мәселесі жоғары сынып оқушыларының алдында әрдайым маңызды болады, ал қазіргі уақытта бұл мәселе біздің қоғамымызда болып жатқан өзгерістерге байланысты өте өзекті болуда. Заманауи экономикалық және саяси жағдай адамның жеке психофизиологиялық ерекшеліктеріне өте жоғары талаптар қоюға мәжбүрлейді. Нарықтық қатынас еңбек мақсаттары мен сипаттарын түбегейлі өзгертеді: оның қарқындылығы өседі, шиеленісі күшейеді, жауапкершілікті, төзімділікті және жоғары кәсіби шеберлікті талап етеді. Мұғалімнің оқушыға қажет деңгейде білім алуға мүмкіндік беру шеберлігі қазір білім беруді дамытуды анықтайтын ұстанымға айналды. Мұғалімнің кәсіби шеберлігіне жаңа талаптар қойылып отыр. Қазіргі мұғалім түрлі ақпарат көздерінен алынған ақпаратты тиімді, дұрыс пайдаланып, ғылым мен практика мәселелерін шығармашылықпен шешіп, білім беру бағдарламаларының мазмұнын түзетіп және жетілдіріп, өз оқу-дидактикалық материалдарын жасауы керек. Ол жаңа педагогикалық технологияларды саналы түрде таңдап және апробациялап, өзінің оқыту әдістерін ұсыну керек, яғни қазіргі заман мұғалімі үнемі шығармашылық ізденісте жүреді, сондықтан сапалы және уақытылы ақпарат алуды қажетсінеді. Ұстаздар өз жұмысында педагогика ғылымы мен практикасының жаңа жетістіктерін жиі пайдаланады. Осы жетістіктерімен әріптестерімен бөлісу, педагогтардың шығармашылық және инновациялық іс-әрекетін қолдау, кәсіби өсуін ынталандыру, қазіргі педагогикалық технологияларды қолдану бағытындағы педагогикалық іс-тәжірибені таратудың инновациялық кеңістігін құру сияқты мәселелерді ескере отырып «ІЗГІЛІК» әдістемелік шеберхана топтарын құрып шығармашылық бағытта жұмыстануды жөн көрдім.

Бұл әдістемелік шеберхананы құрудағы туындаған ой қосымша білім беру жүйесінде қатаң регламент жоқ, бірақ балалар мен ересектер арасындағы еркін сыйластық қарым – қатынас, шығармашылықпен айналысуға және кәсіби бағдарлауға жасалған жағдай жеке тұлғаға бағытталған технологияларды іс жүзінде пайдалануға мүмкіншілік болғандықтан қосымша білім беру педагогтерін үш әдістемелік шеберхана топтарынна біріктіріп оқу және тәрбие үрдісін жүйелі құру және бір бірімізге ой тастап мақсатты дамыту болатын. Тұлғаның ой-өрісінің дамуына қазіргі кездегі материалдардың дайын күйде берілуі баланың өз бетінше әрекет етіп, ізденуіне, шығармашылық қабілетін пайдалануға мүмкіндік бермейді. Көрген - білгендеріне ғана сүйеніп әрекет жасауға үйренеді. Содан барып балалардың шығармашылық дамуына әсер етеді. Балалар берілген тапсырманы селқос орындайды, ынталанып ізденімпаздық көрсетпей, оңай, ең қарапайым тәсілдерді қолданумен шектеледі. Балаларға шығармашылық сипаттағы тапсырмаларды орындау қиынға соғады. Өзіндік ерекше, ішкі позициясы (көзқарасы) бар балалар шығармашылық тапсырмаларды орындауда ойлылық, түсінгіштік танытады және нақтылық көрсетеді. Бала тез түсініп, өз алдына шығармашылық міндеттер қояды, алғырлық, зеректік танытып, тапсырманың шешімін табады.

Сондықтан баланың ой-өрісі мен қиялын нығайту үшін баланы жасынан бастап, психологиясына жан-жақты қолдау жасау керек. Оны «Ізгілік» әдістемелік шеберханасының топтары арқылы ұйымдастырғанды жөн көрдім.

«Ізгілік» әдістемелік шеберханасы:

«Заңғар» шеберханасы;

«Парасат» шеберханасы;

«Кемеңгер» шеберханасы болып үш шеберханадан тұрады.

Қазіргі таңда өркениеттің дамуымен адам өмір сүру жағдайы біршама жеңілдеді деуге болады. Алайда тиынның екінші жағы болады деген сияқты, бұл жеңілдіктердің де әкеліп жатқан зияндарын да байқаймыз: адам табиғаттан алшақтауда, үлкен ғимараттар кең даладан адамды «қамал» секілді бөлуде. Адамда көбірек шаршау, қажу, стресс, депрессия, реніш сияқты күйлер көп байқалуда. Ал бала болса болмысынан әлсіз дүние, тіптен бұл жағдайға көбірек шалдығады. Осындай жағдайларды болдырмау үшін баланы жасынан бастап кәсіпке баулып, өміріне қажетті заттармен айналыстырып, шынайы дамуын қалыптастыру маңызды. Қажетті затпен айналысса ғана бала үнемі іздену үстінде болады. Бұндай баладан дұрыс көз қарасы қалыптасып, ой қиялының алысқа шарлағанын көруге болады және не айтпақ болғанын, ойында не жүргенін байқауға болады.

«Ізгілік» әдістемелік шеберханасының ережесі

Кәсіби бағдарлау жұмысы оқушылар келешегінің қажеттілігі, белгілі бір тақырып аясында зерттеу, талдау жасау, материалдарын дайындау және осы тақырыптың дамуының оңтайлы жолын іздестіру бағытында ерікті түрде мамандандырылған педагогтардың бірігуі.

Мақсаты.

Қосымша білім беру педагогтерінің шығармашылық белсенділігін дамыту, кәсіби дағдылары мен біліктілігін жетілдіру және оқушыларымен тығыз байланыс орнатып, педагогикалық тәжірибені таратудың инновациялық кеңістігін жасау.

Міндеттері.

- Инновациялық үрдістерді меңгеруде өзара ынтымақтастықта болу, тәрбие және оқыту мәселелерін шешу бағытындағы қиындықтардың жолын таба білу жаңа педагогикалық әдістемелер мен технологияларды зерттеу, өңдеу, құру, мақұлдау және тарату қосымша білім беру педагогтарының әдістемелік және шығармашылық деңгейін анықтау;

- Әр мұғалімнің кәсіби шеберлік деңгейін жетілдіруіне ықпал ету;

- Әдістемелік іс-әрекетке ынталандыру және жаңашылдық идеяларды насихаттау.

Әдістемелік шеберхана тобының жұмысын ұйымдастыру.

• Әдістемелік шеберхана тобы қандай да бір мәселеге қызығушылығы бар, педагогтардың ерікті түрдегі бірігуі.

• Әдістемелік шеберхана тобы жаңа оқу жылының басында жоспарын құрады.

- Топтың жетекшісі ұжым жұмысын нәтижелі түрде ұйымдастыра білетін және шеберхана тобының мүшелері таңдаған педагог бола алады.

- Көптеген жаңа кәсіптер туралы оқушыларда ақпарат жоқ, оған қоса дәстүрлі кәсіптер де елеулі өзгерістерге ұшырады. Адамға кәсіптің қажеттілігі және оның жеке ерекшеліктері, еңбек нарығының сұранымы сияқты факторларды ескере отырып, кәсіби таңдау жасау, мамандықты табысты игеру, еңбек қызметіне үйлесімді кіру, маманның бәсекеге қабілеттілігін қалыптастыру бағытында жұмыстану керек.

- Жетекші материалдарды жинақтайды және жүйелейді, ұсыныстарды талдайды, топтың талқылауына ұсынады.

Әдістемелік шеберхана топ мүшелерінің жауапкершілігі:

- Әдістемелік шеберхана топ жұмысының және оның даму бағдарламасына қатысты пікір білдіруге, сұрақ қоюға;

- Топтың жұмысын қамтамасыз ету үшін ғылыми, материалдық және басқа да көмек сұрауға;

Әдістемелік шеберхана тобының міндеті:

- Бір-бірін өзара үйретуге және көмектесуге;
- Ұсынылған пікірлердің оңтайлы шешімін табу, әдістемесін, жұмыс формасын нақтылау бағытында шығармашылық үрдісті ұйымдастыруға;

- Әдістемелік шеберхана топ мүшелері тікелей жауапты:

- құжаттарының сапалы дайындалуына;

- топ жұмысының жүйелілігін қадағалауға;

- Мақұлданған жұмыстардың нәтижелілігін қадағалауға;

Кезеңдері:

I. Бастапқы кезең: тақырыпты таңдау мен негіздеу; бастапқы идеяны жасақтау, мәліметтерді жинау және талдау

II. Құру кезеңі: орындаушыларды таңдау, команда құру, міндеттерді бөлу, жұмысты жоспарлау, жұмыс істеу кезеңдерінің мазмұнын айқындау

III. Жүзеге асыру кезеңдері: тақырыпқа, мақсатқа, міндеттеріне байланысты барлық ақпараттарды интеграциялау, көрнекті-графикалық және аудио-видео материалдарын дайындау, аралық нәтижелерді бақылау және коррекциялау

IV. Аяқтау кезеңі: ұсыну және қорғау, бастапқы мақсат пен зерттеу нәтижесін салыстыру, бағалау және қорытынды шығару

Күтілетін нәтиже:

- Жаңалыққа құмар, бәсекеге қабілетті, нормативтік құжаттарға сүйене отырып жұмыстанатын, шығармашы педагог тұлғасы қалыптасады

- Қосымша білім беру педагогінің кәсіби деңгейі мен шеберлігі артады;

- Қосымша білім беру педагогінің оқу үрдісінде оқытудың инновациялық әдістері мен алдыңғы қатарлы технологияларын белсенді пайдаланады;

- Өзара тәжірибе алмасады;

- Қосымша білім беру педагогінің мен оқушы арасындағы байланыс нығаяды;

- Оқушылардың үйірме жұмыстарына қызығушылықтары артады;

- Педагогтің шығармашылық қабілеті артады;

- Жаңа идеялар туындайды;

- Сапалы жұмыс жасалады;

- Функционалды сауатты тұлға қалыптасады;

- Қабілетті де, мүдделі тұлға тәрбиеленеді.

Қорытынды:

«Ізгілік» әдістемелік шеберханасының таныстыру мақсатында «Балаларға қосымша білім беру жүйесіндегі сабақтастық. Дәстүрлер. Жаңашылдық» тақырыбында аудандық семинар ұйымдастырылды. Семинарға аудан бойынша барлық қосымша білім беру педагогі қатысты. «Ізгілік» әдістемелік шеберханасының мазмұнымен танысқан педагогтар балалар шығармашылығы ұжымына алғыстарын айтып, бірлесіп жұмыс істеуге әзір екендіктерін білдірді.

«Ізгілік» әдістемелік шеберхана аясында жоспарланған барлық іс-шаралар тиімді

ұйымдастырылды. Нәтежиесінде «Шеберлік сынып: тәжірибе, жаңаша жолдармен болашағы» атты қосымша білім беру педагогтеріне арналған әдістемелік көмекші құрал және «Асыл қазына» үйірмесіне арналған «Қосымша білім беретін оқу бағдарламасы» жасақталды. Шеберлік сынып өткізген қосымша білім беру педагогтеріне шеберлік сыныпты өткізгенін растайтын сертификат, «Шығармашылық шеберлігін шыңдайды» байқауына қатысушы қосымша білім беру педагогтері мен үйірме мүшелеріне жүлделі орындар беріліп, дипломдармен марапатталды. Аудандық «Қаратөбе ұстазы» газетінде мақала жарияланды.

«Педагогтік шеберлік – дарынды талант емес, үйрену, ізденудің нәтижесі» дегендей алдағы оқу жылдарында да қосымша білім беру педагогтарының озық әдістемелерін жинақтап, насихаттау ісі жалғасатын болады.

Қоғамның саулығы үшін, қосымша білімнің әрбір түлегі өз қызығушылықтарына, икемділігіне толықтай қолданулар мүмкіндігін алуы, өз еңбегінен терең қанағат алуда және барынша көп пайда әкелетіндей қоғамдық өндіріс жүйесінде өз орнын іздеуде күшін, уақытын жоғалтпауы керек. Білімнің барлық сатыларын қамтитын кәсіби бағдардың кешенді жүйесін құруды қосатын, қосымша білімде сапалы жаңа білім үлгілерін әзірлеу қажеттілігі туындады. Дұрыс таңдалған кәсіп адамдың икемділігі мен қызығушылығына сәйкес келеді, қабілеттілігімен толықтай үйлесімде болады.

Тек осындай жағдайда ғана мамандық қанағат пен қуаныш алып келеді. Білім алушылар кәсіптер туралы жан-жақты ақпараттарға, кәсіпті таңдау кезеңінде білікті кеңеске, кәсіптік қалыптасу барысында көмек пен қолдауға мұқтаж болды. Дәл осы жұмысты қосымша білім педагогтері яғни біз ұйымдастырып әрі қарай дамыту жолындамыз.

ПОНЯТИЕ, ВИДЫ И ПРОБЛЕМЫ БЫТОВОГО НАСИЛИЯ

Алтыбекова С.Т. - заместитель директора по учебно-воспитательной работе КГКП «Карагандинский агротехнический колледж»

Аннотация

Семейное насилие вышло за пределы отдельно взятой семьи и стало проблемой, которая требует незамедлительного решения на законодательном уровне. В статье поднимаются вопросы определения семейного насилия, подвергается критике предложенное данного понятия, которое содержится в проекте закона о семейно-бытовом насилии.

Ключевые слова:

Насилие, понятие бытового насилия, семья, опасность, предупреждение преступности, причины семейного насилия, противодействие насилию.

Семейно-бытовые взаимоотношения стабильно занимали особую значимость в системе человеческих ценностей, также представляли устанавливающую значимость в создании личности человека. Насилие в отношении представительниц слабого пола, в том числе бытовое беззаконие [1], - это одна из наиболее тяжелых форм нарушения прав человека согласно гендерному показателю, факт который вплоть до сегодняшних дней мало где разглашается.

Бытовое насилие - одна из главных распространенных, а также травмирующих жизненных ситуаций в жизни. Последствия данной комплексной проблемы могут быть весьма серьезными для жертвы. Иными словами, бытовое насилие – это целенаправленное силовое или же эмоциональное принуждение, возникающее при применении различных форм домашнего насилия агрессора в сторону жертвы. Как правило, один партнер пытается проявить власть, чувства и контроль над другим, обычно через страх.

Объектом (как и субъектом) в бытовом насилии может быть любой член семьи. Е.И. Холостова акцентирует три варианта домашней безжалостности: со стороны родителей по отношению к своим детям. Со стороны одного супруга по взаимоотношению к другому,

со стороны детей, а также внуков по отношению к пожилым членам семьи [2].

Представление о «насилии» допускается разъяснять равно как целенаправленное насильственное принуждение, действие одного субъекта над другим субъектом, исполняемое с поставленной целью, несмотря на несогласие жертвы [3].

Достоверное значение слова «насилие» в нынешних толковых словарях русского языка подчеркивается производными словами «насиловать», то есть обязывать, принуждать, и «насильно», то есть против своей свободы заставлять силою. В большинстве случаев агрессором выступает мужчина по отношению к женщинам, детям, пожилым и инвалидам. Многочисленные специалисты заявляют касательно жестокости в семье, что порождает ответную жестокость.

В частности, несовершеннолетние усваивают эту модель поведения, в которой они воспитываются в семье, а потом воспроизводят ее в личной жизни. Однако, пожалуй, наиболее популярная модель бытового принуждения – это принуждение в отношении представительниц слабого пола. Склонность избивать, в несколько раз выше у юношей, которые в раннем возрасте стали очевидцами агрессивного поведения, а также побоев отцом матери, братьев/сестер. Будущие агрессоры вырабатывают в себе жестокость, наблюдая и запоминая действия иных людей. Домашнее насилие присутствует и распространяется в той среде, где правительство либо знакомые неспособны наказать агрессора.

В соответствии с определением Г. Этьена [4] в докладе от Всемирной организации здравоохранения, бытовое насилие – это намеренное использование физической силы либо власти, в виде запугивания, нацеленное против себя, группы лиц либо общины, последствием, которого считаются физические повреждения, гибель, психическая травма, отклонения в формировании человека или же различного рода ущерб. Насилием является использование физической силы (побои, давление), кроме того, еще и психическое влияние, к примеру, ограничение прав, угроза, запугивания, оскорбление человеческого достоинства.

За минувшие десятилетия в многочисленных государствах, в том числе и в Республике Казахстан, случились значительные перемены в институте семьи, который, в свою очередь, связан с финансовыми и социальными преобразованиями в обществе и приводит к изменению бытовых взаимоотношений, не всегда проходящих без затруднений и зачастую представляющих причиной проявления насилия в семье. Беззаконие в семье – весьма древнейшее проявление в существовании различных народов, также отсутствуют государства и общества, независимых от насилия в семье [5]. Тем не менее, на сегодняшнем этапе, принуждение в семье носит опасный вид никак не только лишь личности, но также окружению и государству.

Д.Г. Дуттон фиксирует, собственно, то, что психологическое насилие – это модель насилия, которая способна приводить к эмоциональной травме, в том числе депрессии, а также посттравматическому стрессовому расстройству [6]. Подобным способом, эмоциональное насилие способно травмировать нервную систему человека на долговременный период.

Под внутрисемейным беззаконием А.В. Лысова, а также Н.Г. Щитов подразумевают как двустороннее активную и/или пассивную насильственную связь партнеров/супругов, характеризующееся хроничностью также продолжительностью длящегося инцидента, в который вовлечены обе стороны [7]. В этом установлении выведены главные аспекты бытового принуждения, Во-первых, данное всегда является двусторонней связью, в котором один представляет собой агрессора, а второй – жертву, разрешая первому использовать насилие, приобретая текущий образ поведения. Во-вторых, насилие обладает повторяющимся видом, другими словами, разовая демонстрация агрессии никак не может полноправно расцениваться внутрисемейным насилием, таким образом как это проявление обладает комплексным видом.

В античных первобытных обществах не существовало прочего распределения работы, кроме распределения по гендеру, а также возрасту. На представителях сильного пола функционировала ответственность, связанная с использованием физической силы – это охота, а также оборона от противников. Женщина занималась наиболее «несложным» трудом – собирательством также приготовлением и подачей пищи, реализовывала заботу

и уход за ребенком, что, собственно, призывало непрерывного ее пребывания в жилище. Исторически данное распределение зафиксировалось в том, то, что исполняемые за пределами жилища функции стали мужской привилегией, также индивидуум мужчины реализовывался, равно как правило, в социальном «служении» [8]. Бытовая же деятельность находилась в зоне ответственности представительницы слабого пола, и ее индивидуум складывалась в ограниченных рамках домашних обязательств. Вследствие этого девушка оценивалась абсолютно всеми цивилизациями никак не независимая человек, а как общественное создание в контексте домашних взаимоотношений, постоянно подчиненное от представителей сильного пола, в частности, от отца, супруга или попечителя. По этой причине домашнее насилие в сторону представительниц слабого пола, в том числе и его противозаконные формы, развивались основным способом в институтах брака. Осуществлять контроль также подвергать наказанию собственную супругу также ребенка, используя физическую силу, просуществовало практически вплоть до XX столетия.

Одним из первоначальных норм о союзе был установлен еще в 753 году до нашей эры в Римской империи. В соответствии с данным законом, женщины, выходящие замуж, обязаны «приспосабливаться к темпераменту своего мужчины, а муж - господствовать над супругой как абсолютный собственник». Муж считался, безусловно, главным в семье, ему принадлежало все без исключения владения семьи, он был судьей и цензором собственной супруги. Были также прочие древнеримские статьи, фиксировавшие в союзе двойной стандарт, т. е. защита полномочий, и авторитет мужа, а также дозволение подчинить жену, применяя физическую силу. Случай, указывающий на то, что девушка оказалась не под абсолютным контролированием супруга, считалось весомым основанием для ее избиения, а супругу-предательницу супруг обладал правом даже убить без суда. В промежуток ослабления Римской империи, нежизнеспособного в нескончаемых битвах, женщины сумели достичь определенных прав и огромной самостоятельности. Часть девушек, унаследовавшая существенные состояния, контролируемые опекунами, приобрела допустимость в изучении философии и политики.

Положение интеллектуальных девушек возвышался, также стало противозаконным избивать девушек, относившихся к верховным рядам сообщества.

В Афинах мужчины женились только лишь с задачей появления на свет «законных детей». Значилось, то, что супруга афинского уроженца первая из служанок, «ойкурема», т. е. является объектом, сформированный в целях «домашнего хозяйства». Законная супруга обязана непременно являться дочерью уроженца. Она не обладала какими-либо правами от самого рождения вплоть до ее гибели, и, выходя замуж, девушка в целом только меняла опекуна. Овдовев, она отдавала все без исключения полномочия старшему сыну.

Переломный период в истории бытового насилия воцарился в 1853 г., когда в Англии под сильным давлением одним из ведущих женских объединений был установлен Документ «О наилучшем предотвращении также наказании нападения на женщин и детей». Документ позволил на кратковременный период признать виновным агрессора, использовавший физическое избиение и насильственные действия в семье. Последующий Документ «О матримониальных делах», утвержденный в 1857 г., позволил девушкам расторгать брак на очень узкой почве (предательство супруга, психические расстройства). В результате с помощью Фрэнсис Пауэр Кобб, «вторичное» исключительно выдающейся деятельнице просветительского феминистского движения, установленный документ был существенно расширен в 1878 году.

Согласно теории И.Г. Малкиной-Пых, результаты домашнего принуждения во многом сходятся с признаками посттравматическим стрессовым расстройством: психологически: бессонница, трудности со сосредоточением внимания, повышенная тревожность также эмоциональность, активность, нарушение отношений с людьми, чувство агрессивного отношения с окружающими;

физически: ощущение недостатка кислорода, дискомфорта, мигрень, понижение заинтересованности к сексу вплоть до абсолютного безразличия;

в уровне поведения: суицидальные действия или же мысли, злоупотребление спиртным либо наркотиками, проблемы с психическим расстройством, характеризующее нарушение пищевого поведения, частая смена половых партнеров.

Характерной чертой состояния человека, пережившего бытовое принуждение, считается сформулированное ощущение вины из-за случившегося, помимо этого содержатся эмоции ненависти к агрессору-насилынику. Стремительно опускается самооценка. Эмоциональное расстройство способно осуществлять разные формы – начиная от замкнутости в себе вплоть до боязни и неспособности оставаться одной [9].

Согласно суждению Брюкнера [10], домашнее насилие – это вид агрессивного действия членов семьи согласно взаимоотношению друг другу с целью манипулирования, устрашения, повиновения, а также удовлетворение собственных нужд. Оно характеризуется регулярностью враждебных деяний во взаимоотношении стороны подвергающегося принуждению.

Одна из главных причин бытового насилия складывается так, что оно демонстрирует собой «паттерн» многообразных вариантов насилия. Существование подобного паттерна – значительный показатель, который отличает «бытовое насилие» от «конфликта». Домашнее насилие носит систематический характер и таким образом агрессор безостановочно контролирует свою жертву с применением силы в отличие от конфликта. Конфликт же не является регулярным, а значит, он имеет проблему, которую можно решить и завершить путём договоренности сторон. Вторая существенная отличительная черта бытового давления, усугубляющая эмоциональную травму, содержится в том, то, что нападающая сторона и потерпевшая сторона – близкие люди. В отличие от преступления, совершенного неизвестным лицом, бытовая тирания исходит со стороны супруга либо же партнера, бывшего супруга, родителей, опекунов иных членов семьи. Девушки, которых вплоть до текущего союза ранее избивал кто-либо из родных представителей сильного пола, просто с огромной вероятностью имеют все шансы испытать на себе насилие также в последующем союзе.

Принимая во внимание, данное, можем сконструировать главное установление: бытовое насилие – это физическая, эмоциональная, сексуальная, финансово-экономическая модель давления, которая периодически повторяется в сторону близких людей, совершается против их свободы с целью приобретения власти, а также контролирования. После этого необходимо отметить также третью базисную отличительную черту бытового принуждения. Она содержится в том, что бытовое беззаконие располагает гендерную основу. Непосредственно по этой причине чаще всего происходит насилие, осуществляемое над девушкой в силу того, что она – представительница слабого пола, или оказывающее на женщин несоразмерное давление.

Список использованной литературы:

1. Статистика насилия в казахстанских семьях // https://gender.stat.gov.kz/page/frontend/detail?id=85&slug=-70&cat_id=4&lang=ru
Холостова Е. И. Социальная работа: учебное пособие / Е. И. Холостова. – 7-е изд., – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К^о», 2010. – 800 с.
2. Алауханов Е.О., Каирова Н.И. Преступное насилие в отношении женщин. Алматы: Юрлит, 2008. – 216 с.
3. Насилие и его влияние на здоровье. Доклад о ситуации в мире / Под ред. Этьенна Г. Круга. - М: Весь Мир, 2003. - 376 с.
4. Синельников А.С. Life#Новости. Правозащитники о проекте закона о профилактике домашних побоев// https://life.ru/ekspiert_80_zhienshchin_stavshikh_zhiertvami_domashniegho_nasiliia_nie_obrashchaiutsia_v_politsiiu
5. Дуттон, Д.Г. Насилие со стороны партнера и траектории развития / Д.Г. 7Лысова, А.В. О внутрисемейном насилии / А.В. Лысова, Н.Г. Щитов //
6. См.: Перехвальская Е. Наследие каменного века (стереотипы гендерного поведения) // Все люди – сестры. – СПб, 1993. - №1-2. – С.29-34.
7. Малкина – Пых И. Г. Психологическая помощь в кризисных ситуациях / И. Г. Малкина – Пых. – М.: Эксмо, 2008. – 928 с.
8. Брюкнер М. Насилие в семье: локальные действия – международная проблема. Журнал исследований социальной политики, 2019. – С. 42.
9. ©Бунчук Л.О., Молдашина А.С., 2022

«ЖІГЕР» ЖАСТАР ҚОЗҒАЛЫСЫНЫҢ «АҚПАРАТ» ФРАКЦИЯСЫ

Токейбекова Айнагуль Кымрановна

Балқаш қаласының медициналық колледжінің директордың тәрбие-
ісі жөніндегі орынбасары «Жігер» колледж парламенті

Кез-келген ел өзінің болашағын жастармен байланыстырады. «Жастар – жарқын болашақтың бейнесі» – деп бекер айтпаған болса керек. Әр ұрпақтың өзінің заман ағымы, кезең тынысы болады. Сәйкесінше, ХХІ ғасыр жастары өздерінің қазіргі заманға сәйкес көзқарастарын қалыптастыруда бүгінгі ғаламтор мен бұқаралық ақпарат құралдарының ықпалы өлшеусіз. Мобильді әлемде өмір сүру. Ғаламтор желісіндегі сансыз ақпарат тар жастардың керекті мәліметтері тыңдап білуіне дес бермейді.

Осы тұрғыда, Балқаш қаласының медициналық колледжінің «Жігер» жастар қозғалысының «Ақпарат» фракциясы (баспасөз қызметі) жайлы айта кетсек. Фракция мүшелері 58 студентті құрайды. Әр топтан студенттер санына сәйкес 2 студент. Фракция мүшелерінің міндеттеріне колледж ішкілік ұйымдар арасындағы документальды және құжатты жұмыстарды қамтамасыз ету, колледж студенттерін ұйымдастырылатын іс-шараларға қабылдау мен кері өткізуді жасау ғана қоймай, сондай-ақ әр ай сайынғы жаңалықтар туралы түсініктеме жұмыстарын жүргізуде жатады. Студенттердің қатысуымен әртүрлі жобаларда қолға алынған. Фракция мүшелерінің қолдауымен колледж студенттерінің ғылыми жұмыстары мен жазған мақалалары «Балқаш өңірі» газетіне жариянады. Колледжімізде әр ай сайын «Денсаулық әліппесі» айдарына арнап түсетін бейнероликтер Өркен-Медиа телеарнасына жүктеледі.

Колледж парламент студенттерінің «Музейде өткен бір күн» жобасының бейнероликтері мен қызықты ақпараттары колледждің әлеуметтік желілердегі парақшаларына жүктеліп отырады. «Ақпарат» фракциясы ғаламтор желісімен тікелей байланысты деп айта аламыз. Себебі, жаңалықтар мен жобалар колледждің instagram – парақшасына жүктеледі.

Фракция мақсаты – колледж студенттерінің қызығушылығына қарай отырып сапалы әрі ұзын уақыт контент жасау, фракция қызметі – әлеуметтік желідегі колледж парақшаралын жүргізу және колледж қабырғаларында болып жатқан шараларды әлеуметтік желіге жариялау. Жалпы айтқанда, фракция колледждегі өзін-өзі басқару жүйесін жетілдіру мақсатында барлық деңгейлерде студенттерді орта мақсатпен біріктіретін, кәсіби бағдар бере отырып студенттердің заман ағымына сай қызығушылықтарын оятуға негізделген. Колледжіміздің «Ақпарат» фракциясының мүшелері бұнымен ғана тоқталмай, колледжімізді жаңа деңгейге шығару үшін өз үлестерін қосуда деп сеніммен айта аламыз.

КОЛЛЕДЖ ТЫНЫСЫНДАҒЫ СТУДЕНТ ПАРЛАМЕНТІНІҢ РӨЛІ

Сыйырбаева З.А.

Директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары
Ә.Мусин атындағы Балқаш гуманитарлы-техникалық колледжі

Студент – қандай да бір жеке тұлға. Ой-санасы дамыған, ел болашағының тізгінін ұстауы үшін өз алдына бір мамандық иесі боламын деп үлкен мақсат қойған жеке тұлға, яғни өз ұстанымын анықтаған, алдына қойған айқын мақсаты бар адам.

Ертеңгі күннің жарқын, сәулелі болуы да соларға байланысты. Аға ұрпақ өмірден озады. Олардың орнын бүгінгі Тәуелсіздіктің белбалалары басатын болады. Ұрпақтар сабақтастығы – тарихи процесс, объективті құбылыс. Әрбір жаңа ұрпақ өмірге өзімен бірге жаңа леп, жаңа ахуалды, жаңа идеяны қоса әкеледі. Жастар қоғамдағы қозғаушы күшке айналды. Мемлекет басшысы жастар саясатына соңғы жылдары үлкен маңыз беруде. Олармен нақты жұмыс істеудің үлгісін көрсетіп келеді.

Бүгінгі қоғамдық өзгерістердің күрделілігі жастардың әлеуметтік жағынан жан-жақты қалыптасуына, жас қауымның тыныс-тіршілігінің барлық қалтарысына әсерін тигізді. Соңғы онжылдықта республиканың қоғамдық-саяси өмірінде болып жатқан өзгерістер жастар ортасындағы адамгершілік-рухани бағдарлар мен мұраттардың өзгеруіне алып келді.

Бүгінгі таңда білім беру ұйымы қызметінің қазіргі жағдайында білім беру ұйымын демократиялық басқаруға жағдай жасауға байланысты мәселелер туындайды. Осыған байланысты колледж оқу орындарының алдында құқықтық мемлекет жағдайында шығармашыл, бастамашыл, өзі және қоғам үшін пайдалы әрекет ете алатын еркін, жауапты тұлғаны, мәдениетті адамды тәрбиелеу міндеті тұрды.

Ә.Мусин атындағы Балқаш гуманитарлы-техникалық колледжіде жастар саясатын қалыптастыруда өзін-өзі басқару жұмысы белгілі бір жолға қойылған. Колледжде жас таланттарды қолдау мен шыңдау, олардың шығармашылық даму мүмкіндіктерінің ашылуына неғұрлым кеңінен жағдай жасау үшін «Жігер» студенттер парламенті құрылып бүгінгі күні қызмет жасауда.

Шығармашылық – сол индивидтің жаңадан ойлап табу болмысын немесе бір игі істі жалғастыруға қызығушылығы болсын, тым болмаса әрекетке ұмтылуы деп алайық. Студенттің ғылыми жұмыспен айналысуы, мәдени шараларға белсене араласуы, қоғамдық бірлестіктердің мүшесі болуы, қазіргі күні белең алған ең ізгі шара. Студенттердің өзін-өзі басқаруының бір мүшесі болуы, міне, осының барлығы студенттің тек жеке басы үшін ғана емес, алғашында өзінің оқу орны үшін, кейін елі үшін атқарар ісінің бастамасы болып есептеледі. Яғни, шығармашылық шырқау шегінің нәтижесіне жетуге осы кезден қамдана бастайды, бойындағы қабілетін дарытады. Нәтижесінде студент оқу бітіргеннен кейін келелі мол келешектің тізгінін ұстайтын, бостандыққа толы болашақты бастайтын, білімі мол, қай салада болса да аянбай тер төгуге бар жас маман иесі болып шығады. «Жігер» Студенттік жастар ұйымы – студенттердің колледжде деген құштарлықтары жалындаған жастар ғана емес, жекелеген әлемде кез-келген биіктерді бағындыруға деген талпыныс оттары бар жастар!

Студенттік парламенттің мақсаттары әртүрлі болуы мүмкін, бірақ олар бір ережеге бағынады: студенттік өмір бай және жарқын болуы керек!

Студенттік парламенттің негізгі міндеті мен басты ұраны: «Біз бәрін бірге жасай аламыз». Парламент мүшелері әр түрлі шығармашылық бағытта жұмыс жасайтын, белсенді студенттер. Олар Парламент мүшесі бола тұра өздерінің барлық табиғи бейімділіктерінің көріністерін ғана емес, сонымен қатар көшбасшылық қасиеттерді, коммуникативті дағдыларды және қарым-қатынасты үйренеді, бәсекеге қабілетті тұлға қалыптасады. Студенттік өмір жарқын естеліктермен, қызықты сәттермен есте қалуы керек. Тек студенттік шақта ғана осы қойылған мақсаттарға қол жеткізуге болады.

Жастардың өз идеяларын жүзеге асыруға арналған кеңістіктері, жас мамандардың үзілмес желісі. Жақсы достардың ортасы, ұмытылмас ашылулар, ғажайып сәттер. Бұл жастар үшін жасалған үлкен жағдай.

Студенттік өзін-өзі басқару органы – студенттік парламент білім алушылардың мүдделерін, тұрақты жұмыс істейтін үйлестіруші өкілеттілік ретінде білім беру ұйымдары студенттерінің бастамасы бойынша құрылады және Қарағанды облысының ТЖКББ ұйымының «Жігер» жастар қозғалысының аясындағы Студенттік парламент ережесінің негізінде әрекет етеді.

Парламент – оқу-тәрбие процесінің мәселелерін шешуде колледж әкімшілігінің таптырмас көмекшісі.

Парламент – бұл білім алушылардың білім беру ұйымын бірлесіп басқаруға, оқу-тәрбие процесін ұйымдастыру кезіндегі мәселелерді шешуге қатысу нысаны.

Парламенттің мақсаты: жастардың табысты әлеуметтенуі мен өзін-өзі тиімді жүзеге асыруы үшін жағдай жасау, білім алушылардың туындайтын мәселелерді өз бетінше шешуі үшін мүмкіндіктер жасау, сондай-ақ колледж жастарының жан-жақты дамуына, оның рухани, мәдени, білім беру және кәсіби тәрбиесін қалыптастыруға, студенттік бастамаларды қолдауға жәрдемдесу болып табылады.

«Жігер» студенттік парламентті президент басқарады. Әр оқу жылдың соңында есеп беріліп, келесі оқу жылына президентке үміткерлер таңдалып, сайлау өткізіледі. Сайлау дауыс беру арқылы жүргізіледі, ең жоғарғы дауыс жинаған үміткер президенттікке тағайындалады. Қалған үміткерлер фракцияларды басқарады.

Парламенттің құрылымы 8 фракциядан құрылған:

- Құқық және тәртіп фракциясы
- Ақпарат фракциясы (баспасөз қызметі).
- Спорт және салауатты өмір салты фракциясы.
- Өзін-өзі тану және бақыт (психология) фракциясы.
- Қамқорлық фракциясы (еріктілер).
- Мәдениет және өнер фракциясы (музыкалық, көркем шығармашылық).
- Пікірсайыс қозғалысының фракциясы.
- Экология және еңбек фракциясы

Білім беру ұйымының әрбір тобынан барлық 8 фракцияның депутаттары сайланады.

Әр фракцияның жылдық жоспары құрылып, отырыста бекітіледі. Бекітілген жоспар бойынша фракция мүшелері колледжішілік, қалалық, облыстық іс-шараларға, жарыстарға белсене қатысып, жүлделі орындарға ие болуда. Атап айтсақ, «Спорт және салауатты өмір салты» фракция мүшелері облыс бойынша 1-ші дивизион колледждері арасында волейболдан үшінші орынды иеленсе, қалалық «Күшіміз бірлікте» атты дәстүрлі жеңіл атлетикалық эстафетада колледж студенттері арасында бірінші жүлделі орындарға ие болуда.

«Экология және еңбек» фракция студенттері колледж маңын және қаламызды көгалдандыруда да зор үлестерін қосуда. Ағаш отырғызу, сенбіліктер, түрлі экологиялық акцияларға, жарыстарға белсене қатысады.

Жалпы колледждің студенттік ұжымы жұмысқа қабілетті, студенттердің танымдық белсенділік деңгейі жоғары, жастар қоғамдық істерге қызығушылық танытады және қоғамдық тапсырмаларды белсенді орындайды.

Жастар үлгі болатын АРМАН, ЕҢБЕК, СЕНІМ ұғымдарын басты мақсат етіп алса, олар армандаған мамандық иесі атынып, еліне аянбай еңбек етіп, болашаққа сеніммен қарайды.

Ендеше, Арманымыз алатаудай асқақтап, Еңбегіміз елеулі де табысты, Сеніміміз баянды да берік болғай.

ДЕБАТ – ЖАҢА ИДЕЯЛАР АЛАҢЫ

Сұлтанова Динара Оңғарқызы
Батыс Қазақстан облысы Қаратөбе ауданының білім беру бөлімінің
«Балалар шығармашылық үйі» қосымша білім беру педагогі
«Дебат- сөз сайысы» үйірмесінің жетекшісі

Дебат – мақсатты, ретке келтірілген көзқарас, пікір мен идея алмасу. Әлемдік тәжірибеде жастардың дебат қозғалысы ерекше әлеуметтік құбылыс саналады.

Асыл ойдың алтын қазығы болған пікірсайыс яғни дебат ойындарының қазіргі таңда алар орыны ерекше. Пікірсайыс – жетістікке жетудің бірден бір құралы. Ойды жүйелеп, өткір сөйлеп қана қоймай, тыңдап, талдап, эмоцияны ақылға билету, мәселенің мәнін ашып, әр тарапты түсіну мүмкіндігін де береді. Сонымен қатар ол – тәртіп пен тәрбие. Бұл ойында пікір таластыра, сөз жарыстыра отырып, балалар тәртіп сақтауды үйренеді. Дебатқа қадам басқан күннен бастап оқушылардың сөйлеу әдебі сыпайылық түріндегі «Сіз» сөзіне ауысып, айналасындағы адамдарға «ханым, мырза» – деп құрмет көрсетуге дағдылана бастады.

Ойын барысында ойларын тура жеткізуге, нақтылыққа, жүйелілікке, айтылған қарсы пікірге

қарамастан өз ойларының дұрыстығын дәлелдеуге үйрене бастады. Бойларында білімділік, батылдылық секілді қасиеттер мен көпшілік алдында әдепті сөйлеу дағдысы қалыптасып келеді. Осы тұста, ойында қарсылас болсаңыз, өмірде дос болуға ұмтылдыратын пікірсайыс үйірмелерінің бірі Қаратөбе ауданының «Балалар шығармашылық үйінің» МКҚК-да жүргізіліп отырған «Дебат – сөз сайысы» үйірмесі. Үйірмеге жалпы 15 оқушы қатысады. Жыл сайын оқушылардың қызығушылығы арта түсті. Біз әр-түрлі тақырыпта үйірмеаралық турнирлер өткізумен қатар, аудандық, турнирлерге қатысып, жоғарғы нәтижелерге қол жеткізе бастадық. Оған дәлел

БП: Зорлық-зомбылық фактісі тіркелген жеткіншектерді жасөспірімдерге арналған колонияға жіберу керек деп есептейді,

БП: Зиянды өнімдерді өндіретін өндіріс орындарын жабу қажет деп есептейді тақырыптары бойынша жүргізілген ойында сөз жарыстыра отырып, қарсыласқа ұтымды жауап қайтарып, өз идеяларын қорғап үлкен шеберлік танытты.

Тарихқа көз жүгіртсек, дебат арқылы талай мәселелер талқыланып, шешімін тапқан.

Бүгінде де бұл өнер өзектілігін жоғалтқан жоқ. Шешендік дегеніміз – белгілі бір уақиғаға байланысты тапқырлықпен, көркем тілмен айтылған және жұртшылық қабылдап, елге тараған белгілі, үлгілі ойлар, тұжырымдар. Әдетте, шешендік өнер айтыс – тарыста дамиды. Сондықтан ердің құны, елдің тағдыры талқыланатын парламент сарайлары мен сот залдары шешендік өнердің ежелгі мектебі болған. Сол сияқты қазақ шешендері Әлібекұлы Төле, Келдібекұлы Қазыбек, Байбекұлы Әйтеке, Датұлы Сырым, Қорлыбайұлы Досбол тағы қауым ішіндегі дау – жанжалдарды реттеуден бастап, елшілік-мәмлекеттік қызметтерімен белгілі болған адамдар.

Жалпы дебат дегеніміз – пікірсайыс, жарыссөз, айтыс десек те болады. Шешендік өнер мен ой ұшқырлығы сынға түсетін ойын. Дәлелдер мен фактілерге сүйенеді. Белгілі бір тәртіпке бағына отырып, ойыншылар бір-біріне құрмет танытады. Сондықтан оны дұрыс жоспарлай білу керек. Қатысушы білімді, батыл және әдепті болуы тиіс. Ең бастысы, дебат

– ұрыс алаңы емес, нақты тақырып аясында арнайы ережелер негізінде ой жарыстыру. Ол білім алушылар үшін жаңа мүмкіндіктерге жол ашады. Ортасы өзгереді,

достары көбейеді. Сөйлеу мәдениеті қалыптасып, ойды тиянақты жеткізуге дағдыланады. Үнемі ізденісте болады.

Пікірсайыста жетістікке жету үшін көзқарас, мықты мінез, өз ұстанымын дәлелді түрде қорғай білуге жетелейтін ұмтылыс маңызды. Ол үшін көп кітап оқып, танымдық бағдарламаларды қарап, қарым-қатынас орната білу, аргументация дағдыларын дамыту бойынша үнемі жұмыс істеу керек. Қазіргі уақытта мектепшілік дебат қозғалысын дамыту — өзекті мәселе. Себебі оқушылардың бойында саяси мәдениетті, өз әрекеті үшін өзі және қоғам алдында жауапкершілікті, шығармашыл және сыни ойлау қабілетін қалыптастыру қажеттілігі туындап отыр.

ОБЛЫСТЫҚ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ-БИОЛОГИЯЛЫҚ ОРТАЛЫҒЫНЫҢ АУЫСПАЛЫ ҚҰРАМ ОҚУШЫЛАРЫМЕН ЖҰМЫСЫ

Батыс Қазақстан облысы әкімдігі білім басқармасының «Облыстық экологиялық-биологиялық орталығы» МКҚК директорының оқу-әдістемелік жұмыстары жөніндегі орынбасары Г. Нуралиева

Батыс Қазақстан облысы әкімдігі білім басқармасының «облыстық экологиялық-биологиялық орталығы» мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорыны сонау 1957 жылы ашылған. Ол кезде жас натуралистер станциясы деп аталған. Негізгі мақсаты мектепке дейінгі мекемелер тәрбиеленушілеріне, мектеп жасындағы барлық оқушыларға және студенттерге өндірістік-шаруашылық іс-әрекетті жүзеге асыру, жеке тұлғаның шығармашылық мүмкіндіктерін дамыту, салауатты өмір салтын және тұрақты адамгершілік негіздерін қалыптастыру, биология ғылымына, тәжірибе және зерттеу жұмыстарына қызығушылығын ояту. Осы мақсатта орталық педагогтері қызығушылықпен жұмыс атқаруда. Оған дәлел 2019 жылы Республикалық «Үздік қосымша білім беру мекемесі» байқауында орталығымыз ІІІ орынға шықты. Биылғы 2023 жылы орталық «Үздік экологиялық білім беру ұйымы» Ұлттық байқауының «Жасыл Қазақстан: Қазақстанның үздік экологиялық жобасы» номинациясына қатысып бас жүлде иеленді.

Жалпы қосымша білім беру дегеніміз, ол оқушылардың қызығушылығы бойынша үйірмелер таңдауы. Мектепке оқушы баруы шарт, ол жерде белгілі стандарт бойынша білім береді, ал қосымша білім беруде педагогтің тәжірибесі, қызығушылығы, білімі бойынша бағдарлама жасалып, оқушыларды және ата-аналарын қызықтыра білу және әр баланың шығармашылығын дамыту.

Біздің орталық 65 жылдай жас ұрпаққа экологиялық – биологиялық бағытта қосымша білім беріп келеді. Қазіргі таңда 500 ден астам оқушылар қамтылған 42 үйірме жұмыс жасайды. Үйірмелер үш бағыт бойынша жасақталған экологиялық, өсімдіктер әлемі және жануарлар әлемі. Ал жазғы маусымда орталығымызға ауыспалы құрам оқушылары сараманнан өтеді дәстүрлі түрде.

Орталық жыл сайын мамыр айында педагогикалық кеңесте ауыспалы құрам оқушыларына 3 айлық бағдарламаны талқылайды және бекітеді. Бекітілген бағдарлама бойынша Орал қаласы мектептеріне ұсынба хат жіберіледі. Мектептер оқушыларына экологиялық – биологиялық тәрбие беру мақсатында жазғы аусымға кесте жасап орталыққа келуін қамтамасыз етеді.

Ауыспалы құрам оқушыларымен орталыққа алғаш келгенде қауыпсіздік ережесімен танысып, міндетті түрде әр оқушы қолы және жауапты жетекшінің қолы алынады. Бағдарлама бойынша күніне 2 сағат уақыттай оқушылармен әр түрлі танымдық саяхат, сабақтар, шаралар өткізіледі. Оқушылар жазғы еңбек демалысы арқылы қоғамдық пайдалы өнімді еңбек етеді, мәдени өсімдіктерді өсіруде білігі мен дағдысын қалыптастырады.

Өсімдіктерді баптаудан алған білімдерін оқушылар ауылшаруашылығы, ландшафттық дизайнер, көгалдандырушы, флорист мамандықтарына қызығу және еңбекке баулу мақсаттарына пайдалана алады.

Оқушылардың жазғы еңбек демалысын ұйымдастырудың мақсаты жазғы демалыс кезінде уақыттарын тиімді, танымдық және сарамандық бағытта өткізу.

Оқушылардың жазғы еңбек демалысын ұйымдастырудың міндеттері:

- құқық бұзушылықтың алдын алу;
  - азаматтық және патриотизмге тәрбиелеу;
  - экология және табиғатты қорғау бойынша зерттеу жұмысы дағдысын дамыту;
  - жануарлар мен өсімдіктерді күтіп-баптау бойынша оқушылардың бойында сарамандық жұмыстар жасау дағдысын қалыптастыру;
  - оқушыларды белсенді табиғат қорғау ісіне тарту;
  - еңбекке және материалдық құндылықтарға деген саналы қарым-қатынас қалыптастыру;
  - білімалушыларға экологиялық-биологиялық бағыт бойынша кәсіптік бағдар беру.
- Біра апталық жоспар тақырыптары:

№	Күні	Тақырыбы	Сағат саны	Қатысушылар	Жауапты педагогтер
1	05.06. 2023	Облыстық «Гүлдер әлемі» фестиваліне қатысу.	2	№3ЖОББ	Н.С.Антипова Г.Т.Құрманова
	06.06. 2023	«Дендрарий» Декоративті ағашты – бұталы өсімдіктердің түрлері және ерекшеліктері. Викториналық ойын. Сарамандық жұмыс: декоративті ағашты - бұталы өсімдіктерге күтім жасау.	1 1	№3ЖОББ	Н.С.Антипова Б.К. Нуржанова
1	07.06. 2023	Жеміс бағы. Жеміс бағындағы өсімдіктердің көптүрлілігі және ерекшеліктері. Саяхат сабақ. Сарамандық жұмыс: жеміс ағаштарына күтім жасау.	1 1	№3ЖОББ	А.М.Рыскалиева Г.Т.Құрманова
	08.06. 2023	«Гүлді карнавал». Көпжылдық өсімдіктерінің алуантүрлілігімен танысу. Сарамандық жұмыс: көпжылдық гүлді өсімдіктерді күтіп-баптау.	1 1	№3ЖОББ	Ф.К.Каумбаева Б.К. Нуржанова
	09.06. 2023	«Гүлдер әлемінде». Біржылдық өсімдіктердің алуантүрлілігімен танысу. Сарамандық жұмыс: көпжылдық гүлді өсімдіктерді күтіп-баптау.	1 1	№3ЖОББ	Ф.К.Каумбаева Г.Т.Құрманова

Оқушылардың қызығушылығын ояту мақсатында экологиялық – биологиялық бағытта шаралар түрлері ауыстырылып отырады. Жас ұрпақты тәрбиелеуде олардың жеке тұлғасының қалыптасуында өскен ортасы, табиғаттың әсемдігі, көгалдандырылуы – негізгі әлеуметтік факторлардың бірі, осы мақсатта орталығымыз ширек ғасырдан бері қызметін атқарып келеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ф.К.Каумбаева. Оқушылардың жазғы еңбек демалысын және бос уақытын ұйымдастыруда Облыстық экологиялық-биологиялық орталығының ролі. Әдістемелік ұсыным- 2019 жыл.

2. <https://detzoo-zko.kz/images/0001/44/02.pdf>.

3. Облыстық экологиялық-биологиялық орталығының 2023 жылғы жазғы ауыспалы құрамға арналған жұмыс жоспары.

ПЛАСТИКАЛЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ КӘДЕГЕ ЖАРАТУ ЖӘНЕ ҚАҒИТА ӨҢДЕУ ПРОБЛЕМАСЫ

Химия-биология пәндерінің мұғалімі
Махмұт Айгерім Жағиппарқызы

Табиғатта өте тамаша бір қасиет бар. Оның өзі бөліп шығарған қалдықтардан біздің көмегімізсіз-ақ өзін-өзі тазартып ала алады. Ал адам баласының бөліп шығарған көң-қоқсығынан ақыл-оймен өмірге келген халық шаруашылығының улы, зиянды қалдықтарынан өздігінен тазалауға табиғатта шама жоқ. Адамдар күн сайын тау-тау қылып күл-қо-қысқа тастайтын пластмасса құты-лар жер бетінде 100 жылға дейін, кәдімгі полиэтилен пакеттері 200 жылдан астам уақыт бойы шірімей, жатып алады екен. Ал консерві қалбырлары мен шыны сынықтары 1 мың жылға дейін жер қойнын ластап, «жегі құрт-ша» топырақ құнарын жеп жатады. Ағаш жапырақтарын жаққанда ауаға улы заттар таралады. (ангидрид, бензопирен, күкіртті сутек және диоксин). Оның түтіні 1 м-ге ғана көтерілетіндіктен көбінесе жас балалардың тыныс алу жолдарына және ойлау қабілеттеріне кері әсерін тигізеді.

Пластмасса металды алмастырып қана қоймайды, оған жақсы қасиет те береді. Пластмасса бөлшектері приборлардың шуын 50-75 процентке дейін азайтады. Қазір көптеген машина, прибор бөлшектері капроннан жасалады. Мұндай бөлшектер ұзаққа төзеді және арзанға түседі. Орта есеппен алғанда капронның бір тоннасы 3-5 тонна болат пен 6-7 тонна қоланың орнына пайдаланылады.

Әр алуан материалдардың жақсы қасиеттері пластмассадан табылады. Сондықтан техникалық көптеген мәселелерді шешкенде, пластмассалар ең керекті, тіпті баламасы жоқ материал болып саналады. Мысалы, болатты алатын болсақ, ол өте берік, бірақ меншікті салмағы ауыр, мөлдір емес, электрден қорғай алмайды. Ағашты алсақ, ол жеңіл, бірақ берік емес, шіритін материал. Ал пластмассалар осы күрделі талаптардың барлығына жауап бере алады. Олардың арасынан берік те жеңіл, мөлдір және сынбайтын, электрден қорғағыш қасиеттері жоғары және басқа да сапалы қасиеттері бар түрлері кездеседі. Мысалы, химиялық төзімділігі алтын мен платинадан жоғары, үйкеліс коэффициенті өте төмен немесе өте жоғары, тағы басқа материалдар да бар.

Сонымен қоса, пластиктің зияны туралы әрқайсымыз құлағдармыз. Әңгіме өнімді қалай пайдалану керектігінде ғана емес (бұл да маңызды мәселе). Пластиктің адам

организмі үшін аса зиянды екендігінде. Бір қарағанда сатушылардың сендіруіне қарасақ, пластмассалардың еш зияны жоқ. Бірақ шын мәнінде пластик расыменде адам организміне орны толмас қауіп әкеледі. Бұл ғалымдардың зерттеулерімен бірнеше мәрте дәлелденді, оны өз тәжірибеніңден өткізу жақсы шешім емес. Пластик өнімдерінен түбегейлі бас тарту жақсы идея, дегенменде бұл мүмкін емес. Бір ғана шешім бар – бұл пластик өнімдерін тұтынуды азайту. Ол үшін сатып алғалы жатырған тауарыңызды мұқият қарап алыңыз.

Кез-келген өнімде тауар өндіруші пластиктің қандай өнімнен алғандығы туралы ақпаратты көрсетуі тиіс. [4]

Жақында жаңартылатын шикізаттан және биологиялық ыдырайтын пластмассалар шығаруға ғылыми және өндірістік қызығушылық арта бастады. Мұнайдың дүниежүзілік қоры сарқылып жатқандығына және петропластиканың қоршаған ортаға тигізетін зияны туралы көбірек хабардар болуына байланысты.

Әлемдік нарықта пластмассаларға деген сұраныстың артуымен биологиялық ыдырайтын пластиктерге сұраныс та артып келеді.

Биопластиктердің биологиялық ыдырайтын қалдықтары органикалық, тез ыдырайтын және ластанбайтын қалдықтар ретінде қарастырылуы мүмкін. Мысалы, оларды компост түзуде топырақтың түзетулері ретінде пайдалануға болады, өйткені олар биологиялық процестермен табиғи түрде қайта өңделеді.

Биопластикалық биопластика өндірісі үлкен қиындықтарға тап болады, өйткені биопластиканың петропластикаға қарағанда төмен қасиеттері бар және оларды қолдану өсіп жатқанымен, шектеулі. [1]

Арнайы таңбалардың болмауы – бұл өнімнің сіздің денсаулығыңыз үшін шектен тыс зиянды екендігінің нақты дәлелі бола алады. Ал таңба үшбұрышты үш сызықшамен белгіленеді. Фигураның ішінде орналасқан цифр және таңба пластмассаның қандай типіне жататындығын көрсетеді

Дегенмен көптеген жасанды материалдар, соның ішінде пластмассалар табиғатта ыдырамайтындықтан, қоршаған ортаны ластауда. Сондықтан қазіргі таңда ғалымдар тікелей шикі мұнайдан өндірілмейтін, экологиялық таза пластмассаларды жасау жолында белсенді қызмет атқаруда.

Биопластмассаларды қолданудың кемшіліктері негізінен қолданылатын биопластикалық түріне байланысты. Басқалардың арасында бізде мыналар бар.

- Аз қарсылық - биопластиктердің көпшілігінің кәдімгі пластмассалармен салыстырған бір шектеулері - олардың төзімділігі төмен. Алайда, бұл қасиет оның биодеградацияға қабілеттілігімен байланысты.

- Жоғары баға - кейбір жағдайларда биопластика өндірісі үшін қолданылатын шикізат мұнайға қарағанда қымбат. Екінші жағынан, кейбір биопластиктердің өндірісі өңдеу шығындарының жоғары болуын білдіреді. Атап айтқанда, бұл өндірістік шығындар биотехнологиялық процестерде, соның ішінде бактерияларды жаппай өсіру кезінде өндірілетін шығындарда жоғары.

- Пайдалану қайшылығы. Азық-түлік шикізатынан өндірілген биопластмассалар адамның қажеттіліктерімен бәсекелес. Сондықтан, дақылдарды биопластика өндірісіне арнаған тиімді, сондықтан олар тамақ өнімдерін өндіру схемасынан шығарылады. Алайда, бұл кемшілік жеуге болмайтын қалдықтардан алынған биопластикаға қолданылмайды. Осы қалдықтардың ішінде бізде өсімдік қалдықтары, жеуге жарамсыз балдырлар, лигнин, жұмыртқа қабығы немесе лобстер экзоскелеті бар. [2]

- Оларды қайта өңдеу оңай емес. PLA биопластикасы әдеттегі PET (полиэтиленерефталат) пластикасына өте ұқсас, бірақ ол қайта өңделмейді. Сондықтан, егер пластмассаның екі түрі де қайта өңдеуге арналған ыдыста араластырылса, онда бұл құрамды қайта өңдеуге болмайды. Осыған байл анысты, PLA-ны көбейту қолданыстағы пластиктерді қайта өңдеу бойынша күш-жігерге кедергі келтіруі мүмкін деген қорқыныш бар.

Пластикалық немесе біржолғы ыдыстар қазіргі таңда молынан өндіріледі. Себебі, мұндай ыдыстар сұранысқа ие. Неліктен? Өйткені, табиғат аясына демалуға шыққанда салдырлатып шыны, фарфор ыдыстарды алып шыққаннан гөрі әлдеқайда тиімді. Оның үстіне бағасы түкке татымайтындықтан, сауда орталығында сусын сататындар ақша

үнемдеудің рахатын көруде. Ал зиянына келетін болсақ, пайдасының үлесін шаңына ілестірмейді. Пайдаланылған пластикалық ыдыстарды отқа жағуға болмайды. Иісі улы. Амалдың жоғынан қоқысқа тасталынады. «Былай тартсаң, арба сынады, былай тартсаң, өгіз өледі» демекші, тонналап өндірілетін біржолғы ыдыстардың бәрі бірдей қоқысқа тасталса, қала немесе өзге елді мекен қоқыс аралына айналуы ғажап емес. Екіншіден, пластмасса ыдыстардың құрамы да оңып тұрған жоқ. Полистирол, полипропилен, поливинилхлорид секілді химиялық құрамды ыдыстарды ережесіз пайдалану аса қауіпті.

Елімізде мұндай ыдыстарды пайдалану ережесі айтылмайды. Ал, әлем елдерінде, мысалы, Дания үкіметі 1994 жылдан бері полиэтиленді қапшықтарды тегін берушілерге салық салатын болды. Осы шешімнен кейін біржолғы ыдыстарға сұраныс 90 пайызға құлдырады. Ал, Германияда біржолғы ыдыстарды пайдаланғысы келген тұтынушы ақша төлеп, сатып алады. Және жинауға, қайта өңдеуге сатушы рұқсат алады, әйтпесе жауап береді. Сол себепті, саудагерлер мұндай ыдыстарды сатуға ықылассыз. Ирландияда полиэтиленді қапшық орнына түрлі мата сөмкелер пайдаланылады. [3] АҚШ-тың бірқатар штаттары біржолғы ыдыстардан мүлдем бас тартты. Сингапур, Бангладеш, Тайваньда пластик ыдыстар құбырларды бітеп, өзеннің еркін ағуына зиян келтіретіндіктен, қолдануға тыйым салынған.

Кәдімгі пластмассаларға қарағанда шығындардың аз ғана өсуіне қарамастан, қосымша нұсқа қағазға қарағанда төменірек, бұл опция материалды қалайтын компаниялардың қапшықтарды өндіруде қолданылатын нұсқасы, өйткені ол 100% органикалық. Экологиялық тұрғыдан жарамды болғанымен, қағаз қымбатырақ, өйткені ол жаңартылатын шикізат болып табылады.

«Экологиялық таза және экологиялық тұрғыдан сұранысқа ие» кезеңдерде нарыққа жақсы жауап беру мүмкіндігімен, биологиялық ыдырайтын пластмасса өнімдерінің өзіндік құны төмендейді деп күтілуде. Пластикті саналы түрде қолданудың көптеген баламалары бар, компаниялардың осы баламаға қаражат салғаны жеткілікті және сатып алушылар осы өнімдерге артықшылық береді.

Пластикалық бұйымдар мен материалдардан дизель отыны мен бензин алудың инновациялық әдістері бар. Бұл әдісті жапон ғалымдары жасаған. Бұл технология 10 кг пластикалық қалдықтардан 5 литрге дейін дизель отынын немесе бензин алуға мүмкіндік береді. Осындай әдістерді қолдану арқылы экономикалық пайда алуға ғана емес, сонымен бірге қоршаған ортаға антропогендік қысымды төмендетуге де болады. [2]

Пластиктің таңбалануын дұрыс ажырата білуді үйренейік. Егер сіз көптен бері «жасыл өмір» ұстанымдарын ұстанып жүрсеңіз, сізге күнделікті тұрмысыңызда пластикалық ыдыстардың қолданылуынан бас тарту оңайға соқпас. Пластмасса өнімдерінің біздің тұрмысымызға кірігіп кеткені соншалық біз ендігі өмірімізді әртүрлі контейнер-бөтелкелерсіз елестете алмаймыз. Өнімнің танымал болуының құпиясы: қарапайымдылығы мен ыңғайлылығы және салыстырмалы арзандығы, бір сөзбен айтқанда өндірістің қарапайымдылығымен түсіндіріледі.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Данило Ж. Маркович Социальная экология. М., 1997 ж.
2. В.А. Ситаров, В.В. Пустовойтов.- Социальная экология. М., 2000.
3. Нуркеев С.С., Мусина У.Ш. – Экология. – Алматы, 2005
4. Кенесариев У.И., Жақашов Н.Ж. «Экология және халық денсаулығы» - Алматы 2003ж. – 147 б.

СЛОЖНОСТИ В ВЫБОРЕ РЕПЕРТУАРА ВОКАЛИСТА НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ ОБУЧЕНИЯ

Преподаватель эстрадного вокала
ГККП «Школы искусств №1 имени Таттимбет» акимата г. Астана
Бокушева Гульмира Жумагалиевна

Каждый из нас слушает и любит музыку. Это может быть классическая музыка, эстрадная, или джазовая. Для многих слушателей, музыка является всего лишь развлечением, а для других – это предмет работы и упорного труда.

Не секрет, что процесс обучения в ДМШ и ДШИ должен поддерживать и развивать у учащихся любовь к музыке, а также, расширять их музыкальный кругозор. И задачей педагогов детских музыкальных школ на начальном этапе обучения состоит в том, чтобы заинтересовать ребёнка процессом обучения выбранной специальности.

Одной из важнейших особенностей при обучении вокалу – это выбор музыкального репертуара, который подбирается каждому ученику индивидуально. Тем более сейчас, при разнообразии различных методик, предлагаемых в интернет-пространстве, педагогу очень сложно подобрать музыкальный материал для своих учащихся, который развивал бы гармонично способности ученика, потому что детям все чаще нравится зарубежная эстрадная музыка и современные дети все дальше отдаляются от национальных истоков. Одна из проблем при обучении детей вокалу возникла в результате того, что есть тенденция, что современные дети сильно привязаны к гаджетам, имеют проблемы с общением, соответственно разговаривают мало. У многих не развита дикция, артикуляционные мышцы не работают, нижняя челюсть с трудом поддается высвобождению. Для таких детей выбор репертуара играет очень важную роль.

Репертуар должен иметь эмоциональное содержание, которое влияет на формирование будущего музыканта. Этот вопрос требует рассмотрения и дальнейшего пояснения.

На современном этапе обучения, проверенный классический репертуар, полностью не поддерживается и высоко недостаточен для воспитания нового поколения. Педагоги, обучая вокалу, должны включать в свой музыкальный арсенал произведения, созданные казахстанскими, советскими, российскими и зарубежными авторами.

Программа для учащихся – индивидуальна, и должна быть разнообразной по характеру. С правильно подобранным и подготовленным репертуаром, можно спокойно выступать на различных конкурсах. Ведь самое главное – это сделать песню красиво и чисто.

Уровень вокала должен соответствовать возрасту исполнителя и уровню конкурса. Если педагог выбирает слишком простую песню для своего ученика, то есть вероятность того, что ребенок, не сможет показать и раскрыть владение вокалом. А если выбрать очень сложную песню для выступления, то она скорее покажет отсутствие у учащегося теми или иными приемами владения.

Сейчас, современная музыка, очень близка нашим детям. Эстрадные песни, которые не используют в программах ДМШ и ДШИ, учитывают другую манеру исполнения и совершенно другой характер.

Музыкальный материал для детей должен быть ярким и простым, который понравится ребенку. Дети с хорошим музыкальным слухом и интонацией могут без особых проблем усваивать и воспроизводить детские современные песни, которые очень богаты необычной гармонией и волнообразной мелодией.

ДМШ и ДШИ опираются на учебную программу: учебный, экзаменационный, концертный репертуар. Очень часто, такой музыкальный материал, изучаемый в музыкальных школах, можно сказать не подходит под схему современных эстрадных конкурсов. Исходя из этого, педагог даёт своему ученику «двойной» репертуар – для выступлений и экзаменов в стенах школы; для выхода на концертные площадки эстрадных

конкурсов.

Для некоторых школьных концертов достаточно чистое, ровное исполнение материала. Но на больших и серьезных конкурсах, дети и подростки должны показать владение различными современными техниками и вокальными приёмами, такими как, «мелизмы», «бэлинг», «слайд», «гроул» и так далее.

Естественно, что не в каждой песне, могут присутствовать такие «фишки». Поэтому, при выборе конкурсной песни, тот или иной приём должен соответствовать репертуару. Если педагог готовит к какому-либо мероприятию или конкурсу ансамбль, то очень важно показать многоголосие. Заметьте, на сцене выступает ансамбль от 3 и более человек, и они исполняют песню в унисон, но это звучит не очень красиво.

Существует множество ансамблей, которые работают в направлении популярной музыки и использующие многоголосие. Все они производят яркое впечатление на начинающих артистов, зарождая у них явный интерес к такому виду вокального исполнительства.

Не стоит выбирать «опасный» материал для репертуара своих учащихся. Взвзвись за очень сложную песню, которая содержит множество приёмов, огромный диапазон и сложный ритм, мы можем запросто повалиться на моменте изучения данного материала.

В системе вокального исполнительства можно выделить несколько видов музыкального материала:

1. Учебный репертуар. В него входят различные упражнения, вокализы, художественные произведения;

2. Экзаменационный репертуар. Это произведения, исполняемые на экзамене. Эти произведения должны передать особенности ученика;

3. Концертный репертуар – Музыкальный материал для исполнения на концертах. Здесь требуется раскрытие профессионализма у певца, которыми он обучился на занятиях по вокалу;

4. Конкурсный репертуар – это репертуар, исполняемый на различных конкурсах. Тут должны быть представлен такой музыкальный продукт, который соответствует тому или иному конкурсу, подчеркивая индивидуальность и качество исполнителя.

Педагог, кандидат искусствоведения, профессор Киевской консерватории М. Егорычева в своей книге «Упражнения для развития вокальной техники» отмечала: «Правильный подбор упражнений, осознанность цели способствуют успешному развитию голоса певца. При этом нельзя забывать, что голосовой аппарат работает как единое целое. Разделение на изолированные моменты достаточно условно, так как любое упражнение требует выполнения всех вокально-технических и музыкально-художественных задач» [2, с. 3].

Педагог, доцент ИСИ, Н. Полякова в своей статье «Детский вокальный репертуар: формирование личности юного музыканта и его голоса» указывает основные элементы детского вокального репертуара: «классические миниатюры, народные и современные песни напевного характера, по стилю близкие к классической музыке, и вокализы». При этом автор выделяет, что «весь этот материал необходимо классифицировать по степени вокально-технической трудности и с учетом содержания. Репертуар должен соответствовать возможностям детского голоса и задачам каждого этапа его развития» [2, с. 26–27].

В процессе всего обучения, учащийся должен собрать свой собственный репертуарный багаж, чтобы в любой момент быть готовым применить имеющийся опыт. Именно поэтому, грамотно подобранный репертуар является основным фактором успешного учебного процесса. Неправильно подобранный музыкальный материал может замедлить творческий процесс, а также велика вероятность потери интереса со стороны учащегося к пению.

Список литературы

1. Вопросы вокальной педагогики: Сб. статей. Вып. 6. – Л.: Музыка, 1982.
2. Егорычева М. - Упражнения для развития вокальной техники. – Киев, Музична Україна, 1980.
3. Полякова Н.И. – статья «Детский вокальный репертуар: формирование личности юного музыканта и его голоса». М.: Музыкальная жизнь. Вып.4, 2011.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАБОТЕ С ДЕТЬМИ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ (ООП) В РАМКАХ ДЕТСКОЙ МУЗЫКАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Гафурова Наиля Рафаэлевна

Период обучения ребенка в школе совпадает с периодом его роста и развития, когда его организм наиболее чувствителен к воздействию различных условий окружающей среды, а именно- социализация в новом коллективе, адаптация в отношении педагог-ребенок с ООП на индивидуальном уроке и педагог- дети- ребенок с ООП в группе.

Ребенок с ООП-это ребенок, нуждающийся в специальных условиях обучения и воспитания для его максимально возможного развития, образования, введения в культуру сообщества и семьи.

В соответствие с Государственной программой развития образования РК от 2020-2025г.г. осуществляется постепенное внедрение инклюзивного образования в систему общеобразовательных школ, колледжей, ВУЗов, в т.ч. и в структуру дополнительного

образования. Детская музыкальная школа №1 не стала исключением в этом процессе. Музыкальная школа-первая ступень в музыкальном образовании детей, в том числе-детей с особыми образовательными потребностями. На данном этапе ребенок приобретает навыки социализации и адаптации в обществе сверстников, воспитываются и развиваются нравственные принципы и эстетический вкус ученика, эмоционально-чувственная сфера личности, также закладываются базовые основы нотной грамоты и постановки исполнительского аппарата ребенка. В нашей школе обучаются дети с различными диагнозами- незрячие, с расстройством аутического спектра, с задержкой психического развития, порой ребенок имеет несколько диагнозов сразу. Одной из основных задач в работе с детьми с ООП является такая организация и методика проведения всех оздоровительных и воспитательно-образовательных мероприятий, при которой не только сохраняется хороший уровень умственной работоспособности, происходит дальнейшее развитие, но и укрепляется физическое и психическое здоровье ребенка.

Сам факт поступления ребенка в музыкальную школу вносит определенные коррективы в его жизнь: меняется ежедневный график, появляются дополнительные нагрузки. Задача педагога – создать наиболее комфортные условия для всестороннего развития личности обучающегося, руководствуясь главным принципом здоровье сбережения – «не навреди».

Здоровьесберегающие образовательные технологии можно рассматривать как совокупность принципов, приемов, методов педагогической работы, которые, дополняя традиционные технологии обучения и воспитания, наделяют их признаком здоровье сбережения. Иными словами, здоровьесберегающие образовательные технологии – это системный подход к обучению и воспитанию, построенный на стремлении педагога сохранить здоровье школьника в период его обучения в образовательном учреждении. Осуществление воспитательно-образовательного процесса должно строиться на тех принципах, которые способствуют профилактике и коррекции здоровья детей; развитию познавательной деятельности воспитанников; гуманизации процесса образования.

Принципы воспитательно-образовательного процесса ребенка с ООП:

1. Принцип «Не навреди!»
2. Принцип триединого представления о здоровье (единство физического, психического и духовно-нравственного здоровья);
3. Принцип повторения и закрепления умений и навыков;
4. Принцип постепенности, который предполагает преемственность от одной ступени обучения к другой (от простого к сложному);

5. Принцип доступности;

6. Принцип непрерывности и системности -выражает закономерности построения педагогики оздоровления как целостного процесса, включающего чередование нагрузок и отдыха;

7. Принцип цикличности, который заключается в повторяющейся последовательности занятий, что улучшает подготовленность ребенка к каждому последующему этапу обучения;

8. Принцип учета возрастных и индивидуальных особенностей воспитанников. Опираясь на индивидуальные особенности, педагог всесторонне развивает ребенка, планирует и прогнозирует его развитие;

9. Принцип всестороннего и гармонического развития личности;

10. Принцип формирования ответственности у детей за свое здоровье и здоровье окружающих людей;

11. Принцип приоритета позитивных воздействий (подкреплений) над негативными (запретами, порицаниями). «Успех порождает успех» – акцент делается только на хорошее; в любом действии сначала выделяют положительное, а только потом отмечают недостатки. Часто привычка учителя, родителя фиксирует внимание ребенка преимущественно на недостатках, ошибках, формирует личность с заниженной самооценкой, комплексом неполноценности, не способную ставить цели и добиваться их достижения;

12. Принцип творческой направленности. В результате этого принципа педагог побуждает ребёнка к творческой инициативе деятельности- «А давай попробуем так!..», «Как ты думаешь?»

Для продуктивной работы с детьми с ООП перед школой и педагогом ставятся определенные задачи:

1) оптимальная организация учебного процесса и физической активности школьников;

2) объем максимально допустимой учебной нагрузки учащихся должен соответствовать нормам. Загруженность является камнем преткновения для тех детей, которые заняты дополнительными занятиями. Комфортное расписание становится важной составляющей, так как правильно составленное расписание предупреждает появления переутомления. С целью исключения перегрузки детей расписание в музыкальной школе составляется таким образом, чтобы ребенок мог отдохнуть после школы и прийти на урок.

3) одной из важнейших задач по реализации здоровьесберегающих технологий является использование активных, творческих методов обучения. Их применение снижает риск появления у школьников переутомления, способствует более гармоничному развитию личности. Необходимо использовать приемы активного вовлечения обучающихся в творческий процесс урока. Это может быть беседа, дискуссия, теоретический разбор, практический показ, использование ТСО и т.д.

4) создание педагогом благоприятной атмосферы урока и эмоционального комфорта ученика.

Следует заметить, что в обстановке психологического комфорта и эмоциональной приподнятости работоспособность обучающегося заметно повышается, что в конечном итоге приводит и к более качественному усвоению знаний, и, как следствие, к более высоким результатам.

ПРОБЛЕМЫ обучения детей с ООП в Детской музыкальной школе:

На сегодняшний день в Казахстане не разработаны программы и методики преподавания по нотной системе Л.Брайля для музыкальных школ и школ искусств, отсутствует необходимая материально-техническая база для создания условий работы с незрячими и слабовидящими людьми, а именно: отсутствуют нотные учебники по системе Брайля для первых шагов изучения нотной грамоты, дисплеи и тифло-принтеры для печатания нот по системе Л. Брайля. Поэтому наши педагоги, практически в одиночку, опираясь на свой опыт и собственную интуицию и опыт педагогов соседних стран работают с такими детьми методом проб и ошибок.

Далеко не каждая музыкальная школа готова принять ребенка с нарушением зрения. Такие дети нуждаются в особом подходе, у них свой темп и способы усвоения материала. Процесс разучивания музыкального произведения происходит с помощью методов «игры на слух» - через слуховые ощущения и «с рук педагога» - через тактильные

ощущения. Это достаточно сложный и трудоемкий процесс, как для педагога, так и для ученика. Методику работы с незрячими детьми приходится придумывать фактически с нуля. Возникает острая необходимость введения специальных предметов: «нотная система Брайля», «печатание нот рельефно-точечным шрифтом». Педагогу следует самому изучать брайлевский шрифт и писать пособия и нотный материал, что без помощи тифлоспециалиста весьма затруднительно.

В нашей школе уже седьмой год обучается незрячая девочка. На начальном этапе все предметы музыкально-теоретического цикла она посещала наравне со всеми детьми. Позже, когда ученица вышла на более высокий уровень по предмету «сольфеджио», появилась возможность обучать девочку индивидуально. Также ученица обучается на втором отделении- по классу хорового пения.

В данное время назрела необходимость создания адаптированных программ обучения игре на различных инструментах для детей с особыми образовательными потребностями. Пока же требования остаются одинаковыми и для зрячих, и для незрячих детей. На данном этапе ребенок полностью выполняет образовательную программу музыкальной школы. Благодаря ее усердию и трудолюбию, наша ученица является лауреатом музыкальных конкурсов различных уровней.

Трудности, часто встречающиеся на пути обучения:

- Одна из главных задач педагога - освободить руки ученика. У незрячих детей зажаты движения, они не видят препятствий и потому боятся их, толкающими движениями извлекают из инструмента резкие звуки. Все занятия начинаются с игры «отдай мне руку»: ребенок должен максимально расслабить мышцы, оставляя под контролем лишь кисть.

Это упражнение остаётся актуальным несколько лет.

- Боязнь и страх пространства- отсюда зажатость плечевого пояса, нижней челюсти, сильная спазмированность мышц спины, стремление предварительно «прощупать» клавишу-все эти моменты дают нам «вялый» кончик пальца, «разбросанную» плоскую кисть, «стучащий» звук.

- Посадка - чуть отстранена от инструмента, не хватает опоры на ноги и пальцы, основная опора идет на тазовые кости- вследствие этого страдает качество звукоизвлечения-звук становится «стеклянным, колючим». При этом трудно добиться легатного звучания и цельной фразировки.

- Отдельного внимания требует процесс проговаривания счета вслух (кстати эта проблема часто встречается и у зрячих). Пока эта трудность у нас сложно преодолевается, но, думаю, это лишь дело времени.

- И, конечно, большим препятствием для нас с ученицей является изучение нотной системы Л. Брайля (множество знаков в линейном расположении).

- Незрячий ребенок плохо ориентируется в пространстве. Если зрячий видит все клавиши и оценивает их глазомером, то незрячему приходится полагаться на память. В связи с этим — много упражнений на запоминание расстояний в ряду клавиш.

Учитывая психику и моторику учащихся с ограниченными возможностями, рекомендуется соблюдать индивидуальный подход к их обучению (учебный план, репертуар, контроль за выполнением технических требований, подбор специальных приемов), так как совершенствование точности движения и овладение навыками контроля и самоконтроля осуществляется в процессе длительной тренировки.

Определяющее значение имеет организация дыхания. Упражнения на дыхание делаются под музыку с первых уроков. Лучше эмоционально окрашивать их, придумывать игровые сюжеты. В дальнейшем во время игры на инструменте все время обращается внимание на «дыхание» рук.

Особое место уделяется ориентировке на клавиатуре. Как достичь максимальной свободы в передвижении руки и пальцев во время игры незрячему ученику? Главным препятствием является желание предварительно «нащупать» каждую клавишу. Хотя это побуждение незрячего ребенка наиболее естественно, только преодолением у него представления о невозможности передвигаться по клавиатуре, не прощупывая ее, можно достичь свободы и независимости в игре. Нами разработаны специальные упражнения для освоения переносов руки «сверху» на разные интервалы. Вместо осязательно-двигательных, вырабатываются слухо-двигательные связи, приобретается «чувство расстояния». Слуховое представление о дистанции между звуками вызывает адекватное пространственное представление о реальных расстояниях.

ПУТИ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМ:

1. любить свою работу и учеников;
2. поиск методов и приемов обучения, создание собственной методики для работы с детьми с ООП;
3. упражнения для разгрузки и освобождения игрового аппарата ребенка (дыхательные, физические, вокальные);
4. обучение на курсах повышения квалификации, специализирующихся по работе с детьми с ООП.

Практические занятия.

Упражнения -

1. Дыхательные животом – рука педагога кладется на живот ученика и дает сопротивление или завязать ремень на животе ребенка, и он дышит под метроном 100 уд.

(4-вдох-4-выдох, потом 4-вдох-4-задержка-4-выдох-4 задержка, далее 4-8-4-8)

2. Физические на растяжку с ремнем (освобождает плечевой пояс), палкой и стулом, стеной (половина циферблата всей рукой, стоя боком к стене);
К ним относятся и мышечно-релаксирующие упражнения – через напряжение познаю расслабление.

(парное упр-ие-педагог и ученик – напряжение-расслабление-кисти, предплечья, плечи);

4. Артикуляционные (под метроном проговаривание нот- гаммы, арпеджио мелодической линии);

5. Ритмические (в основном с младшими школьниками- на разные размеры придумать слова: вишня-помидор (хлопаем по разным коленкам).

6. Упражнения на инструменте –

1) гаммы-левая рука-ведущая на f, а правая-на р и наоборот;

2) арпеджио-по опорным нотам-сильным долям;

3) играем гаммы или сложные пассажи или фразы из пьес –сидя на полу или низкой подставке, находясь далеко от инструмента;

4) накрыть бумагой одну руку, далее- обе руки (перевести зрительную память в осязательную).

7. Вокально-мимические, интонационные упражнения (пропеть свое эмоциональное состояние, настроение и т.д.) -снимают эмоциональное напряжение ученика и педагога в том числе.

8. Тактильные упражнения - (приветствие друг друга, слова поддержки, поинтересоваться делами ученика и его состоянием и т.д.

Этапы работы над произведением:

1. Слушание и выбор музыкальных произведений;

2. Обсуждение с ученицей образа, стиля и характера произведения;

3. Запись на диктофон мотивов и фраз партий каждой руки:

играю и пропеваю ноты;

играя, называю ноту и аппликатуру;

играю со счетом вслух;

4. Разбор произведения по частям с ученицей по предыдущему плану каждой рукой отдельно;

5. Процесс соединения партий обеих рук;

6. Окончательное выстраивание музыкального произведения.

Предложения по процессу воспитания и обучения ребенка с ООП:

1. ввести в учебную программу и учебный план ДМШ - предмет «Ритмика» (дыхательные, физические упражнения, пальчиковая гимнастика);

2. минутки отдыха и разрядки во время перемен;

3. увеличить количество часов по специальности, независимо от уровня обучения;

4. вместо звонка – известные темы из классики.

Выводы:

Сухомлинский утверждал, что методы, используемые в учебной деятельности, должны вызывать интерес к познанию окружающего мира, а учебное заведение стать

школой радости. Здоровьесберегающие технологии предполагают такое обучение, при котором дети не устают, а продуктивность их работы возрастает. Учитель, используя профессионально-личностный потенциал, способен создать условия, в которых ребенок испытывал бы уверенность в себе и внутреннее удовлетворение.

Только такой подход может способствовать развитию здоровой обстановки общения между учеником и преподавателем, а, следовательно, можно надеяться, что посещение музыкальной школы будет доставлять радость и удовольствие.

Очень важно научить детей с самого раннего возраста ценить, беречь и укреплять свое здоровье. Если мы будем личным примером демонстрировать здоровый образ жизни, то только в этом случае можно надеяться, что будущие поколения будут более здоровы и развиты не только личностно, интеллектуально, духовно, но и физически. Если раньше говорили: “В здоровом теле – здоровый дух”, то не ошибется тот, кто скажет, что без духовного не может быть здорового. Наблюдения показывают, что использование здоровьесберегающих технологий в учебном процессе позволяет учащимся более успешно адаптироваться в образовательном и социальном пространстве, раскрывать свои творческие способности, а учителю эффективно проводить профилактику асоциального поведения.

Применение здоровьесберегающих педагогических технологий в практике детских музыкальных школ должно обеспечить развитие природных способностей ребенка: его ума, нравственных и эстетических чувств, потребности в деятельности, овладении первоначальным опытом общения с людьми, природой, искусством.

Список литературы:

1. О. В. Бастрон, И. Н. Сафронова Коррекционная и профилактическая направленность адаптивного физического воспитания слепых и слабовидящих детей /. - Томск: Изд-во ТГПУ, 2007.
2. Беженцева Л. И. Особенности организации процесса физического воспитания детей-инвалидов (слепых и слабовидящих) в условиях школы-интерната / Л. И. Беженцева. - Томск. Изд-во ТГПУ, 2003.
3. Бельмер В.А. Коррекционная работа на уроках в школе слабовидящих детей - ВОС, 1976.
4. Першин В.Т. Поиск новых путей и средств обучения детей с нарушением зрения. - ВОС, 1985.
5. Стернина Э. М. Теория и методика воспитания слепых и слабовидящих школьников / Э. М. Стернина. - СПб. Питер, 2001.

ЗНАЧИМОСТЬ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ ДЛЯ ЧЛЕНОВ СТУДЕНЧЕСКОГО ПАРЛАМЕНТА

**Амангельдинова Жулдуз Алтынбековна,
преподаватель специальных дисциплин
ГКП на ПХВ «Высший колледж транспорта и коммуникаций»
г. Астаны**

Студенческий парламент играет важную роль в жизни колледжа, представляя интересы студентов и содействуя развитию учебного процесса, культурной жизни и социальной среды на кампусе. Членам студенческого парламента необходимо иметь широкий спектр знаний, чтобы эффективно решать разнообразные задачи, стоящие перед ними. В этом контексте экономические знания играют значительную роль. [1]

Первое, что нужно отметить, это то, что студенческий парламент часто имеет дело с финансовыми вопросами. Он участвует в распределении средств на различные нужды, организации финансирования мероприятий и проектов.

Понимание экономических основ позволяет членам парламента анализировать финансовые потоки, принимать обоснованные решения и эффективно управлять бюджетом. [3]

Важной частью работы студенческого парламента является разработка и реализация различных проектов, направленных на улучшение условий обучения, повышение качества студенческой жизни, развитие инфраструктуры колледжа. Все эти процессы так или иначе связаны с экономическими аспектами – необходимо оценить затраты, привлечь финансирование, обеспечить эффективное управление ресурсами. Без понимания основ экономики и финансов эффективная реализация таких проектов становится затруднительной. [2]

Кроме того, знание экономики помогает членам студенческого парламента понимать широкий спектр общественно-политических процессов.

Экономические процессы и явления формируют среду, в которой принимаются решения, и понимание этой среды позволяет более эффективно действовать и оказывать влияние на развитие колледжа.

Таким образом, экономические знания играют важную и незаменимую роль для членов студенческого парламента. Они помогают принимать обоснованные решения в области финансов, реализовывать проекты, влиять на студенческую среду и в целом эффективно организовывать работу парламента в целом. Важно, чтобы члены студенческого парламента обладали соответствующими знаниями и навыками в этой области, что способствует успешной и эффективной деятельности органа студенческого самоуправления. [4]

Список использованной литературы

1. О. А. Бурякова Генетический анализ сущности студенческого самоуправления// Вести СамГУ 2008г.
2. Баева, И.А. Психологическая безопасность в образовательную среду| Дис. на соискание. д-ра. психол. наук. - Снкт-Петербург, 2002. - 386 с.
3. Дмитриевский В.А. Психологическая безопасность в учебных заведениях / В.А. Дмитриевский. - М.: Педагогическое общество России, 2002. 340 с.
4. Волков, С.Д. Экономика: уч. пособие / Сергей Денисович Волков, Борис Васильевич Корнейчук, Александр Николаевич Любарский. - М.: Рольф, 2001.- 168

РОЛЬ АНСАМБЛЕВОЙ ИГРЫ В МУЗЫКАЛЬНОМ И ТВОРЧЕСКОМ РАЗВИТИИ РЕБЕНКА В КЛАССЕ ФОРТЕПИАНО

Подготовили:

Дмитриева С.Ю., Хвойницкая А.Л. преподаватели фортепианного отделения КГКП ДМШ №1 клуб «Юнеско» г. Караганда

В этой статье мы хотим поделиться своими наблюдениями, работая над ансамблями в классе фортепиано. Исходя из нашего опыта хочется отметить, что дети с большим желанием и интересом занимаются этим видом работы. Как правило первые шаги ансамблевой игры начинаются в паре с педагогом. На начальном этапе партии довольно простые и доступные, а партия педагога - более насыщенная. И когда ребенок слышит такое совместное объемное звучание, это его очень впечатляет несмотря на то, что главная партия ребенка может состоять из простой мелодии.

Игра в ансамбле - одна из форм творческого развития обучающихся на фортепиано. С самого начала обучения на инструменте мы стараемся внедрять ансамблевую игру. Как уже было отмечено, этот вид работы очень увлекает детей. Мы используем простой и доступный для ребенка материал, что позволяет развить такие качества, как партнерство, внимательность, дисциплинированность. Игра в ансамбле – это не только умение играть вместе, это умение чувствовать и творить вместе. Чем раньше ученик начинает играть в ансамбле, тем более чутким и грамотным музыкантом он становится. И уже в этом возрасте закладывается фундамент будущего концертмейстерского мастерства. Происходит интенсивное развитие всех видов музыкального слуха - звуковысотного, гармонического, полифонического, тембро - динамического.

Ансамблевое музицирование можно отнести к приоритетному направлению в развитии музыкальных способностей обучающихся. Музыкальная школа – это школа для общего музыкального развития и кружозора и не многие учащиеся выбирают себе профессию музыканта.

В наше время сложно чем-то удивить ребенка, так как помимо музыкальной школы они посещают множество различных кружков. И поэтому задача педагога не только обучить, но и заинтересовать его. Данный предмет - одна из самых доступных и увлекательных форм работы.

Ансамбль заинтересовывает ребёнка своими неожиданными возможностями. Большое значение имеет правильно подобранный репертуар. Произведения должны быть не сложными, чтобы внимание ребёнка концентрировалось на других навыках игры. Это слышать партнёра, уметь подстраиваться ритмически, динамически, эмоционально. Также занятия ансамблем способствуют закреплению навыков, приобретенных на уроках специального класса. Благодаря музицированию происходит развитие всех музыкальных способностей – всех видов музыкального слуха, чувства ритма, музыкального восприятия, памяти, мышления, совершенствуется умение читать с листа.

Важно, что ансамблевое музицирование учит слушать партнера, это искусство вести музыкальный диалог человека с человеком, понимать друг друга, уметь вовремя подавать реплики и вовремя уступать.

Само слово «ансамбль» в переводе с французского означает «согласованность, единство». Совместная игра отличается от сольной прежде всего тем, что и общий план, и все детали исполнения являются плодом раздумий и творческой фантазии не одного, а минимум двоих исполнителей. Игра в 4 руки остаётся максимально доступной и в школе и дома. Заниматься ансамблевым музицированием желательно систематически. Использовать все возможные виды учебной деятельности - концерты, конкурсы, концерты в школах, детских садах и т.д.

Репертуар для ансамблей можно подразделить на специально созданные оригинальные сочинения и переложения, ставящие своей целью популяризацию симфонической музыки. В учебном процессе все виды фортепианного ансамбля могут быть использованы с успехом. Оркестровые переложения - отличный материал для читки

с листа, занятий для развития навыков быстрой ориентации в нотном текст, а также для расширения музыкального кругозора.

Среди обилия задач важно не упустить основную – не только сохранить любовь к музыке, но и развить интерес к музыкальным занятиям. Немаловажную роль играет личность педагога и его контакты с учеником. Совместное переживание музыки – наиважнейший момент, который часто бывает решающим для успехов ученика. Таким образом, педагог создает условия для развития ярких музыкальных впечатлений, для работы над художественным образом. Рассмотрим вкратце, каким же образом ансамблевая игра способствует развитию основных направлений в обучении учащегося игре на фортепиано. Речь идет о развитии музыкального слуха, чувства ритма, памяти, музыкальном мышлении.

Музыкальный слух

Игра в ансамбле способствует интенсивному развитию всех видов музыкального слуха (звукорисования, гармонического, полифонического, тембро-динамического). На первых порах ученик в основном играет одностольные мелодии. В дальнейшем он начинает испытывать затруднения со слуховой ориентировкой в многоголосии гармонического склада. Подбор гармонического сопровождения к различным мелодиям считают наиболее «сильнодействующим средством» развития гармонического слуха, его используют как специальный слуховоспитательный прием. На первых порах ребенок не может сразу исполнять пьесы с гармоническим сопровождением. И тогда целесообразно исполнять пьесы в ансамбле, где гармоническое сопровождение будет исполнять учитель или другой ученик. И таким образом развитие гармонического слуха будет идти параллельно с мелодическим, т.к. ребенок будет воспринимать полностью всю звуковую вертикаль.

Для развития полифонического слуха и мышления очень полезно совместное проигрывание на одном или двух инструментах. Желательно варьировать способы проигрывания – по голосам, по парам голосов. Это дает возможность вслушаться во все составные элементы мелодии.

Совместная игра ученика и педагога помогает найти различные тембровые окраски, динамические нюансы, штриховые эффекты. Обогащенная фактура имитирует оркестровое звучание, что дает возможность передать на фортепиано полнозвучное оркестровое исполнение и разнообразие оркестровых групп.

Чувство ритма

Чувство ритма необходимо воспитывать с первых шагов обучения. И игра в ансамбле вместе с педагогом дает хорошие плоды. Так как играя в ансамбле ученик находится в определенных метроритмических рамках. Прислушиваясь к партии партнера, он становится одним целым с ним, что не позволяет отклониться от заданного темпа. Таким образом, ансамблевая игра не только даёт педагогу возможность диктовать правильный темп, но и формирует у ученика верное темпоощущение.

Музыкальное мышление

Игра в ансамбле оказывает положительный эффект на формирование музыкального мышления. Благодаря разнообразию ансамблевого репертуара, учащиеся уже на начальном этапе имеют возможность знакомиться с различными жанрами и их особенностями. Они имеют возможность исполнять отрывки - переложения из масштабных оркестровых произведений. Это расширяет их кругозор в области камерной, оперносимфонической литературы, знакомит с шедеврами музыкальной классики. Анализируя строение произведения, учащиеся более вдумчиво, осмысленно подходят к его исполнению. Ансамблевое музицирование является активным помощником в приобретении навыка чтения нот с листа. Процесс разучивания нового произведения проходит с большим интересом, наполняется смыслом, что очень важно для педагогического процесса.

Г.Г. Нейгауз писал: «С самого первого занятия ученик вовлекается в активное музицирование. Совместно с учителем он играет простые, но уже имеющие художественное значение пьесы. Дети сразу же ощущают радость непосредственного восприятия хотя и крупиц, но искусства. То, что ученики играют музыку, которая у них на слуху, несомненно, будет побуждать их как можно лучше выполнять свои первые

музыкальные обязанности.

А это и есть начало работы над художественным образом, работы, которая должна начинаться одновременно с первоначальным обучением игре на фортепиано. При помощи равномерной игры одной лишь ноты не только устанавливаются метрические соотношения, но и дается возможность работы над несколькими контрастными звуковыми образами. В ансамбле учитель-ученик устанавливается единение не только между ними обоими, но и что еще более важно, гармоническое взаимодействие между учеником и композитором при посредничестве педагога».

Подводя итоги выше сказанного, хочется отметить, что игра в ансамбле, дисциплинирует, прививает любовь к различным жанрам в музыке, обладает большим развивающим потенциалом всего комплекса способностей учащегося: музыкального слуха, памяти, ритма, расширяется музыкальный кругозор, расширяется и воспитывается музыкальный вкус, понимание стиля, формы произведения. Развиваются такие навыки как наблюдательность, стремление к совершенствованию собственного звучания, слуховой контроль, игровых движений. Появляется заинтересованность в музыкальных занятиях, любовь к творчеству, к музыке в целом.

Список литературы

1. Алексеев, А. Методика обучения игре на фортепиано. – М.: Музыка, 1978.
2. Коган Г.М. Работа пианиста. / Г.М. Коган – М.: Классика-XXI, 2004.
3. Милич, Б.Е. Маленькому пианисту. / Б.Е. Милич. – Киев «Музична Украина», 1981.
4. Нейгауз, Г.Г. Об искусстве фортепианной игры / Г.Г. Нейгауз – М.: Музыка, 1987.
5. Самойлович, Т.С. Некоторые методические вопросы работы в классе фортепианного ансамбля. О мастерстве ансамблиста / Т.С. Самойлович – М.: Музыка, 1988.
6. Соколова, Н.С. Ребенок за роялем / Н.С. Соколова – Л: Музыка, 1988.

МЕТОДИЧЕСКАЯ РАЗРАБОТКА УРОКА СОЛЬФЕДЖИО НА ТЕМУ «РАЗВИТИЕ МЕТРОРИТМА»

Керейшис Вера Николаевна
преподаватель ДМШ №1 Клуб ЮНЕСКО
г. Караганда

Работа над метроритмом в младших классах ДМШ является одним из важнейших элементов в обучении на уроках сольфеджио, как для теоретической подготовки, так и для развития исполнительских навыков учащегося. В данном уроке освещены особенности работы в воспитании чувства метроритма, предложены конкретные методы и формы работы по данной теме.

Тема урока: «Основные формы и методы работы над метроритмом»

Цель урока: воспитание чувства метроритма.

Задачи урока:

1. Выработать у учащихся навыки восприятия и воспроизведения метроритмических упражнений.
2. Способствовать воспитанию чувства метроритма, налаживанию метрической пульсации, координации различных частей тела.
4. Свободно определять на слух ритмические формулы и мелодические обороты. Воспроизводить их.
5. Способствовать выработке навыков точного интонирования на основе упражнений.
6. Развивать творческую свободу личности, инициативу и самостоятельность учащихся.
7. Способствовать формированию эстетического вкуса учащихся.

Тип урока: Урок обобщения и комплексного применения знаний и умений.

Ожидаемый результат: уметь пользоваться накопленными знаниями в написании музыкальных диктантов, группировке длительностей нот, в выполнении творческих заданий, определять на слух ритмические и мелодические обороты, чисто интонировать предлагаемый музыкальный материал.

Ход урока:

1. Организационный момент: Мотивирование учащихся на плодотворную совместную работу.

2. Повторение теоретического материала (размер, доля, пульс, ритм, деление длительностей нот, группировка длительностей нот)

3. Слушание музыки. Звучит Этюд.

До мажор А. Гедике. Определить лад, размер, длительности нот, отбивая сильные доли по столу, слабые в ладоши.

Пробуем, прохлопать ритм, услышанного музыкального отрывка.

4. Прохлопать ритмический рисунок со счётом.

а)

б)
Тя - тя, тя - тя, тя - тя, та, та - та, тя - тя, тя - тя, та.

в)

5. Пение гаммы.

До мажор четвертными, восьмыми и шестнадцатыми нотами с дирижированием.

6. Следующее задание называется «Музыкальные загадка».

Ученикам предложены музыкальные примеры. Задача учащихся, после прослушивания найти сыгранный пример. Потом прохлопать и спеть его с дирижированием.

г)
д)
е)
ж)
з)
и)

7. Группировка длительностей нот.

Из учебника Баева, Зебряк № 205 переписать пример в тетрадь, изменив вокальную группировку на инструментальную:

Кукушечка
Чешская народная песня

205 *Скоро тр*

Где ку - ку - шеч - ка, бы - ба - ла, что див - но не ку - но - ба - ла?

Ку - ку! Ку - ку! Ку - ку, ку - ку, ку - ку!

Правильный вариант инструментальной группировки:

8. Ритмический диктант.

Педагог исполняет номер 21 из сборника Г. Калинина «Занимательные музыкальные диктанты». Перед учащимися стоит задача: определить размер, разделить мелодию на такты, обозначить предложения и правильно сгруппировать ноты:

Живо Белорусский танец "Крыжачок"

21

После правильно выполненных заданий, музыкальный пример должен быть изложен следующим образом:

Живо Белорусский танец "Крыжачок"

21

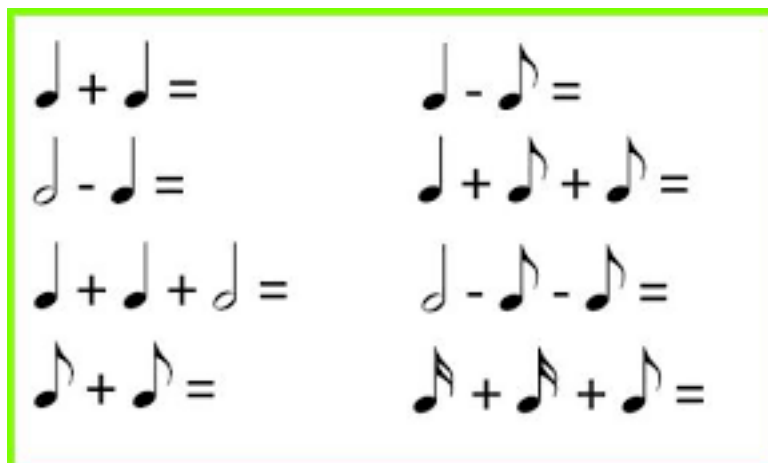
9. Проверка домашнего задания.

Учащимся предложено было в качестве домашнего задания написать вариацию на заданную тему с использованием ритма четыре шестнадцатых:

Группой поём тему вариации, предварительно определив тональность, количество предложений, повторность.

Желающие исполняют свои вариации на инструменте или голосом.

10. Математические задачки.

Задача: назвать правильный ответ сложения или вычитания длительностей.

11. Домашнее задание: Н.Баева, Т.Зебряк № 242 сократить длительности нот и количество тактов в 2 раза, правильно сгруппировав новые длительности. Частичный зрительный разбор примера:

12. Подведение итогов: учащиеся самостоятельно оценивают свои ответы и выступления, результаты своей деятельности. Выставление оценок за урок.

Ритм является одним из главных средств музыкальной выразительности, и каждый музыкант должен относиться к ритму очень внимательно.

Работа над метроритмом является важнейшей формой работы в курсе сольфеджио на всех этапах. Данная методическая разработка явилась обобщением многолетнего опыта.

Список используемой литературы:

1. Н.Баева, Т.Зебряк Сольфеджио для 1-2 классов ДМШ, - Ленинград, 1989 г.
2. Г.Калинина. Музыкальные занимательные диктанты для учащихся младших классов ДМШ и ДШИ, - Москва, 2005 г.
3. Е.Золина Домашние задания по сольфеджио для 2 класса, - Москва 2003 г.

РАЗРАБОТКА УРОКА «ПУТИ ПРЕОДОЛЕНИЯ ПРОБЛЕМ ТЕХНИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ЮНОГО ПИАНИСТА»

Колчева Галина Александровна
Шахтамирова Наталья Михайловна
Преподаватели специального фортепиано
КГКП ДМШ № 1 г. Караганды

В данной методической разработке показаны способы как легко и интересно увлечь ребенка заниматься гаммами и упражнениями для освоения фортепианной техники. На примере упражнений из сборника известной английской пианистки и педагога Эрны-Майи Барнем «A DOZEN A DAY» (русский вариант сборника в переводе и с комментариями Г.И. Добровольской «Дюжина упражнений на фортепиано. Каждый день. Оригинальная система технического развития юного пианиста», Новосибирск, 2002 г.) можно найти оригинальный и точный психологический подход к детскому восприятию. Через физические упражнения осваивается фортепианная техника, которая помогает быстро мыслить, контролировать свои действия и развивать слуха-двигательный контроль учащегося.

Данный урок рекомендуется для проведения в классе специального фортепиано для учащихся младших классов Детских музыкальных школ и Школ искусств.

Разработка данного урока рекомендуется для внедрения в учебный процесс развития у учащихся технических навыков, образного и творческого мышления.

ТЕМА УРОКА:

«Пути преодоления проблем технического развития юного пианиста».

ЦЕЛЬ УРОКА:

Овладение разными видами фортепианной техники у учащихся начальных классов.

ЗАДАЧИ:

1. Овладеть техническими навыками при помощи упражнений на штрихи легато.
2. Работать над свободой аппарата, над укреплением и активизацией пальцев ученика.
3. Развивать творческое отношение в работе над освоением технических навыков.
4. Развивать слуховой контроль.
5. Воспитывать физическую выносливость для преодоления технических трудностей.

МЕТОДЫ УРОКА:

1. Словесный
2. Практический
3. Игровой
4. Наглядный

ПЛАН УРОКА:

1. Организационный момент.
2. Методическое сообщение на тему: «Пути преодоления проблем технического развития юного пианиста».
3. Подготовка игрового аппарата, работа над упражнениями.
4. Рефлексия.

ОЖИДАЕМЫЙ РЕЗУЛЬТАТ:

Овладение навыком самостоятельной работы над преодолением технических трудностей и применение их в изучаемых гаммах и музыкальных произведениях.

ОБОРУДОВАНИЕ:

1. Фортепиано
2. Нотный материал
3. Интерактивная доска
4. Проектор

ХОД УРОКА:

Тема урока: «Пути преодоления проблем технического развития юного пианиста».
На данном уроке с ученицей 2-го класса мы покажем работу над развитием аппарата

учащегося из сборника ежедневных упражнений «A dozen a day», который был составлен английской пианисткой и педагогом Эдной-Майе Барнем. Существует другая редакция этого сборника, который перевела и дополнила педагог Новосибирского музыкального колледжа фортепианного отделения Г.И. Добровольская.

Каждый сборник состоит из 5-ти разделов. Каждый раздел подразумевает работу на разные виды техники, но с постепенным их усложнением. Уникальность сборника состоит в том, что по нему можно работать с учащимися подготовительного отделения (5-6 лет) и продолжать с учащимися 1-х-3-х классов. Это уже чисто индивидуально с каждым учеником. Каждое упражнение имеет своё название и описание. Около каждого упражнения нарисована картинка человечка. Поэтому они легко воспринимаются и быстро усваиваются учащимися в процессе игры на фортепиано, поскольку в них найден оригинальный и точно-психологический подход к детскому восприятию.

Всем известно, что дети любят музицировать, но не любят играть технические упражнения и гаммы. Они считают это неинтересным, нудным и скучным занятием. Но зато известно, что дети любят прыгать, бегать, играть в различные спортивные и развлекательные игры. Вот эта любовь и положена в основу этих 2-х сборников. При игре этих упражнений дети имеют возможность подвигаться за инструментом в классе, перенести движения корпуса в движения рук. Ощутить ту важную физическую взаимосвязь между корпусом и руками. Они учатся: играть, мыслить, одновременно контролировать свои действия и оценивать полученный звуковой результат. Это очень трудно, но постепенно учащиеся делают это с большим желанием и удовольствием.

Все упражнения написаны в тональности. До мажор, но мы на уроке постоянно транспонируем их в другие тональности. Это вызывает большой интерес у учащихся. Упражнения написаны 2-мя штриховыми приёмами:

1) легато - гладкое, ровное и очень связанное; 2) стаккато острое и деташе (отдельно взятые звуки в половину длительности).

В сборнике нет динамических указаний. Это уже педагог определяет индивидуально с каждым учеником. А также нет темповых указаний, в каком темпе работать над тем или иным упражнением.

Рассмотрим отдельные, наиболее часто используемые в практике, упражнения. Раздел 1. Упражнение №7 «Висим на правой руке», упражнение № 8 «Висим на левой руке» (сборник Г. Добровольской «Каждый день»).

1) Вся рука опирается на 5-й пальчик. 1-й палец легко двигается от самого запястья. При этом ладонь не напрягается, вся рука от плеча свободная. Это упражнение очень помогает ребёнку не только расслаблять кисть, но делает её более гибкой и эластичной. А также помогает почувствовать глубину звука, ровность и аккуратность исполняемого.

2) Теперь 1-й палец крепко держит клавишу. Ладонь, как и в первом упражнении не напрягается и вся рука от плеча свободная. Предплечье помогает 5-му пальцу, который очень маленький и слабый. И мы ему должны уделить больше внимания, чтобы он стоял ровно.

3) «Висим на 2-х руках...» Как и 2-х предыдущих упражнениях используем приёмы исполнения свободных рук, гибкого запястья и активных пальчиков. Фантазируем и добавляем свои варианты. Эти упражнения можно транспонировать в разные тональности и играть разными динамическими оттенками. Например, 1-й палец громко на forte, а 5-й палец тихо на piano. И затем наоборот, 5-й палец громко на forte, а 1-й тихо на piano.

7. Висим на правой руке

Вся рука опирается на пятый палец. Первый палец легко движется от самого записья.

8. Висим на левой руке

Первый палец нежно держит клавишу. Ладонь при этом не напрягается. Вся рука нежна свободная. Предплечье помогает вынуть палец.

Раздел 4. Упражнение №10 «Выглядываем между ногами» (сборник Г.Добровольской «Каждый день»).

Ставим на клавиши 1-5 пальчики (интервал квинта), 3-ий пальчик не напрягается, а свободно «выглядывает» между 1-м и 5-м пальчиками. Транспонируем это упражнение в другие тональности.

10. Выглядываем между ногами

Третий палец не напрягается, свободно «выглядывает» между первым и пятым пальцами.

Раздел 1. Упражнение № 7 «Растягиваем правую ножку», упражнение №8 «Растягиваем левую ножку». **Раздел 2.** Упражнение № 8 «Шпагат» (сборник Е.М. Барнем «A dozen a day»).

Исполняем эти упражнения сначала каждой рукой отдельно. Хорошая опора 1-х пальчиков. Слушаем длинную ноту до конца упражнения. Остальные пальчики играют в разные стороны на штрих стаккато, растягивая ладонь.

Обращаем внимание на свободную ладонь, на гибкую кисть и на всю руку от предплечья. Эти упражнения похожи на 1-е, 2-е и 3-е, но отличие их в том, что опорный звук также остаётся на месте, а верхние и нижние звуки двигаются в разные стороны. При этом растягивается ладонь, но кисть руки напрягать нельзя и локоть, и предплечье ребёнка должны оставаться свободными и гибкими.

Играем столько звуков в разные стороны, сколько позволяют физические возможности ребёнка. Даже в подростковом возрасте у ребёнка может быть маленькая рука и коротенькие пальчики, поэтому перенапрягать руку и тянуться к недостающим клавишам не стоит. При игре 2-мя руками надо обратить внимание на стройность и ровность звука, слушать длинные нотки.

The image shows three musical exercises with piano accompaniment and illustrations:

- 7. Stretching Right Leg Up:** The piano part consists of a steady bass line in the left hand and a melody in the right hand. The illustration shows a child standing on their right leg, stretching it upwards.
- 8. Stretching Left Leg:** Similar piano accompaniment. The illustration shows a child standing on their left leg, stretching it upwards.
- 8. The Splits:** The piano part features a more complex melody. The illustration shows a child in a split position, with one leg extended forward and the other back.

Раздел 3. Упражнение № 7 «Крутимся на качели» (сборник Г.Добровольской «Каждый день»).

Исполняем это упражнение на легато. Запястья описывают круги, но не одинаково, руки играют параллельно. Не забываем об ощущении веса руки, цепких кончиках пальцев, опирающихся на косточки. а) закручиваемся; б) раскручиваемся.

7. Крутимся на качеле

Запястья описывают круги, но не одинаково, потому что руки играют параллельно. Не забываем об ощущении веса рук, цепких кончиках пальцев, упирающихся в «кости»

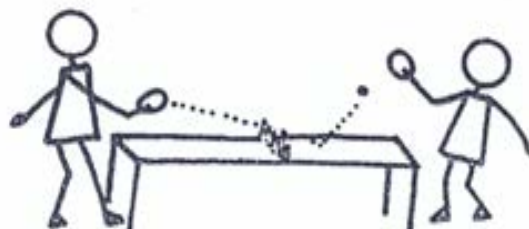
The image shows a musical score for two exercises. The first exercise, 'Закручиваемся' (Spinning), is marked 'Медленно' (Ad libitum) and consists of a series of eighth notes in both hands, with fingerings 1, 2, 3, 2, 1. The second exercise, 'Раскручиваемся' (Unspinning), is marked 'Быстрее' (Allegretto) and consists of a series of eighth notes in both hands, with fingerings 5, 4, 3, 2, 1. To the right of the score is a simple line drawing of a child sitting on a swing, swinging back and forth under a tree.

Раздел 3. Упражнение № 10 «Играем в настольный теннис» (сборник Г.Добровольской «Каждый день»).

Упражнение на легато. Кисть движется вместе со всей рукой от лопатки, навстречу друг другу. Начинает левая рука, затем правая. При этом используем мягкую гибкую кисть. Обращаем внимание ребёнка на хорошую артикуляцию пальчиков.

10. Играем в настольный теннис

Кисть движется вместе со всей рукой от лопатки.

The image shows a musical score for the exercise 'Играем в настольный теннис'. It consists of two staves, treble and bass clef, with a 4/4 time signature. The music features a series of eighth notes in both hands, with fingerings 3, 2, 1, 2, 3. The score is divided into four measures.

Раздел 3. Упражнение №8 «Кувырки» (сборник Е.-М. Барнем «A dozen a day»). Играем тоническое трезвучие в тональности. До мажор с обращениями на легато, переносим левую ручку над правой изображая колесо и кувырок. Затем при игре трезвучий вниз правую ручку переносим через левую вниз. Транспонируем это упражнение в другие тональности.

✓ 8. Somersaults

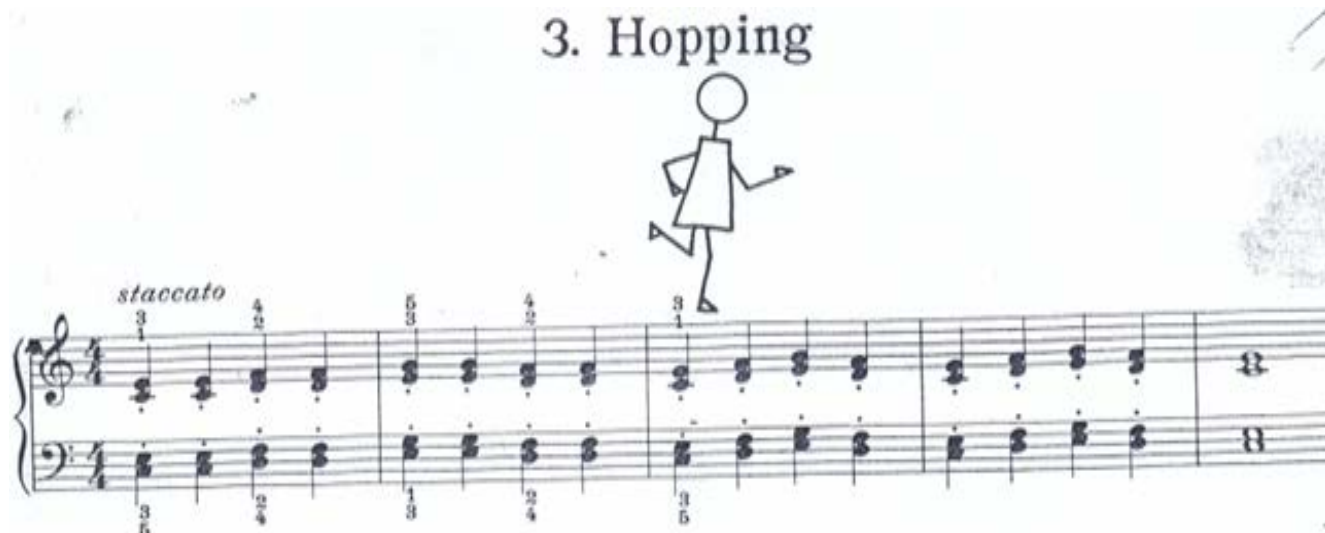
Peda!

The image shows a musical score for a piece titled '8. Somersaults'. The score is written on a grand staff with a treble and bass clef. Above the staff, there is a drawing of a stick figure performing a somersault. To the right, there is a drawing of a bear-like character with its arms raised. The word 'Peda!' is written in large, cursive letters above the first few measures of the music. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings like 'L.H.'.

Раздел 1. Упражнение №3 «Прыжки» (сборник Е.-М. Барнем «А dozen a day»).
Упражнение на стаккато. Предлагаем ученику попрыгать в классе на уроке сначала на правой ножке, затем на левой ножке, а потом на 2-х ножках. Теперь предлагаем поиграть это упражнение каждой рукой отдельно. При этом должны быть цепкие и активные пальчики. Терции должны звучать стройно и отрывисто.

3. Hopping

The image shows a musical score for a piece titled '3. Hopping'. The score is written on a grand staff with a treble and bass clef. Above the staff, there is a drawing of a stick figure hopping. The word 'staccato' is written above the first few measures of the music. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings like 'staccato'.

Раздел 5. Упражнение № 2 «Поднимаемся на холм, глубоко дышим» (сборник Г. Добровольской «Каждый день»).

Играем это упражнение разными штрихами:

Первый вариант - четвертные ноты играем на нон легато, при этом каждую ноту играем мягким глубоким звуком, а аккорд берем весом всей руки. Руки гибкие от запястья прогибаются вниз. Опираемся туловищем на пальцы.

Второй вариант – четвертные ноты играем на легато, а аккорды тем же приёмом.

2. Поднимаемся на холм, глубоко дышим

Руки гибкие от плеча, запястья глубоко прогибаются вниз. Опираемся туловищем на пальцы.

The image shows a musical score for a piece titled '2. Поднимаемся на холм, глубоко дышим'. The score is written on a grand staff with a treble and bass clef. Above the staff, there is a drawing of a stick figure climbing a hill. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings like 'non legato' and 'legato'.

Раздел 5. Упражнение № 6 «Запрыгиваем на холм» (сборник Г.Добровольской «Каждый день»).

Играем это упражнение на стаккато, аккорды и арпеджио на легато. Трудно запрыгивать на холм, ножкам им всё тяжелее и тяжелее, но мы представляем, что ноги всё равно прыгают и поднимаемся вверх... поэтому играем сочным глубоким звуком, руки от плеча свободные, кончики пальчиков активные и цепкие.

6. Запрыгиваем на холм

Трудно запрыгивать на холм, тело (руки от плеча) кажется всё тяжелее, но ноги (пальцы) всё равно прыгают.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

В заключении хочется отметить, что дети на уроке с удовольствием играют такие упражнения, у них хорошо работает восприятие, фантазия, им нетрудно контролировать свою игру. Они с большим желанием изучают новые упражнения, не обращая внимания на их сложность.

Используемая литература:

1. Эдна-Майе Бернем. «A DOZEN A DAY». The Willis Music Company – Cincinnati, Ohio 45201, 1985.
2. Г.И.Добровольская «Дюжина упражнений на фортепиано. Каждый день». Новосибирск, 2002.

ОБЩИЕ ПРИНЦИПЫ РАБОТЫ НАД МУЗЫКАЛЬНЫМ ПРОИЗВЕДЕНИЕМ

г. Караганда

Педагоги дополнительного образования КГКП ДМШ № 1
Литвинова Ольга Владимировна, Хан Екатерина Иосифовна

Работа с учениками над музыкальными произведениями крайне ответственна и сложна. Ее содержание определяется не только изучаемым произведением, но и возрастными критериями, способностями и уровнем развития ребенка. Многое зависит также от творческих взглядов и компетенции педагога. Однако различия в ходе работы, пусть и весьма существенные в своих деталях, все же позволяют выявить в ней положения общего порядка, характерные для педагогики. На практике, при занятиях с определенными учениками, эти суммированные, как бы стандартные моменты работы в каждом случае приобретают свои индивидуальные черты и особенности.

Разнообразие литературы открывает перед педагогами огромные возможности для полноценного обучения и воспитания ученика. Грамотно подбирая репертуар, педагог руководит развитием ученика, добивается успешных результатов работы. Но абсолютно неверно видеть в изучаемых произведениях лишь своего рода «средства», помогающие достичь определенного уровня музыкальной подготовки. Работа над каждым произведением должна рассматриваться и как одна из очередных задач во всем процессе обучения. Чем значительнее произведение по своей художественной ценности,

чем сложнее оно для ученика (при обязательном соответствии его возможностям), тем большую значимость приобретает для него и данная задача. Учащиеся должны понимать изучаемые произведения, воспринимать, чувствовать их выразительность, красоту. В этом заключается одна из наиболее существенных задач педагога, без чего также не может быть достигнута содержательность исполнения. Следует подчеркнуть еще одно требование, предъявляемое к педагогам, – это доступность для учащегося разучиваемого произведения. Оно не должно превышать возможности ученика в отношении собственно пианистических трудностей, масштаба и т. п. Но не менее важно, чтобы произведение по своему содержанию, по кругу образов было посильно для понимания учащегося. Ведь иногда ученику поручают работу над произведением, столь глубоким по замыслу, что оно может быть доступно лишь взрослому. Пользы ученику такая работа никогда не приносит, а часто оказывается вредной. Лишь при надлежащем выборе произведений и систематической заботе об их понимании и активном восприятии учащимся можно добиться подлинной содержательности исполнения.

При изучении произведения разделы работы не только неразрывно связаны между собой, но нередко совпадают, взаимодополняют. На начальном этапе работы над музыкальным произведением работа с учащимися должна начинаться с изучения регистров на инструменте, постановки рук, знакомства с аппликатурной системой, элементарными приемами звукоизвлечения.

На первом этапе основной задачей является создание общего представления о произведении, выявление основных трудностей и эмоциональное восприятие его в целом. Содержание работы - знакомство с материалами о произведении и с самим произведением. Следует рассказать ученику о создателе произведения, об эпохе, в которую оно возникло, о его содержании, характере, основных темпах, о форме, структуре, композиции. Эту беседу необходимо построить живо, интересно, приводя для иллюстрации произведение в собственном исполнении педагога. Начиная учить произведение, учащийся обычно проигрывает его, знакомится с ним в целом, и это первое ознакомление с новым сочинением весьма существенно, так как ученик получает здесь представление о музыке, которую иной раз совсем еще не знает. Он схватывает в общих чертах содержание произведения, его настроение, наиболее характерные особенности, его форму. Начиная с несамостоятельного ознакомления (в первые месяцы занятий), проходя стадию постепенного включения в этот процесс, учащийся уже к концу второго класса почти самостоятельно может осваивать новое произведение.

В младших классах школы, пока учащийся плохо читает с листа вообще, имеет недостаточную еще подготовку, педагогу большей частью целесообразно самому сыграть это произведение и остановить внимание ученика на основных выразительных моментах.

Более подвинутые учащиеся обычно справляются с подобной задачей сами. Ознакомившись с произведением, ученик приступает к тщательному прочтению текста, к его разбору. Грамотный разбор создает основу для правильной дальнейшей работы, поэтому значение его трудно переоценить. Время, занимаемое разбором, его художественный уровень будут самыми разными для учащихся различной степени музыкального развития и одаренности, но во всех случаях на данной начальной ступени работы не должно быть неряшливости, небрежности. С усложнением репертуара появляется необходимость включать в процесс разбора специальную работу ученика над преодолением художественно-звуковых и технических трудностей. При этом большое внимание должно быть уделено вопросам аппликатуры. Аккуратное выполнение учащимся обозначенной в тексте аппликатуры может удовлетворить лишь на первых этапах обучения. Постепенно он должен научиться свободно ориентироваться в аппикатуре, сознавая ее роль в раскрытии выразительности произведения.

Второй этап работы включает в себя формирование более ясного представления о замысле, вслушивание в ткань, дифференциация линий, анализ и синтез, возврат к пройденным этапам, проигрывание в медленном темпе, работа и эскизное исполнение, поиск личностного смысла. Работа над звуком должна тесно увязываться с развитием слуховых способностей ученика. Его исполнительские намерения должны подчиняться его слуховым представлениям, слуховое внимание должно быть чрезвычайно активным, слуховой контроль чрезвычайно строгим, а общее внимание организованным. Особое

место в работе над сочинением следует уделять штрихам. Они должны выполнять и художественную и техническую сущность, где первое занимает главное значение.

На третьем этапе синтезируется все, что сделано ранее: устанавливается смысловое отношение фраз, выявляется главная кульминация. Учащийся должен не только представлять исполнительский план произведения в целом, его линию развития, но и знать, какие выразительные детали в том или ином разделе являются главными, на чем должно быть заострено внимание. В этот период вся предварительная работа должна оформляться в законченное целое. На этом же этапе проходит подготовка к выступлению: организация формы в целом, атмосфера публичного выступления, репетиции. Вся работа музыканта над произведением направлена на то, чтобы оно звучало в концертном исполнении.

Удачное, яркое, эмоционально наполненное и в то же время глубоко продуманное исполнение, завершающее работу над произведением, всегда будет иметь важное значение для учащегося, а иногда может оказаться и крупным достижением, своего рода творческой вехой на определённой ступени его обучения.

Литература:

1. Гольденвейзер А.Б. О музыкальном искусстве /А.Б. Гольденвейзер.-М.: Музыка, 1975.-416 с.
2. Савшинский СИ. Работа над музыкальным произведением. Л.: 1961.
3. Тимакин Е.М. Воспитание пианиста. М.: 1989.
4. Фейгин М. Индивидуальность ученика и искусство педагога. М., 1968.

ОБОБЩЕНИЕ ЭСТЕТИЧЕСКОГО ОПЫТА

Ковалёва Светлана Анатольевна
Преподаватель ИЗО. Детская школа искусств
№ 2 г. Караганда

*...Красота –могучий источник
Нравственной чистоты,
духовного богатства,
физического совершенства...
Сухомлинский В.А.*

Эстетическое воспитание является не просто одной из составных частей системы воспитания, а силой облагораживающие другие формы воспитания и самовоспитания. Когда мы говорим о гармоническом развитии личности, то имеем в виду как раз эстетический принцип согласованного развития всех человеческих способностей и свойств.

Изобразительное искусство занимает важное место в эстетическом воспитании учащихся и ставит перед собой задачи:

- развитие эстетической культуры, восприятия прекрасного в жизни и в искусстве, формирование художественного вкуса учащихся на примере выдающихся произведений русского и зарубежного искусства (в нашей школе на уроках истории искусств)

- приобретение знаний, практических навыков изобразительной грамоты и развития творческих способностей детей. Кроме обще эстетической культуры учащиеся должны приобрести знания основ реалистической, изобразительной грамоты, умения передавать на плоскости объёмные пространственные качества предмета, линейную и воздушную перспективу законов светотени (на уроках рисунка). На занятиях формируется такие свойства личности как самостоятельность, инициатива, настойчивость, аккуратность,

трудолюбия, целеустремленность.

В процессе изобразительной деятельности учащиеся усваивают графические и живописные умения и навыки учатся наблюдать и анализировать предметы и явления окружающего мира.

Таким образом, изобразительное искусство служит эффективным средством познания действительности и одновременно помогает развитию и формированию зрительных восприятий, пространственных представлений, памяти, чувств.

В нашей школе имеются большие возможности для развития интереса к изобразительной деятельности, так как занятия проводятся в самых разнообразных формах. Например, в конце года учащиеся ходят на пленэр-летнюю практику. Рисования с натуры, на природе, город, транспорт, наброски людей, посещения зоопарка для работы животных с натуры. Ребятам очень нравится этот вид деятельности. Каждый день новое место, новые задачи, непривычная обстановка, осознания себя профессионалом. И каждое занятие новый маленький поход.

Развивается умение наблюдать природу, учиться у нее форме, цвету, испытывать радость от увиденного и отображать это в рисунке. Природа лучший учитель она учит целесообразности и гармонии, каждый человек может найти в природе новое и прекрасное, но что бы передать свое впечатление необходимо владеть изобразительными средствами уметь говорить на языке искусства. С помощью линий, красок изображения ребенка удовлетворяет потребность рассказать, выразить свое отношение к увиденному. Испытываемая ребенком радость, от встречи с прекрасным, от процесса художественного творчества, способствует воспитанию в нем доброты, сопереживания и сочувствие к окружающим.

Школа не ставит целью вырастить из каждого ребенка профессионального художника, главная задача состоит в том, чтобы любой ребенок, вошедший в мир искусства не остался к нему равнодушным, и наряду с этим имел необходимый запас художественных знаний. Однако

Приобщая всех детей к искусству необходимо подготовить к вступлению на профессиональный путь особо одаренных. Для этого у нас в школе есть система, выстраивающая все виды занятий в гармоническое целое. Детям помогаю подготовиться к поступлению в колледжи и университеты, и потом состояться в профессии. Учащиеся нашей школы работают художниками оформителями в наружной рекламе, художниками дизайнерами, архитекторами и преподавателями.

Для расширения кругозора детей, после ознакомления с различными видами искусства, в своей практики используем, экскурсии в музеи, на выставки декоративно-прикладного и современного искусства.

Такие экскурсии стимулируют интерес у учащихся, побуждает желание попробовать и самому творить. Учит понимать искусство. В нашей школе так же практикуются ежегодные, отчетные выставки в музеи искусств, где выставляются художники Караганды. Для детей это огромное событие занять хоть на время место именитых художников, что дает им огромное желание творить целый год. Работать творчески и самостоятельно. Нужно заметить, что самостоятельность играет огромную роль в обогащении эстетического опыта. Выбрав самостоятельно тему своей работы, ученик сам определяет цели и задачи, находит средства для выражения своего замысла. Такие работы развивают творческую активность. В работе по своему замыслу раскрываются их интересы, мечты знания и навыки в изобразительной деятельности.

Задача учителя сохранить в работе учащихся детскую непосредственность, не стеснить ее рамки стереотипами, важно, чтобы при освоении изобразительных средств искренность чувств не заглохла, придавленная техническими приемами. У каждого ребенка помимо логического мышления нужно развивать ассоциативное, подводя его к решению образов определенных чувств и настроений. Творческое начало должно воплощаться, прежде всего в «свободном» рисовании, где есть возможность проявить себя в независимости от педагога и коллектива.

Индивидуальный подход является одним из важных принципов педагогического процесса. Он помогает вовлечь всех детей в деятельность, создает условия для развития

всех учащихся, а не только способных. Индивидуальный подход осуществляется в коллективе и с помощью коллектива. «Воспитывая отдельную личность, мы должны думать о воспитании всего коллектива» Макаренко. Обучаясь на художественном отделении по каждому предмету тип урока построен так, что обязательно выделяется время для работы индивидуально с каждым учащимся. Что дает более плодотворные результаты. Индивидуальность проявляется не только в творческой деятельности, но в умении высказать свою точку зрения. После каждого урока проводятся небольшие, итоговые просмотры работ. Ребята должны высказать свое мнение, назвать ошибки в работах других учащихся, плюсы, и что понравилось. Это очень важный этап урока. Дети анализируют, думают, учатся честно говорить правильные вещи. И конечно понимать правильное решение.

Большую роль играет чередование видов художественной деятельности.

Проблема интереса тесно связана с проблемой способностей «между развитием способностей и интересов существует теснейшая взаимосвязь. С одной стороны развитие способностей совершается в деятельности, которая стимулируется интересами, с другой стороны интерес к той или иной деятельности поддерживается ее успешностью»

Эстетическое воспитание есть развитие чувства и понимания прекрасного, потребность воспринимать его и создавать. Слово «эстетическое» в данном понятии означает красоту, умения чувствовать ее в жизни.

Чувство прекрасного сформировалось на основе труда и разума как его духовная способность. Развитие чувство прекрасного составляет то, что называется эстетическим вкусом. Дело эстетического воспитания состоит в том, что бы пробудить и развить в человеке дремлющее чувства прекрасного, что бы научить его в конце концов эмоционально верно ориентироваться во всей действительности: отличать истинное прекрасное от мнимого красивого.

В этом нет иного пути, кроме опыта живого созерцания, сосредоточенного восприятия и глубоко изучения действительности.

Список используемой литературы:

1. Основы изобразительного искусства и методика руководства изобразительной деятельности детей. Косминская В.Б. Халезова Н.Б. 1987 г.
2. Педагогическое общение. Кан Калик. г. Москва.
3. Рисунок и основы композиции Кулебякин Г.И. 1983 г.
4. Основы профессионального педагогического общения. г. Караганда, Мирза.Н В 2003 г.

ВНЕДРЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОМ НАВЫКАМ

Козырь Елена Александровна, Кустова Юлия Петровна
преподаватели ДМШ № 1 Клуб ЮНЕСКО г. Караганда

Хоровое пение – уникально, внеальтернативно, потенциально неисчерпаемо, но надо уметь пользоваться его неограниченными возможностями. Музыкальное исполнительство, формируемое в процессе начального интенсивного хорового пения – действительно, технически свободно и художественно осмысленно. Речь идёт как о процессе изучения технологии вокального и вокально-хорового искусства, так и о формировании навыка исполнительства как своего рода актёрского мастерства, без которого возможно только «иллюстрирование» музыкального произведения и в основе которого лежит феномен творческого воображения.

В хоровом пении путь к вершинам исполнительского искусства должен идти через владение голосом. Хоровое пение – это значит, что всё должно быть, прежде всего, пропето, для чего и нужен поставленный голос. В противном случае хоровое пение превращается в хоровую речь, хоровую декламацию классических произведений.

За годы работы с хоровым коллективом внедрялись разные методики, многие из которых претендовали на исключительную истинность, но, ни одна из них, пройдя проверку временем, не оказывалась объективно совершенной, так как, используя данные методики и инновационные технологии, часто получаешь совсем не тот результат, который ожидаешь. Не было того чудодейственного «рецепта», помогающего комплексно решать все вокальные и хоровые исполнительские проблемы.

В связи с этим было изучено много методической литературы, в частности авторские методики Д. Огороднова, В. Емельянова, Г. Струве, Г. Стуловой.

В результате проведённой исследовательской работы по изучению инновационных практик и современных методик по вокально-хоровому воспитанию и апробации некоторых из них на практике в хоре, «выкристаллизовалась» единая система по развитию певческих навыков для создания идеальной модели хора.

Основной целью работы является обобщение опыта по внедрению инновационных практик в процесс обучения хоровому исполнительству как одного из условий воспитания учащихся.

Актуальность опыта многогранна – с одной стороны, в последние годы можно отметить значительный рост числа учащихся на хоровом отделении, с другой стороны, для руководителя – это творческая лаборатория.

Перспективность данного опыта состоит:

- в формировании высокого уровня мотивации к занятиям хоровым пением;
- в создании авторской системы по воспитанию исполнительского мастерства;
- в воспитании духовности, гражданственности и патриотизма средствами хоровой музыки различных жанров и стилей.

Адресная направленность – хоровой коллектив, как одна из самых массовых форм развития творческих способностей детей ДМШ, где интересно организованный процесс хорового музицирования обнаруживает и задействует целый спектр качеств участников: это и музыкальные способности, и личностные качества, в котором хоровое творчество призвано выполнять исполнительскую и воспитательную роль через следующие функции:

- познавательную;
- эстетическую;
- функцию общения.

Новизна данного опыта заключается в создании авторской системы по формированию и воспитанию вокально-хоровых и певческих навыков в хоровом коллективе на основе использования инновационных практик и современных методик в учебно-воспитательном процессе.

Сегодня преподаватель должен учить своих воспитанников сложному искусству

хорового пения, воспитывая у них доброту, милосердие, любовь к своей земле, её традициям и культурам.

Слушая звонкие детские голоса, мы понимаем, что красота спасала, спасает и будет спасать мир, когда рядом с тобой уверенное и надёжное плечо твоего дорогого учителя. В хоре ДМШ № 1 г. Караганды в процессе обучения хоровому мастерству проводится тщательная, кропотливая, вокальная работа.

Голос – красивый, мягкий, сочный, тембристый и вибранный, справляющийся с техническими трудностями, доставляющий своим звучанием радость и исполнителю, и слушателям, сливающийся в едином звучании с другими такими голосами же голосами.

Обладатель такого голоса – личность интеллектуальная, эрудированная, с художественным вкусом, с твёрдой нравственной позицией.

Досконально изучив передовые технологии по развитию певческого голоса, приходишь к выводу, что суть формирования голоса в технике импеданса – это формирование механизма смешанного голосообразования (гортань), которые становится возможным только в результате координации трёх систем – энергетической (дыхание), вибрационной (гортань) и резонаторной. Координатором процесса служит точная работа диафрагмальной мышцы, обеспечивающая тип певческого дыхания – нижнерёбернодиафрагматический и, как следствие, пониженное положение гортани с включением в фонацию головного и грудного резонаторов. Внутренние мышечные ощущения, сопровождающие данный процесс координации трёх систем, формируются в стойкую вокально-телесную схему – условие стабильной фонации.

Фактор стабилизации – нижнерёбернодиафрагматический тип дыхания, удерживающий пониженное положение на протяжении всей фонации. Пониженное положение гортани, в свою очередь, определяет рефлекторный подъём нёбноглоточного клапана – и круг замкнулся на стабильной координации трёх систем, ведущей к формированию механизма смешанного голосообразования, а значит – к поставленному голосу в технике сильного импеданса.

Вокально-телесная схема имеет такие опорные точки как – диафрагма, «зевок», «рупор», вибрация костно-лицевая (маска) и грудная. Выполнение вокальной формулы осуществляется только на фоне внутренних ощущений вокально-телесной схемы, нейромышечного контроля фонации представляет триединство: координация непосредственно звуковедения с тремя «толчками-погружениями» диафрагмы на момент начала фонации и на момент её окончания и с организацией сомбринированного (оперного) певческого тона, укладываемого в русло вокально-телесной схемы. Такая организация звукового процесса, обеспечивая опору звука, превращает его в певческий, выводя голос из качества «бытового» в качество «певческого» в эволюции «голосок-голос-голосище».

Постоянная работа над формированием вокально-телесной схемы участников хорового коллектива, постоянный контроль за точными мышечными ощущениями, постоянное удерживание во внутреннем мысленном представлении идеального звучания певческого тона и формирование каждого звука в соответствии с этим идеальным представлением, постоянный контроль за точностью интонации, за соотношением собственного звучания и звучания хоровой партии и хора в целом, чтение нот, понимание задач исполнения хорового произведения – весь этот комплекс починён задаче постановки голоса при коллективном (хоровом) исполнении.

В работе с хором часто сталкиваешься со сложной проблемой обучения вокальному мастерству учащихся, имеющих желание петь в хоре, но не имеющих природных певческих способностей. Перед педагогом стоит сложная задача – обучить хоровому мастерству, сделать хор «поющим» из тех, кому по своей природе не дано стать певцами.

Решение данной проблемы нужно начинать с изучения и использования современных вокальных методик и передовых практик, которые помогают создать свою систему обучения певческому мастерству в хоре.

Работая с певческим коллективом, осознаёшь, что хоровая работа – это не только

разучивание новых произведений, но и большая сопутствующая работа, одним из важнейших компонентов которой является певческое дыхание.

В предлагаемой инновационной практике по развитию певческого дыхания и правильного звукообразования содержатся следующие факторы: здоровьесберегающий, фактор самоактуализации и развивающий.

Этот комплекс не только способствует хорошему звучанию голоса, но и помогает участникам хорового коллектива сохранить и укрепить здоровье. Проведённая в хоре диагностика показала, что учащиеся, занимающиеся пением, реже болеют простудными заболеваниями, чем те, кто не занимается.

Из проведённого анализа использование комплексов упражнений по развитию певческого дыхания выявилось, что пение не только доставляет поющему ребёнку удовольствие, но также упражняет и развивает его слух, дыхательную систему, которая тесно связана с сердечно-сосудистой системой, следовательно, учащиеся, занимаясь дыхательной гимнастикой, невольно укрепляют своё здоровье.

Опыт работы в хоре показал, что использование комплексов дыхательных упражнений способствует правильности формирования певческого дыхания и голосообразования, формирует метапотребности (отдалённые цели), которые организуют жизнь и вносят в её течение смысл, упорядоченность и духовную свободу.

А также выявилось, что в процессе певческого дыхания происходит естественная реабилитация состояния участников хора, восстановление их работоспособности, тренировка артикуляционного аппарата, способствующая формированию правильности речи и мышления.

Используемые в практической работе комплексы вокально-интонационных упражнений выстраивались в чёткую систему вокального воспитания в хоре, где вокально-интонационные упражнения являются необходимым условием вокально-технических навыков для достижения высокого исполнительского уровня.

Использование инновационных технологий даёт хоровому коллективу:

- расширение диапазона;
- значительное увеличение силы звучания хора, яркости;
- усиление насыщенности звука, полётность;
- улучшение вибрато, большую певучесть звука;
- свободу, раскрепощённость певческого звучания и певческого процесса в целом;
- освоение одной из самых сложных форм хорового исполнительства пение а capella.

Использование таких передовых методик и комплексов, как «Теория резонансного пения» В. Морозова, «Музыкально-певческое воспитание детей в общеобразовательной школе» Д. Огороднова, «Развитие голоса. Координация и тренаж» В. Емельянова, «Дыхательная гимнастика» А. Стрельниковой и опыт работы Г. Струве в хоровой студии «Пионерия» позволили создать свою систему вокального воспитания в хоре, которая неоднократно была доказана выступлениями на городских и областных конкурсах хоровых коллективов, а также помогают хору находится в хорошей «певческой» форме, что в свою очередь, позволило коллективу добиться высоких творческих успехов.

Список использованной литературы

1. Блинова М.П. Некоторые вопросы музыкального воспитания школьников в свете учения о высшей нервной деятельности: пособие для учителей пения / М.П.Блинова. – М.: Просвещение, 1964. – 104с.

2. Венгрус Л.А. Начальное интенсивное хоровое пение / Л.А.Венгрус. – М.: Музыка, 2000. – 208с.

3. Емельянов В.В. Фонопедический метод формирования певческого голосообразования: методические рекомендации для учителей музыки / В.В.Емельянов. – Новосибирск: Наука. Сиб.отделение, 1991. – 40с.

4. Малинина Е.М. Вокальное воспитание детей / Е.М.Малинина. – М.-Л. Сов. композитор, 1967. – 130с.

5. Попов В.С. О развитии певческого голоса младших школьников / В.С.Попов // Музыкальное воспитание в школе. – Вып.16. – М.: Музыка, 1985. С.31-37.

6. Стулова Г.П. Развитие детского голоса в процессе обучения пению / Г.П.Стулова. – М.: Прометей, 1992. – 296с.
7. Тевлина В.К. Вокально-хоровая работа / В.К.Тевлина // Музыкальное воспитание в школе. – Вып.15. – М.: Музыка, 1982. – 289с.
8. Осенеева М.С. Хоровой класс и практическая работа с хором / М.С.Осенеева –М.: Академия, 2003. – 192с.

ПРОБЛЕМЫ ИНТОНИРОВАНИЯ В КЛАССЕ ФОРТЕПИАНО

Схабицкая Татьяна Вениаминовна
КГКП Детская музыкальная школа №1
преподаватель фортепиано

В обучении детей в музыкальной школе для достижения мастерства в фортепианном классе одной из главнейших задач является овладение искусством интонирования, поскольку только выразительная, певучая игра способна найти настоящий отклик в душе слушателя.

Термин «интонация» произошел от латинского «intonare» – громко произносить. Уточним, что в этом случае имеется в виду речевая интонация, то есть ритмично-мелодическая сторона речи, служащая в предложении средством выражения синтаксических значений и эмоционально-экспрессивной окраски.

Интонация как термин имеет несколько значений. В нашем случае мы будем рассматривать интонацию как понятие, выражающее звуковое воплощение музыкальной мысли, носителя музыкального содержания, как мельчайший мелодический оборот, выразительный интервал, исполнительский «тон» музыки. Интонирование является скрепляющим звеном между четырьмя элементами фортепианной игры: музыкой, исполнителем, инструментом и аудиторией, без которых фортепианное исполнительство не может существовать как таковое. Интонирование является сущностью музыки и тесно связано со всеми элементами фортепианной игры. Несомненно, высоких результатов в этом направлении, добилась русская школа игры на фортепиано. Ее основоположники учили исполнять фортепианную музыку, стараясь понять, постигнуть творческий замысел композитора, играя душевно, искренне, певуче, колоритно, поэтично и даже с легкой долей фантазии. Через всю педагогическую и методическую литературу русской фортепианной школы, проходит мысль, что для достижения умения правильного и тонкого интонирования при игре на фортепиано важно и необходимо слушать искусных певцов, поскольку именно в вокальной музыке с успехом воплощается принцип звуковедения, как явления способного к пластичному преобразованию звука с помощью индивидуального мастерства исполнителя, основанного на его внутреннем психоэмоциональном состоянии. Работа в течение многих лет концертмейстером в хоровом классе позволила прийти к определенным выводам о влиянии вокального опыта на развитие правильного и тонкого интонирования на фортепиано. Дети, занимающиеся в классе по постановке голоса, глубже чувствуют эмоциональное настроение музыкального произведения, «пропевая» его про себя.

Потребность к интонированию на фортепиано идет от самого совершенного музыкального инструмента – человеческого голоса. Во многом правильное и естественное дыхание между различными частями музыкальной формы тесно связано с вокальной музыкой. Это идет от традиций отечественного пианизма, умению «петь» на фортепиано. Это является одним из самых сложных вопросов в обучении игре на фортепиано. Пианисты учатся этому всю жизнь.

Поскольку, речь пойдет о звукоизвлечении и интонировании в произведениях кантиленного характера (в переводе с итальянского «кантилена» – канта – пение, пение – это главный закон музыкального исполнения, жизненная основа музыки. Работая над

кантиленой, мы, прежде всего, работаем над мелодией, над звуком.

Работа над интонированием, по сути дела начинается уже с первоначальным обучением игре на фортепиано и овладением нотной грамоты. При исполнении какой-либо песенки голосом или на инструменте необходимо добиваться, чтобы даже это первое «исполнение» было выразительным, то есть, чтобы характер исполнения соответствовал характеру данной мелодии. Для этого желательно использовать яркие по эмоциональному выражению песенки и пьесы для фортепиано. Уже на начальном этапе обучения мы имеем дело с ростками исполнительской интонации. У каждого из учеников может быть своя «исполнительская интонация». При работе над мелодией очень важно, чтобы ученик слышал интонационность музыкальной речи, ее смысл, выразительность, характер.

Следует объяснить ученику, что нота – это не кирпичик, из которых складывается музыка, а нота – «живая». И мелодия зависит от «отношений» нот между собой. Интонирование тесно связано с работой над звуком. При работе с учениками необходимо воспитывать у них потребность слышать музыку во всем ее объеме от главных линий до мельчайших деталей. Здесь нужно ставить перед учениками звуковые задачи:

1. Умение дослушивать звук до конца;
2. Воспитывать ощущение горизонтального движения и развития музыки.

Уже на первых уроках, когда ученик играет упражнения на звукоизвлечение и постановку рук, следует научить его слушать до конца затихающий звук и ощущать («вести») его кончиком пальца, пока он длится. Слуховой контроль за звуком способствует более естественной форме руки и помогает в работе над постановкой. Работа над интонированием – работа слуха, но это происходит одновременно со слышанием и деятельностью воображения. Партитурное мышление – неперемное условие интонирования музыкальной ткани. В дальнейшем умение слушать звук в сочетании с ощущением движения музыки поможет приобретению певучего legato, цельности музыкальной фразировки и живому развитию музыкальной ткани.

Итак, важнейший компонент «слухо - интонационной культуры ученика (исполнителя) - это внутренний слух. Научить слышать, воспитать вокальное «ухо», выработать у ученика интонационно и тембрально-тонкий слух – неизменное кредо подлинно высокой, творческой фортепианной педагогики.

Певучесть – главное из качеств звука. Для осознания этого учениками, необходимо развивать у учеников внутренний слух. От воображения, от умения услышать требуемый звук зависит интонационность мышления. Внутренний слух тесно связан с тембральным слухом. Для этого необходимо знать звучание и тембр инструментов симфонического оркестра. Всячески нужно поощрять учащихся к слушанию камерной и симфонической музыки.

Также важно использовать приемы интонирования legato с начинающими пианистами. Все ученики в моем классе проходят упражнения на двухзвучное legato:

1) Первый звук играется на «выдохе» – второй на «вдохе» (ма-ма, па-па, да-ша). Пальцы 1-2, 2-3, 3-4, 4-5.

2) После освоения двухзвучных интонаций legato можно перейти к трехзвучному (ру-че-ек, Ан-нуш-ка, бе-рез-ка). Отрабатываю эти попевок в нетрудных пьесах. После закрепления коротких интонаций перехожу к фразировочным построениям. Говоря о кантилене, нельзя не затронуть работу над фразировкой. Нужно искать фразы, одновременно определять интонационные центры. Придумывать подтекстовки, чтобы ученику было понятно.

Многие преподаватели в своей педагогической практике отмечают, как некоторые ученики, играя legato, как будто подталкивают звуки мелодии. Линии плавного legato вообще нелегко достигаются детьми. Ребенок видит в тексте ноту за нотой, берет клавишу за клавишей, и в результате исполняет звук за звуком. Восприятие линии, а тем более ее исполнение, даже музыкальным ученикам дается не сразу. Из чего делается вывод – работа над кантиленой – кропотливый, продолжительный, но в тоже время увлекательный и творческий процесс в обучении юного пианиста.

Обучая учеников приемам интонирования, важно не забывать и о психоэмоциональной

составляющей исполнительской выразительности, т. к. процесс интонирования – это процесс не только слуховой, но и мыслительный. Ведь интонация – это форма мышления, интонация – специфическая форма выражения человеческого сознания! Задачи проникновения в замысел композитора, в стилевые особенности музыки стимулирует процесс познания объективных закономерностей организации музыкальной композиции для обоснования выбора тех или иных исполнительских выразительных средств. А это в свою очередь способствует развитию кругозора, повышению интеллекта, динамики и пластики двигательного аппарата и росту исполнительского уровня ученика. Стимулирует становление таких качеств его характера, как дисциплинированность, настойчивость, усидчивость и самостоятельность. Способствует появлению и укреплению интонационно – партитурного мышления, стремлению сознательно регулировать и управлять творческим процессом в фортепианной игре.

В заключение хотелось бы отметить, что уже с первых уроков необходимо приобщать ребенка к искусству, приучать вслушиваться в музыкальную речь, проникать в ее смысл и строение, работать над качеством звучания. Ведь не 7 банальных нот передают всю эмоциональность, чувственность музыкального произведения. Вся глубина образов передается с помощью мелодического интонирования и фразировки, а именно умение ими пользоваться отличает профессионального талантливого музыканта.

Список литературы:

1. Крюкова В.В. Музыкальная педагогика. – Ростов – на – Дону, «Феникс» 2002.
2. Малинковская А. Фортепиано - исполнительское интонирование. Москва, «Музыка», 1990.
3. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры. – Москва, «Музыка» 1988.
4. Переверзев Н.К. Исполнительская интонация. Москва «Музыка» 1989.
5. Тимакин Е.М. Воспитание пианиста. – Москва, «Сов. Композитор» 1989.

**ТРЕНИНГ «КОРРЕКЦИЯ СИНДРОМА ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО
ВЫГОРАНИЯ СРЕДИ ПЕДАГОГОВ - ПУТЬ К ГАРМОНИИ»
ДЛЯ УЧАСТНИКОВ ОБЛАСТНОГО СЕМИНАРА-ПРАКТИКУМА
«КЛАССИЧЕСКИЙ ТАНЕЦ, КАК ОСНОВА НАРОДНО-СЦЕНИЧЕСКОГО
ТАНЦА: КАЗАХСКИЙ ТАНЕЦ, – ТРАДИЦИИ И СОВРЕМЕННОСТЬ»**

**заместитель директора по учебно-воспитательной работе
Сарсенбинова Айтжамал Алимхановна
КГКП «Областная балетная школа» отдела образования г. Семей
управления образования области Абай**

Цель тренинга:

Формирование умений и навыков по сохранению и укреплению психического здоровья педагогов через овладение ими способами психической саморегуляции и активизацию личностных ресурсов.

Освоение способов снятия эмоционального напряжения и возможностей его предотвращения.

Задачи тренинга:

познакомить педагогов с понятием «синдрома профессионального выгорания», его причинами, стадиями, способами профилактики;

обучить способам психической саморегуляции;

снизить уровень психического выгорания и эмоционального напряжения;

Ожидаемые результаты.

овладение умениями и навыками психической саморегуляции (анкеты-отзывы;

наблюдение; групповое интервью), умениями адекватно оценивать проблемные ситуации и разрешать жизненные проблемы.

1. Вводная беседа

Все ли люди современного общества подвержены опасности профессионального выгорания. Все мы живые люди, которые задействованы в той или иной сфере деятельности. У каждого из нас на работе существует определённый круг обязанностей, которые необходимо выполнять каждодневно, изо дня в день, из месяца в месяц. Человек, выполняющий длительное время одну и ту же работу, устаёт психически, что в свою очередь снижает мотивационную сферу человека и ведёт к равнодушному отношению к профессиональной деятельности. В этом случае так же можно говорить о синдроме профессионального выгорания.

Синдрому профессионального (психологического) выгорания, больше подвержены врачи, педагоги, психологи, менеджеры различных отраслей, официанты, продавцы. Мы начинаем наше тренинговое занятие. Любое тренинговое занятие имеет правила.

Обращаться друг к другу по имени.

Принимать себя и других такими, какие они есть.

Быть искренним.

Избегать оценок друг друга.

Все, что делается в группе, делается на добровольных началах.

Активное участие в происходящем.

Уважение говорящего.

Каждому члену группы – как минимум одно хорошее и доброе слово.

Конфиденциальность всего происходящего в группе.

Общение по принципу «здесь и сейчас».

Принцип нашего занятия «Расскажи мне, и я забуду, покажи мне и я запомню, дай мне действовать самому, и я пойму» Вот и мы с вами сегодня постараемся не только определить проблему, но и научиться, практически преодолевать ее.

В течение тренинга нам предстоит вместе пройти определенный путь, и, как обычно это бывает, начнется с приветствия, знакомства

Упражнение «Знакомство»

(Ведущий начинает выполнять упражнение первым). Держа мяч в руках, называет свое имя и характерное для себя качество, при условии, что оно начинается на ту же букву, что и ваше имя, например: «Айтжамал – активная». Хлопком передает эстафету другому участнику и тот называет свое имя и качество.

Задачи: вхождение в атмосферу группы; создание позитивного настроения на работу.

Упражнение-энергизатор «Ипподром»

Участники становятся в круг, ведущий объявляет:

«Сейчас мы поиграем в ипподром. Подняли правую руку. Это наше правое копыто.

Подняли левую руку. Это наше левое копыто. Теперь немного присели и положили свои «копыта» на колени – это наш ипподром».

Вот так мы бежим по песочку (потереть ладони друг о друга).

Вот так мы бежим по камешкам (потереть кулаками друг о друга).

Вот так мы бежим по водичке (слегка бить кулаками по надутым щекам).

У нас есть барьеры (показать руками, как будто прыгаем через барьер).

Есть повороты вправо и влево («бег» с наклоном корпуса вправо или влево).

У нас есть зрители слева и справа (хлопки слева или справа).

Игра началась.

Ведущий может произвольно менять действия.

Игру можно завершить так: «Подняли правое копыто. Утерли лоб. Подняли левое копыто. Сделали то же самое. А теперь поднимаем с земли большой лавровый венок и вешаем его... на соседа справа».

Примечание: Упражнение способствует разрядке напряжения, созданию хорошей атмосферы, увеличению двигательной активности.

Ведущий: Я не случайно начала наше занятие с этого упражнения, т.к. мы с вами, часто, в

силу жизненных обстоятельств уподобляемся этим красивым, грациозным, трудолюбивым и выносливым животным, взваливая на себя непосильную ношу забот и обязанностей. И в итоге доводим себя до стрессового состояния. Итак:

Что же такое стресс?

Логичнее всего начать с самого определения данного слова. «Стресс», в переводе с английского, означает напряжение, сжатие, давление, подавленность.

Стресс – это состояние эмоционального и физического напряжения, которое возникает в определенных ситуациях, которые характеризуются как трудные и неподвластные.

Стресс, выражаясь научным языком, это физическая, психическая, эмоциональная и химическая реакция тела на то, что пугает человека, раздражает его или угрожает ему. Не секрет, что профессия педагога чаще, чем большинство других профессий, приводит человека к ситуации сверхстресса, то есть стресса превышающего «повседневный» психический потенциал человека. Однако стресс, как указывал канадский ученый Ганс Селье, не только беда, но и благо, ибо без стрессов различного характера наша жизнь превратилась бы в бесцветное прозябание.

Для хореографов важно знать, что Стресс – это важнейший инструмент тренировки и закаливания, ибо он помогает повышать сопротивляемость организма. Стресс может способствовать возникновению не только тяжелого страдания, но и большей радости. Он способен привести человека к вершинам творчества.

Презентация «Синдром профессионального выгорания педагогов»

Тест «Нужно ли вам учиться бороться со стрессом?» (по А.И. Ташевой, 2000)

Инструкция: Ответьте «да» или «нет» на десять вопросов. Если положительных ответов будет больше четырех, пора задуматься о том, что стресс отнимает у вас слишком много сил, ресурсов, а значит – и здоровья.

Тест «Нужно ли вам учиться бороться со стрессом?»

Посчитали положительные результаты, если их больше 4, пора задуматься о том, что стресс отнимает у вас слишком много сил, ресурсов, а значит – здоровья.

№	ВОПРОСЫ	ОТВЕТЫ
1	Часто ли вы чувствуете, что слишком устали, чтобы отвечать вниманием на внимание со стороны окружающих?	
2	Бываете ли вы вспыльчивы по пустякам?	
3	Случалось ли вам чувствовать, что вы устали после отпуска (выходных) больше, чем до него?	
4	Случалось ли вам испытывать по вечерам ощущение, что шея онемела, мышцы плеч ноют, а в спине тупая боль?	
5	Испытываете ли вы головные боли от конфликтов в семье?	
6	Приводят ли конфликты к нарушению пищеварения?	
7	Бываете ли иногда слишком плаксивы или близки к слезам?	
8	Предрасположены ли вы к астме или кожной сыпи и дают ли они о себе знать?	
9	Приходилось ли вам испытывать внезапные приступы болезни как раз тогда, когда нужно было собрать все силы для решающего поступка?	
10	Часто ли вам кажется, что вы тратите слишком много времени, на решение чужих проблем и у вас не остается времени на себя?	

2 этап: Основная часть.

Задачи: настрой на умственную деятельность, подготовка к групповой работе, «мозговому штурму»; активизация личного опыта, выражение собственных установок, чувств; сплочение, осознание возможности позитивного выхода при наличии мотивации; выработка групповых стратегий решения проблемы.

Мини-лекция.

Влияние стресса на организм.

Желание снять стресс естественно, ведь стресс — это насилие над организмом. Что бы понять это достаточно начать работать над собой. Для этого нужно разобраться с одним очень интересным фактом.

Стресс проявляет себя на трех уровнях: интеллект, мысли, эмоции.

Причем сначала идет интеллектуальная обработка информации (сознание и подсознание), потом эмоциональное ощущение (сильное или слабое) и только потом эти процессы закрепляются на физическом уровне.

Снятие мышечного напряжения знакомо нам с детства: «Мы писали, мы писали, наши пальчики устали».

«Прислушайтесь» к своему телу. Вы обязательно заметите, что какие-то мышцы напряжены без какой-либо необходимости. Это могут быть сжатые челюсти или напряженный пресс, мышцы спины. Известный немецкий психолог Курт Райх назвал это явление «мышечный панцирь». Он образуется у людей не умеющих отдыхать, т.е. снимать стресс. Мышечные зажимы отражают определенные психологические проблемы человека. Мышечные зажимы — это остаточные явления напряжения, появившиеся из-за отрицательных эмоций и не реализованных желаний.

Шея. Остеохондроз, характеризуемый болями в области шеи и головы, получил столь широкое распространение во многом благодаря мышечным зажимам. В связи с резким ростом количества людей, работающих за компьютером, число больных сильно возросло. От того, как мы держим голову, зависит работа всего организма. Шея соединяет два главных нервных центра: головной и спинной мозг. В современной медицине принята такая формула: «Человек считается живым, пока живы клетки мозга». В этом смысле народная мудрость, рекомендующая держать голову высоко, приобретает новый практический смысл.

Осанка. Приучите себя следить за своей осанкой. Правильная осанка — это правильное взаимное расположение всех органов, правильная работа позвоночника. Есть очень простое и эффективное упражнение:

Упражнение «Гора с плеч»

Цель: сброс психомышечного напряжения в области плечевого пояса и спины, контроль за осанкой и уверенностью в себе.

Процедура: выполняется стоя, можно на ходу. Максимально резко поднять плечи, широко развести их назад и опустить. Такой должна быть постоянно ваша осанка.

Мозговой штурм

С помощью метода «мозговой штурм» участники круга предлагают различные способы регуляции эмоционального состояния.

Составление коллажа.

Участники занятия делятся на группы (по 4—5 человек). Каждая группа составляет коллаж на тему: «Способы регуляции эмоционального состояния или о том, как поднять себе настроение».

В конце участники представляют свои работы.

Примечание: Приемы снижения стрессового состояния, улучшения настроения.

По мере приобретения опыта уровень эмоциональных нагрузок может снижаться, однако никогда не исчезает полностью.

Предлагаю вам естественные способы регуляции, которые вы можете использовать прямо на работе:

- релаксация
- ароматерапия

- физическая нагрузка (танцы)
- листок релаксации
- зевать
- смена обстановки
- смех, улыбка, юмор
- размышления о хорошем, приятном
- различные движения типа потягивания
- наблюдения за пейзажем за окном
- рассматривание цветов в помещении, фотографий
- «купание» в солнечных лучах
- вдыхание свежего воздуха
- высказывание похвалы, комплиментов кому-либо просто так.

Однако есть и особенные, специально разработанные специалистами способы психологической реабилитации. Один из вариантов.

Ведущий предлагает участникам занять удобное положение и включает запись спокойной музыки

(Презентация)

Тренинг релаксации

Для достижения нужного состояния с каждой группой мышц проводится цикл «напряжение – расслабление». Сядьте в кресло, руки положите на колени, ноги удобно расставьте, глаза закройте. Несколько раз глубоко вдохните и выдохните. Почувствуйте, как воздух проходит в легкие и до диафрагмы и обратно. Теперь вытяните правую руку (для левшей левую), крепко сожмите её в кулак. Старайтесь чувствовать напряжение в кулаке, когда сжимаете его. После 5-10 с концентрации на напряжении расслабьте руку. Разожмите кулак и проследите, как напряжение отступает и его место занимает ощущение расслабленности и комфорта.

Сосредоточьтесь на различиях между напряжением и релаксацией. Примерно через 15-20 с еще раз сожмите руку в кулак. Спустя 5-10 с снова расслабьте. Ощутите охватывающее вас спокойствие и тепло. Сосредоточьтесь только на тех группах мышц, на которые в данный момент приходится усилие, старайтесь не напрягать в это время остальные. Проведите циклы «напряжение – расслабление» с другими группами мышц в указанной последовательности. Сжать кулак правой руки и напрячь мышцы нижней части руки. Расслабить мышцы. Согнуть правую руку в локте и напрячь мышцы верхней части руки. Сосредоточиться на бицепсе. Расслабить мышцы.

Сжать кулак левой руки и напрячь мышцы нижней части руки. Расслабить мышцы. Согнуть левую руку в локте, напрячь мышцы верхней части руки. Сосредоточиться на бицепсе. Расслабить мышцы. Поднять брови как можно выше. Сконцентрироваться на лбе. Расслабить мышцы. Крепко зажмурить глаза и наморщить нос. Все внимание направить на глаза и нос. Расслабить мышцы. Сжать зубы и растянуть уголки рта. Сосредоточиться на челюстях. Расслабить мышцы. Наклонить голову вперед, упираясь подбородком в грудь. Сконцентрироваться на шее. Расслабить мышцы. Свести локти вместе, сделав глубокий вдох. Внимание на грудь и плечи. Расслабить мышцы. Втянуть живот к позвоночнику. Концентрация на животе. Расслабить мышцы. Теперь все внимание на правое бедро: вытянуть ногу и поднять её несколько сантиметров над полом. Расслабить мышцы. Сосредоточиться на правой икре. Прижать пальцы ног к верхней части ботинка. Расслабить мышцы. Внимание на правую стопу.

Оперевшись на кончики пальцев, повернуть стопу вовнутрь. Расслабить мышцы. То же самое проделать с левой ногой. В заключение сделайте два-три глубоких вдоха, и вы почувствуете, как расслабленность «течет» по телу от рук к ногам через плечи, грудь, живот. Когда будете готовы открыть глаза, начните медленно считать от 10 до 1. С каждой цифрой будете ощущать себя все более свежим и бодрым.

Кто же поможет преодолеть стресс?

Очень важно самому и своевременно справляться со своими стрессами.

Здесь важно помнить, что сам по себе стрессор — лишь повод для начала стресса, а причиной нервно-психического переживания мы делаем его сами. Например, для меня

перевернутая чашка с чаем или кофе или другой жидкостью — это пустяк, я могу быстро это убрать, а для моего мужа это повод для развода.

Другими словами, стрессор один, а реакция на него абсолютно разная.

Можно разделить стрессоры на три категории.

Первая – это стрессоры, которые практически нам не подвластны. Это цены, налоги, правительство, погода, привычки и характеры других людей. Конечно, мы можем нервничать и ругаться по поводу отключения электроэнергии или неумелого водителя, создавшего пробку, но кроме повышенного уровня артериального давления и концентрации адреналина в кровь, мы ничего не добьемся. Гораздо эффективнее в это время применить техники мышечной релаксации, различные приемы медитации, дыхательные упражнения или технику позитивной визуализации.

Вторая категория – это стрессоры, на которые мы можем и должны повлиять. Это наши собственные не конструктивные действия, неумение ставить жизненные цели и определять приоритеты, неспособность управлять своим временем, а также различные трудности в межличностном взаимодействии.

Третья категория – события и явления, которые мы сами превращаем в проблемы. Сюда можно отнести все виды беспокойства о будущем, а также переживания по поводу прошлых событий, которые мы не можем изменить.

Я рекомендую Вам прочесть рассказ А.П. Чехова «Смерть чиновника». Герой рассказа в театре чихнул и обрызгал лысину генерала. От своих переживаний, по поводу произошедшего, он вскоре умер.

Если Вы не можете изменить ситуацию, измените отношение к этой ситуации
Очень позитивная притча:

У одного африканского короля был близкий друг, с которым он вместе вырос. Этот друг, рассматривая любую ситуацию, которая когда-либо случалась в его жизни, будь она позитивная или негативная, имел привычку говорить: «Это хорошо!» Однажды король находился на охоте. Друг, бывало, подготавливал и заряжал ружья для короля. Очевидно, он сделал что-то неправильно, готовя одно из ружей. Когда король взял у своего друга ружьё и выстрелил из него, у него оторвало большой палец руки. Исследуя ситуацию, друг как обычно изрёк: «Это хорошо!» На это король ответил: «Нет, это не хорошо!», — и приказал отправить своего друга в тюрьму. Прошло около года, король охотился в районе, в котором он мог, по его мнению, находиться совершенно безбоязненно. Но каннибалы взяли его в плен и привели в свою деревню вместе со всеми остальными. Они связали ему руки, натаскали кучу дров, установили столб и привязали короля к столбу. Когда они подошли ближе, чтобы развести огонь, они заметили, что у короля не хватает большого пальца на руке. Из-за своего суеверия они никогда не ели того, кто имел ущербность в теле. Развязав короля, они его отпустили. Возвратившись, он вспомнил тот случай, когда он лишился пальца, и почувствовал угрызения совести за своё обращение с другом. Он сразу же пошёл в тюрьму, чтобы поговорить с ним.

— Ты был прав, — сказал он, — это было хорошо, что я остался без пальца.

И он рассказал всё, что только что с ним произошло.

— Я очень жалею, что посадил тебя в тюрьму, это было с моей стороны плохо.

— Нет, — сказал его друг, — это хорошо!

— Что ты говоришь? Разве это хорошо, что я посадил своего друга на целый год в тюрьму?

— Если бы я не был в тюрьме, то был бы там вместе с тобой.

«Антистрессовые» продукты

Науке стало ясно, почему дети, да и взрослые, любят мороженное: оно великолепно снимает стресс. Молоко и сливки содержат триптофан — эффективный природный транквилизатор, успокаивающий нервную систему, поднимающий настроение, помогающий справиться с бессонницей.

Так же есть продукты, содержащие «гормон радости». Самые распространенные из них: гречка, овсянка, бананы.

Упражнение «Звуковая гимнастика»

Цель: знакомство со звуковой гимнастикой, укрепление духа и тела.
Прежде чем приступить к звуковой гимнастике, ведущий рассказывает о правилах применения: спокойное, расслабленное состояние, стоя, с выпрямленной спиной. Сначала делаем глубокий вдох носом, а на выдохе громко и энергично произносим звук.

Припеваем следующие звуки:

А – воздействует благотворно на весь организм;

Е – воздействует на щитовидную железу;

И – воздействует на мозг, глаза, нос, уши;

О – воздействует на сердце, легкие;

У – воздействует на органы;

Я – воздействует на работу всего организма;

М – воздействует на работу всего организма;

Х – помогает очищению организма;

ХА – помогает повысить настроение.

Упражнение «Ловец блага»

Инструкция.

Чтобы с вами не случилось, во всем старайтесь находить положительные стороны. Давайте потренируемся. Найдите и запишите, пожалуйста, положительные моменты в следующих ситуациях:

1. Вы собираетесь на работу, погода встречает вас проливным дождем.
2. Вы опоздали на автобус.
3. У вас нет денег, чтобы поехать куда-нибудь в отпуск.

Комментарии для ведущего.

Участники пишут для каждой ситуации свои положительные моменты. Каждый по очереди проговаривает эти моменты. Участник, указавший более 5 положительных моментов в каждой предложенной ситуации, считается «ловцом блага».

Упражнение - игра «Я знаю, что я...»

Это, простое, на первый взгляд, упражнение может выявить скрытые ресурсы участников, повысить уровень уважения, доверия друг другу.

Все участники сидят в кругу. Каждый из них берет карточку и по очереди зачитывают

1. Я знаю, что у меня взоры нежно-страстные, а речи сладострастные
2. Я знаю, что я кокетливо-задорная и совсем не вздорная.
3. Я знаю, что я солнечная, стремительная, трепетная, решительная
4. Я знаю, что я искренняя, классная, честная, потрясная.
5. Я знаю, что я бесподобно танцующая, огненная, флиртующая
6. Я знаю, что я гениальная, взрывная, искрометно-чумовая.
7. Я знаю, что я сладкая, певучая, вдохновенная, кипучая.
8. Я знаю, что я вездесущая, магическая, колоссально-магнетическая
9. Я знаю, что я раны исцеляющая и в любовь играющая
10. Я знаю, что я бойкая, вовсе не помпезная
11. Я знаю, что я все же непорочная, красавица восточная
12. Я знаю, что я хмельная, цветущая, к поцелуям зовущая.
13. Я знаю, что я пылкая, насмешливая, упрямая и вежливая
14. Я знаю, что я лаской согревающая, часто согрешающая
15. Я знаю, что я азартная, влюбленная, заманчивая, знойная
16. Я знаю, что я непосредственная, смешливая, видная, красивая
17. Я знаю, что я творчески увлеченная, с фигуркою точеною
18. Я знаю, что аппетитно-вкусная, а в любви искусная
19. Я знаю, что я сказочная, живительная, амазонка пленительная.

3 этап: Рефлексия.

Материал: мягкая игрушка

Задачи: осознание темы; сплочение группы.

Описание: Участников круга просят ответить на вопросы по итогу занятия:

Что для меня было важно?

Что было трудно?

Что понравилось?

Мне очень нравится одно высказывание: «Если вы не умеете снимать стресс- не надевайте его!».

Подведение итогов.

Рефлексия занятия.

Участникам предлагается на листочках (листья) написать свои отзывы о семинаре-практикуме и прикрепить их к нарисованному на бумаге – дереву.

Литература:

1. Берковская М.И., Комаров К.Э., Родионов А.В., Сухоруков Н.В. Методические рекомендации по применению средств психологической реабилитации участников локальных военных конфликтов // Социально-психологическая адаптация участников боевых действий. Методические рекомендации по организации работы. — М., 2002.

2. Вачков И.В. Основы технологии группового тренинга. Психотехники: Учебное пособие. — М., 2000.

3. Родионов В.А., Ступницкая М.А. Взаимодействие педагога и психолога в учебном процессе. — Ярославль, 2001.

4. Семенова Е. Тренинг эмоциональной устойчивости педагогов. — М., 2002.

5. Жилина А. Что такое стресс и как с ним бороться. - М, 2007.

ВЛИЯНИЕ МУЗЫКАЛЬНОГО ОФОРМЛЕНИЯ ЗАНЯТИЙ ПО ХОРЕОГРАФИИ НА ЭСТЕТИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ УЧАЩИХСЯ

Автор: Афендулиди Елена Наилевна

Хореографическое искусство обладает редкой возможностью воздействия на мировоззрение ребенка. Одним из важнейших составляющих уроков хореографии является их музыкальное оформление. Гармоническое единение музыки и танца является прекрасным средством формирования эмоциональной сферы учащихся, их эстетического развития.

Преподавание хореографии строится полностью на музыкальном материале, поскольку научить детей красиво двигаться возможно только подбирая действительно очень выразительные по своему ритмическому рисунку произведения, используя лучшие образцы музыкального творчества. Такая работа концертмейстера над музыкальным оформлением урока хореографии преследует еще одну важную цель – формирование у детей эстетического отношения к действительности, посредством реализации принципа эстетизации детской жизни.

Являясь высшей формой эстетического освоения мира по законам красоты, искусство перерабатывает в прекрасное все впечатления бытия. Приобщая воспитанников к произведениям музыкального искусства, как к источнику эстетической культуры, мы способствуем их целостному духовному развитию.

Под эстетическим развитием мы понимаем процесс формирования личности, способной не только воспринять и прочувствовать прекрасное в искусстве, но и стремящейся приобщиться к творческой деятельности. Способствуя организации эстетического воспитания на уроках хореографии, мы стремимся к обогащению эмоциональной сферы личности каждого ребенка, его чувственного опыта, к повышению творческой и исполнительской активности, развитию способностей. Только профессионализм, искренняя увлеченность музыкой, собственные эстетические позиции и суждения обеспечивают концертмейстеру эффективность его работы в данном направлении.

В педагогической литературе выделяют несколько этапов эстетического воспитания, применительно к специфическим особенностям преподавания хореографии, условно разделим их на три группы, а именно:

1. Приобщение детей к искусству, то есть первичное восприятие музыкального произведения, творческое воссоздание в сознании музыкальных образов посредством хореографических движений. Основными методами для решения этих задач являются: прослушивание, показ, пример взрослого, анализ. С самого начала при знакомстве детей с музыкальным отрывком или произведением в целом необходимо развивать комплекс способностей и восприятия: талант слушателя, талант зрителя, а так же соучастия в творчестве.

2. Формирование навыков в творческой деятельности, непосредственно работа хореографа под аккомпанемент. Практические методы: моделирование, показ, объяснение, упражнение, совместная или индивидуальная деятельность.

3. Этап достижения результата в творческой деятельности. В качестве главных методов выступают методы теоретического художественного анализа.

Каждое музыкальное произведение обладает собственным информативным потенциалом, отражая действительность в мелодиях, тембрах, интонациях. С помощью мелодии передаются оттенки переживаний, которые недоступны слову. Музыка, обладающая исключительной силой эмоционального воздействия, сопровождая движения, повышает качество их исполнения - выразительность, ритмичность, четкость, координацию. Средствами музыкальной выразительности являются: мелодия, лад, тембр, регистр, динамика, динамические оттенки. И здесь педагогу необходимы особое чутье и соответствующая подготовка. При этом успех работы с детьми во многом зависит от того, насколько правильно, выразительно и художественно пианист исполняет музыку, доносит ее содержание до детей. Ясная фразировка, яркие динамические контрасты помогают детям услышать музыку и отразить ее в танцевальных движениях.

Таким образом, эстетическому развитию учащихся во многом способствует музыкальное оформление урока хореографии, тщательно подобранное оно должно прививать учащимся осознанное отношение к музыкальному произведению – умение слышать музыкальную фразу, ориентироваться в характере музыки, ритмическом рисунке, динамике. Вслушиваясь в музыку, ребенок сравнивает фразы по сходству и контрасту, познает их выразительное значение, следит за развитием музыкальных образов, составляет общее представление о структуре произведения, определяет его характер. У детей формируются первичные эстетические оценки.

Непосредственно при постановочной работе на уроках хореографии, приобщая учащихся к лучшим образцам народной, классической и современной музыки, формируя их музыкальную культуру, развивая их музыкальный слух и образное мышление, мы приучаем детей воспринимать музыку и хореографию в единстве. Задачей концертмейстера также является ненавязчиво учить воспитанников отличать произведения разных эпох, стилей, жанров.

Соответствуя музыкальному произведению, все движения должны раскрывать его содержание, сочетаться с ним по композиции, характеру, динамике, темпу, метроритму. Музыка, вызывая эмоционально-двигательные реакции, углубляет их, не просто сопровождая движения, а определяя их суть. Таким образом, задачей концертмейстера является эстетическое развитие детей посредством качественного обеспечения «музыкальности» танцевальных движений.

Работа над репертуаром музыкального оформления уроков хореографии – основная в совместной деятельности концертмейстера и педагога-хореографа. Сопровождение танцевальных упражнений необходимо постоянно разнообразить, пополняя репертуар, руководствуясь эстетическими критериями, чувством художественной меры. Звучание на уроках одного и того же музыкального оформления ведет уже просто к механическому, не эмоциональному исполнению упражнений танцующими. Стоит избегать и другой крайности: слишком частая смена мелодий аккомпанемента рассеивает внимание учащихся; не способствует усвоению и запоминанию ими движений. Для этого необходимо

подбирать предельно ясные по содержанию и восприятию мелодии, особенно на первых порах. Если в композиторском оригинале мелодия дана в слишком сложной разработке, ее можно несколько упростить, подвергнув аранжированию.

Таким образом, музыкальное оформление уроков хореографии - дело первостепенной важности. Именно в течение последовательного ряда занятий ребенок приучается к своеобразному мелодическому мышлению. Разумеется, музыка должна выбираться в соответствии с требованиями хорошего вкуса. Что касается его критериев (применительно к музыкальному оформлению хореографических занятий на первых стадиях обучения), они определяются такими понятиями, как ясность, доходчивость, законченность мелодии. Совершенно непреложным условием является высокопрофессиональное исполнение, только так можно достигнуть желаемых результатов в области эстетического развития ребенка.

Литература

1. Абдуллин Э.Б., Николаева Е.В. Теория музыкального образования. - М.: Просвещение, 2008.- 335с.
2. Алиев Ю.Б. Настольная книга школьного учителя – музыканта. - М.: ВЛАДОС, 2000.- 336с.
3. Ардаширова Э.Т. Искусство и духовное познание детей. – М.: Просвещение. 1998. – 72с.
4. Борев Ю.Б. Эстетика: Учебник – М.: Высш.шк., 2002.- 511с.
5. Бочкарев В.Л. Психология музыкальной деятельности. - М.: Институт психологии РАН, 1997.- 352с.
6. Дмитриева Л.Г., Черноиваненко Н.М. Методика музыкального воспитания в школе: Учеб. для студ. сред. пед. учеб. заведений. - М.: Академия. 2000.- 240с.
7. Кабалевский Д.Б. Воспитание ума и сердца. - М.: Просвещение, 1984.- 206с.
8. Кабалевский Д.Б. О музыкально-эстетическом и нравственном воспитании детей / Э.Б. Абдуллин, Е.В. Николаева Теория музыкального образования. - М.: «Академия», 2004.- 247с.
9. Крувцун О.А. Эстетика. – М., 1998. – 230с.
10. Куренкова Р.А. Эстетика. – М.,2004. – 250с.
11. Лихачев Б. Т. Теория эстетического воспитания школьников: Учебное пособие по спецкурсу для студентов педагогических институтов. – М.: Просвещение. 1985. – 176с.
12. Медушевский В.В. Духовно-нравственное воспитание средствами музыкального искусства / И.Б. Абдуллин, Е.В. Николаева Теория музыкального образования. - М.: «Академия», 2004.- 247с.
13. Раппорт С.Х. Книга по эстетике для музыкантов. – М.,1982. – 213с.

Тест на профессиональное выгорание.
Цель: выявить у себя наличие или отсутствие этого синдрома.
Экспресс оценка выгорания

На следующие предложения отвечайте «да» или «нет». Подсчитайте количество положительных ответов.			
1	Когда в воскресенье пополудни я вспоминаю о том, что завтра снова идти на работу, то остаток уик-энда уже испорчен	Да	Нет
2	Если бы у меня была возможность уйти на пенсию (по выслуге лет), я сделала бы это без промедления	Да	Нет
3	Коллеги на работе раздражают меня. Невозможно терпеть их одни и те же разговоры	Да	Нет
4	То, насколько меня раздражают коллеги, ещё мелочи по сравнению с тем, как выводят меня из равновесия ученики.	Да	Нет
5	На протяжении последних трёх месяцев я отказывалась от курсов повышения квалификации, от участия в конференциях и т.д.	Да	Нет
6	Коллегам я придумала обидные прозвища, которые использую мысленно	Да	Нет
7	С делами по работе я справляюсь «одной левой». Нет ничего такого, что могло бы удивить меня в ней своей новизной	Да	Нет
8	О моей работе мне едва ли кто скажет что-нибудь новое	Да	Нет
9	Стоит мне только вспомнить о своей работе, как хочется взять и послать её ко всем чертям	Да	Нет
10	За последние три месяца мне не попало в руки ни одна специальная книга, из которой я почерпнул бы что-нибудь новенькое	Да	Нет

Оценка результатов: 0-1 балл. Синдром выгорания вам не грозит.

2-6 баллов. Вам необходимо взять отпуск, отключиться от рабочих дел.

7-9 баллов. Пришло время решать: либо сменить работу, либо, что лучше, поменять стиль жизни.

10 баллов. Положение весьма серьёзное, но в вас ещё теплится огонёк, нужна, чтобы он не погас, помощь специалиста.

Приложение II

Анкета «Обратная связь»

Отзывы: _____ _____
Замечания: _____ _____
Пожелания: _____ _____
Вопросы: _____ _____
Участник: _____ Дата: _____

КОСТАНАЙСКОМУ ДВОРЦУ ПИОНЕРОВ 60-ЛЕТ

Баймузина Ляззат Ибраевна,
обладатель Нагрудного знака «Білім беру ісінің құрметті қызметкері»
Министерства образования РК, директор КГУ «Школа детского
творчества отдела образования города Костаная»
УО Костанайской области

Аннотация

Қостанай қаласындағы балалар шығармашылық мектебінің тарихи тамыры сонау 60-шы жылдардан бастау алады, ол кезде белсенді және ынталы қостанайлық балалардың басты орталығы Пионерлер сарайы болған.

Annotation

The historical roots of the School of Children's Creativity in the city of Kostanay go back to the distant 60s, when the main center of active and enthusiastic Kostanay children was the Pioneer Palace.

Исторические корни Школы детского творчества города Костаная уходят в далекие 60-е, когда главным центром активной и увлеченной кустанайской детворы был Дворец Пионеров.

Школа детского творчества города Костаная (Дворец пионеров) основана 5 февраля 1963 года и как зафиксировано в газете «Ленинский» от 6 февраля 1963 года «Болеельщиков возле этого объекта было больше, чем возле любого другого в Кустанае. Ждали горком комсомола и гороно. Ждали учителя и родители, но больше всех, конечно, волновались школьники. И не только ждали, и не только волновались. Но и помогали строителям, чем и как могли. Помогали с самого начала, с закладки фундамента...

28 апреля 1942 года именно с площади Дворца пионеров жители города провожали на фронт в Великую Отечественную войну 151-ю стрелковую бригаду.

Исторических сведений о школе детского творчества немного и их приходится собирать буквально по крупицам из воспоминаний первых учеников и педагогов-ветеранов.

В альбом, который готовили воспитанники ГШДТ к 10-летию школы, вписаны имена педагогов: Чирков А.Я., Кресс Г.Ф., Борозенец И.Ф., Степанов Г.С., Попов В.И., Сосницкий П.И. и другие. В 1973-м году насчитывалось ровно 2000 кружковцев.

Когда-то для юных художников занятия здесь проводил Александр Никифоров, именно этот кружок посещал Георгий Соков. Также была студия шахмат Бориса Шлейфмана, среди его учеников многократная чемпионка Казахстана, мастер ФИДЕ, директор Шахматной школы г.Костаная Татьяна Верко и известный педагог-шахматист Амангельды Уралбаев.

Знакомит с информацией о космосе, не вошедшей в учебники школьной программы старшеклассников, клуб «Мир Земли и космоса». Предметом особой любви и гордости являлась коллективная радиостанция Дворца «Юный радиолюбитель», под руководством инженера-радиотехника авиапредприятия, Мастера спорта СССР, бывшего выпускника кружка Жилиева В.А. Более 30 лет звучали позывные в эфире многих стран мира.

Результативность работы Дворца проявлялось в том, что он влиял на профессиональный выбор выпускников. Большая часть выпускников поступили в педагогические заведения. Хорошей традицией Дворца – перешагнуть вновь его порог уже в качестве руководителя кружка или методиста: Харченко Н.В., Бойко В.П., Гришко Л.Г., Ляховец Е.Н., Рычкова И.А., Петрова С.Н., Смяцкая И.В., Шавва Г.Г., Мясников. В этом десятилетии Дворец пионеров так же, как и 31 год назад, приветливо открывает свои двери для детей и взрослых, по-прежнему в его стенах поддерживается детская тяга к красоте и творчеству.

В разные годы в стенах Школы детского творчества проводились самые различные мероприятия, такие как: конкурс молодых исполнителей домбровой музыки «Altyn domra», конкурс духовной красоты и познания казахской культуры «Qyz synu», празднования национального праздника «Наурыз меірамы», театральные конкурсы «Jas Akter», фестиваль детского творчества «Жүйіріктен жүйірік озар!», видео-конкурс «Я сегодня travel-блогер», патриотическая акция «Полотно Мира», Школьная Лига КВН, вокальный конкурс «Золотая нота», музыкально-танцевальный проект «Территория танца», областной фестиваль народов Кавказа, традиционный ежегодный конкурс «Мисс Костанай».

На данный момент Школа детского творчества является крупнейшим образовательным учреждением Костанайской области реализующая образовательную деятельность по следующим направлениям: художественно-эстетическом, спортивно-интеллектуальном, гражданско – патриотическом, культурологическом, декоративно-прикладном, изобразительном и социально-педагогическом.

Сейчас в ГШДТ действуют 28 студий, в которых занимаются более 1600 человек. Двери заведения ежедневно открыты для мальчишек и девчонок в возрасте от 6 до 18 лет, с 8:00 до 21:00. Обучение полностью бесплатное. Удобно, что ребенка можно записать через электронный портал дополнительного образования «MINDAL».

В ГШДТ действуют три детских танцевальных объединений, руководители – педагоги, которые и составляют костяк школы – Образцово (Народный) хореографический ансамбль «Алтынай» основала Салтанат Нурымова двадцать лет назад, хореографическая студия «Indigo» Константина Чеботаря, и студия балльных танцев «Интерденс» Андрея Нужного, который также обучает и танцам на колясках.

В Школе детского творчества пять педагогов Коваленко В.Л., Лисогор А.А., Намиялы Ж.Н., Айтбаева А.А., Карда Д.В. в разные годы являлись выпускниками ШДТ, а теперь педагоги дополнительного образования Школы детского творчества, открывая детям новые возможности, помогая им овладевать творческими искусствами.

На сегодняшний день трое педагогов Айтбаева А.А., Карда Д.В., и Уралбаева А.Б. вернулись работать в ШДТ после прохождения преддипломной практики.

Дополнительное образование детей всегда востребовано и интересно. Воспитанники

Школы детского творчества талантливые, разносторонние дети, конкурентоспособные личности. Открытость для обмена опытом, идеями и технологиями позволяет школе двигаться вперед и представлять учебное заведение дополнительного образования в рамках международного, республиканского, областного уровня. По итогам 1 полугодия 2023-2024 учебного года воспитанники принесли 66 призовых мест: 32 международного уровня, 22 призовых мест республиканского масштаба, 12 места областного уровня от Гран-при до Лауреата 3 степени.

На постоянной основе педагоги дополнительного образования Школы детского творчества города Костаная реализуют методическую работу на уровне республики и области, являясь: членом РГКП «Национальный центр тестирования» Министерства образования и науки Республики Казахстан, г. Астана, лауреатом премии клуба меценатов Костанайской области «Шабыт» - Нурымова Салтанат Ибраевна. Членом экспертной группы Республиканского научно-практического центра экспертизы содержания образования учебных программ, г. Астана, входила в состав группы по апробации тестовых заданий Костанайской области - Едревская Людмила Валерьевна. Бибииков Сергей Николаевич – Вице-президент федерации Кёкусинкан каратэ, членом сборной Казахстана каратэ-кекусинкай, обладателем черного пояса 3-го дана. Уровень Сенсей. Имеет разрешения на работу с оружием «Катана», 8-ми кратным Чемпионом Республики Казахстан, обладатель титула Чемпиона и призера Международных турниров. Нужный Андрей Владиславович – судьёй Национальной категории по спортивно-бальным танцам, Президентом федерации спортивного танца, судьёй международной категории, тренером-учителем по спортивно-бальным танцам 3 категории, организатором соревнований по танцам среди спортсменов с нарушением опорно-двигательного аппарата совместно с ОО «Умит-Надежда». Умбетов Даулет Мукатайұлы - судья Высшей национальной категории Республики Казахстан, и директором Федерации «Тоғызұмалақ» Костанайской области, кандидат в мастера спорта. Награжден нагрудным знаком Министерство культуры и спорта РК «За заслуги развития физической культуры и спорта». Губенко Алексей Алексеевич – награжден медалью Республики Казахстан «Ерен еңбегі үшін», нагрудным знаком «Мәдениет саласының үздігі» Министерство культуры и информации РК. Чеботарь Константин Алексеевич - обладателем нагрудной медали «Қазақстан халқы Ассамблеясына 25 жыл», лауреатом премии костанайского клуба меценатов «Шабыт» в номинации «Хореография». Включен в Золотую книгу молодёжи Костанайской области. Баишева Гульжан Адильбековна - постоянный лектор областных курсов-семинаров повышения педагогического мастерства филиала Акционерного общества «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» Институт повышения квалификации педагогических работников по Костанайской области», член Ресурсного центра практической психологии города Костаная и многие другие.

В 2015 году Школа детского творчества г. Костаная вошла в Книгу «Золотой фонд дополнительного образования РК», высокую оценку эффективной, созидательной деятельности коллектива Школы детского творчества дал Республиканский учебно-методический центр дополнительного образования. Специальные выпуски в республиканских печатных изданиях посвященные школе детского творчества г. Костаная – педагогический журнал «Педагогикалық идея» ғылыми-әдістемелік және педагогикалық журнал» № 3 2017г.; - научно-методический, педагогический журнал «Qzat bilim» 7.04.2020 г. №4 (31), г. Нұр-Сұлтан; в Международном сборнике № 1,2 «Культура, просвещение,

литература» (Чехия, Канада) опубликовано 16 статей педагогов. ГШДТ является постоянной базой педагогической практики для студентов КГКП «Костанайского педагогического колледжа управления образования акимата Костанайской области».

Школа детского творчества – это большой коллектив педагогов и детей, которых объединяет стремление сделать свою жизнь и жизнь окружающих людей интересной, насыщенной, полезной обществу.

Список литературы:

1. Из областного архива газета «Ленинский» от 6 февраля 1963 года, статья: «Болейщиков возле этого объекта было больше, чем возле любого другого в Кустанае».
2. Материал и фотографии из архива КГУ «Школа детского творчества отдела образования города Костаная» Управления образования акимата Костанайской области «История образования в датах».

ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ ПРАКТИЧЕСКОГО РЕШЕНИЯ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ЗАДАЧ ЧЕРЕЗ РЕЗЬБУ СКУЛЬПТУР МАЛЫХ ФОРМ

**Джунусов Р.Р. педагог-мастер,
Руководитель кружка «Резьба по дереву»
Дворца школьников им. М. Утемисова**

В свободное от занятий в школе время родители ведут своих детей в организации дополнительного образования искренне желая, чтобы их дети стали более умелыми и совершенными. Родители точно знают, что педагоги дополнительного образования положительно влияют на развитие детей и могут внести существенный вклад в дальнейшее становление их судьбы. Давно известно, дети охотно учатся у педагогов, которые их любят. В дополнительном образовании нет случайных людей, здесь работают педагоги с горящим как у Данко сердцем!

Как узнать какие способности пригодятся ребёнку в будущем, какие следует развивать? Ведь в ближайшее десятилетие, исчезнут многие устаревшие профессии 20 века за их ненужностью и появятся новые, связанные с высокими технологиями, профессии 21 века.

Здесь подход очень простой воспитанник дополнительного образования получает основные базовые навыки и способности. Этому благоприятствует большое разнообразие предлагаемых направлений в дополнительном образовании. За годы учёбы воспитанники успевают обучиться в большом количестве кружков и секций.

Кружки спортивного направления и танцев развивают у воспитанников крупную моторику.

Крупная или общая моторика – это активные движения телом, в которых задействованы руки, ноги, туловище, голова. По сути, этими навыками взрослые пользуются, не задумываясь, а детям приходится их постепенно осваивать. В дополнительном образовании развитие крупной моторики у воспитанников идёт быстрыми темпами.

Навыки крупной моторики – это фундамент, база для формирования тонких движений рук. Здесь за дело берутся кружки художественного направления. Развитие головного мозга у ребенка напрямую связано с развитием мелкой моторики руки. Развитие мелкой моторики важно ещё и потому, что вся дальнейшая жизнь воспитанника потребует использования точных, координированных движений кистей и пальцев, которые необходимы, чтобы одеваться, рисовать, писать, а также выполнять множество разнообразных бытовых и учебных действий, то есть дают возможность приобрести социальный опыт.

Эффективное обучение за короткое время один из положительных факторов дополнительного образования. Программы обучения рассчитаны на один или два года.

Роль педагога в том, чтобы способствовать этому быстрому и качественному обучению воспитанников.

Практическое осмысление того, что мы, педагоги, делаем в дополнительном образовании важно, оно стоит нашего внимания, оно стоит нашего переосмысления. Мы, обучая воспитанников закладываем их будущее с мыслью о том, что когда-нибудь это пригодится в их жизни.

В дополнительное образование приходят дети, которые не могут реализовать себя в полной мере при изучении школьной программы. Многие учатся средне, не любят решать задачи и примеры, плохо запоминают учебный материал.

Дело в том, что учебный материал в школе дается как навсегда установленный набор знаний, где ничего нельзя изменить, что-то добавить от себя или какую-то часть совсем убрать.

В дополнительном образовании творческий подход воспитанников только приветствуется. Здесь раскрываются все задатки и способности обучающихся. Одно из направлений развития воспитанников – это резьба скульптур малых форм по дереву.

Скульптуры малых форм одно из направлений в декоративно-прикладном искусстве мастера которого создают необычные, сказочные, маленькие фигуры людей и животных. Миниатюры высотой 5 см. изготавливают из древесины мягких пород методом распиловки, резьбы, шлифовки, полировки, гравировки и лакирования.

Педагогом выбрано скульптурное направление сглаженных, округлых форм, где соотношение голова - рост поделки идет один к трем.

Для формирования навыков применяется полное вовлечение воспитанников во все этапы создания скульптур малых форм. Начиная с её разработки, изготовления и реализации как готового продукта.

Вначале идет интеграция на устное творчество, когда по заданию педагога воспитанники рассказывают прочитанные ими сказки и интересные истории. Описывая словесный портрет того или иного героя обучающиеся, развивают образное мышление. Следующим этапом идет лепка по пластилину. Опираясь на устное описание, воспитанники лепят героя. Фантазия обучающихся помогает создавать необычные, яркие образы.

Дальнейшие практические занятия состоят из изображения изделия на бумаге - создание рисунка, изготовления трафаретов (вид изделия спереди и сбоку), подготовки деревянной заготовки под изделие, переноса контура изображения на поверхность заготовки, опиловка по контуру изделия, резьбы по дереву, обработки поверхности изделия наждачной бумагой, покрытия готового изделия лаком.

Овладение основными приемами и способами изготовления изделий из древесины естественная составляющая раскрытия творческих способностей обучающихся.

Метод поэтапного выполнения заданий в процессе изготовления изделия основное направление деятельности, это как раз то, чем занимаются обучающиеся на занятиях в кабинете.

Обучение идет легко, когда оно является посильным. Оно не должно быть затянутым во времени. Изменяясь на каждом последующем этапе, задания должны оставаться посильными. Как только обучаемый почувствует, что поставленную задачу он легко реализовывает у него появляется устойчивый интерес к процессу изготовления малых форм.

По окончании работы воспитанник становится полноправным владельцем изделия. Здесь возникает дополнительная, личная заинтересованность каждого воспитанника в конечном результате.

Достижения в деле изготовления скульптур малых форм повышают самооценку воспитанника. После демонстрации обучающимися готовых изделий на выставках в родной школе, а также на конкурсах городского, Республиканского или Международного уровня к ним кардинально меняется отношение родителей, братьев и сестер, учителей в школе, одноклассников и друзей.

На занятиях педагогом организуется образовательная среда, (проводится

ознакомление с коллекцией миниатюр, просмотр работ мастеров различных школ резьбы по дереву, организуются встречи с мастерами) удовлетворяющая художественные потребности обучающихся и стимулирующая у них устойчивый познавательный интерес к выбранному виду художественной деятельности.

Задача педагога пробуждать любознательность воспитанников, стимулировать возникающий интерес к резьбе скульптур малых форм. Любознательность и постоянные вопросы открывают путь к новым познаниям.

Во время обучения, в течение одного учебного года воспитанники должны изготовить семь фигур из обязательной программы. Если обучающиеся успешно осваивают обязательную программу они приступают к творческим работам, которые выбирают себе сами. Это дополнительный стимул качественного и быстрого выполнения заданий, предложенных педагогом.

К существенному плюсу скульптур малых форм можно отнести материальную и техническую доступность обучения в данном направлении.

При изучении того или иного предмета в дополнительном образовании всегда встаёт вопрос о её материальной стороне. Бывает так, что приобретение необходимых материалов оказываются не по карману родителям и это ставит точку в вопросе обучения ребёнка этой дисциплине.

Учитывая это педагогом была разработана технология, где исходный материал и инструменты были сведены к минимуму как в материальном, так и в техническом плане. Для изготовления скульптур малых форм используется природный материал дерево часто встречающийся, доступный и не дорогой. За основу взята древесина липы, которая имеет светлую однотонную поверхность. Липа обрабатывается режущими инструментами без особых усилий, что для начинающих резчиков, особенно для детей, открывает путь к быстрому обучению.

Обычно для рельефной резьбы используют широкий круг стамесок с наконечниками различной формы, что усложняет их приобретение и содержание в рабочем порядке. При резьбе скульптур малых форм вся работа по изготовлению фигуры выполняется одним прямым резцом шириной 5 мм – по принципу «Техника одного резца».

При рельефной резьбе одному воспитаннику нужна заготовка древесины 10 на 20 см толщиной 2-3 см. На группу из 15 воспитанников, для одного задания, понадобится доска длиной три метра. При резьбе скульптур малых форм используется минимальный объём древесины - заготовка 5 на 3 на 3 см. Такой объём одной заготовки даёт малый расход исходного материала. Так для резьбы в группе из 15 воспитанников понадобится та же доска длиной всего 25 см. На изготовление 7 изделий одним обучающимся, за один учебный год, для 15 воспитанников при рельефной резьбе понадобится 21 метр доски, а в группе резьбы скульптур малых форм всего 1 метр 75 сантиметров. Следовательно, 2 метра доски на один учебный год для группы из 15 воспитанников!

Для организации рабочих мест при рельефной резьбе, как правило, нужны большие, специализированные помещения с верстаками для каждого воспитанника. При резьбе скульптур малых форм рабочие места можно организовать в обычном классе за столами или партами. Для организации одного рабочего места достаточно иметь подложку из фанеры толщиной 3 мм. со сторонами 20 на 30 см.

На изготовление фигуры малых форм воспитаннику в среднем понадобится четыре занятия по два академических часа. Что составляет 8 академических часов или пол месяца обучения. Как видим на изготовление одной фигурки тратится мало времени, что даёт быстрый и наглядный результат.

Готовые работы воспитанники уносят домой, усваивая закон интеллектуальной собственности. Становясь полноправными хозяевами своих работ, воспитанники могут собирать собственную коллекцию или реализовывать их на рынке художественных изделий, что является дополнительным стимулом к более вдумчивому и тщательному подходу при изготовлении скульптур малых форм. В дальнейшем резьба скульптур малых форм может стать одним из видов хобби воспитанника, для кого-то увлечением на всю жизнь и даже любимой профессией.

ҰЛТТЫҚ КИІМДЕРДІ БРЕНДТЕП, ОНЫ ТРЕНДТКЕ АЙНАЛДЫРУ - ЖАСӨСПІРІМДЕРГЕ ЭТНОКОЛОРИТТИ НАСИХАТТАУДЫҢ ЖОЛЫ

Ермаханова Нуршаш Елтаевна
Қосымша білім беру педагогы
«Сымбат» киім дизайн студиясының жетекшісі
Алматы қаласы Білім басқармасының
«№ 7 Оқушылар үйі» МКҚК

*«Ұлттық киімнің өзі, ұлт мәдениетінің жарқын көрінісі.
Сондықтан ұл-қыздарымыз ұлттық киімді тек мерекеде ғана емес,
ұдайы киініп жүрсе де жарасымды болатыны сөзсіз»*
Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт
Тоқаев.
(Ұлттық Құрылтайда сөйлеген сөзінен)

Танымал және сұранысы жоғары мамандықтың бірі - бұл тігінші мамандығы. Қазіргі таңда сапа мәселесі өте үлкен сұраныста. Заманауи киіну талғамы артқан қоғамда әрине, сұраныста, талапта жоғары. Стиль қалыптастыруда тек қана сән емес, ыңғайлы әрі қолжетімді болу да шарт.

Ал, ұлттық киім үлгісін сән әлемінде паш еткенде эстетикалық талғаммен, этно үлгімен, заманауи сән үлгісімен ағастыра білу – модельер – құрастырушының шексіз фантазиясының жемісі болмақ. Модерьердің мақсаты – ұлттық құндылыққа қызмет ету идеясына құрылған жағдайда – нарықтағы тұтынушының көзқарасы да, талабы да сән әлемінде ойып орын алады. Сондықтан да бүгінде қазақ дизайнерлерінің брендтік тауарларының сапасы мен үлгісі әлемдік подиумда ерекше орын алуда. Сәнді киім үлгісінің бөлшектері мен элементтерінің гармониялық үйлесімі, пропорцияларының сән талабына жауап беруі, сәнқойдың денесінде қонымды болуымен анықталады және ұтады. Киім конструкциясын дұрыс есептеу - барлық бөлшектерінің сызбасын дұрыс құрастыруға байланысты болады. Бұл мақсаттарды шешу жұмыстарымен тігін бұйымдарын құрастырушы айналысады.

Денеге сауатты түрде киімді құрастыру үшін оның негізгі шарттарына сүйену қажет.

Киім негізінің сызбасын жеке антропометриялық өлшемдер арқылы бұйымның сызбасын құрастыру әдісін ұқыпты үйрену, құрастыру тәсілдерін дұрыс пайдалану жатады.

Жобаның тақырыбы: «Ұлттық киімдерді брендтеп, оны трендтке айналдыру жасөспірімдерге этноколоритті насихаттаудың жолы»

Жобаның мақсаты: балалардың бойында қазақ халқының ұмытылып бара жатқан ұлттық киімін заманға сай жаңғыртып, күнделікті өмірге енгізуге ұйытқы болу.

Жобаның міндеттері: Қыз балаларға «Сымбат» киім дизайны студиясы арқылы:

• Өз имидждеріне тән киімдер жиынтығы мен аксессуарларды таңдай білу дағдыларын қалыптастыру;

• Киімді пішіп, қиып, тігіп тәжірибе жасауға ықпал ету;

• Қарапайым қол тігісінен бастап, машина тігісіне дейін тігіп үйрету;

• Халықтық және қазіргі заманауи киімдер мен аксессуарлар өндірісі туралы білімдерін кеңейту;

• Түрлі материалдарды пайдалана білу дағдыларын қалыптастыру;

• Сәннің заманауи стильді бағыттары туралы, нобай (эскиз) бойынша жұмыс жасау дағдыларын шыңдау.

• Еркін ойлау және жеке шығармашылық жұмыс жасай білу дағдыларын дамыту;

• Оқушылар өз идеяларын саналы түрде жеткізе алу, шығармашылық ойлау қабілетін дамыту.

Жобаның жаңалығы: Заманауи жастардың ұлттық сән әлемінде және күнделікті

өмірде киіну мәдениетін дамытуға талпынуын қолдау мақсатында этникалық ерекше көрік (шарм) қалыптастырады.

Заманауи үлгіде ұсыну, дәріптеу, отандық дизайнерлердің топтамаларына еліктейтін жасөспірім қыздардың арасында фэшн-шоу ұйымдастырылады.

Қолданылған әдіс-тәсілдері: аппликация әдісі, коллаж әдісі, шелкография әдісі, фотосессияда қалыппен (позировать) жұмыс жасау әдісі, подиумда жүру әдісі.

Дамытушылық әдістер:

Зейінді шоғырландыру;

ұжымдастыруға үйрету;

саусақ моторикасын дамыту;

өзін-өзі көпшілік ортада көрсете алуын дамыту;

көріп, ұстап сезу арқылы танымдық қабілеттерін жетілдіру.

Осы жобада ұлттық киімдеріміздің бір бөлігі, әрі қазіргі таңда сұранысы жоғары, қыздар арасында үлкен трендке айналған ұлттық бас киім «Тақияны- скуфия» және «Шоппер – Дорба» сөмкесін зерттеп, қыздар сұранысын қанағаттандыруды, осы бұйымдарға ұлттық бренд қалыптастыруды ұйғардым. Себебі, тақия немесе телпек, кепеш сынды атауларға ие болған бас киім жеңіл пішіледі, шығыны аз, тігілуі жеңіл, әрі сәнді ұлттық бас киім. Ал, шоппер сөмкесі экологиялық таза, қазіргі заман талабына сай, адам ағзасына зиянды емес, жастар арасында кеңінен тараған тігілуі жеңіл аксессуар.

Тақия 18 ғасырдан бастап киіле бастаған. Ол Қазақстанға Орта Азия қолөнершілері арқылы келген.

Өнер тану саласының маманы Сабыркүл Асанованың «Қазақтың ұлттық киімдері және қолөнері тарихы» еңбегінде қазақтар ұлттық баскиімдерін 15 ғасырда Қазақ хандығы орнағаннан бастап кие бастағаны айтылады.

Тақияның ерекшелігі – өзіміздің қазақи, түркі халықтарының стиліне сай болуы. Оның негізі, яғни төбесі киіз үйге ұқсайды. Мұны да біздің халқымызға сай символика деп білемін. Ұлттық бас киімнің бұл түрі әдемілікті еселеп, киген жаңды сүйкімді ете түседі. Тақияға үкі ілсе, маңдайына «маңдайша», яғни, брошь қадаса әсемделе түседі. Тақияны қыжымнан, велюрдан ал астарын жібек, сәтеннен тігеді.

Тақия тігетін матаның түрлері:

1 кесте

<p>Қыжым – сапалы жүннен тоқылған түкті мата, плюш.</p>	 <p>1 сурет</p>
<p>Барқыт – түгі тығыз жібек мата.</p>	 <p>2 сурет</p>
<p>Сәтен – сапалы мақта жібінен тығыз етіп тоқылған жылтыр мата.</p>	 <p>3 сурет</p>
<p>Жібек – беті тегіс, жылтыр, қымбат мата</p>	 <p>4 сурет</p>

Биіктөбелі тақия

5 сурет

Биіктөбелі тақия

6 сурет

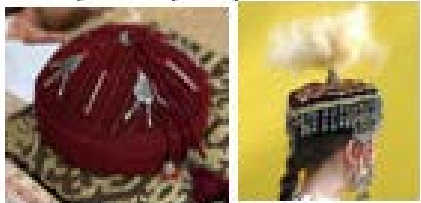

Ал, үшкір төбелі тақияны тіккенде оның төбесі үш бұрыш формалы төрт не алты сайдан құралады. Алдымен оларды тігісін ішіне қаратып құрайды да, одан соң сайлардың етегін тақияның етегіне қондырады. Тақия мыжылмай өз формасын сақтап тұру үшін оның астары мен қосастарын беттестіріп жиі етіп сыриды. Одан кейін тысын жауып, шетін басқа түсті матамен әдіптен көмкереді. Сайлардың және тақияның төбесімен етегінің қоспа тігістері білінбеу үшін сол тігістерді бастыра жібек жіппен әдемілеп шалып тігеді.

Қазіргі кезде жергілікті кәсіпорындар әр түрлі тақия жасап шығаруда. Қазақ қыздары үкілі тақияны үш жасынан бастап киген. Бес жасқа толғанда шашын өріп, шолпы таққан.

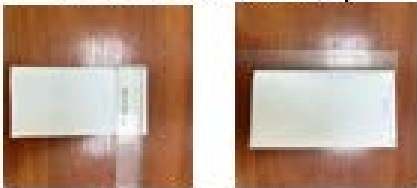

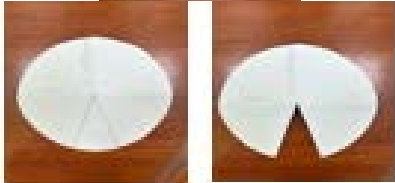

Қысқа мерзімді сабақ жоспары:

2 кесте

Бөлім:	<u>«Стильденген тақия» тігу</u>			
Педагогтің аты-жөні:	Ермаханова Нуршан Елгасевна			
Күні:				
Үйірме атауы:	«Сымбат» киім дизайн студиясы			
Сабақтың тақырыбы	«Тақия тігу әдісі»			
Оқу бағдарламасына Сәйкес оқыту мақсаттары	Оқушы тақия туралы мәлімет алады. Өз өлшемдері бойынша сызба дайындайды. Сызбамен жұмыс жасауды үйренеді. Пішін, бөліктерді дайындап эксперимент жасайды.			
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы	<p>–«Көтеріңкі көңіл күй» әдісі арқылы сәлемдесу.</p> <p>- «Жұмыртқа ашу» әдісі бойынша топқа бөлу.</p> <p>–«Телефон» әдісі бойынша өткенді қайталау.</p>	<p>Оқушылар парталағым белгілер (emoji) арқылы бір-бірімен амандасалды.</p> <p>Оқушылар тақтаға ілінген жұмыртқаны ашып топқа бөлінеді.</p> <p>Оқушылар телефонда берілген сұрақтар арқылы өткен сабақты қайталайды.</p>	<p>«TikTok» лайк таяқша ларымен бағалау.</p>	<p>Сілтемдер: YOU TUBE, Google</p>
Сабақтың ортасы	<p>«Тақиялар галереясы» (Төд экранда әр ұлттың тақиясы көрсетіледі)</p> <p>Дәптермен жұмыс. Татар ұлты – түбәтәй, тақия Өзбек ұлты- дуппи Ұйғыр ұлты- доппы Шешен ұлты- пяс Тәжік ұлты- соғд, халон, памир Армян ұлты- арараг Әзірбайжан ұлты- арахчыи</p>	<p>Дәптермен жұмыс: конспекті жазады</p>	<p>Өр тапсырма бойынша оқушыларды бағалау</p> <p>«TikTok» лайк таяқшала</p>	<p>Суреттер LCD проектор Сызғыш Фетр Қайшы Ине Жіп Дәптер</p>

	<p>Тақия- 19 ғасырдың соңында төбесі дөңгелек түрінде тұтас ойылған, онша биік емес цилиндр пішінді тақия пайда болды. Қыздар тақиясы алтын және күміс кестелермен өрнектелген. Ақша, майдамоншақ, қымбаттастар, маржан, шапақтар мен әшекейленген. Тақияның төбесіне майда моншақ жіптер мен тігіледі. Тіл-көзден сақтайды деген сеніммен үкі тақиян. Тақия екібөліктен тұрады Төбесі, және басқа киіліп тұратын бөлігі, жиегі (егегі).</p> <p>Фетр-жасанды киіз түрі. Құрамы синтетикалық талшықтардан дайындалған. Сәукеле жасауға қатты, тіккенге ыңғайлы. Табиғи киізден ерекшелігі терлетпейді.</p> <p>Сарамандық жұмыс Тақияны ең оңай әдіспен пішіп, тігу процесі</p> <p>Тапсырма №1</p> <ul style="list-style-type: none"> • Бастан өлшем алу <p>7 сурет</p> <p>Менің өлшемім $C = 54$ см Үшкір төбелі тақияның сызбасын сызу үшін шыққан санға 6 см қосамыз. Ол тақияның төбесі үшкір болып шығып тұру үшін $54 + 6 = 60$</p> <p><i>Шеңбердің ұзындығын табудың қарамайым формуласы</i></p>	<p>«Кубик - рубик» Кубикте берілген тапсырмаларды орындайды</p> <p>Оқушылар бір-бірінің көмегімен бастан өлшем алады</p> <p>Дәптермен жұмыс Әр оқушы өз жағдайында бастарының өлшеміне қарай сызбаның есебін шығарады</p> <p>Оқушылар қағазға тақияның бөліктерінің сызбасын сызып лекало дайындайды</p>	<p>рымен бағалау.</p>	
--	---	---	-----------------------	--

<p>Кез келген шебердің ұзындығын табу үшін шыққан санды 6,28 см бөлеміз. $60:6,28=9,55$ (Әр оқушы өз жағдайында бастарының өлшеміне қарай сызба дайындайды)</p> <p>Тапсырма №2 -тақияның лекаласын дайындау Тақияның төбесі (А4 форматты 4 ке бүктейміз)</p> <p>8 сурет (Өлшем бойынша тақияның лекаласын дайындаймыз)</p> <p>9 сурет (Циркульдің көмегімен нүктелерді қосып тақияның төбе бөлігінің сызбасын қиып аламыз)</p> <p>10 сурет Тақияның басқақилілің нұранның бөлігі (ободок)</p> <p>11 сурет Тапсырма №3</p>	<p>Оқушылар берілген тапсырмаларды орындайды</p> <p>Тақияның бөліктерін біріктіріп торлау әдісімен тігеді</p>		
--	---	--	--

	<p>-Такияның дайын лекалосын фетрге түсіріп пішіп, киво</p> <p>12 сурет</p> <p>-бөліктерді киво</p> <p>Тапсырма №4 Такияның пішілу процессы бөліктерді қолтігісі торлап тігу әдісімен біріктіру</p> <p>Тапсырма №5 Такияны велюр матасымен қаптап, безендіру</p>			
<p>Сабақтың соңы</p>	<p>Сабақты қорыту: «Lays» – арпақ – жауап әдісі арқылы сабақты қорыту</p> <p>13 сурет</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фетр қандай тапшық? 2. Татар ұлтының такиясының атауы (түбетей, такыя) 3. Өзбек ұлтының такиясының атауы қандай? (душия) 4. Ұйғыр ұлтының такиясын қалай айтады? (доппы) 5. Шешен ұлты такиясы (пәс) 6. Тәжік ұлты (соғд, халон) 7. Арман ұлты- (арарет) 8. Әзірбайжан ұлтының такиясының атауы (арахчы) <p>Оқушыларды бағала</p> <ul style="list-style-type: none"> - такияның пішілуін - ұзыптылығын - безендірілуін бағалау <p>Үйге тапсырма</p>	<p>Оқушылар «Lays» ішіндегі чипс сұрақтарын алып жауап береді.</p> <p>Сабақ бойы жинаған лайк ұпайларын санап өздерін бағалайды</p>	<p>«Tik-Tok» лайк әдісі жинаған лайк тапшықтарын санау арқылы бағалау оқушыларға</p>	

Тақия туралы қызықты мәліметтер жинап келу. Дайын бұйымды айна алдында киіп, тик-ток трент түсіру.	Үй тапсырмасын орындайды	тәттілер үлестіру	
--	--------------------------	-------------------	--

Жұмыс процесі

14 сурет

Дайын өнім

оқушылардың өз қолдарынан шыққан бұйымдары

15 сурет

НАРЫҚТАҒЫ КҮНДЕЛІКТІ ТҰТЫНАТЫН ТАУАРЛАРДЫ ТАЛҒАМПАЗДЫҚПЕН ТАҢДАУ МӘДЕНИЕТІ ҚАЛЫПТАСҚАН ЖАҒДАҰДА СИНТЕТИКАЛЫҚ ЗИЯНДЫ БҰҰЫМДАРДЫ ТАБИҒИ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ БҰҰЫМДАР ЫҒЫСТЫРАДЫ

Бүгінгі таңда пластиктен жасалған бұйымдар – әлемді алаңдатқан мәселеге айналды. Мысалы күнделікті пайдаланатын целлофан пакеттер синтетикалық өнімдер болып табылады. Дүниежүзі ғалымдары мен экологтардың адам және жан-жануарлар мен құстардың тіршілігіне орасан зор қауіп төндіретін пластикалық өнімдерден бас тартуға шақыратын зерттеулердің нәтижесі осыған дәлел. Тығырықтан шығудың бірден-бір жолы күнделікті тұтынатын пакеттің орнына – эко-дорбаны пайдалануды ұсынамыз. Матадан тігілген дорбаға азық-түлік, қажетті заттарды салсаң да болады. Әрі таза, әрі төзімді бұйым.

Шүберек матадан тігілген дорбалар, қапшықтар, қоржындарды арқалап-ақ керек-жарағымызды жеткізіп алатын едік. Әрине, біздің ата-әжелеріміз қолдан мықты матадан, арнайы тордан жасалған дорбалар мен сөмкелер тұтынғанын біз олардың әңгімесінен білеміз немесе фильмдерден көргенбіз. Бүгінгі таңдағы заманауи трендтегі Шоппер сөмкелер солардың нұсқасы. Ендеше, жасөспірім қыздарға өз қолдарынан тіккен шопперлерді тұтыну қажеттіліктен туындайды. Мен өз сабағымда қыздарға дорба мен шоппер сөмкесінің элементтерін алып, оны ши құрақпен сәндеп, этно шопперсөмкесін тіктіруді ұйғардым. Соның бірі – дорба тігу.

Дорба – құрғақ тамақ немесе әр түрлі ұсақ-түйек заттар салуға арналған кішігірім қапшық.

Дорбаны матадан не жүн жіптен тоқып жасайды. Матадан тігілген дорбаның аузы бүгіліп, бау өткізіледі. Ішіндегі зат төгіліп қалмауы, сырттан шаң-тозаң енбеуі үшін дорбаның аузын бүріп, бауымен байлап қояды. Дорба жолға шыққанда алып жүруге де, үйде іліп қоюға да қолайлы.

Ал, Шоппер сөмкесі – былғары, кенеп тәрізді мықты материалдан тігілген көлемді сөмкелер. Оны қолға ұстауға да, ішіне зат салып, ауырлаған кезінде иыққа асуға да болады. Ол бір ретке ғана жарайтын пакеттерден мықты және былғары мен кенептен тігілетіндіктен адам ағзасына зиянды емес. Оны қажет емес кезде бүктеп, салып аласыз. Олардың түстері әр алуан, пішіндері әртүрлі: тік төртбұрышты, трапеция, т.б. болып келеді.

велюр

эко былғары

қатты мата

құрақ

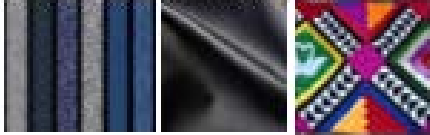

кенеп

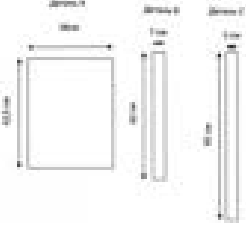

2013 жылы трендке дизайнерлер бұл сөмкелерді тек үй шаруасындағы әйелдерге шаруашылық заттарын тасуға ғана емес, кеңсе қағаздарын да салып жүруге ыңғайлы етіп шығарған болса, қазіргі таңда мектеп оқушыларының да ең сүйікті сөмкелеріне айналды. Себебі мектеп формасын, керек жарағын, қосымша зат салып мектепке ұстап барғанға өте ыңғайлы әрі сәнді бұйым. Шоппер сөмкесін сәнді әрі ұлттық нақыштағы бұйымға айналдыру мақсатында құрақпен көмкеруді ұсынамын.

Құрақ ол – қазақ дәстүрінде қыз балалар кішкентайынан біліп, үйренуге тиісті қолөнер түрі. Ол қыздарды төзімділікке, үнемділікке, шеберлікке, бояуларды ажыратып, олардың бір-бірімен үйлесімділік табуын түсініп, тануға шыңдайды, тазалыққа, әсемдікке үндейді, жан-дүниесін байытып, ой-өрісін кеңейтеді. Қазақтың ісмерлер шебер әйелдерінің айтуынша, қазақ халқының түсінгінде құрақтың маңыздылығы өте зор. Себебі, өсіп өну, көбею, құралу деген мағынаны береді. Бұл жөнінде жасөспірім қыздарға таным-түсінік қалыптастыру қажет.

ҚЫСҚА МЕРЗІМДІ САБАҚ ЖОСПАРЫ:

Бөлім:	Аксессуар			
Педагогтің аты-жөні:	Ермаханова Нуршаш Елтаевна			
Күні:	25.01.2024			
Үйірме атауы:	«Сымбат» киім дизайн студиясы			
Сабақтың тақырыбы	«Шоппер – Дорба» сөмкесін тігу			
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	Дорбаның-шоппер сөмкесінің түрлерімен танысады. Сөмкені пішуді, тігуді үйренеді. Бұйымды өз бетінше орындауға оқушы мүмкіндік алады			
Сабақтың барысы				
Сабақ-тың кезеңі	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы	-Оқушылармен сәлемдеседі -Оқушыны түгендеу -Өткенді қайталау	Өткенді қайталап сұрақтарға жауап береді		Сілтемелер YOU TUBE, Google
Сабақтың ортасы	Сөмке 3 түрге бөлінеді -әйелдер -ерлер -балалар	<i>Дәлмермаң</i> жәрмисі: Конспект жазлады		

	<p>Сөмке 4 бөліктен тұрады: алдыңғы бөлігі, артқы бөлігі, бүйір бөлігі, бауы.</p> <p>Сөмке тігетін мата түрлері: даянса матадан, құрақтан, жүннен, былғарыдан, фетрдан т.б. материалдардан жасалады.</p> <p>Сумканың формалары: домалақ, төртбұрышты, трапеция, алтыбұрышты, үшбұрышты болып келеді.</p> <p>Шоппер сөмке - Табиғи берік материалдардан жасалған (тоқыған тоқыма, драут және мақта) Қолдануға ыңғайлы, дүкенге баруға, жаттығуға, саяжайға баруға немесе саяхаттауға ыңғайлы.</p> <p>Дорба — құрғақ тамақ немесе әр түрлі ұсақ-түйек заттар салуға арналған кішігірім қапшық.</p> <p>Шя құрақ- жіңішке кесіліп құралатын құрақ жүрі</p> <p>Сарамандық жұмыс <i>Қуыңсіздік ережесі</i></p>		<p>Дискриптор арқылы бағалау</p>	
--	---	--	----------------------------------	---

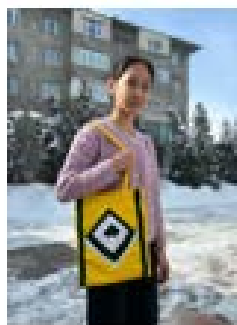
	<p>1. Құрылымдық кезеңдері</p> <p>1. Тапсырма Сөмкенің сызбасын форматқа салу</p> <p>2. Тапсырма: -Сөмкенің бет бөлігін және астарын пішу, қыю</p> <p>3. Тапсырма Сөмкені сәндеп, әрлеу үшін қалтасын шн қурақпен тігу</p> <p>5. Тапсырма -бөліктерді біріктіріп тігу, сөмкені сәндеу</p> <p>6. Тапсырма Жұмысты аяқтау - БЗЖЖ дайын бұйымды үтіктеу (мақалімнің көмегімен)</p>	<p>Сөмкенің эскизін салады</p> <p>Сөмкенің сызбасын сызады</p> <p>Дайын үлгіні матаға көшіреді</p> <p>Үлгіні ояды (қыяды)</p> <p>Оқушылар шн қурақтың бөліктерін өлшем бойынша пішіп, қыю, тігеді</p> <p>Берілген тапсырмаларды кезең бойынша орындайды</p>	<p>Дискриптор:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Сөмкенің үлгісін сыза алады 2. Сөмкені дұрыс піше алады 3. Инемен жұмыс жасай алады 4. Сөмкені дұрыс тіге алады 5. Өз жұмысын қорғай алады 	
--	---	---	--	--

				
<p>Сабақ-тың соңы</p>	<p>Сұрақ- жауап -Дорба деген не? -Шоппер сөмкесін қандай материалдармен тігеді? -Құрақты не үшін құраған?</p> <p>Үйге тапсырма: Заманауи үлгідегі сөмкенің шығу тарихы туралы мәлімет</p>	<p>Оқушылардың жауабы</p>		

Жұмыс барысы

Дайын бұйым

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Киімді үлгілеу және құрастыру» мамандығына арналған қазақша-ағылшынша түсіндірме сөздігі» Тараз қ. 2008ж.
2. Өнер және костюм стильдерінің тарихы Тараз қ. 2008 ж. Құрастырған т.ғ.доценті Қалиев А.М.
3. Ғаламтор желісі https://kk.wikipedia.org/wiki/%D0%A8%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D1%80_%D1%81%D3%A9%D0%BC%D0%BA%D0%B5%D1%81%D1%96.
4. Ғаламтор желісі Ақпарат дереккөзі: <https://massaget.kz/kyizdarga/sn/27727/>.
5. Instagram әлеуметтік желісі <https://www.instagram.com/reel/CzabZpQNLoj/?igsh=N2V4OXprcTQwNmpq>.
6. Ғаламтор желісі <https://informburo.kz/storage/photos/83/62b04a83eb2bc.jpg>.

ҚАЗАҒЫМНЫҢ ЖҮРЕГІНЕН ЖАРАЛҒАН, ДАЛАМЫЗДЫҢ ҮНІСІҢ СЕН, ДОМБЫРА!

Әлпен Несібелді

Қосымша білім беру педагогы
«Мұрагер» домбырашылар ансамблі үйірме жетекшісі
Алматы қаласы Білім басқармасының
«№ 7 Оқушылар үйі» МКҚК

Мақсаты: Балаларға қазақтың киелі қара домбырасының шығу тарихы жайлы және домбыраның қадір - қасиеті туралы түсіндіру. Ұрпақ сабақтастығы өз қолымызда болғандықтан, қасиетті қара домбыраның үнін күмбірлетіп ары қарай жалғастырып, осы жауапкершілікті сезіндіруге үйрету.

Көрнекіліктер: суреттер, интерактивті тақта, бейне материалдар.

Жүргізуші: Құрметті ұстаздар, оқушылар! Бүгінгі «Қазағымның жүрегінен жаралған, Даламыздың үнісің сен, домбыра» атты кешімізге қош келдіңіздер! Қазақ халқы барда домбыра мәңгі шарықтайды. Ендеше, әдеби- танымдық кешімізді бастауға рұқсат етіңіздер!

Қос ішектің бірін қатты,
Бірін сәл – пәл кем бұра.

Нағыз қазақ, қазақ емес,

Нағыз қазақ – домбыра! – деп Қадір Мырза Әлі атамыз жырлағандай бүгінгі кешімізді «Мұрагер» домбырашылар ансамблінің орындауындағы Құрманғазы Сағырбайұлының «Балбырауын» күйімен ашамыз!

Жүргізуші: Домбыраның алғаш шыққан жері түркі халықтарының алтын бесігі Алтай тауы болып саналады. Домбыра аспабының шығу тарихына келетін болсақ, қазақтың қара домбырасы жайлы аңыз- ертегілер жетерлік. Соның біріне құлақ түрейік (Домбыра аспабы шығу тарихы жайлы бейне сюжет көрсетіледі)

Жүргізуші: Балалар, халық әні, халық күйі деп не себепті айтамыз?

Оқушылардың жауабы: Халық арасында кеңінен таралған авторы белгісіз күймен әнді айтамыз.

Жүргізуші:

Халық әні «Еркем -ай»

Орындайтын : Жас домбырашылар ансамблі

Осы орындауда Халық күйлері: «Жастар биі», «Келіншек».

Жүргізуші:

Домбыра , жүрегіммен тілдес едің,

Өзіңмен сырласымдай тілдесемін.

Бабамнан қалған мұра сен болмасаң,

Өнердің не екенін білмес едім.

- деп Мұқағали атамыз жырлағандай назарларыңызға Дәулеткерей Шығайұлының «Қос алқа» күйі қабыл алыңыздар.

Жүргізуші: Домбыраны ойнап қана қоймай, домбырамен сырласу керек. Домбыра қуансаң шабытыңа шаттық, мұңайсаң жаныңа демеу, сырлас болады. Келесі кезекте мына бір бейне материалды көру үшін экранға назар аударайық.

«Бекболат Тілеуханов туралы» қойылады.

<https://youtu.be/1mmocdSQ19E?si=ycBlaPF6k0ujTsnW>

Жүргізуші: Қазақтың әншілік және күйшілік өнері үш мектептен тұрады. Балалар, осы үш мектепті атап беріңіздерші? (Батыс , Арқа, Жетісу)

Күй неше түрге бөлінеді?: төкпе, шертпе

Төкпе күй десе Құрманғазы атамыз, шертпе күй десе Тәттімбет атамыз еске түседі.

Осы аталарымыз жайында қысқа мағлұматтарды айта кетейік.

Құрманғазы Сағырбайұлы (1823-1896) Қазақтың ұлы күйші- композиторы.

Қазақтың аспапты музыка өнерінің классигі.Абатыс Қазақстан облысы, Бөкей ордасында дүниеге келген. Астрахан облысы, Шайтани батаға деген жерде қайтыс болған. Құрманғазы шаруа отбасынан шыққан. Әкесі екеуі байдың малын бағып күндерін көрген. Бай әкесінің еңбек ақысын төлемей қойған соң Құрманғазы байдың жылқылырын айдап алып кетеді. Кектеніп алған бай Құрманғазыны орыстарға халық жауы деп көрсетіп, түрмеге қаматады. Құрманғазы түрмеде отырып «Қайран шешем», «Кісен ашқан», «Көбік шашқан», «Түрмеден қашақан», «Бұқтым,бұқтым» деген т.б көптеген күйлер шығарған. Төкпе күйдің шебері Құрманғазы болса, шертпе күйдің шебері деп Тәттімбет Қазанғапұлын айтамыз.

Тәттімбет Қазанғапұлы (1815-1862) Қарағанды облысы,Қарқаралы ауданында дүниеге келген. Күйші – композитор. Шертпе күй орындаушылық мектебінің қалаушылардың бірі. Тәттімбет ақсүйектер әулетінен шыққан. «Қос басар» деген жанрын қалыптастырушы. «Сары жайлау», «Бес төре», «Сылқылдақ», «Былқылдақ» күйлерінің авторы. Тәттімбеттің ауырып төсек тартып жатып қайтыс боларының алдындағы шығарған күйі « Көкей кесті» деген күйі. Күйші, әнші композиторлар жайлы білгілеріңіз келсе Ахмет Жұбановтың «Замана бұлбылдары», «Ғасырлар пернесі» атты кітаптарынан оқысаңыздар болады.

Жүргізуші: Күй ойнайды қазағымның қанында,

Күй ойнайды қазағымның жанында.

Жүрегінің ,жүрегінің дүрсілі,

Күмбірлеген домбырасы барында.

Бабамыздың мұңысың сен, домбыра,

Анамыздың сырысың сен, домбыра.

Қазағымның жүрегінен жаралған,

Даламыздың үнісің сен, домбыра!- келесі кезекте Жасарал Еңсеповтің «Әке толғауы»

күйін қабыл алыңыздар!

Жүргізуші: Әбдімомын Желдібаевтың күйі «Ерке сылқым».

Жүргізуші: Секен Тұрысбеков «Көңіл толқыны»

Орындайтын: Монкибаев Абылайхан

Жүргізуші: Құрманғазының күйі «Адай»

Орындайтын: Абылайхан мен Ақарыстан

Жүргізуші: Құлақтан кіріп бойды алар,

Әсем ән мен тәтті күй.

Көңілге түрлі ой салар,

Әнді сүйсең менше сүй, - демекші, домбырашымыз Жұмағұл Дарын күй ғана ойнамай дәстүрлі әнді де айтпақ. Молдабайдың әні: «Молдабай».

Жүргізуші: Ән мен күй тебіреніс пен толғаныстан туындайды. Әр ән мен күйдің өзіндік шығу тарихы болады. Келесі кезекте осы бір күйдің шығу тарихын тыңдап көрсек.

(«Көроғұлы» күйі туралы бейне материал)

«Мұрагер» домбырашылар ансамблінің орындауында Дәулеткерейдің күйі «Көроғұлы»

Жүргізуші:

Бойымды қазақ қаны билеген,

Қос ішегі бір – біріне тимеген.

Қазағымның домбырасы күй тартса,

Тебіреніп, ерекше бір күйге енем.

-деп, назарларыңызға келесі күй М.Әубәкіровтың күйі «Өрлеуді» ұсынамыз. Қабыл алыңыздар!

Жүргізуші:

Домбырадай шежіре жыр болмаған,

Даламыздың тағдырларын толғаған.

Армандарың, армандарың халқымның,

Аманат қып ұрпағына жолдаған.

Жүргізуші: Құрметті ұстаздар, оқушылар бүгінгі біздің кешіміз өз мәресіне жетті. Алтындай уақыттарыңызды бөліп келгендеріңізге алғысымыз шексіз. Келесі кештерде кездескенше Қош, сау болыңыздар!

«Қазағымның жүрегінен жаралған,

Даламыздың үнісің сен, домбыра»! атты кештің бағдарламасы:

1. халық әні «Еркем -ай»

2. Халық күйлері: «Жастар биі», «Келіншек»

3. Құрманғазы Сағырбайұлының күйі «Балбырауын».

4. еткерей Шығайұлының күйі «Қос алқа»

5. Жасарал Еңсеповтің күйі «Әке толғауы»

6. Әбдімомын Желдібаевтың күйі «Ерке сылқым»

7. Секен Тұрысбековтың күйі «Көңіл толқыны»

8. Құрманғазы Сағырбайұлының күйі «Адай»

9. Молдабайдың әні: «Молдабай»

10. Дәулеткерей Шығайұлының күйі «Көроғұлы»

11. М.Әубәкіровтың күйі «Өрлеу»

«РАЗВИТИЕ ПРАКТИЧЕСКИХ НАВЫКОВ УЧАЩИХСЯ ПРИ ОБУЧЕНИЮ ИСКУССТВУ ПЕЙЗАЖА ШКОЛЬНИКОВ МЛАДШЕГО ВОЗРАСТА (ЖИВОПИСЬ)»

Искакова А.Б.
Преподаватель ИЗО и комп.графики
Детская школа искусств № 2,
г. Караганда, Республика Казахстан

ВВЕДЕНИЕ

У каждого человека от рождения дано чувство прекрасного, но оно нуждается в постоянном развитии, чтобы люди могли оценить красоту, созданную другими, и, вдохновленные этими произведениями, создавать что-то новое, способное выразить их взгляд на мир. Мир и жизнь могут стать прекрасными благодаря искусству, поэтому для образования в целом и в частности необходимо считать приоритетным приобщение к искусству и художественной культуре. Выявить и развить творческий потенциал в каждом ребенке является одним из самых важных направлений современной педагогики.

Развивать доброту сердца, чувствительной души, любовь ко всему прекрасному, художественного вкуса, творческого воображения, чтобы дать первую ориентацию в эстетической и художественной культуре страны - одна из самых важных и сложных задач. Для того, чтобы помочь в ее решении может искусство, в частности, один из самых эмоциональных жанров - пейзажной живописи. С помощью пейзажной живописи пробуждается интерес и любовь к красоте, развиваются эстетические чувства. Показано богатство и разнообразие мира цветов, форм. С помощью искусства познакомить с новыми для них предметами и явлениями. Взаимосвязь с пейзажами - большое дело в образовании. Это необходимо для всех. Влияние искусства на всех аспектах духовной жизни, не только формирует эстетический взгляд и вкус, но и интеллект, вся область эмоциональных проявлений огромна. Это не просто какое-то художественное оформление дополнение к необходимому - это человеческая потребность в образовании.

Развитие творческих возможностей у детей сложная и комплексная проблема. У детей школьного возраста развитие творческого потенциала должно основываться на их ведущей возрастной потребности, одной из многочисленных которой является рисование. Обращение к рисованию, как виду детского творчества очень важно, это продиктовано тем, что в результате у детей формируются мыслительные операции анализ, сравнение, сопоставление. Дети учатся самостоятельно находить способы решения различных творческих задач, учиться планировать свою деятельность, раскрывать свои творческие способности. При работе со школьниками на уроках изобразительной деятельности неоднократно отмечалось, что дети испытывают затруднения в правильном восприятии произведений искусства. Школьникам сложно увидеть особенности композиции и сюжета картины, они с трудом выделяют главный образ, определяют, какими средствами выразительности пользовался художник. Ребенку сложно с художественно-технической стороны видеть линию перспективы, пользоваться ею в изображении своих рисунков. Эмоциональная лексика у школьников тоже очень скудная, они с трудом могут выразить свое отношение, свои мысли к картинам знаменитых художников.

Для преодоления этого комплекса затруднений необходимы дополнительные занятия живописью. Одним из таких форм занятий является внеклассные кружковые занятия. Основным из задач курса занятий является изучение пейзажной живописи. Посредством пейзажной живописи у детей развивается интерес и любовь к прекрасному. Общение детей с пейзажами, умение их наблюдать и замечать красоту окружающей

природы в различное время года. Пейзажная живопись на внеклассных занятиях дает большой простор для развития детской фантазии. На внеклассных занятиях значительно увеличивается время для творчества. Что позволяет уделить время жанру пейзажа.

Таким образом, необходимость данного исследования определяет противоречие: между современными требованиями к методике обучения рисованию пейзажа в живописной технике и состоянием этой проблемы в общеобразовательной школе.

Исходя из актуальности, была определена цель исследования: разработать систему педагогических условий в среднем общеобразовательном учреждении, способствующих раскрытию и развитию художественно-творческого потенциала у учащихся на внеклассных занятиях в процессе изучения пейзажной живописи.

Объект исследования: процесс развития художественно-творческого потенциала и формирования эмоционально-целостного опыта учащихся через ознакомление с пейзажной живописью.

Предмет исследования: обучение учащихся на внеклассных занятиях основам пейзажной живописи.

Гипотеза исследования: развитие творческого воображения на занятиях пейзажной живописью будет более эффективным, при следующих условиях:

- наличие системы по формированию навыков художественного изображения;
- развитие у детей умения анализировать произведения мастеров, видеть ошибки в своих работах;
- разработанная система занятий, направленная на освоение пейзажной живописи.

Задачи исследования:

- изучить и проанализировать научную, методическую, психологическую, искусствоведческую литературу, изучить программный материал по изобразительному искусству на внеклассных занятиях в школе по теме исследования;
- выявить педагогические возможности пейзажной живописи в раскрытии творческого потенциала учащихся;
- разработать методику ознакомления учащихся с видами пейзажной живописи и структуру тематического планирования;
- разработать внеклассные занятия для практического освоения учащимися основ пейзажной живописи.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Развивать доброту сердца, чувствительной души, любовь ко всему прекрасному, художественного вкуса, творческого воображения, чтобы дать первую ориентацию в эстетической и художественной культуры страны - одна из самых важных и сложных задач. Для того, чтобы помочь в ее решении может искусство, в частности, один из самых эмоциональных жанров - пейзажной живописи. С помощью пейзажной живописи пробуждается интерес и любовь к красоте, развиваются эстетические чувства. Показано богатство и разнообразие мира цветов, форм. С помощью искусства познакомить с новыми для них предметами и явлениями. Взаимосвязь с пейзажами - большое дело в образовании. Это необходимо для всех. Влияние искусства на всех аспектах духовной жизни, не только формирует эстетический взгляд и вкус, но и интеллект, вся область эмоциональных проявлений огромна. Это не просто какое-то художественное оформление дополнение к необходимому – это человеческая потребность в образовании. Актуальность выбранной темы является пейзаж, что дает простор для детской фантазии и возможности различных видов деятельности ребенка. Объектом исследования является пейзажная живопись.

ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ ВЫВОРОТНОСТИ ТАЗОБЕДРЕННОГО СУСТАВА НА ЗАНЯТИЯХ КЛАССИЧЕСКОЙ ХОРЕОГРАФИЕЙ

КГКП «Областная балетная школа» отдела образования г. Семей
управления образования области Абай педагог хореограф
Качанова Анна Сергеевна

Очень важный термин в балете – это выворотность. Она очень помогает исполнителю классического танца правильно, эстетически красиво и грациозно исполнять те или иные pas. Во-первых, при отборе детей в профессиональные хореографические училища, уделяют большое внимание наличию природной выворотности ног будущего танцовщика, т.к. если балерина не выворотна, то движения смотрятся скованными и неуклюжими. Но еще до поступления в профессиональные заведения, или же вовсе в них не поступившие дети, занимающиеся в различных танцевальных коллективах или в балетных школах, должны уделять большое внимание выворотности ног (бедер, голени, стоп) и разрабатывать ее начинают буквально с первой ступени, и то, развитие ее в совершенстве получается далеко не у всех.

Выворотность ног, это способность развернуть ноги (бедра, голени и стопы) в положение en dehors (наружу), когда при правильно поставленном корпусе бедра, голени и стопы повернуты всей внутренней стороной наружу.

Для определения выворотности ног ребенка подводят к станку и устанавливают его в первую позицию, удерживая туловище в вертикальном положении, затем просят его глубоко присесть, отрывая постепенно пятки от пола так, чтобы бедра как можно больше раскрывались в стороны (супинировались), то есть предлагают исполнить grand plie. Взяв руками за бедра чуть выше колен и помогая ребенку раскрыть ноги, можно видеть легко или с трудом он это делает. При хорошей природной выворотности ног оба колена свободно уходят в стороны по линии надплечий, а тазобедренная часть и бедра образуют прямую линию с коленями. При недостаточной выворотности ног колени, при приседании, широко не раскрываются, а уходят вперед и никакими усилиями их раскрыть нельзя.

Выворотность ног в тазобедренном суставе можно проверить и другим способом. Ребенок встает боком к станку в первую позицию одной рукой придерживаясь за палку. Педагог поднимает вытянутую ногу в сторону на 90 градусов и осторожно отводит ее назад, при этом нужно следить за тем, чтобы ноги сохраняли выворотное положение. Если нога отводится легко, без препятствий, то выворотность ног (а именно тазобедренного сустава) у ребенка хорошая.

Выворотное или супированное положение ног во время танца обеспечивает артисту возможность свободного выполнения движений классического танца. Сочетание природной и выработанной на занятиях выворотности ног с легким шагом превращает танец в пленительное, завораживающее зрелище, которое подвластно далеко не каждому человеку.

Давайте рассмотрим с вами некоторые-факторы влияющие на формирование анатомической т.е. природной выворотности тазобедренных суставов.

Таз (тазовый пояс) образован двумя тазовыми костями: правая и левая. Каждая тазовая кость имеет небольшое углубление – вертлужную впадину (в дальнейшем обозначим ее ВВ), в нее входит бедренная кость.

Фактор № 1. Ориентация вертлужной впадины.

Суставное отверстие тазовой кости любого человека ориентировано латерально (направлено в сторону), а также абсолютно у каждого из нас вертлужная впадина обращена кпереди. Не бывает так, чтобы суставное отверстие было направлено четко вбок, просто у одного человека оно будет повернуто очень сильно вперед, а у другого ориентация вертлужной впадины будет направлена более к наружи. Но оба края вертлужной впадины

не могут располагаться в одной плоскости.

С направлением вертлужной впадины связаны такие понятия, как «открытый» и «закрытый» таз. У ребенка с «закрытым» тазом ВВ обращена кпереди, что ограничивает его объем движений. При этом ориентация суставного отверстия влияет больше на амплитуду отведения, на объеме наружной ротации (повороте) это сказывается не очень сильно. При «открытом» тазе суставное отверстие направлено больше вбок, что позволяет совершить больший объем движений в тазобедренном суставе.

Градус ориентации вертлужной впадины кпереди закладывается генетически и изменению не подлежит.

Фактор № 2. Глубина вертлужной впадины.

Если большая часть головки бедра погружена в суставное отверстие, то вертлужная впадина считается глубокой, если же бедренная кость погружена в отверстие меньше, то тогда вертлужная впадина считается неглубокой.

Глубокая вертлужная впадина может ограничивать отведение, иногда и ротацию, а также сгибание (в некоторых положениях).

Глубина вертлужной впадины меняется в период взросления. При рождении она уплощена, но чем старше становится ребенок, тем больше вертлужная впадина приобретает округлые очертания. Это происходит по ряду причин: до того, как дети начинают ходить, их тазобедренный сустав не перегружен осевой нагрузкой, далее в процессе прямохождения вес корпуса начинает давить на ноги. В это же время происходит сила реакции опоры, сила притяжения и прочее. Таким образом из-за давления корпуса сверху и разных земных сил бедренная кость все больше погружается в суставное отверстие. Предугадать, когда и на какой стадии завершится этот процесс нельзя, поэтому и как - то повлиять на его торможение невозможно.

Фактор № 3. Длина шейки бедренной кости. Размер большого вертела.

Длину шейки бедра можно условно поделить на длинную и короткую. Большой вертел также может быть большим, т.е. сильно выступать вверх, а может быть сглажен. Оптимальные значения для занятий классической хореографией – это когда шейка бедра длинная, а большой вертел сглажен. При таком раскладе объем движений увеличивается, не возникает никаких костных ограничений. Но если шейка бедра короткая, а большой вертел выступает слишком вверх, то при такой анатомии расстояние от бедренной до тазовой кости (до края вертлужной впадины) уменьшается. Длина шейки бедра и размер большого вертела не относятся к амплитуде наружной ротации. Эти параметры играют роль только в амплитуде отведения бедра. Если бедренная кость глубоко входит в тазовую, то, прежде чем нога достигнет максимального градуса отведения, ее движение, как и в случае с короткой шейкой бедра, ограничит тазовая кость. Если вертлужная впадина неглубокая, то движение ноги ограничено не будет.

Считается, что если вертлужная впадина глубокая, то наилучший вариант для занятий будет, если сама она при этом будет не так сильно обращена кпереди, тогда (теоретически) ограничения в подвижности можно избежать. Но если же вертлужная впадина глубокая, и к тому же сильно обращена кпереди, то ребенок может испытывать значительные трудности при выполнении упражнений, включающих в себя отведение бедра и наружную ротацию.

При вертлужной впадине, расположенной более кпереди в момент ротации быстрее произойдет соударение головки бедренной кости и задней стенки вертлужной впадины. Но если же вертлужная впадина обращена кпереди не так сильно, то никакого ограничения бедренная кость испытывать не будет.

Важный факт: если проанализировать хореографические движения, то станет понятно, что чистая наружная ротация практически не встречается. Она почти всегда сопровождается сгибанием, отведением и разгибанием. Чаще всего в хореографии встречается трехплоскостное движение: сгибание – отведение – наружная ротация. Именно поэтому все параметры, относящиеся к наличию анатомической выворотности, нужно рассматривать вместе. Они слишком тесно связаны друг с другом.

Фактор № 4 Угол наклона шейки бедренной кости

Существует 3 типа наклона шейки бедра: normal, соха valga, соха vara.

Normal – это нормальный угол наклона шейки бедра (примерно 125 градусов).

Соха valga (или вальгус ТБС) – это патологическое увеличение угла шейки бедра (более 130 градусов). Порой он может достигать 140 градусов.

Соха vara (или варус ТБС) - это патологическое уменьшение угла шейки бедра (меньше 125 градусов). Именно варус ТБС в первую очередь будет ограничивать амплитуду движения.

Для занятий хореографией и классическим танцем необходим угол наклона более 125 градусов, т.е. угол, который стремится к соха valga или хотя бы normal. Для этих направлений требуется, чтобы объем совершаемых движений был как можно больше, поэтому ребенок с варусом ТБС не сможет полноценно и профессионально заниматься балетом. Угол наклона имеет отношение к амплитуде отведения бедра.

При соха vara расстояние от бедренной кости до края вертлужной впадины уменьшается и соударение костных структур происходит быстрее. При нормальном угле наклона расстояние от шейки до края ВВ достаточное для выполнения амплитудных движений, а чем дальше находится одна костная структура от другой (соха valga), тем больше будет возможный объем движения.

Важно: соударение костных структур не происходит буквально. Головку бедра, как и саму вертлужную впадину, покрывает хрящевая прослойка, именно об нее и происходит торможение движения. Также у нас есть мышечная система и связки, которые порой могут сильно ограничивать амплитуду. Важно уметь определять, что именно сдерживает объем движений конкретного ученика: костные структуры или же мягкие ткани.

Фактор № 5. Угол скручивания бедренной кости.

Угол скручивания бедренной кости – это когда скручена головка, шейка и тело бедренной кости относительно тазовой. Это скручивание можно сравнить с обычным вращением наружу или внутрь.

Условно есть 3 вида скручивания: нормальное/оптимальное без каких-либо отклонений, скручивание наружу и скручивание внутрь. Скручивание без отклонений называется нормальной торсией бедра, избыточное скручивание наружу называется ретроторсией бедра, а скручивание внутрь называется антеторсией бедра.

Имея излишнюю ретроторсию бедра. Ребенок будет иметь некоторое преимущество к наружной ротации, т.к. его нога изначально несколько повернута кнаружи. Самый наглядный способ распознать излишнюю ретроторсию – это посмотреть на походку ребенка. Есть дети, которые ходят будто по первой балетной позиции и им это удобно. При антеторсии бедра бедренная кость изначально скручена внутрь. Это может проявиться через косолапие. Однако есть врожденное (истинное) косолапие, которое происходит не от внутреннего скручивания кости, это не относится к нашей теме.

Дети рождаются с антеторсией бедра (примерно 30 градусов), поэтому, как только они начинают ходить, стопы слегка смотрят внутрь, а их ноги имеют форму буквы О. В течении первых 6 лет жизни, угол антеторсии снижается и при нормальном развитии должен достичь 12 градусов. Но бывает, что антеторсия переходит в излишнюю ретроторсию, которая приведет к наружной ротации бедра. А может случиться и так, что угол антеторсии уменьшится незначительно и скручивание бедренной кости внутрь останется навсегда. Таким детям придется очень непросто, если они захотят заниматься классической хореографией. Ведь их бедро изначально завернуто, что негативно скажется на необходимой выворотности.

Выворотность ног зависит от строения ног будущего танцовщика. Помимо тазобедренных суставов на выворотность влияют и строение голеностопных и коленных суставов. Формирование голени и топы у детей обычно заканчивается к двенадцати годам. К этому времени носки стоп у ребенка оказываются повернутыми либо наружу, либо внутрь (косолапие). Причем иногда при хорошей выворотности в голених и стопах может быть плохая выворотность в бедрах. В случае свободной выворотности в тазобедренных суставах и недостаточной выворотности в голених и стопах можно добиться более положительных результатов (выработать «балетную стопу»). В случае же невыворотного

строения тазобедренных суставов, добиться положительных результатов будет гораздо сложнее в классической хореографии.

Подведем итог: мало того иметь представление о факторах, влияющих на формирование выворотности, нужно уметь применять все эти знания на практике. т.е. оценивать анатомические данные у каждого конкретного ребенка за счет комплексного изучения тела и конечностей. И помнить, что тестирование ученика, анализ данных и предварительный вердикт будут лишь отправной точкой в начале пути под названием «Развитие выворотности в хореографии».

Список литературы:

1. Анатомия упражнений на растяжку (А.Нельсон Ю. Кокконен).
2. Анатомия танца (Жаки Грин Хаас).
3. Лекции по анатомии в хореографии (анатомия ТБС и бедренной кости) (Ю. Грибоедова).
4. Современный атлас анатомии чело.

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР МЕН РУХАНИ МҰРАЛАР - ЖАМБЫЛ ЖАБАЕВ ШЫҒАРМАЛАРЫНЫҢ, ТЕМІР ҚАЗЫҒЫ

**Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы Меркі ауданының
білім бөлімінің «Оқушылар «Үміт» сарайы» коммуналдық
мемлекеттік мекемесінің қосымша білім беру педагогі
Колбаева Молдир Нуртановна**

Жамбыл Жабаев - қазақ поэзиясының әйгілі тұлғасы, өлең сөздің дүлдүлі, жырау, жырышы.

Жамбыл - жырдың толассыз бұлағы, өшпес өнегесі, тозбайтын асылы. Ол жасампаз ұрпақпен сырласындай мәңгі бірге жасай береді. Жамбылдың қанатты шабытпен дүниеге келген шығармалары әлемнің ондаған тіліне аударылып дүние жүзіне тарады.

Жамбыл - шын мағынасындағы биік парасатты өнерпаз, азаматтық саяси поэзия жасаушы. Қазақтың байтақ даласын жырға кенелткен, осы бір теңдесі жоқ өнерді ілгері дамытқан, жаңа биікке көтерген дария даңғыл жыраулардың соңғысы әрі ең үздігі - Жамбыл.

Кез келген ақынның шығармашылығында өзі өмір сүрген дәуір мен уақыттың ізі, халықтың қол таңбасы қалатыны сөзсіз. Жамбыл шығармаларындағы басты тақырып халықтың хал жағдайы болды. Ақын қазақ халқының жағдайын шынайы сезініп, зор жауапкершілікпен көңіл бөлген.

Жамбыл Жабаевтың шығармалары-өнегелік пен танымдылықтың бастауы.

Жамбыл шығармаларының бастау көзі мен тарихи тамыры ғасырлар қойнауындағы эпостар, жырлар мен әңгіме хикаяларда жатыр.

Жамбыл халықтың «Қобыланды батыр», «Алпамыс батыр», «Қамбар батыр», «Ер Төстік», «Манас», «Шаһнама», «Қыз Жібек», «Мұңлық-Зарлық», «Көрұғлы», «Ер Қосай» эпостарын жатқа жырлап, жырлау барысында көп жайларды дамытып, байытып, өзінше толғаған. Ол көлемді эпостармен қатар халық лирикасын, қара өлеңді де жете білген.

Халық әдебиетін жете білуі, халық эпостарын бірнеше күн бойы толғау Жамбылдың ақындық өнерінің ең басты сапалық ерекшелегенің қалыптасып дамуына алып келді. Жадындағы асыл үлгілерді жатқа да айтты, жаңғыртып та жырлады, өз жанынан суырып салып та шығарды.

Халық әдебиетімен бауыр басқан етене жақындық, халық эпосын мазмұндық және құрлымдық тұрғыда мейлінше толық игеру Жамбылдың ақындық ойлауына негіз болған еді. Ақынның шығармашылығында ұлттық құндылықтардың мол болуының сыры да сонда.

Жамбыл ақындық қабілетін дамытып, тәрбиелеген көркемдік дәстүрлер қатарында ақындық, жыраулық өнердің саф алтындай сұлу үлгілері болды.

Жамбыл Жабаев ел үшін аянбай еңбек еткен ерлерді жырлаудан еш жалықпайды. Ақын

халқының рухани мәдениеті мен әлеуметтік тәжірибесін сақтап, көркейтп, келер ұрпаққа жеткізуге шақырған.

Жамбыл Жабаевтың «Сұраншы батыр» поэмасы қаналушы, күрескер халықтың шені. Жамбыл осы шығармасында Сұраншы батыр бейнесін баяндайды. Адамгершілік-психологиялық және эстетикалық аспектілер жиынтығы поэманың көркем-идеялық мағынасын құрайды.

Поэманың адамгершілік-психологиялық жағын халықтың азап шегуін бейнелеуден ғана емес, сонымен бірге ел жалғыздығын, өзінің ұлтының мақтанышын сезінуден айрықша көрінеді.

Намысқой болу, халқының ұлттық және рухани азаттық сезімдерін қалыптастыру – осының бәрі Жамбылдың «Сұраншы батыр» поэмасында тұнып тұр. Шығарманың өнегелі, үлгілі сипаты басым, жастарды ізгілікке тәрбиелеп отырады.

Ақынның саяси және азаматтық көзқарасы қазақтардың қазан төңкерісіне дейінгі әдет-ғұрпына, тұрмыс-салтына, өміріне арналған өлеңдерінде тұжырымдалған. Сөзіміз дәлелді болу үшін Жамбыл мен Құлмамбеттің айтысын келтіруге болады. Сол кездегі және одан бұрынғы ақындардың айтыстарында ерекше орына алатын сарын – екі жағының да руларының байларын мақтау болатын. Осы айтыста Құлмамбет ескі сұрлеумен тарта жөнелгенде Жамбыл тыңнан бір жол табады. Онысы:

Адалдықты айт, ерлікті айт, батырлықты айт,

Ер бірлігін сақтаған татулықты айт!...

Жамбылдың «ерлікті, батырлықты айт» дегеніне Құлмамбеттің тапқан тәсілі:

Ақыры Сұраншы, Саурық жаудан өлген,

Көзіме ілмеймін ендіңді, -дейді. Сонда Жамбылдың берген жауабы:

Батыр Сұраншы, Саурық жаудан өлген,

Халық үшін шейт болып жанын берген

Елді қорғап өлгеннің арманы не,

Қалың қазақ құрметпен соңынан ерген.

Осы айтыста аты аталған Сұраншы батырға арнап ақын дастан жазған.

Поэмада Жамбыл «ереуіл атқа ер салып, егеулі найза қолға алған» ер де өр Сұраншының көркем бейнесін жасайды. Поэманың идеялық – көркемдік маңызы үш аспектіні құрайды. Олар: идеологиялық, танымдық-психологиялық және эстетикалық.

Дастанның өнегелік – танымдық мағынасы өте зор.

Халықтың басындағы үлкен қайғыны жырлай отырып ақын Отан үшін, ел үшін күреске, ерлікке үндейді. Қазақ жастарының жүрегіне халқына, жеріне, Отанына деген ыстық махаббат сезімінің ұрығын себеді.

Ел үшін жанды қимасаң,

Ер деп қалай сенемін.

... Ақ сүт берген анам – ел,

Үлгі берген атам – ел, -деп, Сұраншының аузына сөз салып, батырдың халқына деген адалдығын сөзімен ғана емес ісімен дәлелдейтінін көрсетеді. Сондай, ақын өз азаматтық күресіндегі батырларды жырлай отырып, ерлікті, елдікті халықтық қасиет деп ұғынады. Жамбыл Жабаев ақынның басты міндетін қалың бұқараның тәрбиешісі, ақылшысы болу деп түсінді. Талай саңлақ ақындармен айтысқанда ол «Ақынның ең басты мақсаты – халқына көмектесу, әр уақытта үлгі – өнеге көрсетіп, жастарды ерлік пен елдікке, батырлық пен батылдыققа баулу емес пе?» - деген сұрақтан бастайды. Жамбылдың жырлары тек құрғақ насихаттың құралы емес, сондай-ақ, осы жас ұрпаққа рух беретін педагогикалық ой-толғамдарға толы тәрбиенің де құралы болатын. Ақын әрбір азаматтың өзін қоғамның бір бөлшегі ретінде санап, сол қоғамның, Отанның елдің, жердің гүлдей жайнап, өсіп-өркендеуіне ат салысуға шақырады.

Ақын өзінің «Отанды сүй» деген өлеңінде: [1,99]

Өсиетім – шындықты, адалды сүй,

Ардақтаған халықты, адамды сүй...

Елдің тіккен іргесін игілікке

Тап бүгінгі бақытты заманды сүй,-деп өсиет арнайды.

Жауыздық пен батырлық, арамдық пен адалдық тай-таласқа түскенде қашанда әділдіктің салтанат құрып, жеңіске жететінін паш еткен Жамбылдың жырлары жауға қарсы күресте жауынгерлерге қуатты рух беретін идеялық қаруға айналды. «Біздің Отанның қырандары» атты толғауында: [1,104]

Қылышы өткір мұқалмас
Шапса тасты кеседі;
Аты жүйрік әскерім,
Қуса, жауға жетеді;
Қолы күшті батырым

Қай жау аман кетеді – деп жырлайды. Осыдан-ақ Жамбыл жырларының қоғам үшін тәрбиелік мәнінің зор екенін түсінуге болады.

Отан – ананың тағдыры да бәріміздің тағдырымыз екенін айтып, жастарды Отанды сүйуге, аялауға, құрметтеуге, бір үйдің баласындай жұмылып оны жаудан қорғауға шақырады.

Жамбылдың Ұлы Отан соғысы жылдарындағы шығармалары публицистикалық өткірлігімен, ой-көркемділігінің жоғарылығымен құнды.

Әсіресе, ақын кеңес дәуіріндегі ағайындық, достық сезімдері туралы әдейі айтты. Халықтар достығының тақырыбы болған – «Ленинград» Жамбыл Жабаевтың әскери жылдар поэзиясынан бір жолата орын тапты. Жамбыл осы тақырыпқа көптеген өлеңдерін арнады: «Ленинград жеңіп шығады!», «Ленинград комсомолы, саған арнаймын» және тағы басқалары. Бірақ, Ленинград тақырыбына жазылған үздік шығармалардың бірі 1941 жылдың қыркүйегінде радиода алғаш айтылған – «Ленинградтық, өренім менің!» өлеңі.

Нева алабын қорыңдар,
Ленинградтың ерлері!
Ұрпаққа үлгі болыңдар,

Заманымның өрнегі! - дегені – жауға тойтарыс берген халыққа поэтикалық үндеу болды. Қазақ ақынының халқына деген жолдауы формасы жағынан фольклорлық сарын болса, мазмұны тұрғысынан патриоттық сезімге толы болды. Жамбыл Жабаевтың халқына жолдауы арқасында елде паториттық өрлеу басталды.

Жамбыл жырлары өмір жайлы өзіндік ой қорытып толғануға, әсемдік пен әдемілікті сезіне білуге тәрбиелейді. Сондай-ақ, жасөспірім ұрпақтың азаматтық ой-санасының, дүниетанымының қалыптасуына көркем әдебиеттің тигізер ықпалы зор дейтін болсақ, ұрпақтың бойындағы еңбек сүйгіштік сезімдердің оянуына Жамбылдың мазмұн-мәні, ауқымы кең, идеясы жоғары поэтикалық шығармаларының тигізер пайдасы мол. Жамбыл терең ойлы психолог, философ, үлгілі ұстаз болған адам. Еліне, жеріне деген сүйіспеншілігі және намысқой қазақ халқына шексіз қошемет білдірген демократ-ақын ретінде өлеңдерін арнады.

Ақын өзінің «Мектеп балаларына» деген өлеңінде [1,108]

..Сананың ашып көздерін,
Кітаптың білім сөздерін,
... Мектепте кісі боласың,
Дүрмекке еріп, дүрілдеп.
Мектепке бүгін бәрің кеп,
Оқисың думан саласың

Сусындап сонда қаларсың, - деп балаларды кітап оқып білім алуға, мектепке барып, білім нәрімен сусындауға шақырады.

«Мұғалімдерге сәлем» өлеңінде халықтың көзін ашқан, жол көрсетер шамшырақтай деп халықты оқуға, үйренуге шақырады:

Көзін ашып халықтың
Түнде жанған шырақтай
Оқытушы мұғалім
Білімі елге мағұлым.
Оқытып ел баласын
Ашып көңіл санасын ... [1,106]

Жамбыл Жабаевтың ойынша патриотизм ұғымы және еңбек ету бірімен – бірі тығыз байланысты. Әр адам еңбек етуі керек.

Ақын «Жалқауларға» деген өлеңінде [1,127]

Еңбекпен араз кісідей,
Қимылдауды сүймейді,
Нәр өнерін еңбектен,
Бал емерін еңбектен

Нағып солар білмейді,- деп жалқаулықты сынап отырып, жалқаулықтан аулақ болуға, еңбек етуге, еңбек жемісін көруге шақырады. Ақынының пайымдауынша, еңбек адамдарын жырлау дегеніміз – бұл олардың жасаған ерліктеріне еліктеу деген сөз. Жамбылдың «Мал шаруашылығы мамандарына», «Өнер туралы жыр», «Халқыма жыр тарту», «Жеңіс жыры» және тағы басқа өлеңдері Отансүйгіштік сезімдерді, еңбекті дәріптейді. Жамбыл Жабаевтың пікірінше, жастар патриотизм дегенді өз Отанының шексіз әсемдігі, өнердің қайталанбас сұлулығы деп түсінуі керек.

Қорыта айтқанда, Жамбылдың халықтың ақындық қазынасын жете, зерделей меңгеріп, жаңғырта, жаңарта дамытқан, өмір-тіршілік даналығын көкірегіне тоқыған, елдің арғы-бергі тарихын әділдік, шындық сөзін ешкімнен де тайсалмай айтатын, өлеңі тау өзеніндей тасқынды үлкен дарын иесі екенін танымыз.

Жамбыл жыры – мәңгі жас қартаймайды, өйткені оның жыры – халық жыры.

Жамбыл –жырдың толассыз бұлағы, өшпес өнегесі, тозбайтын асылы. Ол жасампаз ұрпақпен сырласындай, қимасындай мәңгі бірге жасай береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Дастан ата (Жамбыл туралы естеліктер). Алматы, «Жазушы», 1989.
2. Ж.Жабаев. Өлеңдер, айтыстар, дастандар. Алматы, «Мектеп» 1989.
3. М. Жолдасбеков. Жүз жыл жырлаған жүрек. Алматы, «Жазушы», 1992.
4. М.Коккозова Жамбыл о воспитании. Алматы, «Санат», 1996.

НАУЧНО – МЕТОДИЧЕСКАЯ СТАТЬЯ ХУДОЖЕСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКОГО НАПРАВЛЕНИЯ ТЕМА: «СПЕЦИФИКА РАЗВИТИЯ МУЗЫКАЛЬНО-РИТМИЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ ДЕТЕЙ НА УРОКАХ ХОРЕОГРАФИИ»

Коротких Жанна Владимировна, концертмейстер
КГКП «Дворец школьников» г. Караганда

Музыкально-ритмическое развитие учащихся - это главная цель работы концертмейстера на уроках ритмики и хореографии, которая неразрывно связана с детьми и музыкой, причем не просто с музыкой, а музыкой доступной, понятной, с предельно четким ритмом и обязательно выразительной мелодией... И с детьми, которые учатся, развиваются, хотят танцевать, стремятся познать мир во всем его разнообразии...

Задачи музыкально-ритмического развития и воспитания:

- развитие музыкального восприятия метроритма;
- ритмичное исполнение движений под музыку, умение воспринимать их в единстве;
- умение согласовывать характер движения с характером музыки;
- развитие воображения, художественно-творческих способностей;
- расширение общего и музыкального кругозора детей;

Музыка – это одно из наиболее эффективных и доступных средств воспитания и обучения детей, оно помогает раскрыть творческий потенциал ребенка, развивает слух, речь, память, внимание, умственные и физические способности детей.

Урок ритмики для дошкольников и младших школьников – это первая и очень важная ступень в хореографии. Как известно, танец – это единство музыки и движений, а музыки без ритма не существует, ведь без ритма музыка превратилась бы просто в набор музыкальных звуков различной высоты и динамики. Танец для детей всегда начинается с ритмики, когда в игровой форме дети знакомятся с простейшими танцевальными движениями, которые постепенно перерастают в искусство хореографии.

Музыка на уроках ритмики играет очень важную роль, в процессе обучения у детей постепенно развиваются музыкальные способности, которые включают в себя следующие компоненты:

- 1) тембровый слух – умение различать звучание различных музыкальных инструментов, определять окраску звучания;
- 2) звуковысотный (мелодический) слух – умение чисто интонировать, различать звуки высокого, среднего и низкого регистров;
- 3) ритмический слух – умение точно, четко передавать ритмический рисунок в пении и музыкально – ритмических движениях;
- 4) динамический слух – умение различать динамические изменения в музыке, различать силу звука;

Чувство ритма – одно из самых важных чувств человека. Ведь ритм есть и в действиях (ходьба, игра, рисование), и в речи (разговор, рассказ, чтение стихов, сказок), и в природных явлениях (смена времен года), и в музыке. Самый ярко выраженный ритм мы слышим именно в музыке, поэтому необходимо как можно раньше развивать ритмический слух, ритмическое чувство в речи, в пении, в движениях.

Чувство ритма имеет три основных компонента:

- чувство темпа - способность к восприятию и воспроизведению различной скорости следования опорных звуков;
- чувство метра - способность к восприятию и воспроизведению акцентированных и не акцентированных звуков;
- чувство ритмического рисунка - способность к восприятию и воспроизведению отношений длительности звуков и пауз;

Занятия ритмикой, основанные на взаимосвязи музыки и движения, улучшают осанку ребенка, координацию, вырабатывают четкость ходьбы и легкость бега. Динамика и темп музыкального произведения требуют и в движениях соответственно изменять скорость, степень напряжения, амплитуду, направление. Во время движения под музыку у детей развивается мышечное чувство, двигательные навыки, происходит сброс накопившейся энергии, также ритм даёт эффект концентрации и релаксации.

Чувство музыкального ритма довольно сложно развивать и в решении этой проблемы особое место занимают элементы логоритмики. Логоритмика – это система движений в сочетании с музыкой и словом, то есть связь слова, музыки и движений. Двигательно-речевые упражнения помогают при разучивании танцевальных движений: выставление поочередно ноги на носок, боковой приставной шаг, боковой галоп, подскок, разнообразные комбинации ритмических хлопков, притопов, дробный шаг, различные элементы казахского народного танца и т.д. Разучивание танцев и хороводов происходит в игровой форме, поэтому процесс проходит непринужденно и доставляет детям удовольствие.

На занятиях ритмики упражнения занимают особое место:

- Упражнение на освоение основных движений;
- Упражнения на развитие ориентировки в пространстве;
- Упражнения в танцевальных движениях (навыки выразительного движения);
- Упражнения для развития мелкой моторики и кистей рук;
- Упражнения, регулирующие мышечный тонус;
- Упражнения, воспитывающие музыкально-ритмическое чувство;
- Упражнения, активизирующие внимание.

Урок ритмики обязательно должен приносить детям радость общения с музыкой!

На уроках ритмики педагог-концертмейстер ненавязчиво знакомит детей с основными музыкально-теоретическими понятиями и терминами. Например, хореограф

на уроке знакомит детей первого года обучения с правильным исполнением танцевального шага и просит концертмейстера сыграть марш. После исполнения марша педагог-концертмейстер проводит с детьми беседу, спрашивая у детей, какая по настроению и характеру звучала музыка и, как бы им хотелось под неё двигаться? После ответов детей, педагог рассказывает, что эта музыка называется словом «марш» и с французского языка переводится, как «ходьба», музыка марша всегда торжественная, бодрая, четкая. Затем детям предлагается прохлопать в ладоши ритм марша, и уже после этого дети осознанно пробуют ритмично шагать под марш. На следующих уроках педагог-концертмейстер объясняет детям понятие «сильной» и «слабой» доли в музыке и детям предлагается прохлопать в ладоши ритм марша, выделяя сильную долю громким хлопком, а слабую – тихим. Далее детей знакомят с понятием «пауза», объясняя, что в музыке тоже встречаются остановки, «пауза» – это знак «стоп», знак тишины и предлагают разнообразные игры на эту тему по мере усвоения детьми учебного материала: «День-ночь», «Музыкальное эхо», «Красный свет-зелёный свет», «Солнышко-дождик».

В нашем коллективе на уроках ритмики важное место занимают упражнения по растяжке и пластике. Цель таких упражнений для детей – укрепляющее развитие всей костно-мышечной системы, выработка пластичности, гибкости, точности, координации движений, формирование правильной осанки. Партерная гимнастика способствует развитию гибкости суставов, улучшает эластичность мышц и связок. Для дошкольников целесообразно все упражнения проводить в игровой форме, так как дети в этом возрасте лучше и легче воспринимают доступные игровые образы и сюжеты.

Партерная гимнастика для детей включает базовый комплекс специальных упражнений. Для доступности восприятия и создания благоприятной эмоциональной атмосферы на этой части урока обязательно используется музыкальное сопровождение. Это могут быть яркие и выразительные мелодии польки, вальса, рэгтайма, несложные для восприятия фрагменты из классических балетов, мелодии из детских песен, мультфильмов, телепередач и т.д.

Также на уроках часто используем психогимнастические упражнения, которые очень нравятся детям. Это связано с тем, что одни из них стимулируют активность, развивают внимание, память, умение быстро реагировать на звуковые сигналы («Ритмическое эхо», «Канон для малышей», «Три движения», «Будь внимателен!», «Зарядка»), другие – это психомышечная тренировка, приемы саморасслабления, отдых («Сосулька», «Солнышко», «Волшебный дождик»), а третьи способствуют развитию воображения, фантазии, умению выражать свои чувства и эмоции («Золотые капельки», «Разные настроения», «В гостях у лесных зверят», «Смешной и грустный клоун» и др.)

Примерный план – конспект урока

Тема: «От ритмики к танцу. Формирование основ музыкально-ритмической деятельности детей»

Характеристика детской группы: подготовительная группа девочек 1-го года обучения;

Музыкальный репертуар

Классическая музыка: «Марш» Ю.Чиков; «Марш Монтажников» Р.Щедрин; «Марш» и «Танец пастушков» из балета «Щелкунчик» П. Чайковский; «Марш» из балета «Конек-Горбунок» Ц. Пуни; «Полька» И. Штраус; «Полька» Ю. Чичков; «Полька» К. Фауст; «Вариации Китри» /из балета «Дон-Кихот»/ Л. Минкус; «Вальс» Ф. Шопен; «Вальс» Ш. Гуно /из оперы «Фауст»/; «Бубенцы» В. Витлин (бег); «Венгерский танец №7» И. Брамс (прыжки);

Народная музыка: Темы из казахского танца «Көктем», «Казахский бальный танец», «Барыня» рус. нар. мел., «Субботея», «Полянка», «Яблонька», «Кадриль», хоровод «Выйду ль я на реченьку», «Стукалочка», «Сударушка»; украинский «Гопак», белорус. мелодия «Янка», «Крыжачок»;

Фонограммы детских танцев;

Цель: формировать основы музыкально-ритмической деятельности детей, первоначальные двигательные-моторные навыки, общую координацию движений.

Задачи. - Обучающая: - формировать музыкально-ритмические способности детей;

- учить выполнять сочетание элементарных танцевальных движений в определенной последовательности; - формировать навыки передачи в движении ритмического рисунка.
- Развивающая: - развивать общую музыкальность, координацию движений, чувство ритма, умение выполнять танцевальные движения в соответствии с темпом, динамикой, ритмическим рисунком музыки.
- Воспитывающая: воспитание творческой личности, артистизма средствами музыки и танцевальных движений.

Оборудование: музыкальный центр, фортепиано.

Ожидаемые результаты:

Уметь: - слышать и передавать ритмический рисунок музыкальных фрагментов, ритмично выполнять основные танцевальные движения, согласовывать движения с музыкой.

Иметь: - навык выполнения комбинаций из танцевальных движений по заданию педагога.

Знать: - последовательность и технику исполнения некоторых танцевальных движений;

Ход занятия:

Вводная часть

Танцевальное приветствие (поклон)

Ритмические подготовительные упражнения

Разминка по кругу:

- разные виды шага;

- попеременная ходьба на полупальцах, на пятках;

- подготовка к подскоку, подскок;

- разные виды бега / «Танцевальный бег» - «Цирковые лошадки»/;

- сочетание шага и бега; - различные виды галопа;

- танцевальные движения «Лесенка», «Игра в мяч», «Весёлые буквы», «Звездочка-

Ракета» и др.

Основная часть /основную часть урока составляют упражнения с многократным повторением различных комбинаций движений/

- Музыкально-ритмическая игра «Эхо» /на различные комбинации хлопков/;

- Упражнения «Черепашка» /плечи, руки, спина/; «Самолёт»; «Лошадка».

- Комплекс упражнений /партерная гимнастика/ на развитие пластичности и растяжки движений: «Иголки-топорики» /носочки-пяточки/, «Часики», «Щучка», «Бабочка собирает нектар», «Лягушка сидит» и «Лягушка спит», «Змейка», «Волшебный поезд», «Я на солнышке лежу», «Коробочка», «Лодочка», «Весёлый телефон», «Ручеёк».

- Этюд в характере танца «Ладошки»;

- Этюд в характере танца «Солнышко»;

- Детский танец «То, что нужно!»;

Музыкально-ритмическая игры «Цыплята» и «Три движения»

Заключительная часть

Анализ деятельности детей. Поклон.

Таким образом, в процессе уроков ритмики, помимо формирования основ координации движений, у детей происходит активизация умственной деятельности, целенаправленное развитие музыкальных способностей и музыкального слуха, формируются основы музыкальной культуры. Все это способствует общему формированию творческой личности ребёнка.

Список использованной литературы:

1. Кенжеахметулы С. Традиции и обряды казахского народа. Алматы. Алматыкітап, - издат. 2005г-284 с.
2. Малахова Л.В. Музыкально-ритмическое воспитание детей. Ростов-на-Дону, - издат. 2008г-143 с.
3. Сычёва М.А. Первые уроки музыки. Ростов-на-Дону, - издат. 2009г-254 с.
4. Зимина А.Н. Основы музыкального воспитания детей. М., Владос, – издат. 2000г.- 302 с.

«РЕШЕНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ВОПРОСОВ И СИСТЕМА ОЦЕНИВАНИЯ В 1-7 КЛАССАХ БАЛЕТНОЙ ШКОЛЫ»

КГКП «Областная балетная школа» отдела образования г. Семей
управления образования области Абай
преподаватель-хореограф Кучербаева А.К.

Содержание:

- 1) Организация школы классического танца, как необходимое условие дополнительного образования (хореография)
  - а) помещение для занятий танцами, их оснащение;
  - б) общие правила;
  - в) курс танца.
- 2) Достижение базовых танцевальных навыков и знаний
  - а) Традиционные и инновационные формы и методы обучения.
- 3) Формы контроля, коррекции и оценивания деятельности учеников.

Заключение

Список использованной литературы

«Решение образовательных вопросов и система оценивания в 1-7 классах балетной школы»

- 1) Организация школы классического танца, как необходимое условие дополнительного образования.
  - а) помещения для занятий танцем, их оснащение

Помещения для занятий классическим танцем должны быть просторными, хорошо проветриваться и освещаться.

Также помещение необходимо оборудовать всеми необходимыми предметами пожарной безопасности.

Для занятий необходимо также специальное оснащение.

В КГКП «Областная балетная школа» г. Семей имеются два танцевальных зала, две раздевалки: для учениц и преподавателей, секретариат и библиотека.

Зал для занятий – это одно из важнейших помещений. Он достаточно большой, имеет высокий потолок, большие окна, много света и воздуха.

Залы оснащены специальным оборудованием для занятий танцем: на трех стенах расположены горизонтально ряд деревянных палок (станок), круглых в разрезе. В соответствии с требованием норм они находятся на определенном расстоянии от стен и прикреплены специальными держателями.

Одна палка должна иметь в диаметре не менее 3 см., она фиксируется на высоте 80 см от пола и отходит от стены на 8 см. Эта палка для занятий учеников младших классов. Вторая имеет в диаметре 4-4.5 см., она фиксируется на расстоянии 93 см над уровнем пола и отходит от стены на 10-12 см. На нее опираются ученики старших классов.

Напротив станков находится зеркало на всю стену. Это крайне необходимо, поскольку дает возможность учащимся, глядя на себя со стороны, лучше понимать замечания и рекомендации своего преподавателя. Видя свое отражение, танцовщики могут правильно отработать позиции и движения.

В углу находится пианино, которое необходимо в качестве инструмента для музыкального и ритмического сопровождения занятий.

Кроме всего перечисленного, имеется график занятий на день, месяц, полугодие и год. Имеются все учебные планы и программы, составленные на основе программ Алматинского хореографического училища имени А.В. Селезнева.

В качестве дополнительного дидактического материала на стенах имеются стенды с фотографиями и картинками с изображением поз, и движений классического танца.

б) общие правила

Отбирая претендентов на зачисление в школу классического танца, необходимо руководствоваться рациональными критериями.

У будущего ученика должно быть:

1) Заявление родителей, или тех, кто их заменяет, о том, что они желают, чтобы их ребенок занимался в балетной школе;

2) Письменный договор, который родитель должен заключить со школой;

3) Копия свидетельства о рождении соискателя;

4) Медицинское свидетельство о состоянии здоровья.

Соискатель должен быть проэкзаменован специальной комиссией, состоящей из людей, профессионально занимающихся этим искусством (педагоги балетной школы). Они определяют – подходит ли телосложение и физическая конституция ребенка для того, чтобы заниматься в школе танца. В качестве письменного заключения соискателю выдается оценочный лист, по которому можно определить степень профессиональной пригодности.

Когда соискатель допускается к посещению занятий в школе, его родители должны позаботиться о том, чтобы у него в соответствии со школьным уставом была специальная форма и обувь для занятий танцем.

Ученик должен соблюдать школьное расписание и учиться, следуя всем рекомендациям своего преподавателя.

в) курс танца

Учебный год в школе классического танца имеет такую же продолжительность, как и в других образовательных учреждениях: занятия начинаются в сентябре текущего года и заканчиваются в июне следующего календарного года.

Для организации школы классического танца необходимо: разработать методологию, создать четкие и рациональные учебные программы, грамотно организовать учебный процесс.

Начинать заниматься классическим танцем рекомендуется в возрасте от восьми, максимум – от одиннадцати лет. Если ребенок старше, то, за исключением некоторых особых случаев природной одаренности, ему уже поздно начинать обучение, поскольку трудно будет исправить все имеющиеся недостатки.

В нашей детской школе балетной имеются классы предподготовки (общего развития) для детей 4,5-5 лет и подготовительные к профессиональному обучению классы для детей 5-6 лет.

Основные (1-е) классы начинаются с 7 лет, т.е. с того момента, как дети поступают в 1 класс общеобразовательных школ.

Полный курс классического танца для детской школы составляет 7 лет. Обучение поэтапное, весь курс разделен на полугодовые периоды. Обучение следует проводить не спеша и давать ученикам посильные физические нагрузки.

Особое пристальное внимание следует уделить подготовке в первых классах. От этого во многом зависит будущее учеников, это главный этап их формирования.

Занятия проводятся три – четыре, в старших классах иногда пять раз в неделю. Один или два дня обязательны для отдыха.

Урок танца предполагает:

1) Разминка

2) Партерный экзерсис (в младших классах)

3) Экзерсис на середине зала

4) Экзерсис у станка

5) Allegro (прыжки)

6) Вращения, пуанты

7) Общая продолжительность занятия классическим танцем составляет 2 академических часа (40+40 минут). Он должен делиться на части примерно следующим образом:

20 минут партерные упражнения (в младших классах)

20 минут экзерсис у станка

15 минут экзерсис на середине

- 10 минут allegro
- 5 минут вращения
- 5 минут движения в диагонали
- 5 минут пуанты, растяжка и другое.

Степень продолжительности частей внутри урока может варьироваться в зависимости от уровня подготовленности учащихся, целей, преследуемых педагогом и года обучения.

В первое время занятия начинающих должны быть короче, затем их продолжительность постепенно увеличивается. Однако здесь не должно быть никакой поспешности, все нужно делать последовательно.

В старших классах занятия можно удлинить, за счет этого можно расширить программу. Однако ежедневно увеличивать нагрузку не рекомендуется. Положительные результаты, полученные путем дополнительных затрат сил, могут оказаться временными. Если ученики перетрутся, начнется постепенный, но неуклонный регресс. Выделяемого времени должно быть достаточно для того, чтобы достичь заметных успехов. Важно не столько количество, сколько качество занятий. Если выполнять упражнение с расстановкой, каждый раз закрепляя предыдущий результат, то можно достичь оптимальных результатов.

Недопустимо прерывать и отменять уроки, внесенные в расписание, поскольку регулярность уроков крайне важна. Нарботанные навыки необходимо ежедневно закреплять – таким образом, организм постепенно развивается, мышцы тела и конечностей становятся гибкими и сильными. Каждый день – это еще один шаг в правильном направлении.

2) Достижение базовых профессиональных навыков и знаний

а) Традиционные и инновационные формы обучения

В основе обучения хореографии лежат традиционные формы, методы и способы обучения:

- Объяснение
- Показ
- Сравнение
- Анализ выполненной работы
- Исправление ошибок.

На первоначальном этапе обучения эта методология желательна, так как хорошо оправдывает себя.

Односторонней передачей знания является следующая схема:

«Учитель учит – ученик учится;

Учитель говорит – ученик слушает;

Учитель показывает – ученик повторяет».

Такая форма передачи знаний является базовой в младших и средних классах.

В старших классах, по мере приобретения базовых навыков, следует обогатить педагогический инструментарий, иногда отклоняясь от заданной типологии в сторону расширения творческих подходов - «Ученик определяет цель деятельности – учитель помогает;

ученик экспериментирует – учитель рекомендует;

ученик выбирает – учитель содействует;

ученик активен – учитель партнер» и т.д.

Оптимальное сочетание педагогических технологий в соотношении 70/30 позволяет добиться высоких и стойких результатов.

3) Формы контроля, коррекции и оценивания деятельности учеников.

Основу контроля по усвоению материала и уровня знаний составляют полугодовые и годовые контрольные уроки, открытые уроки, тематические срезы и зачетные аттестации. К коррекционным формам можно отнести проверку домашнего задания, краткий опрос содержания предыдущего урока, закрепление пройденного материала.

Оценивание результатов деятельности учеников проводится по общепринятой

5-бальной системе:

5 - «отлично»

4 - «хорошо»

3 - «удовлетворительно»

2 - «неудовлетворительно»

Ученика могут отчислить или перевести на следующий год на основании результатов его успеваемости. Каждый ученик экзаменуется в конце учебного года комиссией, члены которой оценивают приобретенные им навыки. Ученики, не проявляющие должного интереса к учебе, могут быть исключены. Это следует сделать по двум причинам:

- Таким образом, появится возможность получить другую профессию, к которой они будут предрасположены в большей степени

- Выпускники школы не должны быть в будущем плохими артистами, которые не смогут справиться со своей работой.

По окончании семилетнего обучения ученик получает аттестат, свидетельствующий о прохождении всего курса обучения.

С этого момента считается, что он имеет достаточный уровень для того, чтобы иметь возможность поступить на дальнейшее обучение в среднеспециальное учебное заведение.

Заключение

Преподаватели хореографических дисциплин вносят свой вклад в общую систему образования. На уроках по специальным предметам педагоги строят учебно-образовательный процесс таким образом, чтобы:

- цели и задачи были ясными, конкретными и достижимыми;

- каждый ученик мог иметь возможность получить индивидуальную консультацию, помощь и защиту педагога;

- занятия проводятся в положительной эмоциональной обстановке, направленной на одобрение усилий ученика;

- педагоги тесно сотрудничают с родителями учащихся.

Все это позволяет добиться максимального результата в обучении и способствует сохранению интереса ученика к данной профессиональной деятельности.

Список использованной литературы:

1. Ваганова А.Я. «Основы классического танца» Пятое издание Л: Искусство 1980 г.

2. Грациозо Чеккети «Полный учебник классического танца. Школа Энрике Чеккети» Москва АСТ – Астрель 2007 г.

3. Royal Academy of Dancing «Балет. Уроки» Москва АСТ - Астрель 2004 г.

МУЗЫКАЛЬНЫЕ СПОСОБНОСТИ И ИХ РАЗВИТИЕ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ НА ФОРТЕПИАНО

КГКП «Детская школа искусств» Карагандинская область г. Сарань
Литягина Вера Юрьевна, педагог по классу фортепиано

Очень часто «способности», «одаренный», «талантливый» употребляются как синонимы и отражают степень выраженности способностей.

Говоря о способностях, подчеркивают возможность человека что-то делать, а, говоря о таланте, подчеркивается природный характер данного качества (одаренность) человека.

В советской психологии, прежде всего исследованием Б.М. Теплова сделана попытка, дать классификацию понятий «способности», «одаренность» и «талант» по единому основанию – успешности деятельности. «Способности рассматриваются как индивидуально-психологические особенности, отличающие одного человека от другого в основном такие, какие имеют отношение к успешности выполнения той или иной деятельности, а одаренность – как качественно своеобразное сочетание способностей (индивидуально-психологических способностей), от которого также зависит возможность успеха в деятельности».

Иногда способности считают врожденными, «данными от природы». Однако научный анализ показывает, что врожденными могут быть лишь задатки, а способности являются результатом развития задатков.

«Задатки – врожденные анатомо-физиологические особенности организма. К ним относятся, прежде всего, особенности строения головного мозга, органов чувств и движения, свойства нервной системы, которыми организм наделен от рождения». Задатки представляют собой лишь возможности, и предпосылки развития способностей, но еще не гарантируют, не предопределяют появление и развитие тех или иных способностей. Возникая на основе задатков, способности развиваются в процессе и под влиянием деятельности, которая требует от человека определенных способностей. Вне деятельности никакие способности развиваться не могут. Ни один человек, какими бы задатками он не обладал, не может стать талантливым математиком, музыкантом или художником, не занимаясь много и упорно своим делом.

Вообще в музыкально-педагогической практике под основными музыкальными способностями подразумеваются обычно следующие три: музыкальный слух, чувство ритма и музыкальная память.

В термин музыкальный слух вкладывается обычно очень широкое и недостаточно

определенное содержание.

«Музыкальный слух в широком понимании, это способность различать музыкальные звуки, воспринимать, переживать и понимать содержание музыкальных произведений». Многие исследователи различают звуковысотный, тембровый, динамический, ритмический, внутренний, относительный, абсолютный, полифонический и архитектурный слух.

«Звуковысотный, тембровый и динамический слух очень важны для полноценной музыкальной деятельности во всех её видах. Однако звуковысотный слух выделяется как доминирующий, поскольку ведущую роль в ощущении музыкального звука играет высота».

Особое внимание психологов и музыкантов почти постоянно привлекает способность, названная абсолютным слухом. В монографии (1947) Теплов указывал, что абсолютный слух обусловлен наличием каких-то врожденных, неизвестных пока особенностей в строении слуховых центров мозга. Что характерно для обладателей пассивного и активного абсолютного слуха? Постоянство и быстрота ответов. Все попытки выработать абсолютный слух у детей и взрослых показали, что как только тренировка заканчивалась, точность узнавания и сама эта способность угасали. В отличие от этого врожденные виды абсолютного слуха – пассивный и активный – раз, проявившись, остаются у человека на всю жизнь.

В отличие от абсолютного слуха относительным музыкальным слухом мы будем называть способность определять высоту звуков по отношению к известному или реально звучащему звуку. Кроме абсолютного слуха, все проявления звуковысотного слуха являются функцией относительного слуха.

Наиболее важен мелодический и гармонический слух.

Главный признак мелодического слуха заключается в том, что звуки, образующие мелодию, воспринимаются в их отношениях друг к другу, которые выражаются в тяготении звуков между собою и их общем стремлении к тонике. Это переживание отношений между звуками называют «ладовым чувством». Ладовое чувство является важнейшим условием восприятия музыки: на его основе осуществляется переживание, узнавание и понимание музыки.

Музыкальный ритм.

В процессе восприятия, исполнения и сочинения музыки имеет место тесное взаимодействие между собой темпа, ритма и метра.

«Музыкально-ритмическое чувство – это способность активно переживать временную организацию музыкального движения, оно является важнейшей составной частью музыкальной одаренности, с помощью которой осуществляется восприятие, переживание, воспроизведение (исполнение) и сочинение временных отношений в музыке».

Выделим три основные музыкальные способности.

1) Ладовое чувство, то есть способность эмоционально различать ладовые функции звуков мелодии, или чувствовать эмоциональную выразительность звуковысотного движения. Эту способность можно назвать иначе – эмоциональным, или перцептивным компонентом музыкального слуха. Ладовое чувство образует неразрывное единение с ощущением музыкальной высоты, то есть высоты, отчлененной от тембра. Ладовое чувство непосредственно проявляется в восприятии мелодии, в узнавании её, в чувствительности к точности интонации. Оно наряду с чувством ритма образует основу эмоциональной отзывчивости на музыку. В детском возрасте его характерное проявление – любовь и интерес к слушанию музыки.

2) Способность к слуховому представлению, то есть способно произвольно пользоваться слуховыми представлениями, отражающими звуковысотные движения. Эту способность можно иначе назвать слуховым или репродуктивным компонентом музыкального слуха. Она непосредственно проявляется в воспроизведении по слуху мелодий, в первую очередь в пении. Совместно с ладовым чувством она лежит в основе гармонического слуха. На более высоких ступенях развития она образует то, что обычно называют внутренним слухом. Эта способность образует основное ядро музыкальной

памяти и музыкального воображения.

3) Музыкально-ритмическое чувство, то есть способность активно переживать музыку, чувствовать эмоциональную выразительность музыкального ритма и точно воспроизводить его. В раннем возрасте музыкально-ритмическое чувство проявляется в том, что слышание музыки непосредственно сопровождается теми или иными двигательными реакциями, более или менее передающими ритм музыки. Это чувство лежит в основе тех проявлений музыкальности, которые связаны с восприятием и воспроизведением временного хора музыкального движения. Наряду с ладовым чувством оно образует основу эмоциональной отзывчивости на музыку.

Психомоторика. «Психомоторика в широком смысле слова – это наиболее общая форма психологического отражения, которая обеспечивает чувственное познание и связь человека с окружающим миром посредством движения». Придавая исключительное значение двигательной активности человека, многие ученые выделили психомоторные способности, отметив их самостоятельность и полифункциональность. Еще в тридцатые годы Штейнгаузен писал, что «ловкость игрового аппарата входит в состав музыкально-исполнительского дарования как его техническая составная часть». Фактически можно говорить о том, что психомоторные способности в единстве с интеллектуальной одаренностью и музыкальностью составляют профессиональный портрет личности музыканта. Однако психомоторика музыкантов-исполнителей требует специального научного изучения. Формирование психомоторных способностей осуществляется в музыкальной деятельности в процессе работы над умениями и навыками.

Музыкальная память. О важной роли музыкальной памяти во временном искусстве музыки говорил ещё Р. Дрейк. Музыкальная память, по его мнению, самостоятельная музыкальная способность.

К. Сишор придавал особое значение способности воспринимать музыку по памяти в музыкальном творчестве. Он называл её способностью к «созданию слухового образа» и связывал с долговременной памятью и работой «слухового воображения».

Б.М. Теплов считал, что «способность к слуховому представлению» образует «основное ядро музыкальной памяти и музыкального воображения». Л.Мейер говорил о значении музыкальной памяти в предвосхищение процесса развития музыкального образа. Б. Гордон, А. Бенгли, В. Янг, включая музыкальную память в структуру музыкальности, разделили феномены звуковысотной и ритмической памяти.

Существуют две точки зрения. Известно, что Б.М. Теплов считал, что нет оснований, говорить о музыкальной памяти как о самостоятельной музыкальной способности. В то же время ряд исследователей констатирует существование «ножниц» в уровнях развития у некоторых детей музыкального слуха и чувства ритма с одной стороны, и музыкальной памяти с другой (А.Л. Готсдинер, И.П.Тейнрихс, Г.М. Цыпин, А.К. Брыль). Г.М. Цыпин пишет: «наряду с музыкальным слухом и чувством ритма музыкальная память образует триаду основных, ведущих музыкальных способностей... По существу, никакой род музыкальной деятельности был бы невозможен вне тех или иных функциональных проявлений музыкальной памяти».

«Музыкальная память это сложный процесс преобразования сенсорного и перцептивного материала, полученного органами чувств». Она активно включается во все познавательные процессы и все проявления психики: внимание, ощущение, восприятие, представление, мышление, входит в такие сложнейшие структуры личности, как темперамент, характер и способности. Содержанием музыкальной памяти, так же как и в других видах деятельности, является накопление, сохранение и использование индивидуального музыкального опыта, который оказывает решающее воздействие на формирование личности музыканта и непрерывное его развитие. Память человека – это сложный процесс отбора и переработки огромного количества внешних воздействий, впечатлений, собственных усилий и переживаний, направляемые потребностями, мотивами и интересами для осуществления настоящей и планируемой деятельности. Все эти психические явления сопровождаются мнемическими процессами.

По времени и характеру мнемических процессов в музыкальной памяти различают

временные системы памяти.

Ультракраткая (мгновенная) память – отпечаток коротких, прерывистых и неожиданных звуков, главным образом признаков звука – высоты, тембра. Длительность их невелика – 0,1-0,5 секунд. В сознании остается быстро исчезающий след, для оживления которого необходимо повторение сигнала.

Кратковременная память – отличается большим объемом звучащей в сознании музыки, что обеспечивает запоминание не отдельных признаков звуков, а блоков, имеющих смысловое значение – мотивов, фраз, мелодий.

Оперативная память – использует как материал непосредственного восприятия и кратковременной памяти, так и ранее усвоенного. Основное её содержание – обслуживание непосредственно протекающей музыкальной деятельности – представляемой или реальной, исполнительской или композиторской.

Многочисленные воздействия одного и того же музыкального материала длительностью более 15-20 минут, его повторение и воспроизведение вызывает в белковых молекулах нервных клеток необратимые изменения, которые приводят к прочному закреплению воспринятого. Это долговременная память, которая сохраняет надолго все запечатленное. В зависимости от содержания мнемических процессов называют двигательную (психомоторную), образную (слуховую, зрительную), эмоциональную и словесно-логическую виды памяти.

Двигательная память у музыканта проявляется в том, что хорошо запоминаются исполнительские движения и их комплексы. Значение двигательной памяти огромно. Признаком хорошей двигательной памяти являются виртуозность, ловкость, легкость в овладении техническими трудностями, мастерство («золотые руки»). Большое значение она имеет для исполнителя. Облегчает запоминание и овладение музыкальным произведением.

Яркие и устойчивые музыкально-слуховые представления характерны для обладателя образной памяти. Хорошая образная память, слуховая – облегчает формирование внутреннего слуха, зрительная – легко вызывает зрительные образы нотного текста вместе со звучанием.

Эмоциональная память – память на пережитые чувства и эмоции. Она окрашивает все восприятие, действия и поступки человека в определенную «тональность» в зависимости от того, какими чувствами сопровождалось восприятие музыки или ее исполнения. Эмоциональная память основа ладового чувства и музыкальности.

Словесно-логическая память – проявляется в облегченном запоминании обобщающих и осмысленных комплексов – формы и структуры музыкальных произведений, исполнительского анализа и плана исполнения.

Хорошую память связывают с большой одаренностью. История сохранила нам примеры исполнительской памяти у выдающихся людей. Феноменальной памятью обладали композиторы В. Моцарт, А. Глазунов, С. Рахманинов, дирижер А. Тосканини. Комплекс способностей, требующихся для занятия именно музыкальной деятельностью, который называют музыкальностью, конечно, не исчерпывается этими способностями. Но они образуют основное ядро музыкальности.

Основной признак музыкальности – переживание музыки как выражение некоторого содержания. Абсолютная не музыкальность (если такая вообще возможна) должна характеризоваться тем, что музыка переживается просто как звуки, решительно ничего не вызывающие. Чем больше человек слышит в звуках, тем более он музыкален. Способность эмоционально отзываться на музыку должна составлять, поэтому как бы центр музыкальности. Она является особым и наиболее значимым признаком музыкально одаренной личности. Сложность исследования музыкальности обеспечили различные подходы к её истолкованию.

Как показывают наблюдения и биографические данные выдающихся музыкантов, музыкальные способности проявляются очень рано, иногда в таком возрасте, когда ребенок еще не владеет речью, в виде четкой реакции на музыку определенного характера. Противоположными фактами богата история вундеркиндов – «чудо детей», очень рано

проявивших себя, но остановившихся в своем развитии и тем самым не оправдавших прогноз, высказывавшийся на их счет.

Как показали исследования биографий вундеркиндов, отрицательные стороны этого явления проявляются в тех случаях, когда совпадают следующие факторы в их воспитании:

1) непомерная эксплуатация ранних достижений ребенка, частые выступления перед публикой, что связано с нарушением детского режима и истощением нервной системы;

2) привыкание и эмоциональное притупление от однообразного репертуара и механической тренировки;

3) отсутствие систематических занятий и правильного общего и музыкального развития, порожденные увлечением взрослых ранним успехам, которые достигнуты без особого труда;

4) неумение трудиться и получать от этого удовольствие.

Серьезно отражается на нормальном психическом развитии ребенка отсутствие постоянного общения со своими сверстниками. Пагубно влияет и односторонняя направленность взрослых на однобокое, главным образом исполнительское развитие способностей ребенка. При этом интенсивное развитие одной способности неизбежно идет за счет общего гармонического развития личности, которое в конце концов приводит к увяданию и специальных способностей.

Основными признаками музыкальности в раннем возрасте, до обучения, следует считать, в первую очередь, проявление музыкальной впечатлительности и активности.

Список литературы

1. Алексеев А.Д. «Методика обучения игре на фортепиано» – М., 1978.
2. Артоболевская А.Д. «Первая встреча с музыкой» - М., 1989.
3. Бочкарев «Психология музыкальной деятельности» - М., 1978.
4. Ветлугина Н.А. «Музыкальное развитие ребенка» - М., 1978.
5. Калачева С.В. «Стих и ритм» - М., 1978.
6. Лившиц И. «Ритмика» - М., 1999.
7. Ляховицкая С. «Задания для развития самостоятельных навыков при обучении фортепианной игре» - Л., 1970.
8. Милич Б. «Воспитание ученика – пианиста» - К., 1997
9. Нейгауз Г.Г. «Об искусстве фортепианной игры» - М., 1982
10. «Ребенок за роялем» под ред. Ян Достал – М., 1981.
11. Теплов Б.М. «Психология музыкальных способностей» - М., 1978.
12. Цыпин Г.М. Обучение игре на фортепиано «Музыка и пение». М.1978

«ДОПОЛНИТЕЛЬНОЕ – НЕ ВТОРОСТЕПЕННОЕ!»

Лысоченко С.Д.

Директор, педагог-мастер

КГУ «Детская школа искусств им.С.Кожамкулова отдела образования Карабалыкского района»Управления образования акимата Костанайской области Костанайская область, с.Карабалык

Дополнительное образование своими корнями, по содержанию деятельности, уходит в далёкое прошлое. Может быть, само определение имело другие названия, но проявление этого вида образования, всегда находило своё место.

Вспомним ремесленную культуру, светское и духовное: как музыкальное, так и изобразительное искусство, хореографическое творчество, искусство слова и многое другое.

Всего этого нельзя отрицать в силу неопровержимых исторических фактов. А ведь мы прекрасно знаем и понимаем, что множество этих уникальных образцов искусства создано далеко непрофессионалами в этой сфере.

Духовное детское образование при церквях, костёлах и медресе, в прошлые века однозначно влияло на нравственность и готовило детей к укладу жизни своего времени. Обучение и знание, как сказали бы

сейчас, декоративно-прикладного искусства, без преувеличения помогали комфортно себя чувствовать. Так как изготовление обуви, одежды, украшений, предметов промыслов являлось нормой бытия. А проведение праздников, обрядов у любого народа занимало и занимает важную активную часть жизни.

Их знание, содержание форм проведения с малых лет, не подлежит сомнению. А яркий жизненный путь всемирно известных личностей вообще отрицает понятие главного и дополнительного образования, т.к. в образовании, основным критерием выступает качество, последовательность, глубина и компетентность участников. Невозможно выделить, какая из дисциплин в дворянских кругах была главнее: живопись или физика, фехтование или музыка, химия или хореография.

Ломоносов М.В. астроном, поэт, физик, осноположник всего и вся. Весь мир знает «Полонез» дипломата М.Огинского. Вальсы дипломата А.С. Грибоедова около двух столетий входят в музыкальный репертуар. Музыкальное наследие великого русского композитора И.П. Бородин признано мировой классикой и, как мы знаем, в области химии у него те же регалии.

Смог бы великий физик А. Эйнштейн добиться своих гениальных открытий, не владея искусной игрой на скрипке. Из его личных воспоминаний, именно обращение к искусству и с подвигало его к решениям в точных науках. Выходец из народа маршал Победы Г.К. Жуков не расставался с баяном на полях сражений Великой Отечественной Войны, и музыка во многом ему помогала.

Поэтический вклад в создание гимна нашей страны внес Первый Президент Республики Казахстан Н.А. Назарбаев. Это единицы примеров, которым нет окончания. С развитием и становлением человечества и общества, развивалось и дополнительное образование, которое и сегодня подтверждает свою необходимость и значимость.

Для занятий детей творчеством созданы все необходимые условия. И не случайно на этот вид деятельности обращено внимание Президента Республики Казахстан К.К. Токаева в законе от 12.01.2021 г., в котором внесены изменения и дополнения в законодательство по вопросам образования.

Современные условия диктуют и поиск современных взаимоотношений в построении

работы в учреждениях дополнительного образования. Деятельность Карабалыкской детской школы искусств неразрывно связана с социально - экономическим развитием региона, как составной неотъемлемой части. ДШИ на селе не только образовательное учреждение. Это и выставочный зал, и консультационно- методический центр по взаимодействию со школами в областях профориентации, подготовки к ЕНТ в вопросах искусства, и центр звукозаписи, и центр творческого взаимодействия с организациями, предприятиями, общественными объединениями.

РАДОСТЬ ПОБЕДЫ!

ФЛЭШМОБ «ДЕНЬ ЗАЩИТЫ ДЕТЕЙ»

ПОДВЕДЕНИЕ ИТОГОВ ИСПОЛНИТЕЛЬСКОГО МАСТЕРСТВА

ТВОРЧЕСТВО ДЕТЕІ - НАСЕЛЕНИЮ РАІЦЕНТРА

Учебный план школы подчинен как академическим, учебно – методическим необходимым требованиям, так и общерайонным задачам. Такое активное участие позволяет в полной мере осознавать свой творческий вклад, успешно производить набор учащихся, расширять географию охвата детей в обучении искусству через организованные подвозы и открытия классов на местах в сельских округах.

Активная творческая деятельность преподавательского состава наряду со школьными детскими художественными коллективами сподвигает выпускников школы к выбору профессии в области искусства. Каждый шестой выпускник избрал этот жизненный путь. Выпускники нашей школы представлены музыкантами в военных оркестрах, преподавателями в соответствующих учебных заведениях, творческими руководителями в области культуры., руководителями образовательных учреждений, индивидуальными предпринимателями в сфере искусства, как в нашей стране, так и ближнем и дальнем зарубежье. Более половины педагогического состава школы – это выпускники. Те же, кто избрал иную профессию, навсегда остаются друзьями и коллегами по самодеятельному творчеству.

Победы в различных районных, областных, республиканских, международных, Всероссийских конкурсах и фестивалях несут положительную и действенную рекламу району, что находит соответствующее взаимопонимание у властей и населения. Изложенная формула построения работы ДШИ проверена 50 – летним юбилеем, который широко отмечался творческой общественностью района. Это значимое событие подтвердило, что Карабалыкская детская школа искусств имени Сералы Кожамкулова, как и прежде, готова служить своему предназначению и утверждать: «Главное в Дополнительном!».

«ШЕБЕР ҚОЛДАР ҮЙІРМЕСІНДЕ» ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ БАР БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН АРТТЫРУ

**Павлодар облысы. Павлодар қаласы
КММ «Балалар техникалық мектебінің»
Қосымша білім беру педагогы
Макеева Фарида Тоқтарбекқызы**

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар? Бұлар кімдер? Бұл тұжырымдама білім беру проблемалары жалпы қабылданған норманың шегінен шығатын, барлық тәрбиеленушілерді қамтиды. Термин дамуында белгілі бір ерекшеліктері бар балаларды оқытуда қосымша қолдау көрсету қажеттілігіне негізделген. Дәлірек айтсақ, француз ғалымы Г. Лефранконың берген анықтамасын, санауға болады. Ол: «Ерекше қажеттіліктер бұл термин - әлеуметтік, физикалық немесе эмоционалдық ерекшеліктер назар аударуды және қызмет көрсетуді қажет ететін олардың әлеуетін кеңейтуге мүмкіндік беретін адамдарға қатысты деген. Әр баланың дамуындағы ерекшеліктерін ескеру, арнайы түзету құралдар мен (техникалық) тәсілдерді пайдалану арқылы түзетушілік педагогикалық процесті

өзгеше ұйымдастыруды қажет етеді. Ерекше білімді қажет ететін балалардың психикасының қалыптасуы мен дамуы дені сау балалармен салыстырғанда баяу жүреді. Балалық шақтың осы таңғажайып мүмкіншіліктері мидың, белгілі бір жүйке құрылымдарының толысып, пісіп — жетілуіне және олардың функционалдық қасиеттеріне байланысты.

Балаларға қосымша білім беру сапасына әсер ететін негізгі мәселе, ол халықтың әр түрлі әлеуметтік топтары үшін қолжетімділігі екені сөзсіз. Қазіргі уақытта ерекше

білім беру қажеттіліктері бар балалардың қосымша білім алуы үшін оңтайлы жағдай жасайтын оқыту нысанын енгізу қажеттілігі туындады. Жасыратыны жоқ, бүгінгі күннің басты мәселесі-әр баланың даралығын қабылдау және оның ерекше қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін қажетті оқу жағдайын жасау болып табылады.

Балалардың бос уақытын тиімді пайдалану мақсатында «Шебер қолдар» үйірмесіне қатысу арқылы балалар киіз, фаомиран мен қағаздың қасиеттерімен, оларды түрлендіру тәсілдерімен танысып, топпен жұмыс істеу дағдысын қалыптастырады. Өнердің бұл түрі халық тұрмысымен тығыз байланысты. Балалар ұлттық нақыштағы бұйымдар (торсық, ұйтұмар, қоржын, өңіржиек, сандық т.с.с) жасау арқылы, ою-өрнек элементтерімен, қазақ халқының өмірі мен мәдениетімен танысады. Балалардың шығармашылық қиялы мен қабілеттерін дамыту, олардың практикалық дағдыларды именденуі сәбилік кезеңнен басталады. Шығармашылықты тежейтін бірнеше кедергі бар: біреулер «жасай алмаймын, қолымнан келмейді» деп өздерін үрейге, қорқынышқа билетсе, екінші бала өз жұмысына өзі қанағаттанбайды; ал үшінші біреу – жасқаншақтық немесе ұяңдықтың кесірінен өз талантын танытуға енжар болады; төртіншісі – жалқаулыққа жеңдіреді.

Сол себептен өз «Шебер қолдар» үйірмемде, маған келіп жүретін ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың шабытын оятып, құлшындырып отыруға тырысамын. Балаларға өз өздеріне сенімді болуға үйретемін, кішкентай жетістіктері үшін жоғары бағалап, мадақтаймын: «Жарайсың!!!», «Керемет болып шықты», «Осы жолғы жұмыстарың, алдеқайда сапалы» деген сөздермен, құптау көрсету арқылы, өзіме балалар жақтан сенім ұялатамын. Сабағымда тапсырма мазмұнын жеңілдетуге арналған технологиялық карталар, схемалар, үлгілер, көрнекіліктер қолданамын, балаларға жеке дара тапсырмалар беріледі. Балалар оңай, тез түсіну үшін алдын-ала тапсырмаларды құрастырамын және ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың танымдық даму деңгейіне сәйкестігін ескеріп отыруға тырысамын. Үйірмеде жұптық және топтық жұмыс орын алады. Делдалдық оқытуды өз үйірмемде қолданамын, үйірмедегі басқа оқушының іс-әрекеті үлгі бола алады. Бала басқа балалардың жұмыстарын бақылап, өз жұмысын толықтыруға қайта оралуына түрткі болатынына көзім жетті.

Баланың әлдебір жұмысқа қабілеттілігін оның жас ерекшелік психологиясын ескере отырып түсінемін. Сол себептен, өз үйірмемде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен, «қарапайымнан күрделіге» принципі бойынша жұмыс жүргіземін. Бұл принцип кез келген тұлға дамуының негізі болып табылады. Қиын, бірақ орындалатын тапсырмаларды шешу барысында бала белгілі бір тапсырмаларды қолдану арқылы мәселені шеше алатынына сенімді болады. Содан кейін, келесі жолы тапсырмалар біршама күрделене түседі. Бұл баланың жақын арада дамуының шекараларын танып, оларды жеңе отырып, жоғары көтерілуге және барған сайын күрделіректеу тапсырмаларды шешуге ұмтылуға мүмкіндік береді.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың шығармашылығын дамыту өте маңызды, өйткені ол адамның өзін-өзі жүзеге асыруына, шығармашылыққа қатысуына, қабілеті мен еңбекқорлығының арқасында белгілі бір салада табысқа жету тәжірибесін алуға ықпал етеді.

Қазіргі таңда заманауи компьютер көрнекілік әлемін өзгертті, яғни әр түрлі бұйымдарды жасаудың оңай әдістері көрсетіліп, үлкен көмегін тигізуде. Ұлттық нақыштағы бұйымдарды жасау жолын әлеуметтік желіден табуға болады. Және де бұған тәрбиеленушілердің қызығушылықтары шексіз. Балалар әлеуметтік желіден көргенін, қызығушылықпен мазмұндап, үйірмеде іске асыруға құштарлықтары оянып, іске асыруға асығады. Бұндай тақырыптағы бұйымдарды жасау арқылы, мен балаларды халқымыздың өнерін бағалай білуге тәрбиелеймін. Халық өнерінің сұлулығын аша отырып, бала жағымды эмоцияларды бастан кешіреді, соның негізінде тереңірек сезімдер пайда болады: таңдану, қуаныш, ләззат.

Қорыта айтқанда, ұзақ жылдар бойы шығармашылық барлық адамның қолынан келе бермейді деп қарастырылып келсе, қазіргі ғылым жетістіктері негізіне қабілеттің мұндай дәрежесіне белгілі бір шарттар орындалған жағдайда кез келген баланы шығармашылыққа бейімдеуге болатыны көп айтылуда. Баланың шығармашылыққа ынтасы оның өз даралығын, өз қабілеттерін іске асыруға жол ашады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беруді дамытудың тұжырымдамалық тәсілдері. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2015 жылғы №348 бұйрығымен бекітілген.

2. «Қазақстан Республикасындағы бала құқықтары туралы» ҚР-ның 2002 жылғы 8 тамыздағы № 345 Заңы.

3. Ерекше оқыту қажеттіліктеріне қарай қысқа мерзімдік, орташа мерзімдік және ұзақ мерзімдік негізде оқушыларға психологиялық педагогикалық қолдау көрсету. Әдістемелік ұсынымдар. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2015. – 80 б.

4. Жангельдинова З.Б, Баймуханова М.Е, Шевченко Ю.В Использование альтернативной системы коммуникаций в коррекционной работе с детьми с особыми образовательными потребностями в условиях реабилитационного центра и кабинета психолого-педагогической коррекций. Алматы, 2018.

5. Мүмкіндіктері шектеулі балалардың оқу жетістіктерін критериалды бағалау жүйесі бойынша әдістемелік ұсынымдар. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2015. – 51 б.

РАЗРАБОТКА ОТКРЫТОГО УРОКА «РАБОТА НАД ТЕХНИКОУ В СРЕДНИХ КЛАССАХ ФОРТЕПИАНО»

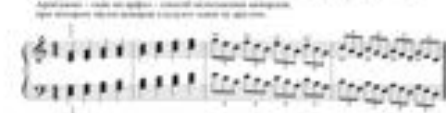
Силантьева Елена Александровна
Педагог дополнительного образования
КГКП «Школа искусств» отдела образования
по Шемонаихинскому району управления
образования
Восточно-Казахстанской области.
Клуб ЮНЕСКО

Тип урока: урок закрепление			
Цель: закрепить основные способы работы над техникой.			
<u>Задачи:</u>	<u>Обучающие:</u> -Закрепление приемов и способов работы над техническими формулами. -Формирование, организация игрового двигательного аппарата. -Развитие музыкальных способностей, ритмических, слуховых навыков.	<u>Развивающие:</u> -Развитие самостоятельности в работе над техническими формулами в музыкальных произведениях. -Развитие наблюдательности и активности в работе над учебным материалом. -Развитие слухового восприятия музыки и эмоционального отношения к исполняемым произведениям.	<u>Воспитывающие:</u> -Воспитание творческого отношения к работе над техническим развитием. -Воспитание умения ученика работать с дополнительным материалом. - Воспитание интереса и любви к предмету и инструменту. -Воспитание навыков самоконтроля -Воспитание
<u>Планируемые результаты</u>	<u>Предметные:</u> Уметь выполнять упражнения, организующие игровой аппарат. Играть упражнения и этюды, закрепляя полученные двигательно-игровые навыки.		<u>Личностные:</u> Проявлять интерес к изучаемым пьесам; уметь работать самостоятельно.
Основные понятия: технические формулы, Этюд, Упражнения, Гаммы, пассажи, арпеджио,			
Межпредметные связи: теория музыки.			
Технологии: лично-ориентированное обучение, развивающее, ИКТ, метапредметная.			
Методы: рассказ, диалог, беседа, игра, сравнение, рассуждение, обобщение.			
Форма урока: индивидуальная.			
Ресурсы:	1. Е. Тимакин «Развитие техники». «Путь к совершенству» Диалоги, статьи и материалы о фортепианной технике. Издательство «Композитор. Санкт-Петербург» 2007 2.Статья https://nsportal.ru/kultura/muzykalnoeiskusstvo/library/2015/09/21/rabota		
Оборудование	Ноутбук, экран, проектор, муз.инструмент – фортепиано, ноты, памятки, карточки.		
Исполняемая программа	1. Упражнения на закрепление основ освобождения рук. 2.Упражнение № 37 Ш.Ганон. 3.Упражнение № 20 Ганон. 4. Этюд Г.Ф. Гендель. 5. Этюд №6 op100 Ф. Бургмюллер.6. Этюд соч. 261 №19 К.Черни.		

Ход урока		
Этапы урока	Деятельность учителя	Деятельность ученика
Мотивация к учебной деятельности, целеполагание	<p>Преподаватель: Тема нашего урока «Работа над техникой в средних классах фортепиано» -А теперь посмотрим небольшое видео.</p> <p>Преподаватель: Катя сейчас ты посмотрела небольшой отрывок из выступления твоего любимого пианиста Дениса Мацуева и юного пианиста Романа Болдырева. В их исполнении прозвучал фортепианный ансамбль «Итальянская полька» композитора С. Рахманинова.</p>	Слушает учителя, демонстрирует готовность к уроку, смотрит презентацию.
Актуализация знаний	<p>Преподаватель: Катя, скажи, пожалуйста, как ты понимаешь понятие «Фортепианная техника»?</p> <p>Преподаватель: - Понятие «Фортепианная техника», включает в себя не только быстроту и ловкость, но и ритм исполнения, динамику, артикуляцию, звукоизвлечение, и т. д.</p> <p>Преподаватель: -Катя, а какие произведения ты сегодня готовила к уроку?</p> <p>Преподаватель: -То есть, произведения у тебя направлены на ... -Технику исполнения. -Значит, цель нашего урока будет, как ты думаешь, какая?</p> <p>Преподаватель: - Правильно! Цель нашего урока: закрепить технические способы работы игры на фортепиано.</p>	Отвечает на вопросы, анализирует, участвует в диалоге.
Практическая деятельность	<p>Преподаватель: Прежде чем приступить к занятию, как обычно необходимо организовать посадку за инструментом и подготовить пианистический аппарат к работе. Положение спины, плеч. Положение рук. Положение ног. -Давай повторим некоторые упражнения, которые помогут держать руки и плечи свободными.</p> <p>Упражнения:</p> <p>1.«Опора». Упражнение для освобождения руки. Поклопайте ладонью по крышке фортепиано в разных местах с разной степенью силы то ладонью, то тыльной ее стороной. Упражнение помогает почувствовать опору на ладонь и активизирует мышцы плечевой кости (плеча).</p> <p>2.«Вкручиваю-выкручиваю». Движение имитирует ввинчивание и вывинчивание лампочки, закручивание и откручивание двери ключом. (Эти движения используются при игре арпеджио, трелей).</p> <p>3. «Иди ко мне». Сгибайте к себе «из ладони» каждый палец отдельно (кроме 1го) по 2 раза. Палец «щель».</p>	<p>Отвечает на вопросы, анализирует, обосновывает свои ответы, участвует в дискуссии.</p> <p>Ученица выполняет упражнения, объясняя их значение.</p> <p>Ученица выполняет ряд упражнений, направленных на мышечные ощущения игрового аппарата и освобождение от зажимов.</p> <p>Ученица выполняет</p>

<p>не «ломающийся» в суставах. Упражнение выполняется без всякого напряжения, в медленном и быстром темпе, лучше на вытянутой руке.</p> <p>4. «До свидания». Свободно и естественно помахивайте всеми пальцами, как машут при прощании.</p> <p>5. «Одуванчик». Упражнения на укрепление разгибателей. Соберите пальцы в щепотку и затем мгновенно и очень легко, без всяких усилий, «откройте», их (как будто кто-то на них подул, и они «разлетелись», как пушинки одуванчика). После «взлета» пальцы свободно «падают». Упражнение легче делать на коленях, как бы сбрасывая с них воображаемые соринки.</p> <p>6. «Колечко». Упражнение на развитие свободы 1-го пальца. Крутовые движения 1го пальца. 1п должен работать легко, без натяжения, мышцы между 1п и 2м пальцами должны остаться мягкими. Палец в суставе не сгибается и кисть не напрягается.</p> <p>7. «Колобок». Упражнение для ощущения подвижности 1-го пальца «катайте» воображаемые хлебные шарик 1-2, 1-3, 1-4, 1-5 пальцами.</p> <p>Преподаватель: - Катя, скажи что важно для развития техники? - Это игра гамм, упражнений и Этюдов. - Очень важным для развития техники, является гаммы, скажи, пожалуйста, что такое гамма?</p> <p>Преподаватель: - Гамма-это последовательность звуков в движении по звукам лада, а также это символ мелодии. - Само слово «гамма» - это название третьей буквы греческого алфавита. Так назвал поступенный звукоряд Гвидо д'Ареццо, музыкант 11 века, которому мы обязаны и наименованием самих семи нот.</p> <p>Преподаватель: Еще в 16 веке, при обучении игре на клавикордах и клавесине изучение комплекса гамм, стало обязательной частью музыкального воспитания, потому что при игре самой гаммы стало частое употребление 1 пальца. В далекую пору музыканты часто обходились без подкладывания 1 пальца, или вообще без него. Подготовить тебе 1 палец к работе могут помочь упражнения.</p> <p>Преподаватель: - Катя, какое упражнение на прием игры подкладывание 1-го пальца ты знаешь? - Упражнение № 37 Ш. Ганона. - Ганон Шарль Луи. Французский педагог и композитор. Известен своей работой «Пианист Виртуоз» в 60-и упражнениях, которая широко и часто используется в школе фортепиано. Какая задача в этом упражнении? - В этом упражнении, требуется гибкость запястья, которое необходимо для ровного исполнения.</p> <p>Ученица играет упражнение Ш Ганон №37. Преподаватель:</p>	<p>упражнения на различные виды техники.</p> <p>Ученица играет гамму, следит за постановкой рук, корректирует и направляет внимание на пластику движений рук, активность пальцев.</p> <p>Ученица, с помощью памятки, анализирует текст выбранного произведения, затем исполняет. Ученица подбирает по слуху песенку «Елочка» от заданной ноты, опираясь на ранее приобретенные знания.</p> <p>Следующие действия, гармонизирует мелодию аккордами T-S.</p> <p>Ученица отвечает на вопросы. Исполняет ансамбль с преподавателем.</p> <p>Ученица работает по карточкам. Повторяет средства выразительности: темпы, штрихи, динамические оттенки (работа по карточке).</p>
---	---

	<p style="text-align: center;">№ 87</p> <p style="text-align: center;"><small>Скорее упражнение, нежели законченная форма. Из упражнения должно произойти только быстрое развитие обеих рук.</small></p> <p>- Теперь мы перейдем к исполнению гаммы C-дур. Ученица играет Гамму C-дур в 2 октавы вверх и вниз.</p> <p>Преподаватель:</p> <p>- Катя, а какие ты знаешь способы разучивания гаммы? - Я играла гаммы не только на legato, и non legato, но и кистевым и пальцевым staccato.</p> <p>Преподаватель:</p> <p>- Как ты уже сказала ранее гамма это символ мелодии, а мелодия имеет свое начало, вершину, и окончание. Теперь играя гамму на legato, и non legato и staccato, добавь динамику и представь движение к вершине и завершение движения на окончании.</p> <p>- Можно играть гаммы различными штрихами: правая legato, левая staccato и наоборот.</p> <p>Преподаватель:</p> <p>- Да это полезный прием игры, полезен и применим часто в полифонии. А где применяются гаммообразные пассажи? - Гаммообразные пассажи широко используются в классических произведениях.</p> <p>Преподаватель:</p> <p>- В музыке И. Гайдна, В. Моцарта, Л. Бетховена можно услышать каскад пассажей, так, например связующая партия в 1 части Сонаты до-мажор В. Моцарта, давай послушаем!</p> <p>Преподаватель: - Переходим к игре Аккордов. Катя, что такое Аккорд.</p> <p>Ученица: - Аккорд – это одновременное сочетание 3 или более музыкальных звуков. Аккорды должны звучать собранно. Каждый палец в Аккорде значим.</p> <p>Преподаватель:</p> <p>- Правильно, при игре Аккордов надо следить за каждым пальцем, слушать!</p> <p style="text-align: center;">Аккорды и арpeggio*</p> <p style="text-align: center;"><small>* Аккорды: одновременное сочетание трех или более звуков, обладающих различной высотой.</small></p> <p>Аккорды следует играть «в инструмент», используя вес всей руки. Сыграв упражнение на аккорды, проследи за</p>	<p>Ученица объявляет и играет выученные произведения?</p> <p>Ученица отвечает на вопросы.</p>
--	---	---

	<p>освобождением локтей.</p> <p>Преподаватель: -А какие ты знаешь способы работы над аккордами? -Играть протяжно, глубоко. Добиваться наполненного звучания. Еще можно играть на staccato, для развития аккордовой хватки. - А теперь сыграй аккорды в гамме. - Переходим к еще одному виду техники из комплекса гамм – Арпеджио. Что такое Арпеджио? -Арпеджио - «как на арфе» - звуки аккорда следуют один за другим.</p> <p>Преподаватель: – Правильно! Арпеджио является символом мелодической волны. В коротких Арпеджио требуется движение от сильной доли, для этого надо сделать замах на 1-й палец. -А какой способ работы над арпеджио, ты знаешь? -А теперь сыграй арпеджио, не забывай о динамике!</p> <p>Преподаватель: -Короткие арпеджио встречались у тебя в произведениях? Ученица: - Встречалось в упражнении ШГанона. №20. Я учила, позиционно играя сначала 4-х звучный аккорд. И еще как бы «выбрасывая» 1-й и 5-й палец в каждой позиции.</p> <p>Преподаватель: - Недавно ты разучила Этюд, композитора Георга Фридриха Генделя. Фридрих Георг Гендель (1685-1759) – немецкий и английский композитор эпохи барокко, известен своими операми, ораториями и концертами. Предлагаю сыграть этот Этюд. -Понравилось тебе твоё исполнение? - Какие технические способы ты применяла, когда учила этот Этюд?</p> <p>Преподаватель:</p>	<p>Проигрывает арпеджио.</p> <p>Проигрывает упражнение.</p> <p>Исполняет Этюд Ф.Гендель.</p> <p>Отвечает на вопросы преподавателя.</p> <p>Ученица играет Этюд.</p> <p>Ученица делает анализ Этюда.</p>
--	---	--

	<p>А тепер, еще один Этюд тональность C-Dur с названием Progress (Успех), композитора Ф.Бургмюллера. В творчестве Фридриха Бургмюллера, есть «25 жанровых этюдов». Эти сочинения каждое с названием, и это не просто этюды, а законченные жанровые миниатюры.</p> <p>- Катя, сыграй его!</p> <p>-А тепер, рассказы о нем.</p> <p>Преподаватель:</p> <p>- Очень хорошо ты рассказала о характере данного Этюда о его технических задачах. Катя, какие способы ты применяешь, когда работаешь над этим Этюдом?</p> <p>Ученица: -Это работа над гаммами, позиционные методы работы, над скачками метод увеличения и собирания в позицию.</p> <p>Преподаватель:</p> <p>-Все верно! Ты применяла способы работы над фортепианной техникой, для более точного создания образа этого Этюда. То есть, техника без замысла образа не может существовать.</p> <p>Преподаватель:</p> <p>- Хочу предложить еще один способ, для работы над Этюдом. К сегодняшнему уроку я попросила тебя сделать заготовку нот этого Этюда и карандашом разделить его на мотивы. А тепер, ты дома, когда будешь заниматься, вырежешь эти части! -Таким образом, у тебя получатся своего рода – музыкальные отрывки. Удобно видеть этот небольшой отрывок и работать над ним, не отвлекаясь на остальные.</p> <p>Преподаватель:</p> <p>-Еще один вид из комплекса гамм – это Хроматическая гамма. Что это за гамма?</p> <p>-Гамма, построенная по полутонам, называется Хроматическая.</p> <p>-В чем отличие Хроматической гаммы от диатонической в работе над техникой?</p> <p>Ученица: -В аппликатуре, в движении по полутонам, мелкими движениями пальцами, частое использование 1-го пальца, и в звучании.</p> <p>Преподаватель:</p> <p>-Какими способами ты учила гамму?</p> <p>- Гамму играть по средние клавиши.</p> <p>-Правильно! Почему?</p> <p>-Потому что идет чередование белых и черных клавиш.</p>	<p></p> <p></p> <p>Ученица перечисляет технические способы</p> <p>Прогрывает хроматическую гамму.</p> <p>Смотрит видео.</p> <p>Перечисляет способы.</p>
--	---	---

<p>Заключите льная часть</p>	<p>Первый палец ставить в уровень с остальными, чтобы не «падать» на него.</p> <p>-Да, правильно! Это для того, чтобы звук был ровный, когда 1-й палец «западает» звучит неровность в звучании. В каких произведениях тебе уже встречались хроматические пассажи?</p> <p>-Недавно я играла Этюд К.Черни, там были хроматизмы. А так как я уже играла в гаммах хроматизмы, мне было легко учить этот Этюд.</p> <p>- Карл Черни (179121—1857) австрийский пианист и композитор чешского происхождения; считался в Вене одним из лучших преподавателей игры на фортепиано. Легендарный методист, знаменит созданием огромного количества Этюдов для фортепиано.</p> <p>-Давай посмотрим, как ты его исполняла! Видео.</p> <p>Преподаватель:</p> <p>- Трудно было тебе его учить? -Какой образ ты себе представила, когда учила и играла этот Этюд? - Твое исполнение тебе нравится?</p> <p>Преподаватель:</p> <p>- Теперь перечисли технические способы, которые ты применяла на уроке:</p> <p>Способы работы над техникой.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Определи сложные места. 2. Играй по позициям. 3. Играй по мотивам. 4. Играй разными штрихами. 5. Играй отдельными руками. 6. Играй в разных темпах. 7. Играй разной динамикой <i>pp</i> до <i>ff</i>. 8. Определи и выгучи точно аппликатуру. 9. Учи скачки путем увеличения расстояния. 10. Отрабатывай игру на крышке инструмента или на столе. 11. Измени фактуру. <p>Преподаватель: Таким образом, на уроке сегодня мы закрепили технические навыки на примере гаммы, нескольких Этюдов и упражнений.</p> <p>- Катя, как ты считаешь, важна ли эта работа над техникой, которую ты проделала сегодня на уроке? Преподаватель: - Да, это правильно. Но надо помнить, что работа над техникой это лишь средство для выразительного, красивого исполнения произведения. В дальнейшем, надо еще работать над качеством звучания, над фразировкой ты должна знать, что техника в этюде, или в пьесе – это не цель, а лишь средство для выразительного, красивого исполнения.</p> <p>Преподаватель: -Как ты думаешь, все у тебя сегодня получилось?</p>	<p>Подведение итогов самооценки.</p>
--------------------------------------	---	--------------------------------------

	<p>-Какую ты себе поставишь оценку? Преподаватель: -Я тебя поддерживаю! Моя оценка для тебя 5! Если пока не все получается то ты знай, что стоишь еще в начале своего творческого пути, а ведь техника пианиста, требует многолетней работы. Я от всей души желаю тебе Катя, добиться больших успехов в твоём фортепианном творчестве!</p>	
--	---	--

«КӨҢІЛДІ ҮЗІЛІС» ЖОБАСЫ

Тлекова Айжан Ерболатқызы
Батыс Қазақстан облысы
Қаратөбе ауданының білім беру бөлімінің
«Балалар шығармашылық үйі» қосымша
білім беру педагогі
«Қолөнер аралы» үйірмесінің жетекшісі

Үзіліске шыққан әр оқушының іс әрекетіне зер салып қарасақ, бір көрініске куә боламыз. Оқушыларымыздың интернетке деген тәуелділігі, гаджетті үнемі қолдану олардың бос уақытын жойып жатыр деп ойлаймын, осыған байланысты оқушылардың үзіліс уақытын көңілді өткізуі үшін «Көңілді үзіліс» жобасын қарастырдым.

Аптаның әр күнінде оқушылар мектептен шығып, шығармашылық үйінде өтетін сүйікті үйірмелеріне қатысуға келеді. Осы уақыт аралығындағы оқушының үзіліс кезіндегі уақытын тиімді өткізудің жолдарын былайша ұйымдастырдым.

Мен бұл жобамды эстетикалық-көркемдік бағытының апталығы аясында ұсынуды жөн көрдім. Әріптестер талқылады, ой бөлісті, жоба қолға алынды. Балаларды «Көңілді үзіліс» жобасына белсенді түрде қатысуға шақырдық. Балалардың қызығушылығын оятсам деген ұмтылыс - бұл менің негізгі мақсатым болды. Бұл ой мені шабыттандыра түсті. Дүйсенбі күні «Сәлем – сөздің атасы» демекші, «Менің көңіл күйім» - деп аталатын сәлемдесу тренингімен балаларды күтіп алдым. Балалар бір-бірін көрген кезде амандасып, бүгінгі күнге сәттілік тіледі.

Сейсенбі күні оқушыларды «Қол моторикасы» - деп аталатын балалардың ойын арқылы қолдың ұсақ қол моторикасын дамытуға бағытталған ойын тапсырмаларын бердім. Суреттің жанындағы мақал-мәтелдер, сөз құрау, жаңа сөздер құрастыру т.б. танымдық тапсырмаларды орындау арқылы олардың білімдерінің мықты, орташа немесе көбірек білсем деген ұмтылысқа әкелгендігін байқауға болады. Сәрсенбі күні оларды не күтті? Сәрсенбі күні оларды ұлттық ойынымыздың бірі «Қыз қуу» ойынымен қызықтырдық. «Қыз қуу» ойынының шартында балалар арасынан бір ер бала, бір қызды қуады. Ер бала қызға жетсе, ол жеңіске жеткені. Ал егер жетпесе ұтылғаны. Қыз ұсынған тапсырманы орындайды. Яғни, оқушылардың бос уақытын тиімді пайдалануға деген талпынысы арта түсті. Бейсенбі күні ұлтымыздың ұмытылып бара жатқан ойынын жаңғырту, қызығушылығын ояту мақсатында «Төрт асық» ойыны ойналды. Жұма күні «Көңілді кейіпкер» тақырыбында оқушыларға бақа, қарға, күшік, бұзау кейіпкерлерінің киімін кигізіп, көңілді жаттығулар тренингін орындадық. Үзіліс кезінде оқушылардың телефонға телміруі емес, үзілістегі қызықты тапсырмаларға қызығушылығы ояна бастады. Апта соңында оқушылар қығушылықпен қатысып, жақсы көңіл-күй алғандары туралы пікірлерін білдірді.

«Әрбір бала жарық жұлдыз, оның жарқырауына жәрдем ет», - деп Жүсіп Баласағұн өлеңінің сөзінде айтылғандай, бұл жобаның балалар үшін қызықты болғанына менде толықтай сенімдімін. Бұл «Көңілді үзіліс» жобасы үзіліс кезінде қызықты тапсырмалардың, танымдық ойындардың куәгері болуға ерекше құлшыныс сыйлаған бастама болды. Демек, алғашқы жобаның нәтижесі оқушылармен бір толқында болу және біздер үшін де ізденіске жол аша түскендей болды.

АШЫҚ САБАҚ «ҚАЗАНҒАП «ОРЫНБАҰ АҚЖЕЛЕҢ»»

Жезқазған қаласының білім бөлімінің
«Балалар өнер мектебі» КМҚК
Қосымша білім беру педагогі домбыра пәнінің
оқытушысы: Тулегенова Б.М.

Білім беру ұйымының атауы	Жезқазған қаласының білім бөлімінің «Балалар өнер мектебі» КМҚК		
Бөлімі	Халық аспаптар		
ҚББ педагогтың аты-жөні:	Тулегенова Б.М.		
Күні:			
Сынып:	4		
Сабақтың тақырыбы:	Қазанғап «Орынбай Ақжелең»		
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту бағдарламасы:	Күйдің композициялық құрылымын талдау, жағысы, орындау ерекшелігі, ырғағын түсіндіру.		
Сабақ мақсаты:	Күйді нотаға қарап оқу, екі қолда кездесетін әдіс амалдарды меңгерту, ырғақпен жұмыс жасау. Күйші туралы жалпы мағлұмат беру.		
Сабақтың барысы:			
Сабақтың кезеңі: (уақыты)	Педагог әрекеті	Оқушының әрекеті	Ресурстар мен бағалау
Сабақтың басы	<p>Сәлемдесу. «Мінға шабуыл» Бейнероликті тамашалау. 1 тапсырма. Ойтолғау.</p> <p>Бүгінгі біздің ашық сабағымызда Қазанғаптың «Орынбай Ақжелең» күйіне талдау жасаймыз. Қазақтың дәулескер күйшілерінің бірі – Қазанғап Тілепбергенұлы (1854 – 1927) Арал теңізі маңында дүниеге келген. Қазанғап «Ақжелең» деп аталатын күйлердің негізін салушылардың бірі және оны дамытушы. Өз жанынан айшықты күй шығарып, «Ақжелең» жанрының шырайын келтірген. Оның «Тентек Ақжелең», «Домалатпай Ақжелең», «Орынбай Ақжелең» сияқты күйлері ел ішінде ашық екі тармақты «Ақжелең» атты күй жеруеніне қосылған ең бір салтанатты тізбегі болып табылады. Құрманғазы өзінің ұстазына арнап «Ұзақ Ақжелең» күйін шығарса, Қазанғап ұстазы Орынбайға өзінің «Орынбай Ақжелең» күйін тарту еткен.</p>	Оқушы өз ойын ауызша жеткізеді	<p>Бейнеролик оқулық</p> <p>115 Төлеу Хайнан оның оры</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=ct4Yubm3tTA</p> <p>Оқулық, күйдің нотасы, Ноутбук, Домбыра, Пюпитр</p> <p>Платформа жүйесінің пайыздық есептеу</p>

	<p>2 тапсырма. Күйдің ырғағын, қағысын, өлшемін, жылдамдығын түсіндіріп, орындап көрсету. «Орынбай Ақжелен» күйі жүрдек, желдірге ойналады. Композициялық құрылымына келетін болсақ, бұйынды күйге жатады. Яғни бір әуен 2 – 3 рет қайталанады. Өлшемі ауыспалы 3/4, 4/4, 5/4. Формасы жағынан және қағыс ерекшелігіне байланысты бұл текпе дәстүріне жатады. «Орынбай Ақжеленде» тұрақты орын (ре, ля), (ми,ля) және негізгі тақырып заңды түрде Оля, ми Тірегінде дамиды. Күйдің жылдамдығы тезірек тартылады, әрине динамикалық күйлерге қарағанда қалыстау, баулау, философиялық күйлерге қарағанда ширақтау келеді. Бірғақ формасы мен қағыс ерекшелігі де әр түрлі. Қарапайым қағыстан бастап, неше түрлі күрделі қағыстарға дейін араласып келіп отырады. Мысалы: оң қолдың білезік буыны ғана емес, саусақ буындары арқылы да алынатын жеңіл қағыстармен байланысты болып келеді. Кәдімгі қара қағыс бір төмен, екі жоғарының сұқ саусақ, бас бармақ, бас бармақ (Λ V V) орнына «ілме қағыс» бір төмен екі жоғары қағыс алынады, бас бармақ, сұқ саусақ, сұқ саусақ. Ақсақ қағыс, пунктирлі ритммен бірнеше рет қайталау, төрт саусақпен күреп қағу қағыстары қолданылады. Негізгі құрылысы лирикалық мазмұнда бола тұра шарықтау шегі бірінші сағадан аспайды.</p> <p>3 тапсырма. Оқушыға күйдің құрылысын түсіндіре отырып, нотаға қарап бірден оқыту, орындап көрсету. Күйдің басында тақырыпта бас буын мен жетілген бас буын қатар жүреді. Бас буынның үш түрі болады. 1. Қарапайым бас буын (ре, ля), ((ми,ля), (фа,ля) тірегінде ойналады) дегеніміз белгілі бір әуен болмайды. 2. Жетілген бас буын (соль, ля). 3. Тақырыпты бас буын дегеніміз, белгілі бір әуен ойналады. «Орынбай Ақжеленде» 1 буын, 2 буын, қайырма, 3 буын, тақырыпты бас буын</p>	<p>Оқушы пунктирлі ырғаққа, қағысқа жаттығу жасайды.</p>	<p>нәтижесі.</p>
--	---	--	--

	<p>қайыра орындалады. Орта буын арқылы 1-ші сағаны қамтып өтіп, сағадан саусаққа ыңғайлы позициямен бастапқы 1 – 2 -ші буынға қайта ораламыз. Сағадан шығудың екі жолы бар: 1. Секвенция арқылы. 2. Саусаққа ыңғайлы позиция арқылы. Осыдан кейін қайырма, 3 буын мен тақырыпты бас буын қайталанады. Күйдің шиесі, сағаға түсеміз, сағадан стереотип айналады, (әуен ре шегінде қайталанып жүреді). Сағадан саусаққа ыңғайлы позициямен бастапқы 1 – 2 – ші буынға ораламыз, қайырма орындалады. Аяқтаушы буын ретінде күйдің басы қайта ойналып, қайырмамен бітіреміз. Бұл күйде аяқтаушы буын жоқ. Аяқтаушы буын дегеніміз, сағадан кейін, күйдің соңында кенеттен, жаңадан пайда болған әуен.</p> 	<p>Оқушы нотаға қарап, жәй темпте бірден оқиды. Күйді буынға бөліп жұмыс жасайды.</p> <p>Күйдің композициялық құрылымын үйренеді.</p>	
--	---	---	--

	 <p>Рефлексия -Мен не білдім? -Бүгін мен не үйрендім? -Мен үшін қандай тапсырма қиын болды? -Ал қай тапсырманы мен оңай орындадым?</p>		
--	---	--	--

Пайдаланылған әдебиеттер

1. А.Кенегесов. Қазанғап. Өмір жайлау // Алматы, 2020. – 120 бет.
  2. С.Балмағамбетов. Саз зергері Қазанғап. – Алматы: ЖШС «Баспа» 2001. – 72 бет.
- Төлеу Жайхановтың орындауында Қазанғаптың күйі «Орынбай Ақжелен» <https://www.youtube.com/watch?v=ct4Yu6m3tTA>

МЕКТЕПТІҢ ДАМУ ЖОСПАРЫНЫҢ СТРАТЕГИЯЛАРЫН ТИІМДІ, ҚАДАМДАРЫН НАҚТЫ ДАМУҒА БАҒЫТТАУ ЖОЛДАРЫНЫҢ ӘДІСТЕРІ

Үмбетова Гүлбану Галимуллақызы

Біздің елімізде қосымша білім беру жүйесі білім беру кеңістігінің ең динамикалық және дамушы құрамдас бөлігі болып табылады. Сондықтан мектептен тыс мекемелерге Үкімет қаулысымен қосымша білім беру мекемесі мәртебесі берілді (22.06.2001 ж.). Ол стандартты жүйеге қарағанда тұлғаның ашық, еркін дамуын қалыптастыра отырып, әлеуметтік-мәдени, рухани-эстетикалық, білімдік қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталады. Жеке тұлғаны өздігінен қызығушылықпен дамытуы, қабілетті ашу, дарынды тану, қолдау мен нәтижеге жетелеу жүзеге асады. Өскелең ұрпақ тәрбиесіне назар аудара отырып, олардың құқын сақтап, рухани-мәдени жетілуін, өнерге ұмтылысын күшейтуге бағытталған жұмыс механизмін жүргізеді. Қазіргі әлемдік өркениет көшінде қоғам қажеттілігіне

сай жан-жақты ұлттық үлгіні қалыптастыра, жаңару мен дамуда қосымша білім беру ұйымдары, сондай-ақ саз мектептерінің орны ерекше. Оның ішінде саз мектебінің өзіндік ерекшелігі сол, мұнда балаға ақпараттық-теориялық білім ғана берілмейді, бастысы шығармашылықпен аспапта ойнауға, музыкалық сауаттануға, әр баланың таңдау қажеттілігінің оңтайлы шешім табуына жол ашылады.

Музыкалық өнер – адамзат қауымының пайда болуымен қалыптасқан, қоғам дамуының барлық сатысында өмірлік мәні зор, тәрбиелік қызмет атқарған және бүгінге жеткен сарқылмас қазына. Музыка өнерінің көркемдігі мен нәзіктігі адам жанын тамаша әсерге баурап, баланың ақыл-ойы мен сана-сезімінің кеңеюіне, адамгершілік-адами қасиеттерді бойында қалыптастыруына ықпал етеді. Балаларды заманына қарай икемдеп, өз заманының озық өнегесін тануына, ұлттық салт-дәстүрді қастерлеп құрметтеуге үйрету, шығармашылық-тұлғалық қырларын ашуда саз мектебінің атқарар қызметі басым.

Саз мектебінің негізгі мақсаты: балалардың музыкалық сауатын ашу, ұлттық өнерге қызығушылықты қалыптастыру, әншілік-орындаушылық өнерді дамыту, ұлттық музыкалық аспаптарды кеңінен насихаттау. Саз мектебінің қалыптасу жылдары ішінде жинақталған тәжірибеге сүйенсек, соңғы бес жыл тұрғысында мұғалімдердің жетекшілігімен көптеген білім алушылар түрлі байқау, фестиваль, конкурс, өнер жарыстарында биік тұғырлардан көрінді.

1. Бөлім Мақсаты:

Заман талабына сай қосымша білім беру мекемесінде білім сапасы мен балалардың танымдық-музыкалық қабілеттерін, эстетикалық қызығушылықтарын қалыптастыру, шығармашылығын дамыту. Ұлттың тарихы мен мәдениетін қадірлеп, қастерлейтін жеке тұлғаны тәрбиелеу.

Стратегиялық мақсат:

2020-2025 жылдарға арналған стратегиялық жоспар сапалы білім беруді қамтамасыз ететін білім беру бағдарламалары және мәдениет пен өнер саласындағы бәсекеге қабілетті мамандардың кәсіби әлеуетін іс жүзінде іске асырады.

1. Педагогикалық кадрлардың біліктілігін арттыру арқылы, тиімді педагогикалық технологияларды қолдану, базалық орталыққа айналу саланы сақтауға, дамытуға және жетілдіруге кадрларды даярлау.

2. Инфрақұрылымды нығайту және үздіксіз жаңғырту. Материалдық-техникалық база, жоғары сапаны қамтамасыз етеді оқу, тәрбие, әлеуметтік және тұрмыстық қызметтегі мектеп.

3. «Рухани жаңғыру» бағдарламасы бойынша оқушыларға білім беру.

4. Еркін шығармашылық үшін оңтайлы жағдайды қамтамасыз ету, білім деңгейін көтеру, біліктілігін арттыру және мектеп қызметкерлерінің өзін-өзі көрсетуі.

5. Мектептің жоғары деңгейдегі түлектерін қалыптастыру кәсіптік білім мен практикалық дағдыларды барынша арттыру облыстың және республиканың еңбек нарығының сұранысын толық қанағаттандыру.

6. Облыстың және республиканың еңбек нарығының нақты қажеттіліктеріне сәйкес мектептің әлеуметтік серіктестік аясын жақсарту.

Міндеттері:

- Оқушы бойындағы табиғи дарын мен қабілеттерін зерттеу, дарынды балалардың шығармашылық потенциалын дамыту;

- Жаңа технологиялар мен әдіс-тәсілдерді қолдану, қосымша арнайы сабақтар арқылы жан-жақты дамыған, шығармашыл жеке тұлғаны қажеттілігін қамтамасыз ету;

- Бейіндік белсенді мотивациясын қалыптастыруға бағытталған қолайлы ортаны туғызу;

- Оқушыларды үйрету мен тәрбиелеудің мазмұны мен әдістерін ғылыми негізде жүргізуді жетілдіру. Балалардың жалпы мәдениетін қалыптастыру;

- Оқушылар шығармашылығын дамыту және шығармашылық топтың жұмысын жетілдіру, олармен орындалатын жұмыстың ауқымын кеңейту, мұғалімнің шығармашылық белсенділігін арттыру;

- Мектепте оңтайлы психологиялық қызметпен қолдау түрлерін ұсыну, әрбір баланың балалар қоғамдастығында өзін-өзі еркін сезінуін қамтамасыз ету, ізденіс жолына жетелеу, азаматтық-патриоттық, еңбек тәрбиесіне тәрбиелеу;

- Балалардың бос уақытын тиімді пайдалануға бағыт-бағдар беру арқылы өнер жолына бағыттау;

- Балалардың шығармашылығын жетілдіруге қолайлы мекеменің техникалық-материалдық базасын нығайту;

- Мемлекеттік бағдарлама бойынша саз мектептерінде саз әдебиеті, хор, концертмейстерлік сағаттарын жүргізу. Нәтижелі жұмыс көрсетуді басты назарда ұстау;

- Оқу бағдарламасы бойынша білім беруде білім стандартының талаптарының орындалуын қамтамасыз ету;

- Оқу-тәрбие үрдісінде жаңа педагогикалық технологияларды кеңінен енгізу;

- Дарынды балаларды анықтап, олардың өнер бағытында шыңдалуына жағдай жасау.

2. Бөлім. Мектептің перспективалық даму жоспары

Жоспарлау барысында оқушылардың және ата-аналардың пікірін ескеру, алынған сауалнамалар қорытындысын талдау, мұғалімдердің әдістемелік жұмыстарындағы ортақ проблемаларды анықтау, сапалы білім беруді жетілдіру, т.б назарға алынды.

Басшылыққа алынған құжаттар мен нұсқаулықтар:

- ҚР «Білім туралы» Заңы

- ҚР мемлекеттік жалпыға білім беру стандарты, тұжырымдамалары

- ҚР Білім мен ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған бағдарламасы

Жұмыс жоспары 3 бағытта жүргізіледі:

- 1. Ақпараттық-теориялық;

- 2. Ұлттық аспаптық-орындаушылық

- 3. Музыкалық – эстетикалық.

Жоспарды жүзеге асыру кезеңдері:

1-кезең – Дайындық кезеңі: Ұйымдастыру жұмыстары, мұғалімдерді дайындау және ақпараттандыру, өткен оқу жылдарымен салыстырмалы талдау шаралары;

2-кезең – Практикалық кезең: Мектептің ішкі құрылымын, білім мазмұнын жаңарту, әдістемелік жағынан жетілдіру, жұмыс аясын кеңейту шаралары;

3-кезең – Қорытынды кезең: Жұмыс нәтижелерін жариялау, озат іс-тәжірибелерді насихаттау, Мәдени мектеп имиджін қалыптастыру шаралары;

Жоспарлауды жүзеге асыру кезеңдері

Дайындық кезеңі:

- қосымша білім беруді және оқу-тәрбие үдерісін ұтымды ұйымдастыру;

- білім беру процесін оқу-әдістемелік жағынан қамтамасыз ету;

- материалдық-техникалық база жасақтау, мектеп мүліктерін сақтау;

- нормативтік-заңнамалық құжаттарды басшылыққа алу, қолданысқа енгізу;
- кадрлық қолжетімділікті қамтамасыз ету;
- педагог кадрлардың қызметтік міндеттерін бекіту, таныстыру;
- қосымша білім беру ұйымына тарту бағытында үгіт-насихат жұмыстарын арттыру, тиімді жолдарын қарастыру;
- білім алушылардың оқу белсенділігін арттыруға жұмыстану, сабақтарға тұрақты қатысымды қадағалау;
- оқу бағдарламаларын жүйелі жүзеге асыру, сабақ мазмұнын жақсарту;
- психологиялық жайлы ахуал туғызу, жағымды атмосферада болу, әдеп нормаларын сақтау;
- педагог қызметкерлердің біліктілігін арттырып отыру;
- оқушы-мұғалім-ата-ана қауымдастығын құру, ата-анамен тығыз байланыс орнату;
- оқушылардың бос уақытын тиімді пайдалану мақсатында өнер жолына бейімдеу;
- оқушы қызығушылығына қарай қажеттілігін қанағаттандыру;
- кәсіби бағыт-бағдар беру, қоғамдық өмірге бейімдеуге жүйелі жұмыстану.

Практикалық кезең:

- білім мазмұнын жаңғыртуды қамтамасыз ету (білім стандарты, оқу жоспары, бағдарламалар құру, қолдану);
- сапалы оқытуға қолжетімділікті қалыптастыру;
- педагог кадрлардың қайта даярлықтан өту мониторингісін жүргізу;
- педагог мамандардың инновациялық белсенділігін жетілдіру, арттыру;
- тақырыптық семинар, практикумдар, әдістемелік кеңес отырыстарын жоспарлау;
- білім алушылардың білім сапасын бағалау мен мониторинг жүргізуді дамыту;
- сабақтарды ғылыми негіздеу, мазмұнын жетілдіріп отыру, нәтижені көздеу, дербестік мотивациясын қарастыру;
- берілген музыкалық білім теориясын нығайтып, практикада қолдана алуға бағыттау;
- оқушылардың рухани-мәдени өмірінде маңызы бар музыкалық-эстетикалық мәдениет қалыптастыру;
- түрлі өнер байқауларын, интеллектуалды ойындар, аспапта орындаушылық жарыстарын белсенді ұйымдастыру;
- халық музыкасын және ақын-композиторлар шығармашылығын кеңінен насихаттау;
- халық аспаптарының дыбыстық бояуларын, ерекшеліктерін үйрету;
- Мәңгілік ел құндылықтарын, жалпы адамзаттық-ұлттық құндылықтарды сіңіруге жұмыстану;
- үздіксіз кәсіби даму ортасын құру арқылы педагогикалық құзіреттілікті қалыптастыру;
- шығармашылық бірлестік жұмыстарын жақсарту, жас мамандармен тәлімгерлікті жалғастыру;
- мұғалімдердің кәсіби белсенділігін арттыру, озат тәжірибені жинақтау, тарату, жариялау, өзара тәжірибе алмасу;
- электронды оқыту жүйесін жетілдіру;
- педагог қызметкерлердің еңбегін ынталандыру, үлгі ету;
- дарынды оқушыларды түрлі конкурс-байқау, фестивалдерге қатысуын қамтамасыз ету;
- оқушылардың оқу жетістіктерін арттыру.

Қорытынды кезең:

- саз мектебін Өнер мектебі статусына көтеру мақсатында жұмыстану;
- білім алушылардың бейіндік бағдарлануын жүзеге асыру, түлектер бұрышын ашу;
- техникалық базаны нығайта түсу;
- мектепте психологиялық қызмет жүйесін қарастыру;
- мектеп мұражайын жасақтау, жетістіктер бұрышын жандандыруға бағыт алу;
- озық тәжірибелі мамандарды марапаттауға ұсыну;
- заман талабына сай сұраныстағы педагогтің имиджісін қалыптастыру;
- жеке тұлғаның индивидуалды дарынын тану, жетістігіне жол ашу, шығармашылық

потенциалын көтеру;

- ауыл мәдениетін көтеру мақсатында елді мекендерден филиалдар ашу, білікті мамандар тарту, Президент Жолдауларының жүзеге асыру;

- облыстық ғылыми-тәжірибелік орталықпен бірлесе отырып, озық педагогтардың іс-тәжірибесін тарату, семинарлар ұйымдастыру;

- қазіргі білім беру технологиялар механизмін пайдалану, компьютерлік сыныптар жабдықтау;

- қосымша мамандық сыныптарын аша отырып (театр, хореография, би, актерлік, сөз өнері, көркемсурет, ағылшын тілі, қолөнер, т.б.), оқушыларға жан-жақты кәсіптік бағдар айқындауға жағдай жасауға негізделген, сұранысқа сай нақты іс-әрекетпен саз мектебін кәсіби өнер мектебіне айналдыру;

- Қазанғап Тілепбергенұлы атындағы Шалқар аудандық саз мектебі ЮНЕСКО көлемінде облыстық байқаулар, семинарлар ұйымдастыру;

- болашақ Өнер мектебін бәсекеге қабілетті, сана-сезімі жоғары, рухани-шығармашылығы басым, музыкалық сауатты, эстетикалық талғамы биік, өмірде кәсіби бағдарланған, қоғам мүддесіне үлес қосатын ұрпақ даярлайтын мәдени орын тұрғысында таныту.

Swot талдау

Тиімді жақтары

- 1) үздіксіз кәсіби дамуды қамтамасыз ету, педагогикалық қызметкерлер;
- 2) білім мазмұнын жаңарту;
- 3) жан басына қаржыландыруды кезең - кезеңмен енгізу;
- 4) мектепте академиялық еркіндік енгізу;
- 5) ашықтық;
- 6) халықаралық әріптестікке ұмтылу;
- 7) қабылданған шешімдердің ашықтығы;
- 8) мықты педагогикалық ұжым, инновациялық технологиялар;
- 9) республикалық және облыстық іс - шараларды өткізу;
- 10) республикалық шаралар мен жарыстар.

2. Тиімсіз жақтары

- 1) бітірген кадрлардың қартаюуы;
- 2) білім беру жүйесінің қаржыландырылмауы;
- 3) білім беру ұйымдарында ақпараттық жүйелердің жетілмегендігі.

Күтілетін нәтиже:

Қосымша берілген музыкалық білім тұлғаның сана-сезімін, азаматтық ұстанымын, жеке басының интеллектісін музыкалық бағытта қалыптастырады. Мұнда бала өзбетінше әрекет етуге машықтанады, шығармашылық қажеттілігін қанағаттандырады, қызығушылығын дамытады, жеке даралық қабілеттеріне сәйкес мәдени қуаттанады, өз өнерін кәсіби бағдарымен байланыстырады, келешекте ел мүддесіне қызмет етуге ұмтылады.

Қорытынды

Білім мен тәрбиенің, ғылымның болашаққа жасалған қадамы, заман сұранысына қарай бетбұрыс жасауы қазіргі қажеттіліктер екенін айқындады. Жас ұрпақты әлемдік өркениет көшінде рухани биікке көтеру ұлттық санамыздың өрлеуіне, азаматтық ұстанымының берік болуына бастайды. Ұлы ақын Абай атамыз айтқандай, «Ұстаздық еткен жалықпас, Үйретуден балаға» деген ұлағатты ой иірімдері жалпыадамзаттық құндылықтар, оның ішінде білім, өнер, тәрбиені беру жолында қажырлы еңбек пен шеберлік керектігін ашып айқындап берді. Сондықтан бүгінгі әлемдік жаңару жағдайында білім беру, өнер үйрету мен үйрену әлеуетін қалыптастыру мәселесі өміршеңдігімен маңызды.

«АЛТЫБАҚАН» ОҰЫН – САУЫҚ КЕШІНІҢ СЦЕНАРИҰІ

Домбыра үйірмесінің жетекшісі Ахметова
Назерке Токтарбаевна,

«Жетісу облысы білім басқармасының Алакөл
Ауданы бойынша білім бөлімі мемлекеттік мекемесінің «Үшарал
қалалық балалар шығармашылық орталығы» мемлекеттік
коммуналдық қазыналық кәсіпорны

1-жүргізуші: Армысыздар, халқымыздың ән мен жырын, биі мен күйін, мағыналы сөзін сүйер қадірлі қонақтар!

2-жүргізуші: Жылдардың да жұлдызды жылы болады, айлардың да айшықты айы болады, күндердің де естен кетпес елеулі күні болады демекші бүгін біздің мектебімізде естен кетпес тамаша күндердің бірі «Алтыбақан» кеші!

«Елге сәлем» әні орындалады.

1-жүргізуші:

Бабамыздан қалған бізге көп мұра,
Көнеру де тозу оған жоқ сірә
Алтыбақан серік болған сан ғасыр,
Өнерімнің өсуіне сол куә

2-жүргізуші:

Сәлем достар ешбір жерде тартынба
Жалында жас құрметтеген қартың да

Сендер үшін алтыбақан құрулы
Аясында ән мен күйдің жарқыра
Халық әні орындалады

1-жүргізуші: Нұр-Әділ, өзің білесің қазақ халқының тәрбиесі әлемде теңдесі жоқ тәрбие.

2-жүргізуші: Дұрыс айтасың, Аяулым жалпы «ұлттық» деген сөздің астарында елге, жерге, тілімізге, дінімізге деген құрмет жатыр.

1-жүргізуші: Ал, осы ұлттық тәрбиені бала бойына сіңіруде үйдегі үлкен ата-апаларымыз, әкелеріміз, аналарымыз және мектептегі ұстаздарымыздың атқарар еңбегі ерекше.

2-жүргізуші: Ендеше, дастархан басындағы апаларымыздан бала тәрбиесіне байланысты ырым-тыйымдар жайында айтып беруін сұрайық.

Дәстүрін дәріштеп, салтын сақтаған атам қазақ ырым-тыйымдары арқылы тәрбие берген. Ырым-тыйымның пайдасы да ұшан-теңіз...

Қыз өкпелегіш болса – ырысы кем болады.

Жеңілтек болады деп қыз баланы қырқынан ерте шығармайды.

Қыз баланың бір тал түскен шашын кез келген жерге тастамайды, құс іліп кетсе, бас ауруына шалдығады.

Қазақ баланы санамайды және санын айтпайды.

Қыз балаға шашы өссін деп желке жегізеді.

Бала ортан жіліктің майын жесе – ата-анаға мейірімсіз болады.

Қонақ қызды үй иесі төрге шығарса, сол үйге құт келеді деп ырымдаған.

Қыз бала дауысын қатты шығарып күлмейді.

Қыз бала түнде шашын жаймайды.

Сәби шалқасынан алаңсыз ұйықтаса – елге белгілі азамат болып өседі, бүк түсіп ұйықтаса – уайымшыл, жігерсіз болып шығады, етпетінен жатып ұйықтаса – ойшыл болады. Егер аяқ-қолын еркін созып ұйықтаса – болашақта батыр болады, бұл – кемеңгерліктің белгісі.

Шөбересінің алақанынан су құйып ішкен қарт жұмаққа барады деген де бар.

Балаға асық етін мүжітпейді. «Алты жыл аш болсаң да асық етін мүжіме» деген сөз бар.

Тідің ұшын жесе – сүйреңдеп сөйлей беретін болады деп ырымдаған.
Бас киімді кез келген жерге тастамайды, аяққа баспайды, астыға басып отырмайды, аяққа кимейді. Олай жасаса, бастан бақ таяды, бас ауруына тап болады.

Міне балалар, қазақ халқының бала тәрбиесіне байланысты осындай ырым-тыйымдары бар. Сендер де осыларды біліп жүріңдер, ойларыңа түйіп жүріңдер. Ал, енді өздеріңнің өнерлеріңді көрсетіп бізді қуанытып отырыңдар.

«Наурыз» күйі. (орындайтын домбырашылар ансамбілі)

1-жүргізуші:

Жақсы дәстүр жалғасын тауып жатыр,

Алатаудың аялы саясында

Жас ұрпақ ойын-сауық құрып жатыр

Тербеліп алтыбақан аясында

2-жүргізуші:

Қасиеттің бәрі керек адамға,

Жұмбағы көп мынау үлкен ғаламда.

Әрі тапқыр, әрі өнерлі жастарым,

Қане ән сал алтыбақан алаңда.

(алтыбақан басындағы қыздар ән айтады)

Жігіттер: Мына қыздар әнші екен өздеріне жұмбақ жасырып, жаңылтпаш айтып сынап көрсек қайтеді? (бәрі шуласып келіседі)

1-жігіт: Жұмбақ айтсам табасың

Ақылмен шешіп аласың

Шеше алмасаң жауабын

Әсем биге саласың

2-жігіт: Бір таудың алпыс екі саласы бар

Он екі жанында оның қаласы бар

Бау-бақша алуан түрлі өсімдіктер

Барлығын билеп тұрған анасы бар

Қыздардың жауабы: Алпыс екі тамыр ғой салалары

Он екі мүше оның қалалары

Бәрін оның басқарған бастығы ми

Тапқан адам ақылды саналады

3-жігіт: Бір құс бар ұшып жүріп ән салады

Әркімге қонақ болып бір барады

Барлығы мақұлықтың ығыр болып

Дауысын естігенде зар қағады (маса)

Қыздар шешімін таба алмай, айыбын төлейді.

«Көш керуен» биі.

Қыздар: Жаңылтпашқа тілдерің келмес деймін,

Өкпелеп қалып жүрме бізге кейін.

Сеземін, осы жолы сүрінерсің,

Айыппұлын жақсылап төлер деймін. (бәрі дуылдап күледі).

1-қыз: Ала қарға қарға қонды

Қара қарға жарға қонды

2-қыз: Қондық жаңа қонысқа

Қалың екен жоңышқа

Қоныстағы жоңышқа

Оралады қонышқа

(Жігіттер жағы жаңылтпашты айта алмай, тосылып қалады. Айыбын төлейді)

Көркем сөз оқылады.

1-жүргізуші: Ой, бәрекелді!!! (Қыздар да қоштайды)

2-жүргізуші: Жігіттер бәрекелді тауып кетті

Айыбын өнерімен жауып кетті

Сынайтұғын бір ойын бастайықшы

Шығатын осылардан болмас епті

1-жүргізуші: Қыз-жігіт алға шығып басқармай ма
Бар қызық ойынды бастамай ма?

Келіңдер, құрбыларым орта толсын
Ал, қане ойынды бастар жастар қайда

2-жүргізуші: Ойынымыздың аты «Санамақ». Ойынның шарты бойынша бір қыз бен жігіт ортаға шығады. Жігіт қызды, ал, қыз жігітті сипаттайтын сын есімді сөздерді айтуы керек. Қателескен ойыншы өз өнерін көрсетеді.

1-жүргізуші:

Біздің жігіт сипаттауға келгенде,
Көрдіңдер ғой ешкімнен де тайынбас.

Қыз өнері үстем бе екен байқайық,

Күй кезегі сізге келді қарындас.

Күй орындалады.

Қыз-жігіттер: О бәрекедді! (шуылдасып бір-бірін қостайды).

Қыз: Бірлік пен берекеге жететін не бар, ал, алтыбақанға жиналған қыздар, жігіттер, бүгінгі қуанышты күнде ауылдың үлкендеріне барып сәлем беріп, батасын алайық!

(Бата беріледі)

Бірінші – ұзақ жасты өмірлі бол,

Екінші – адал кәсіпке бейімді бол.

Үшінші – тіл мен көзден аман бол.

Ғылымға өнерменен зейінді бол.

Төртінші – қатарыңда кемелді бол.

Бесінші – берекелі, беделді бол.

Алтыншы – арыстандай айбатты бол,

Жетінші – жетектеушің Қызыр болып,

Дініне Мұхаммедтің қайратты бол.

Алқалы ақ ордалы кеңесті бол.

Дұғамды қадір Алла қабыл етсін,

Бұрынғы жақсылармен теңесті бол. Әумин.

1-жүргізуші: Жадырап салғанымыз ән емес пе

Ән деген бізге ғана тән емес пе

Жиналып қыз-жігіттер отырғанда

Бүгінгі алтыбақан сән емес пе

2-жүргізуші: Жүздерің өмір нәрі бір көрінген

Күндер-ай тамаша ғой бірге күлген

Шіркін-ай татулыққа не жетеді!

Жастыққа жалын атып бірге жүрген

Жиналған жұрт ортаға шығып «Қара жорға» биін билейді.

ҮШ ТІЛДІ МЕҢГЕРУ – ЖАРҚЫН БОЛАШАҚТЫҢ КЕПІЛІ

Биболова Толкын Токтасыновна
Жетісу облысы Алакөл ауданы
«Үшарал қалалық балалар шығармашылық
орталығының»
қосымша білім беру педагогі,
«Ағылшын тілі» үйірмесінің жетекшісі

Мақсаты:

Оқушыларды ана тілімізді құрметтеуге тәрбиелеу. Тіл біздің ертеңіміз, бабалардан қалған мұра екенін түсіндіру. Ана тілге деген сүйіспеншіліктерін арттыру, орыс, ағылшын тілдерін жетік білуге баулу. Оқушыларды мақал-мәтелді дұрыс қолдана білуге үйрету, сөз байлығын арттыру. Патриоттық тәрбие беру, ойлау қабілетін дамыту, қазақ тілін құрметтеу.

Көрнекілігі:

Қанатты сөздер:

Тіл – өткір найза (Майлықожа Сұлтанқожаұлы)

Тіл жүректің айтқанына көнсе – жалған шықпайды (Абай)

Тілі жоғалған жұрттың өзі де жоғалады (Ахмет Байтұрсынов)

Ана тілін біліп тұрып, бөтенше жақсы сөйлесең, бұл – сүйініш. Ана тілін білмей тұрып, орысша жақсы сөйлесең, бұл – күйініш.

(Халел Досмұхаммедұлы)

Ұлт үшін тілінен қымбат еш нәрсе жоқ.

(Мағжан Жұмабаев)

Тіл байлығы, тіл тазалығы – ұлт қасиетінің, салт - санасының негізгі өнегесі, нағыз белгісі.

(Бауыржан Момышұлы)

«Тіл - ұлттың жан дүниесі» (Л. Толстой)

1. Кіріспе сөз. Армысыздар құрметті ұстаздар, оқушылар, көрермендер! Бүгінгі «Үш тілді меңгеру – жарқын болашақтың кепілі» атты сайыс сабағымызға қош келдіңіздер! Балалар, қазақ тілі, жалпы тіл туралы қандай мақал-мәтелдер немесе нақыл сөздер білесіңдер. Кәне кім айтады? Өте жақсы балалар.

Енді мына түрлі-түсті қағаздарда жазылған нақыл сөздерді оқып шығайық.

«Тіл-тіршілік тынысы» Тіл - халықтың жаны, сәні. Адамды мұратқа жеткізетін ана тілі мен ата дәстүрі. Ендеше, тілге қандай құрмет көрсетсек те лайық. Тіл мерекесі, тіл салтанаты, тіл қуанышы құтты болсын! Қазақстан Республикасында мемлекеттік тіл – қазақ тілін білу - әрбір азаматтың міндеті екенін естен шығармайық.

Әлемдегі дамыған елу елдің қатарына қосылу үшін билік «үш тұғырлы тіл» саясатын қолға алып жатқаны белгілі. Ақпараттық техниканың дамыған заманында тілді үйрену қиындық тудырмайды, қайта көп тіл білгеннің ешбір зияны жоқ. Бірақ Қазақ баласы әуелі отбасында Қазақы рухпен тыныстап, ана тілінің нәрлі уызына қанып, ұлттық рухани тәрбиенің қайнар бұлағынан сусындап өсуі керек. Біздің оқушыларымыз да үш тілді жетік меңгеруде. Келесі кезекті оқушыларымызға берсек.

I бөлім. Әдеби монтаж

Қазақ тілі

Сұлтанмахмұт Торайғыров

Сүйемін туған тілді - анам тілін,

Бесікте жатқанымда-ақ берген білім

Шыр етіп жерге түскен минутімнен

Құлағыма сіңірген таныс үнім.

Сол тілмен шешем мені әлдилеген,

Еркелеткен, «құлыным», «жаным» деген

Сол тілменен бірінші білгізілген:

«Ана» деген сүйгендік сөз әм менен

Қылжықтап, алып қашып құрбы бөркін
Сол тілменен ойнадым далада еркін
Сол тілменен бірінші сыртқа шығып
Өмірде ен далада ұққан көркім.
Қазақ тілі
Мағжан Жұмабаев

Күш кеміді, айбынды ту құлады,
Кеше батыр – бүгін қорқақ, бұғады.
Ерікке ұмтылған ұшқыр жаны кісенде
Қан суынған, жүрек солғын соғады.

Қыран құсты қос қанаты қырқылды,
Күндей күшті күркіреген ел тыңды.
Асқар Алтай — алтын ана есте жоқ,
Батыр, хандар — асқан жандар ұмытылды!

Ерлік, елдік, бірлік, қайрат, бақ, ардың, —
Жауыз тағдыр жойды бәрін не бардың...
Алтын Күннен бағасыз бір белгі боп,
Нұрлы жұлдыз, бабам тілі, сен қалдың!
Жарық көрмей жатсаң да ұзақ, кен-тілім,
Таза, терең, өткір, күшті, кең тілім,
Тарап кеткен балаларыңды бауырыңа
Ақ қолыңмен тарта аларсың сен, тілім!

Ана тілің – арың бұл
Қадыр Мырза Әли

Ана тілің біліп қой,
Еркіндігің, теңдігің.
Ана тілің біліп қой,
Мақтанышың, елдігің.

Ана тілің – арың бұл,
Ұятың боп тұр бетте.
Өзге тілдің бәрін біл,
Өз тіліңді құрметте!

Анам тілі
Лияс Жансүгіров

Қадірлі, бағасы алтын анам тілі,
Сенімен бағаланған балаң түрі.
Төрт бөліп түн ұйқысын жұбатам деп,
Сенімен әдидеген анам мені.

Бесікте белім буып бітіскемін,
Сөйлесіп шешем жүнін түтіскемін.
«Апа», - деп, «Ә», - деп жылап, аузымды ашып,
Емшектен еңбек қылып сүт ішкемін.

Маңымды сеніменен танығамын,
Сеніменен қуанып, налығамын.

Дене ауырлап, жан жалқау тартқан шақта,
«Уһ» деп шаршап, дем алып шалығамын.

Тілегенім, қорыққаным – бәрі де сен,
Сасқанда да жармасам ойбайыңмен.
Апкәусар болса дағы ұжмақтағы,
Тәттілікті көрмеспін сенімен тең.

English is a funny language.
There is no egg in the eggplant
No ham in the hamburger
And neither pine nor apple in the pineapple.
English muffins were not invented in England
French fries were not invented in France.

We sometimes take English for granted
But if we examine its paradoxes we find that
Quicksand takes you down slowly
Boxing rings are square
And a guinea pig is neither from Guinea nor is it a pig.

Константин Бальмонт
Язык
Язык, великолепный наш язык.
Речное и степное в нём раздолье,
В нём клёкоты орла и волчий рык,
Напев, и звон, и ладан богомолья.

В нём воркованье голубя весной,
Взлёт жаворонка к солнцу — выше, выше.
Берёзовая роща. Свет сквозной.
Небесный дождь, просыпанный по крыше...
Язык наш прекрасный –
Богатый и звучный,
То мощный и страстный,
То нежно-певучий.
В нем есть и усмешка,
И мягкость, и ласка.
Написаны им
И рассказы, и сказки.
Страницы волшебных,
Волнующих книг!
Люби и храни
Наш великий язык!
Оқушыларды топқа бөлу. (Қазақ, орыс, ағылшын атауларын беріп топқа бөлу)

II бөлім. Ойын. «Сиқырлы қоржын»
Қоржынның ішіндегі сұрақтарға жауап беру.
Қазақ тобы:

1. Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі қандай тіл? (қазақ тілі)
2. Тіл Заңы бірінші қай жылы қабылданды? (1989 жылы, 22 қыркүйекте)
3. Тіл Заңы қайта қаралып, Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығымен бекітілген жыл? (1997 жылы, 7 шілдеде Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығымен бекітілген)

Орыс тобы:

4. Қазақ тілінде неше дауысты дыбыс бар? (15 дауысты) Орыс тілінде ше? (10 дауысты) Ағылшын тілінде ше? (6 дауысты)
5. Қазақ тілінде неше дауыссыз дыбыс бар? (27 дауыссыз) Орыс тілінде ше? (21 дауыссыз) Ағылшын тілінде ше? (20 дауыссыз)
6. Қазақ тілінде неше жуан дауысты дыбыс бар?
Ағылшын тобы:
7. Қазақ тілінде неше жіңішке дауысты дыбыс бар?
8. Қазақ тілінде дауыссыз дыбыс нешеге бөлінеді?
9. Шет тілі дәптерінің сырты қай тілде толтырылады? (Шет тілі дәптерінің сырты шет тілінде жазылып толтырылады).

III бөлім «Полиглот» ойыны

Балалар келесі ойында сендерге қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде сұрақтар беріледі. Қай топ көп сұраққа дұрыс жауап берсе, сол топ «Полиглот» деп есептеледі.

1. «Қазақ хрестоматиясының» авторы кім? Ы. Алтынсарин
2. What is an autumn? Күз
3. Кто автор романа - эпопеи «Путь Абая». М. Ауэзов
4. «Екінші» сөзі ағылшынша қалай айтылады? Second.
5. Кому? Чему? сұрақтары қай падеждың сұрақтары? Дательный падеж
6. Қазақ әліппесінде неше әріп бар? 42 әріп
7. А. Құнанбаев кімнің мысалдарын аударған? Крылов
- 8.
- 9.

IV бөлім Сергіту кезеңі:

V бөлім «Жеті жұрттың тілін біл» ойыны

(«Алтын қобдишадағы» мақалдарды оқиды да, мақал ішіндегі мұғалім айтқан белгілі бір сөздің үш тілде аудармасын айту керек)

1. Тіл тәтті, бауыр қатты. (тіл - язык - language)
2. Егер тілім ертең болса құрымақ
Мен дайынмын өлуге бүгін - ақ (ертең - завтра - tomorrow)
3. Ақылдың көркі - тіл, тілдің көркі - сөз (сөз - слова - word)
4. Асыл сөзді іздесең, Абайды оқы, ерінбе (оқы - читай - read)
5. Ана тілің - арың бұл, ұятың болып тұр бетте. (бет - лицо - face)
6. Ақыл көркі көңіл, тілдің көркі сөз. (Ақыл - ум - mind)
7. Туған тіліне жаны ашымаған адам - жәндік.
(адам - человек - person)
8. Ана тілін білмеген, ақылы жоқ желік бас
Ана тілін сүймеген, халқын сүйіп жарытпас.
(халық - народ - people)
9. Шебердің қолы ортақ, шешеннің сөзі - ортақ. (Қол - рука - hand)

VI бөлім. «Жалғасын тап» ойыны

Мұғалім бастап айтқан мақалдарды аяқтау.

1. Арқанның ұзыны, /тілдің қысқасы жақсы/
2. Ең тәтті де тіл, /ең ащы да тіл/
3. Ер жігіт елі үшін туады, /елі үшін өледі/
4. Жақсы жолдас жаңға серік, /жаман жолдас малға серік
5. Тіл тас жарады, /тас жармаса, бас жарады/
6. Шебердің қолы ортақ, / шешеннің тілі ортақ/
7. Сөз сүйектен өтеді, /таяқ еттен өтеді/
8. Оқу – білім бұлағы, /білім - өмір шырағы/
9. Білім қымбат, /білу қиын/

VII «Хан талапай» ойыны. Әр топтан бір оқушы шығады. Кім асықты аз жинаса, сол оқушы жасырылған тапсырманы орындайды.

Жұмбақ орыс тілінде, жаңылтпаш ағылшынша, 2-3 мақал-мәтел, 3 тілде амандасу, есімін айту, 10ға дейін санау, 3 тілдің бірінде бір шумақ өлең оқу.

Қорытынды: Сайыс қорытындысы бойынша топтар жинаған смайликтерге қарай марапатталады. 1 топ: «Білімділер» номинациясы, 1 топ: «Тапқырлар», 1 топ «Ойшылдар».

«КӨРКЕМ ӘРЕКЕТ-БИ ӨНЕРІНІҢ НЕГІЗГІ ТІЛІ»

Даму Айбота

Жетісу облысы білім басқармасының «Алакөл ауданы бойынша білім бөлімі» ММ «Үшарал қалалық балалар шығармашылық орталығы» МКҚК-нің қосымша білім беру педагогі, би үйірме жетекшісі

Би өнері – уақыт кеңістіктегі орындаушылық өнер және динамикалық пластикалық өнер. Ол адамның көркем дене қимылдары, ырғақ және эстетикалық қозғалыстары, ішкі эмоциялары, қозғалыс процестері арқылы жарыққа шығады. Адам денесінің динамикалық түріндегі сана мен эмоционалды көрінісі би өнері болып табылады. Көркем әрекет – би өнерінің ең негізгі тілі.

Жас ұрпаққа көркемдік тәрбие берудің көптеген түрлерінің ішінде би өнері ерекше орын алады. Би сабақтары түсінуге және әдемі қимылдар жасауға үйретіп қана қоймайды, ойлау мен қиялды дамытады, үйлесімді пластикалық дамуына әсер етеді. Сонымен қатар, би өнері, басқа өнер түрлері сияқты, баланың толыққанды эстетикалық жетілуіне, оның үйлесімді рухани және

физикалық дамуы үшін орасан зор мүмкіндіктерге ие. Би сабағы күш, төзімділік, ептілік, икемділік, қозғалыстарды үйлестіру, қиындықтарды жеңу, ерік-жігерді жұмсарту және нығайтуға арналған. Денсаулық ырғақ сезімін дамыту, әдемі мінез-құлықты, жүріс-тұрысты, позаны, дене қимылдары мен қалыптарының мәнерлілігін қалыптастырады, ұялшақтықты, қаттылықты жеңілдетеді, басқалардың жетістігіне қуануға және жалпы табысқа үлес қосуға үйрету. Биді танымал ұстаздар, психологтар, өнертанушылар қанша талпындырғанымен музыка, ән, бейнелеу өнері пәндері сияқты мектепте тұрақты оқытылатын міндетті пәндер қатарына қоса алмайды.

Би өнерінде қолданылатын қозғалыстар тәртібі бар, ұзақ іріктеуден өтті, әрине, балалардың денсаулығына оң әсер етеді. Барлық ересектер де, балалар да билегенді ұнатады. Ережеге сәйкес, адам мүмкіндігінше билесе немесе қимылдаса маңызды емес. Қалай болғанда да, билеу қызықты. Сонымен қатар, қуаныш сезімі адамның қай би билейтініне байланысты көңілді немесе романтикалық, нәзік немесе құмарлық.

Би шығармашылығы балалардың, жасөспірімдер мен жастардың рухани-адамгершілік тәрбиесінде маңызды орын алады. Би өнері бағыттағы шығармашылық ұжымдар – балалар мен жастардың бос уақытын өткізу, қосымша білім беру және кәсіптік бағдар берудің ең танымал және қоғам сұранысына ие бағыттарының бірі. Осыған байланысты хореографиялық ұжымның жетекшісі үшін кәсіби педагогикалық шеберліктің маңыздылығын асыра бағалау қиын. Би өнерінің өзі көп қырлы, хореограф барлық дерлік саланы түсінуі керек: өнер, білім, педагогика, психология, экономика және т.б. Ол өз жұмысын жақсы көруі керек. Балалар міндетті түрде билегенді ұнатады, олар көңілді, қуанады, өздерін әртүрлі бейнелерде елестетеді, қиялдайды және дамиды. Олар белгілі бір би стилінің сол немесе басқа қимыл-қозғалыстарының дұрыс орындалуына қол жеткізуге, оқуға деген ұмтылысының арқасында мақсаттылыққа үйренеді. Балалар бұл көркем бағытқа қызығады, би билейді, босансып, артық энергияны шашады. Егер бала биге шын құмар болса, бұл оның ұмтылатыны, істейтіні, іздейтіні бар екенін білдіреді. Нәтижесінде түпкі нәтиже барлығына ұнайды, бірақ ең алдымен балалар мен мұғалім. Балалар үшін бидің маңызы зор, сондықтан би өнерін дамыту керек деп ойлаймын. Би сабақтары музыкалық қасиеттерді дамытып қана қоймайды, сонымен қатар ерік-жігерді, қарым-қатынас дағдыларын дамытуға және шығармашылық әлеуетті дамытуға көмектеседі.

Шынында да, көп психологиялық зерттеулер бимен айналысатын балалар өздерінің құрдастарына қарағанда оқуда үлкен жетістіктерге жететінін, сонымен қатар олардың

жалпы дамуыңда алда болатынын дәлелдеді. Би баланың бастапқы математикалық және логикалық бейнелерін қалыптастыруға көмектеседі, кеңістікте бағдарлау дағдыларын жаттықтырады, сөйлеуін дамытады. Би сабақтары ұйымшылдық, еңбекқорлық сияқты қасиеттерді дамытуға көмектеседі.

Ырғақ – пластикалық негізгі қозғалыс дағдыларын, қабілеттерін қалыптастырады және позаның бұзылуын болдырмайды. Мұндай әрекеттер баланың қозғалыс тәжірибесін байытады, қимыл-қозғалыс дағдыларын жетілдіреді, физикалық процесте белсенді психикалық әрекеттерді дамытады, тіпті ең тұйық балалар да еркін, ашық және көпшіл болады. Музыка мен би - баланың музыкаға жақсы құлағын және ырғақ сезімін тәрбиелеу үшін қажет нәрсе.

Қозғалыс пен ойлаудың арасында байланыс бар екені әлдеқашан дәлелденген. Әрбір жаңа қозғалысты жаттықтыру арқылы балада ең күшті жүйке желілері қалыптасады. Би өнері балаларды тәрбиелеу мен дамытудың тамаша құралы болып табылады. Ол рухани дүниені жалпылайды, баланың өзін тұлға ретінде танытуына көмектеседі. Музыка мен би қозғалыстары жағымды эмоциялар атмосферасын тудырады, бұл өз кезегінде баланы еркінсітеді және оның мінез-құлқын табиғи түрде әдемі етеді. Нағыз би - тән мен жанның шынайы мерекесі.

Қорыта келгенде, би өнері бейнелеріндегі сұлулықты жеткізудің жолдары мен әдістерін неғұрлым терең түсінсеңіз, соғұрлым сіздің түсінуіңіз күшейеді, соғұрлым сіз сұлулық туралы ақпаратты қабылдай аласыз және эстетикалық тәжірибенізді үздіксіз нығайта аласыз, сұлулық тәжірибенізді тереңдете аласыз, содан кейін өмірлік салаға саналы түрде ұмтылу бірте-бірте рухы биік, көңілді, кең пейілді, мәдениетті де салауатты, дене бітімі және еркін, үйлесімді толыққанды тұлға болып қалыптаса аласыз.

ДӘСТҮРЛІ ӘН ӨНЕРІ

Дилдебаева Шынар Жумагельдиновна
Жетісу облысы Алакөл ауданы
Ұшарал қалалық балалар шығармашылық
орталығының «Дәстүрлі ән»
үйірмесінің жетекшісі

Қазақтың дәстүрлі ән өнері ғасырдан-ғасырға, ұрпақтан-ұрпаққа, атадан балаға мирас болып өзінің өміршеңдігін жоғалтпай жалғасын тауып келе жатыр.

Ұлтымыздың ән өнері-көне заманнан бері қалыптасқан бай қазынасы-фольклорлық музыка.

Дәстүрлі ән үлгілері ғұрыптық әндер, халық әндері, кәсіби халық шығармалары болып ғасырлар бойы әспеттеліп әуелей шырқалып келеді.

Бізде сәби дүние есігін ашқан сәттен бастап «бесік жырын» айтып әдилеп қарсы алып, адам дүниеден өткенде «жоқтау» айтып шығарып салады. Адам өмірінде болатын әр қуанышты сәттерге дайын тұратын тамаша дәстүрлерімізді сақтаудың өзі адалдықтың айқын көрінісі.

Соның ішінде қасиетті халқымыздың рухани жәдігерліктерінің бай мұрасының бірі – дәстүрлі әндер. Музыка зерттеушілерінің айтуына қарағанда, халқымызда 5 мыңнан аса күй, 12 мыңға жуық ән бар көрінеді. Бұл – қазақ әншілік өнердің ғасырлық даму тарихының бар екендігінің айғағы.

Киелі қара домбыра мен қобыздың сүйемелдеуімен айтылатын дәстүрлі әндер кең диапазон, күрделі ырғақ-иірімдерімен ерекшеленеді. «Ел іші – өнер кеніші» дейді дана халқымыз. Әрине, қазақтың дәстүрлі әндері тек домбыра, қобызбен шектелмесі анық. Жетігенмен, сыбызғы, шертер, адырнамен ән айту өнері қазірге таңда сейілсе де

бұрын ел ішінде, ұлт арасында да жалғасып жатты. Ал домбырамен тек қана әннің төресі шырқалған. Тарихтан белгілі, қазақтың сал-серілері де екі не үш ішекті домбыраны серік еткен. Домбырамен сүйемелдеп ән айту сол кезден ақ шеберліктің шыңы саналған.

Біз домбырамен ән айтып, күй шертуді байырғы ата-бабаларымыз салып кеткен ізбен, шынайы ұлттық өнеріміз дәстүрінде жалғастыруға бет түзедік. Қазақ халқының ұлттық мәдениетінің қайта өркендеуі жағдайында оқушыларды халық дәстүрлері арқылы тәрбиелеудің маңызы зор. Әдетте әр кезең өз жаңалық-өзгерістерін ала келумен бірге өзіне лайық талап-тілегін тудыратыны да анық. Халық өнері, соның ішінде дәстүрлі ән айту өнері, ғасырдан-ғасырға өмір шежіресі болып жетті. XIX ғасырда домбырамен ән айту өнерінің дамуы өзінің шырқау шегіне көтерілгенін байқау қиын емес. Оған арқау болған халық әнші - композиторлары Ақан сері, Жаяу Мұса, Мәди, Әсет сынды көптеген өнер иелерін айтуға болады. Сол дәстүрді жалғастырушы кейінгі дәуіргі әнші композиторлар Дәнеш Рахышев, Иса Байзақов, Кенен Әзірбаев болса, олардың ізін жалғастырып жүрген қазіргі кездегі әншілеріміз Майра Илиясова, Рамазан Стамғазиев, Қарақат Әбілдиналар. Дәстүрлі ән өнерінің әртүрлілігі аймақтық мектептерге бөлінуіне байланысты. Яғни орындаушылық ерекшеліктеріне қарай оқыту тәжірибесі қалыптасқан. Жалпылама айтқанда, Арқа мектебі, Жетісу мектебі, Батыс Қазақстан мектебі болып бөлінеді.

Халық әндері аймақтық мектептерге бөлінгенмен негізгі сарыны жалпы қазақы әнге ортақ сазға құрылады, сондықтан бір өлкенің әнін басқа өлкенің әншісі қиналмай айта береді, яғни қазақ әнінің біртұтастығы аймақтық әншілік мектептеріне қанша жіктегенмен бұзылмайды. Ғарифолланың Арқа әндерін тамылжыта шырқағаны, Жүсіпбектің Мұхит әндерін тебірене айтқаны соған дәлел бола алады.

Бүгінгі күні қазақтың қанына сіңген, өмірімен біте қайнасып, бірге жасасып келе жатқан халық әндерінің жаңа технологиялары пайда болуда, бұл үлкен қуаныш келешек ұрпаққа әндерді үйретуге үлкен септігін тигізеді. Өскелең ұрпаққа үйретілген әндер атадан балаға мұра болып, ұрпақтан – ұрпаққа жалғасу арқылы дәстүріміз еш уақытта өшпейді деген ниеттеміз. «Музыка» адам өмірінің бөлігі ретінде оқушыларда музыкаға деген құндылықтық қарым-қатынастың қалыптасуына, музыкалық, шығармашылық дағдыларды дамытуға, әлемдік музыкалық бейнелерді меңгеруге бағытталған.

Музыкалық қазына – қаншама ғасырлар бойы жинақталған ұшы-қиыры жоқ, аса мол мұра.Музыканың классикалық, халықтық жиынды, жігерлі тіпті жеңіл түрлерінің бәрі де – өмірімізге қажет дүниелер. Ал, халықтық музикалық өмірде алатын орны мүлдем ерекше. Адамды рухани рахаттандыратын, жанын жадыратып, сезімін, ойын қозғайтын халық әндерін үйрену – үлкен өнер

Мектеп оқушыларына музыка пәні сабағында дәстүрлі әндерді үйрету – үлкен ізденіс пен жауапкершілікті талап етеді. Дәстүрлі әншілер туралы мәліметтер жинақталып, дәстүрлі әннің шығу тарихына көз жүгіртіп жан-жақты зерттеу жұмыстары жасалады. Әннің орындалу әдісін ең алдымен дәстүрлі әншінің орындауында, одан соң мұғалімнің орындауында тыңдату – оқушы бойына шабыт беріп, кеңге қанат жаюына зор әсерін тигізеді. Сонымен қатар әр жердің, яғни әр аймақтың орындаушының дәстүріне көп көңіл бөлу қажет. Ән мақамындағы өзгешілікті түсіндіру арқылы оқушылардың талғам – танымын қалыптастырамыз.

Ұлттық дәстүр мен салт – сана тағылымын жас жеткіншек бойына дарытып, оның жан – жүйесін оятуда өнерге деген ынтасын арттыруда. Қазақтың қасиеті де киелі қара домбырасының атқаратын рөлі де ерекше. «Қолына домбыра ұстаған балаға имандылық пен дарындылықты жылуы дарып, қатігездіктен аулақ болады» – деген нақыл сөзде үлкен шындық жатыр. Қазақ халқының рухани жан – дүниесі ән өнері арқылы шебер бейнеленген.

Әннің орындау әдісін үйрету барысында әр оқушымен жеке жұмыс жасаудың маңызы өте зор. Өзімнің педагогикалық іс-тәжірибемде қазақтың дәстүрлі ән айту өнерін, жас өрендерге әншілік өнердің білім – танымын, тәжірибесі мен орындау тәсілін үйретемін. Жас ұрпаққа ата-бабамыздан қалған асыл мұраларды көкейге тоқып бойларына сіңірсе тарих тағылымы жалғаса бермек.

ХОРЕОГРАФИЯ ӨНЕРІ АРҚЫЛЫ ӘСЕМДІКТІ ТАЛУҒА ЖОЛ АШУ

Болатханқызы Гаухар
Жетісу облысы Алакөл ауданы
«Үшарал қалалық балалар шығармашылық орталығының»
қосымша білім беру педагогі,
«Ағылшын тілі» үйірмесінің жетекшісі

Мектептерде балаларға берілетін жан -жақты тәрбиенің елеулі бір саласы өнерге баулу болса, олардың әсемдікті танып, бойына сіңіре білуіне бидің тигізер пайдасы зор. Би баланы музыка сазын тыңдауға ырғақты сезініп, мәнерлі қимыл қозғалыс жасай білуге тәрбиелеумен қатар, дене бітімінің сымбатты болып өсуіне әсер етеді. Балаларға би үйретудің пайдасы зор. Сол би өнеріне баулитын педагог өзі ең алдымен бидің музыкалық материалын, оның құрылысын, әр түрлі бидің өзіндік ерекшеліктерін ажырата білуі қажет.

Балалардың хореографиялық өнері арқылы әсемдікті қабылдап, сезіну және түсіну, сондай- ақ сұлулықты тек көріп қана қоймай, өз бойына сіңіре әдет- дағдыларына айналдыру осы маңызды міндетті орындау үшін баланың жалпы өнер арқылы дамыту керек. Хореография өнері баланың әлемді тануына, саналыққа, халықтың мәдени мұрасы рухани сусындауына, батылдық сезімдеріне, азаматтық, адамгершілік қасиеттерге, бір сөзбен айтқанда, жан -жақты адам болып қалыптасуына тәрбиелейді. Хореография өнері арқылы, әсемділігін, оның еңбегінен де іздеу керек, өйткені адам мәні, даңқы еңбегімен анықталады. Сонымен әсемдіктің өлшемі біздің өміріміздің, тіршілігіміздің негізгі мәдениеттілік- әсемділіктің тікелей рухани көрінісі. Әсемдік адамның мәдениет өмірінің қалыптасуына, әсіресе балаларға рухани тәлім тәрбие беруде үлкен орын алады.

Д.Б. Кабалевский «Әсемдік жақсы қасиеттерді оятады» - дейді. Хореография өнері, өмірдегі әсемділікті түсінуді үйрену үшін қарапайым эстетикалық әсерлердің, көру мен есту түйсіктерін жинақтаудың ұзақ жолынан өту қажет, эмоциялық және танымдық процестердің белгілі бір шамада дамуы қажет. Әсемдік дүниенің басты құрамы – ол ұлттық, отандық және дүние жүзілік көркем классика, өнеге болып қалған таңдаулы шығармалар. Хореография өнері арқылы әсемдікті тануға жол ашу тәрбие беру саласындағы табыстар мен жетістіктер баланың денесінің дамуына байланысты болатыны сөзсіз, алайда көп жағдайда бұған сабақтың дұрыс ұйымдастырылуымен жүйелігі септігін тигізеді. Хореография өнерін дамыту балаларды музыкадағы ырғақты мәнерді сезінуге, оны қимылдар арқылы білуге үйрету. Хореография өнері балаға молдығымен ерекшеленетін, қолдың, аяқтың, дененің белсенді түрде үйлесімділігін талап ететін, бұлшық еттің ірі тобын дамытатын түрі ғана пайдаланатын есте сақтау керек.

Хореография өнері билердің элементтері өндіретін балалардың билері, қол ұстасып билеуі, музыкалық ырғақтық қимылдардың өзіне тән түрі болып табылады. Хореография өнерін дамыту, балалардың алғашқы ойын және би қимылдарын меңгеру сияқты негізгі міндет шешімен табады. Бұл үшін балалардың назары музыка әуенімен ойлауға және билеуге, музыка аяқталғанда қимылды тоқтатуға аударылады. Хореография өнерінде, кейбір балалар жеңіл- желпі қимылды тез үйреніп алып, оны өздігінен орындай білуге мүмкіндік алады.

Хореография өнері олардан музыканың жеңіл де жылдам сипатын бере білу, екі бөлімді түрге сәйкес қимылды дер кезінде өлшемдік ырғақты ойда бөлейді, олардың көпшілікке, бірлестікке ынталандырады. Балалардың әсемдікті қабылдауын, эстетикалық сезімін, тікелей қуаныш тандану, қызығу сияқты эмоциялық ықыластылық тудыру міндеттері қойылады. Хореография өнері балалардың әсемдігін қимыл қозғалысын әдемілігін, үйлесімділігін, дене қуатын жетілдіру негізгі физикалық сапаларын дамыта отырып, ептілікке, шапшаңдылыққа үйретеді. Жағымды көңіл күй туғыза отырып, балаларды адамгершілікке, ізгілікке, достыққа тәрбиелейді.

Хореография өнерімен музыкаға бейімділік қабілетінің жетілуі, олардың ізгі сезімдер мен іс- әрекеттерге қолдарынан келгенше мүмкіндік береді, ойлау қабілетін күшейтуге көмектеседі, қимыл- қозғалыстарын жетілдіре отырып, денесінің өсуін шындай түседі.

Ең алдымен балалардың музыканы тыңдау қабылдау қабілетін жетілдіру, дамытуға көңіл бөліп отыруы қажет. Балалардың шығармашылық қабілетін өсіре отырып, дамытуға мүмкіндік береді. Хореография өнеріне бейімдей бастасақ, мінез-құлықтарын сапалы тәрбиеден өткізсек, бұл педагогикалық абыройлы міндетіміздің өз нәтижесін бергені деп білемін.

ИНСТАГРАМ МЕН ТИК ТОКТЫҢ АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҮЙРЕНУДЕ АЛАТЫН ОРНЫ ҚАНДАҰ?

**«Алматы облысы білім басқармасының Алақөл ауданы
бойынша білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің
«Үшарал қалалық балалар шығармашылық орталығы»
мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорны
«Ағылшын тілі» үйірмесінің жетекшісі
Абидоллаева Ботакоз Сембековна
/педагог-модератор/**

Әлеуметтік желі-қарым-қатынас жасау, ақпарат алмасу, уақыт үнемдеу құралы. Қазіргі уақытта Қазақстанда ең танымал әлеуметтік желілер: TikTok, Вконтакте, Facebook, Instagram, Телеграм, Twitter, Однокласники. Жастардың арасында кең қолданысқа ие, әрі ыңғайлы желілер TikTok пен Instagram қарқынды дамыған. Дәл осы интернет ресурстары оқушылардың білім алу қабілетін оның білім беру мекемесінің қабырғасында ғана емес қосымша білім беру ошақтарында да кеңейтуге мүмкіндік береді.

Ағылшын тілін үйрену үшін TikTok желісін қолдануға бола ма?

Бұл платформаның танымалдығы артып келеді. Бірақ бұл сервис өте жас, ол 2016 жылы қысқа видеоларға арналған ойын-сауық платформасы ретінде іске қосылды. Бірақ екі жыл ішінде ол Қытай нарығынан шығып, әлемнің 150-ден астам елінде танылды. TikTok қолданушылары-30 жасқа дейінгі жастар мен жасөспірімдер. Контент жасау

өте оңай, өйткені видеоның ұзақтығы 1 минуттан аспауы керек. Сонымен, 2019 жылдан бастап сервис ғылымға, өнерге, интерьерге және тілдерге арналған білім беру мазмұнымен бағыт ашты. Балалар ағылшын тілін түпсана деңгейде оқи алады, көруден ләззат алады. Ия, мұнда бір нәрсені үйрену үшін күш салудың қажеті жоқ. Мұндай материалды есте сақтау оңай, өйткені оның жарқын аудиовизуалды сүйемелдеуі бар. Уақыт шектеулі болғандықтан, роликтерде ең маңызды нәрсе беріледі: бір грамматикалық ереже, ережеден ерекшелік, сөздердің немесе айтылымның айырмашылығы. Немесе тыңдаушыға мәліметті қызықты әзіл қосып қысқа видеомен түсінікті жеткізуге болады.

Сіз әлеуметтік желілерден: блог, микроблогтар, подкасттар, видеолар, аудиокітаптар және басқа да көптеген құралдарды таба аласыз, оларды ағылшын тілін білу арқылы қолдануға болатынын оқушыларға түсіндіресіз. Бұндай интернет-платформаларын пайдалану оқушылардың тілге деген қызығушылығын, түрлі жұмыс форматтары мен видео платформаларда ауызекі сөйлесіп жаңа онлайн достар табуға ынталарын арттырады. Мектепте бекітілген бағдарламамен өтілетін сабақтардың уақыты шектеулі, кейде мұғалімдердің қосымша тапсырмаларға уақыттары жетпей жататыны баршамызға мәлім. Ал қосымша білім беру мекемесінде бәрі басқаша, оқушылардың сұранысына қарай,

жас ерекшелігін ескере отырып жасалған авторлық бағдарламалар білім алушылар үшін оңтайлы. Себебі, біздің қосымша білім беру мекемесінде ағылшын тілі үйірмесінде бір топтың оқушылары қатарынан 3 сабақ отырады. Осы үш сағатта 1 теория және 2 практика сабақ өтіледі. Жаңа тақырыпты ашып түсіндірген соң әртүрлі жаттығу жұмыстары жүргізіледі. Әлбетте кем дегенде екі жаттығу онлайн платформа арқылы орындалады. Бұндай жаттығулар оқушылардың өз нәтижесін бірден көруге және қатемен жұмыс жасауға мүмкіндік береді, екінші жағынан интернетті бағындыру және заман ағымынан қалыспай білімін күнге жетілдіруге зор мүмкіндік береді. Осы орайда әлеуметтік желіні сабақта пайдалана отырып сабақты меңгеріп қана қоймай, өз түсінгендерін басқаларға жеңіл түрде түсіндіруге, жаңа дос табуға болатынын айтып өткеніміз жөн. Мысалы Тикток желісінде видео жасау оқушылардың сөйлеу дағдыларын жетілдіріп, сөздік қорын арттырып қана қоймайды, сонымен қатар сөздің дұрыс айтылуына оң әсер етуі мүмкін. Оқушыларға айтылуы қиын сөздердің тізімін жасатып, олармен 1-2 сөйлем құраймыз және дұрыс айтылымға назар аудара отырып, видео жазып келуге тапсырма беремін. Сонымен қатар, демалыс күндері және мереке күндері уақытты босқа өткізбей пайдалы ақпарат алу үшін Мынандай сайттардың сілтемесін беремін. Мысалы:

@linguamarina

Марина видеоны сөздік форматында түсіреді. Ол ағылшын тілінде өте баяу сөйлейді, сондықтан оны түсіну оңай. Ол әртүрлі жағдайларда видео түсіреді және қолданатын заттарын сипаттайды, жасайды және көрсетеді. Мысалы, оның бренд атауларының қалай айтылатыны туралы видеосы бар.

Real Life English @reallifeenglish

бұл парақша өте күлкілі, өйткені оны британдық және американдық ерлі-зайыптылар жүргізеді. Кейде олар акценттерді салыстырады және бұл өте қызықты. Олар адамдардың ауызекі тілде қалай сөйлейтініне және бұл ағылшын оқулығымен салыстырғанда қалай болатынына назар аударады. Кейде олар тез сөйлейді, бұл түсінуге біраз қиыншылық туғызады, бірақ егер сіз сленг үйренуді ұнатсаңыз, бұл сізге арналған парақша.

English Understood @englishunderstood

Бұл Британдық азамат баяу және анық сөйлейді, бір нәрсені айту үшін әртүрлі сөз тіркестерін ұсынады. Мысалы, мен ауырып тұрмын деп айтудың немесе бірдеңе үшін кешірім сұраудың бірнеше тіркестерін үйретеді, демек сөздік қорыңызды молайтуға көп көмегін тигізеді. Ол сондай-ақ Британдық және американдық ағылшын тілдерінің кейбір диалектілік айырмашылықтарын көрсетіп береді.

@shurikokay

Бұл арнада автор ағылшын грамматикасын қағаз парағындағы мысалдар арқылы орыс тілінде түсіндіреді. Арна ағылшын тілінде грамматиканы үйрену қиынға соғатындар үшін пайдалы деп айтсам болады. Сонымен қатар автор ағылшын лексикасының, айтылуының нюанстары туралы әзілдейді, әндерді аударады және подписчиктермен дуэт жасайды. Өте қызық арна деуге болады.

Бұл Тикток желісіндегі ең танымал парақшалардың бірнешеуі, енді инстаграм желісіндегі өзім көп көретін, әрі қызыға қарап оқушыларға қуана ұсына алатын парақшаға тоқтала кетсем:

@supreme.english

Бұл ресейлік блогер Константин Тябуттың парақшасы. Ол блогер ағылшын тіліндегі грамматиканы оңай жолмен түсіндіреді. Яғни әйгілі реперлердің әуеніне салып сөздердің аудармасын айтылуын ұқсастырып, жаттауға, есте сақтауға оңай түрде жеткізеді. Мысалы зат есімдердің шектеуді түрлерін былай түсіндіреді:

Ребенок это child

A children это –дети

Как можно исключение

Тут запомнит все эти?

Банка это- can

Две банки это- cans

Теперь все понятно

One man, two mans

Не пари горячку
Это будет- two men
А исключение эти
Нужно запомнит всем!
Давай попробуем
мы посчитать все зубы
One tooth-two teeth
Ну с какого перепугу?
One roof-two reef
Это хочешь сказать?
Two roof для крыши
не исключение, дядь
Закрой уже глаза
и на количество гусей
One goose-two geese
Нет логика совсем.

Осындай ерекше тәсілмен есте қаларлықтай түсіндірме видеолары бар.

Интернет-сайттар мұғалім мен оқушы арасындағы кері байланыстың ең жылдам әдісі болып табылады. Бүгінгі таңда біз әлеуметтік желілерсіз жүре алмаймыз, олардың адам өміріне кері әсері туралы көп айтуға болады, бірақ сіз әртүрлі танымал интернет-сайттарды тек жаман жағынан қабылдамауыңыз керек. Шет тілдерін үйрену үшін әлеуметтік желілерді пайдалану мұғалімге сабаққа әртүрлі тапсырмалар жасауға көмектеседі, оқушылар үйреніп қана қоймай, оны қалай қолдануға болатындығын мысалмен көрсетуге мүмкіндік береді. Әр түрлі интернет-ресурстар қоғам өмірінің барлық салаларына, әсіресе білім беру саласына еніп, оларды пайдалану тек мұғалімнің қиялымен шектеледі.

Осындай әлеуметтік желілердің көмегімен оқушылар тек коммуникативті күзіреттілікті ғана емес, сонымен бірге елтану білімін де дамытады, сонымен қатар тілге деген сүйіспеншілікті оятады. Әлеуметтік медианы пайдалану оларды оқуды қызықты етуге көмектеседі, оқушылардың жалпы сұрағанына нақты жауап береді.

ҚОБЫЗ АСПАБЫН МЕНГЕРУ БАРЫСЫНДА ЫСҚЫШПЕН ЖҰМЫС ІСТЕУ ӘДІСТЕРІ ЖӘНЕ ШТРИХТАРДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОЙНАУ ТЕХНИКАСЫН ЖЕТІЛДІРУ

Ратаева Гулим Сейтазмовна
Жетісу облысы Алакөл ауданы
«Үшарал қалалық балалар шығармашылық орталығының»
қосымша білім беру педагогі,
«Қобыз» үйірмесінің жетекшісі

Ысқышты оң қолмен дұрыс ұстау қобызшының алғашқы үйренер тәсілінің бірі. Ертеде ысқышты оң қолдың алақанымен ұстайтын яғни қазіргі контрабас ысқышын неміс тәсілімен ұстағандай. Кейінгі жылдары халық аспаптар оркестрі құрылған кезде қобызшылар бұл тәсілді өзгертіп, виолончель мен скрипканың ысқыш ұстау тәсіліне көшті. Оң қолмен ысқышты дұрыс ұстап үйрену үшін бірқатар жаттығуларды алдын-ала жасау керек. Мысалы, қарындашты ысқыш орнына ұстап үйрену. Ысқышты оң қолдың барлық саусақтарымен бос ұстау керек. Басбармақ жартылай бүгіліп, тырнақ ұшымен таяқшадағы тұтқаны аздап тиіп тұрады. Ысқыштың тұтқа жағында ойнаған кезде басбармақ сәл бүгіліп тұрады, ал ысқыштың ортадан ұшына дейінгі қозғалысына қарай жүргізіледі. Басбармақты қатайтып ұстауға болмайды, себебі аспапта ойнағандықтан оқушының қолы шыршағыш болады. Сондай-ақ басбармақтың үнемі бүгіліп тұрғандығынан басқа саусақтар да қатайып, тырысып қалады. Саусақтардың еркін болуы штрихтарды

орындағанда және ысқышты ауыстырғанда жеңіл көмекші қозғалыстарды жүзеге асыру үшін өте маңызды. Бұндай еркіндікке қол жеткізу үшін, яғни басбармақ басқа да таяқшадағы саусақтардың жиынтығында өте қозғалмалы болуы ысқыштың кез-келген бөлігінде емін-еркін жылжуына байланысты. Егер басбармақты белгілі бір қалыбында ұстап қалса, онда барлық саусақтар өз қимыл-қозғалысында шектеліп қалады. Демек, басбармақ басқа да саусақтардың ысқыштағы емін-еркін қозғалысына өзінің әсерін тигізеді. Осындан келіп, басбармақтың икемді және жұмсақ болып, таяқшаны қатты қыспауы қажет екенін білуге болады. Қобыз аспабында скрипка аспабына арналған ысқышпен ойнап жүрміз. Бұл ысқыштардың ұзындығы 725 мм-ден, самағы 58,6 граммнан басталады. Әр бір орындаушы ысқыштың салмағын өзінің қолының орындау күшіне байланысты ыңғайлап таңдайды.

Сапалы, әдемі дыбыстар шығару үшін, ысқышты ойнауға ыңғайлы, өзіне икемді, дұрыс ұстауды меңгеру қажет.

1. Тиекке параллельді түрде жүргізу;
2. Бір нүктелі орында тиекке аса жақындатпай жүргізу керек;
3. Түбінен ұшына дейінгі жүргізу жылдамдығы уақытқа сай біркелкі болуы керек;
4. Ысқыштың барлық бөліктерінде бірдей дыбыс күшімен ойнау керек. Бұл талаптардың барлығы бір – бірмен тығыз байланысты.

Ысқышты ұстай білу, оны ішекте жүргізу арқылы дыбыс шығару, оң қол мен сол қолдың дұрыс қойылуын үйрету бірте-бірте жүзеге асатын күрделі жұмыс. Оқушының қобыз тартып үйрену кезінде денені босатып, иық пен шынтактарын дұрыс ұстап, қол буындарын жұмсақ иілтіп, ішек үстінде еркін, әрі батыл жүргізуін үнемі қадағалап, түзетіп отыру қажет.

Ысқышты дұрыс ұстап жүргізу тәсілдерін үйрету үшін, алдымен оның жоғарғы, ортаңғы және төменгі бөліктері болып үшке бөлінетіні жайлы айтып түсіндіру керек.

Ысқышты дұрыс бөліп ойнаудың да маңызы зор. Ысқышты дұрыс бөліп ойнау композитордың қойған талаптарын орындауға мүмкіндік туғызады. Ысқышты бөліп ойнаудың әр түрлерін атап айтуға болады: 2ге, 4ке, 6ға, 8ге, т.с.с.

1. Ысқышты толығымен қолдану (жазылуы: «Т.Ы.»);
2. Ысқыштың ортаңғы бөлігі (Ы.О.);
3. Төменгі жартысы (Т.Ж.);
4. Жоғарғы жартысы (Ж.Ж);
5. Ысқыштың түбі (Ы.Т.);
6. Ысқыштың ұшы (Ы.Ұ.);

Әрбір штрих ысқыштың белгілі бір бөлігінде ғана дұрыс орындалады, сондықтан да ысқышты дұрыс бөліп пайдаланудың маңызы өте зор. Ысқышты қобыздың тиегінен екі елідей жоғары тұсында ішекке көлденең ұстап, қалыптың жанынан бастап, төменгі, жоғары

бөліктерін айтып ескерте отырып, қол буындарының қимылымен (дыбыстың бір қалыпты әрі анық шығуын қадағалай отырып) батыл жүргізу керек. Ысқышпен дыбыс шығаруды ортаңғы «ре», «ля» ішектерінен бастап алу ыңғайлы. Ал төменгі «соль» ішегінде ысқышты тиек деңгейінен төмен түсірмей, шынтақ пен білек буындарын иілте, оң жаққа қарай түзу жүргізіп отыруды ескерту қажет. Демек, ішек тиек үстінде бірі жоғары, бірі төмен орналасуына байланысты ысқышты жүргізу бағыттары әр түрлі болмақ. Ысқышты ішектің үстіне дұрыс қойып, оң қолмен салмақ түсіре жүргізіп, таза дыбыс шығара ойнауды бірден үйрену оңайлыққа түспейді. Ол үшін әр түлі ішектерде бірнеше қайтара тиісті жаттығулар жасап дағдылану керек.

Алдымен дыбыс шығаруда жай екпінде (темп) ысқышпен ашық ішектерде жүргізуден бастау керек. Бірте-бірте нота ұзақтықтарын есеппен санап ойнауға машықтану керек.

П – белгісі ысқышты төменнен жоғары қарай (оңға) ойнау бағытын көрсетеді.

V – белгісі ысқыштың жоғарыдан төмен (солға) ойнау бағытын көрсетеді.

Қобыз аспабында ойнау техникасы оң қол мен сол қол техникасы негізінде қалыптасады. Сол қолдың атқаратын қызметі - дыбыс кеңістігін қамту, вибрация арқылы әсем дыбыстар шығару.

Вибрация (тербелмелі қозғалыс) – адам дауысы тәрізді, композитордың талабына сай, шығармаға маңызды, әуезді дыбыстар береді. Ысқышты аспаптар тобында оң қолдың атқаратын қызметінің маңызы одан да зор. Оң қолмен әр түрлі штрихтар ойналады .

Штрихтар дегеніміз – ысқышты ішекте жүргізудің және ысқышпен дыбыс алудың әр түрлі әдістері. Штрихтар арқылы, композитордың мақсатына байланысты қойған талабына сай, шығарманың мәні, мағынасы, мазмұны ашылады. Штрих деген ұғымға тек қана деташе, легато, мартеле, т.с.с. емес, ысқыштың ауыстыру бағыты және басқа да әр түрлі дыбысталу әдістері жатады.

Штрихтардың аталу, орындау әдістері, қолдану мүмкіндіктері, жазылуы.

Штрихтарды үш топқа бөлуге болады:

1. Байсалды, бір қалыпты (плавные);
2. Үзілмеген (отрывистые);
3. Секіртпелі (прыгающие).

Деташе (detache ,фр.)- бөлу. Бұл штрихта әрбір нота ысқыштың жаңа бағытында ойналады. Ысқыш ішектен көтерілмей, жұмсақ ауыстырылады.

Деташенің түрлері:

1. «гранд деташе» - ысқышты толығымен қолданып ойнау (түбінен ұшына дейін);
2. Ұзын деташе;
3. Қысқа деташе.

Деташе штрихы ысқыштың барлық бөлігінде ойналады - ысқышты толығымен қолдану, ортаңғы бөлігі, төменгі жартысы, жоғарғы жартысы, түбінде, ұшында т.с.с.

Тез жылдамдықта ойналатын шығармада қысқа деташені қолданамыз, ол ысқыштың неғұрлым қысқа бөлігімен ойналады. Қысқа деташені білезік және саусақ буыны қозғалыстарымен ойнайды. Ал баяу жылдамдықтағы шығармада ұзын деташені қолданады. Ұзын деташеде білезік, саусақ буындарынан басқа білегі де қозғалыс үстінде болады.

Легато (Legato, итал – бірге, байланысты).

Легато – ысқыштың бір бағытында екі, немесе бірнеше нота ойналатын штрих, ысқыш ішектен көтерілмейді. Жазылуында ноталардың үстінен, немесе астынан доға (имек) сызық жүргізіледі.

Легато барлық жылдамдықта, барлық нюанста ойнала береді.

Қысқа штрих - дыбыстар арасында байланыс жоқ, әр дыбыс паузалармен бөлінеді.

Мартеле (martele, фр., martellato, итал.)- балғамен ұрғандай естілетін қысқа штрих.

Дыбыстар бір – бірінен цезура (немесе пауза) арқылы бөлініп тұрады, ысқыш ішектен көтерілмей, алма – кезек бағытта, жоғарғы жартысында, ортасында жақынырақ бөлігінде ойналады. Бұл штрихтың ойнау жылдамдығы азырақ, жазылуы әр түрлі: кейде ноталардың төбесіне, немесе астына нүкте қойылады, кейде кішкентай сызықшамен белгіленеді.

Жылжымайтын стаккато (stehendes staccato, нем.) бұл штрихта барлық ноталар бір орында, тек қана «төмен», немесе тек қана «жоғары» бағытта ойналады. Іс жүзінде, «барлығы төмен», немесе «барлығы жоғары» деп айтылады. «Барлығы жоғары» штрихы ысқыштың кез - келген бөлігінде ойнала береді. Тез жылдамдықта ең түбінен ойнау керек, себебі, бұл жағдайда, ысқышты бұрынғы орнына қайтарып алып бару жеңіл түседі. Ал жай жылдамдықта ысқыштың ортасынан, немесе үш жағынан ойнау керек. «Барлығы төмен» штрихын ысқыштың түбінен ғана ойнайды.

Жазылуы – барлығы «П» немесе барлығы «V».

Мартеле – стаккато (staccato -martele, ит., фр.)

«Стаккато»деп қана айтылады. Ішектен көтерілмей ойналатын бір бағыттағы бірнеше мартеле тәрізді нығыздалған штрих. Жазылуы – ноталардың үстіне, немесе астына нүктелер қойылып, доға сызық жүргізіледі.

1. Стаккато – волянд. Ұшпалы стаккато.

(staccato – volando)

2. Флигенде – стаккато. Ұшпалы стаккато.

(Fließendes staccato, нем.)

Бір бағытта жүретін бірнеше қысқа дыбыстар, әр дыбыстан кейін ысқыш ішектен секіреді. Жазылуы – әрбір нотаның үстіне немесе астына нүктелер қойылып, ысқыштың бір бағытындағы ноталардың үстінен, немесе астынан доға (имек) сызықтар жүргізіледі.

Бұл штрихты ысқыштың ортасына таман, жоғары тұсынан ойнау керек.

Спиккато (spiccato, итал.) - секіртпелі штрих. Ысқышты ішекте секіртеп, алма – кезек бағытта ойнайды. Бұл штрихты әр түрлі жылдамдықта ойнауға болады. Тез жылдамдықта *mf*, *f* нюансынан асырмай, ысқыштың ортасына таман бөлігінен, ал *f*, *f*, *f* нюансында жай және орташа жылдамдықта ысқыштың түбінен ойнау керек.

Сотийе (sautille, фр.) Бұл – спиккатоның майда түрі. Тез жылдамдықта, жеңіл жүретін, виртуозды штрих. «P» дан «*f*» ға дейінгі барлық нюанста ойналады.

Сфорцандо – жігерлі екпін.

Тремоло – орындаудың эффектілі әсері.

Портаменто – легато мен стаккатоның арасындағы аралық штрих.

Трель - әдісі негізгі дыбыс пен оған көрші дыбыстың алма-кезек тез алынуы арқылы жасалады.

Глиссандо – қобыз күйлерінде көп кездесетін орындаушылық тәсіл дыбыстан дыбысқа көшкенде саусақты ішектің бойымен сырғыта жылжыту арқылы алынады.

Пиццикато – ысқышты аспаптарда дыбысты ысқышпен емес, саусақпен шертіп ойнау тәсілі.

Мелизмдер – музыкалық шығарманың жеке ноталарын немесе әуеннің белгілі бір айналымдарын құбылту, түрлендіру үшін қолданылатын арнайы таңбалар. Оларға форшлаг, трель, мордент және группето таңбалары жатады.

Форшлаг дегеніміз – ұзақтығы негізгі өлшемнің ішіне еніп, жылдам айналатын, белі көлденеңінен сызылған сегіздік не он алтылық ұзақтықтар. Форшлаг майда нотамен белгіленеді. Жалауы мен жалаушасы жоғары не төмен қарап жазылады.

Мордент дегеніміз – негізгі дыбысты оның қасындағы жоғары не төмен дыбыстармен жалғастыра орындау. Мордент қысқа және ұзақ болып екіге бөлінеді. Морденттің ұзақтығы әр уақытта негізгі дыбыстың өлшеміне сай болады. Қысқа морденттің өзі екіге бөлінеді.

Оның біріншісі – қарапайым мордент, ал екіншісі – сызылған мордент.

Қарапайым мордент жоғары қосалқы дыбыстың көмегімен орындалады.

Сызылған мордентті орындағанда төменгі қосалқы дыбыс алынады.

Группето - негізгі дыбысқа қосалқы бірнеше дыбыстарды қосып орындау. Группето төрт дыбысты және бес дыбысты болып екіге бөлінеді. Группетоның үстіне қойылған альтерация белгілері – жоғары қосалқы дыбысқа, ал астындағысы төменгі қосалқы дыбысқа қатысты болады.

Фермата белгісі нотаның үстіне немесе астына қойылады.

Флажолеттер – ішектің белгілі бір бөлінген жеріне саусақтың шамалы жақындауының нәтижесінде алынатын дыбыстар.

Музыка көркемдік, әсем саздар шығаруында музыканың көптеген заңдары, ерекшеліктері, көркемдік қасиеттерінің бір салада, бір бағытта үн қосып, адамға эстетикалық азық беруі – өзінше бір табиғи құбылыс.

Музыканың негізгі әсемдік үн беретін көркемдік қасиеттерін айтар болсақ, олар мыналар:

- мелодия;
- гармония;
- ритм;
- метр;
- темп;
- регистр;
- тембр;
- фактура;
- тональдік;
- интервал;
- лад т.б.

Мелодия – грек халқының екі сөзінен пайда болған. Мелос – ән және одс-айту деген сөздердің қосындысы ән айту деген ұғымды анықтайды. Әннің мелодиясы текстімен сәйкес үндеседі.

Мелодия – музыканың жаны, негізгі арқауы. Адам ән айтқанда, музыкалық аспаптар баян, қобыз, скрипкада ойнағанда, мелодияның дыбысы естіледі.

Көлемі үлкен музыкалық шығарманың да, әндердің де қайсысында болмасын, құлаққа жағымды мелодиясы болады. Композиторлар А.Жұбанов пен Л.Хамидидің «Абай» атты операсынан абайдың ариясын мысалға алуға болады. Егерде музыкалық шығарма тыңдаушыға ұнаса, оның есінде көп сақталады. Құлағынан кетпей ызындап тұрғандай болады. Мелодия негізінде әр жақты болып келеді. Ол музыканың негізі болғандықтан, басқа әсемдік беретін салаларымен тығыз байланыста болады.

Дыбыс – мелодияның ең бір кішкене бөлігін айтамыз. Негізгі дыбыстарымыздың барлығын фортепиано музыкалы аспаптан байқау қиын емес. Бұнда ең төменгі дыбыс пен ең жоғары дыбыстарды кездестіруге болады.

Дыбыстар көп болғандықтан олар оқтын-оқтын түрлі жоғарлықта қайталанып отырады.

Музыкадағы негізгі дыбыстар жетеу, олардың өзіне тән аттары бар:

- до;
- ре;
- ми;
- фа;
- соль;

ля;
си.

Ал, қалған дыбыстар көмекші дыбыстар деп аталады. Олардың аттары до-диез немесе ре бемоль, фа-диез немесе соль-бемоль деп аталады.

Оқушыны қобыз өнеріне сауатты, биік шығармашылық деңгейге жеткізу үшін, үйірмеда бір аптада берілетін сағаттық апталық жүктеме дарынды бала үшін аздық етеді. Шығарма күрделенген сайын, оқушымен көп жұмыс істеуге тура келеді. Балалардың деңгейін өсіріп жан-жақты тәрбиелеу мақсатында дамыту жұмыстарын жүргіземін. Балаларды байқау-фестивальға қатыстырып

шеберлік деңгейлерін шыңдау мақсатында жұмыстанамын. Әр баланың деңгейі әртүрлі. Әр балаға жас ерекшелігіне қарай әдіс-тәсілдерді қолдану. Үлкен жетістікке жету үшін әр балада жеке аспабы болу қажет.

Қобыз аспабында шебер ойнау үшін оқушының бойында:

1. Әуенді есту қабілеті жоғары.
2. Ырғақ қабылдау қабілеті жоғары.
3. Аспапты меңгеруге деген ынтасы жоғары болу керек, сонда оқытушы- ұстаз да үлкен жетістікке жетеді деп ойлаймын.

М. МАҚАТАЕВ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАР БОҰЫНДА ПАТРИОТТЫҚ САНАНЫ ТӘРБИЕЛЕУ

САРҚЫТҚЫЗЫ ҚҰРАЛАЙ
қосымша білім беру педагогі
«көркемсөз» үйірмесінің жетекшісі
«Жетісу облыстық білім басқармасының
Алакөл ауданы бойынша білім бөлімі» ММ
«Үшарал қалалық балалар шығармашылық
орталығы» МКҚК

Аннотация: Материалда оқушыларға қосымша білім беру саласында «көркемсөз» үйірмесі бойынша болашақ өнер адамдарын, тіл мамандарының патриоттық санасын қалыптастыру мақсатында жүргізілетін жұмыс түрлері мен әдістері баяндалады.

Тірек сөздер: Әдебиет – сөз өнері, «көркемсөз» үйірмесінің бағдарламасы, оқушылардың патриоттық санасын қалыптастыру, адамгершілік-патриоттық тәрбиенің үлгісі, оқушыларды азаматтық-патриоттық тәрбиелеу, көркемсөз, поэзия, қосымша білім беру, М.Мақатаев шығармашылығындағы патриоттық тәрбие.

Әдебиет – сөз өнері. Барлық сөзді тізе берсең аңгіме, жыр шықпайды. Адам жүрегі тербетіп, ақыл таразылап, тіл кестелеп айтқан сөз орнында тұрса ғана «әдебиет» деген өнер пайда болады. Ғылыми тұжырымда әдебиет «адамтану құралы», ал әдебиет пәні «адам тәрбиелеу құралы» делінген.

Әлемдік көркем мәдениет өзінің тарихи дамуы барысында әрқашан адамзат үшін рухани әлемнің негізі және адамзат қоғамдастығындағы ұлттық мәдениетті нығайту мен өркендетудің қозғаушы күші болып табылады. Осындай жалпы әлемдік мәдениеттің бір түрі – сөз өнері.

Кез келген қосымша білім беру бағдарламасы балалардың қандай да бір

қабілеттерін ашуға және әрі қарай дамытуға, таңдап алған іс-әрекет бойынша нақты білім мен дағдыларды меңгертуге бағытталуы керек. Жеке саладағы біліктілікті дамытуға, меңгерген дағдыны іс жүзінде қолдануды машықтануға жетелеуі шарт. Сондай-ақ, бағдарлама мазмұны жеке тұлғаның шығармашылық мәдениетін қалыптастыруға, білім алушыларды жалпы адамзаттық құндылықтарға баулуға және өткен тәжірибені меңгертуге бағытталғаны дұрыс.

Өзім құрастырып, пайдаланып жүрген «көркемсөз» үйірмесінің бағдарламасы балалардың шығармашылық қабілеттерін қалыптастыруды қамтамасыз ететін оқытудың дамытушылық ұстанымдарына негізделген. Шығарманы мәнерлеп оқу деңгейіне жеткен оқушы шығарманың сұлу, тұтас бітіміне енеді, сол арқылы кейіпкер бойындағы ізгілік, адамгершілік сияқты асыл қасиеттерді тани алады. Мұның өзі баланы биік адамгершілікке бастайды. Демек, үйірме жұмыстарында оқу сапасын қалыптастыру мен дамыту – оқушының жеке тұлғалық бітімінің айқын көрсеткіші.

Негізі патриоттық тәрбие бесіктен бастап берілуі тиіс. Өз ана тіліндегі бесік жырынан бастау алған отансүйгіштік тәрбие халық ауыз әдебиетімен толығып, келе-келе көркем әдебиет арқылы бала санасында мықтап бекуі тиіс! Кез келген автор мен оның шығармасын мәтіндік, мазмұндық талдаған кезде патриоттық, адамгершілік тәрбиеге басты назар аудартамын. Авторлардың ішінде өзімнің де оқушыларымның да ең сүйіктісі Мұқағали Мақатаев екендігін мойындаймын. Өз тәжірибемде алдыма алғаш келген оқушыға ең алдымен Мұқағали ақынның үш өлеңін жаттатқызуды айнымас әдетке айналдырғанмын. Алдымен «Отан туралы» өлеңін, одан кейін «Отан», «Үш бақытым» өлеңдерін жаттауға беремін. Кейіннен бастауыш сынып жасындағы оқушылар үйірме сабағы басталғанда және сергіту сәттерінде осы үш өлеңді хормен оқуға да әдеттенді. Биыл бесінші жыл қатарынан өткізіліп келе жатқан Мұқағали Мақатаевтың шығармашылығына арналған «Ей, өлең, қайтсем саған жан бітірем?!» көркемсөз байқауы осы сүйіспеншілігіміздің бірден бір дәлелі.

Қазақ поэзия әлеміне шетсіз-шексіз кеңістік пен көз сүрінген биіктік әкелген, кәусар сезім мен таусылмас көңіл, шалқыған шаттық пен мұңға тұнған махаббат, буырқанған шабыт пен сабырға көнбес сағыныш сыйлай білген, көптеген тақырыптарға қаламын сермеген мұзбалақ ақын – Мұқағали Мақатаев қазақ халқының жүрегінде ойып тұрып орын алғаны сөзсіз! «Ғасыр ақыны» атанған Мұқағалидың барлық еңбегі тұтастай алғанда, өткен ғасырдың асыл мұралар қатарына жатады. Ол ғажайып ақындардың бірі және бірегейі болып қала бермек. Ақынның ғұмырлы поэзиясы бүгінгі таңда барша жұртшылықтың жүрегінен мызғымас орын алып қуанышын да, қайғысын да бөлісетін жан серігі болуда. Ақиық ақын Мұқағали Мақатаев өз халқына ешқашан сөнбейтіндей мұра, баға жетпес асыл қазына тастап кетті. Ол - ақынның патриоттық сезімге тәрбиелей алатын өлең шумақтары мен махаббаты, сүйіспеншілі мен жасампаздығын бейнелейтін баға жетпес поэзиялары! Шексіз шабыт иесі буырқана жырламаған тақырып жоқ шығар, сірә. Әр жылдарда шыққан том-том өлең жинақтарындағы жүректі тулатып, тебірентер жырларына көз жүгіртсеңіз, сусыныңыз қанып, бойыңызға қан тарайды. Ол өз шығармалары арқылы қазақ поэзиясын жаңа белестерге шығарып, мазмұнын байытты. Аз ғана ғұмыр кешсе де, ғасырға белгісіз жауһары бар алтын көмбені халқына мирас етіп қалдыра білді.

Мұқағали - жалпыхалықтық, ұлттық тұлға. Әрбір өлеңін оқығанда, оның қазақ екенін жазбай танысың, ұлт ақыны екенін айқын аңғарасың. Жалпы ұлттық рух дегенде, мынадай басты құндылықтарымызды алға тартар едім. Олар – туған жер, өскен өлкеміз, ана тіліміз, тарихымыз, дініміз, салт-дәстүріміз. Міне, осы құндылықтардың қай-қайсысы болса да Мұқағали өлеңбаянының алтын арқауы. Мысалы, ұшаққа отырып сапар шеккен Мұқағали өлеңдерін сүйіп оқитын қазақ баласының ойына оның:

Іргелі қазақ болдық. Сақтар қалып,
Құс міндік темірқанат, аттар қалып,
Әйтсе де мақтанбалық, мақтанбалық! – деген жыр жолдары еске

түсері анық.

Немесе, Айналайын Ата мекен, Ақ мекен!
Қандай қазақ іздеп сені тапты екен?!
Туған өлке тәтті екен ғой,
Тәтті екен!

- дегенде, бойыңда ғажайып отаншылдық сезімі еріксіз оянатындығы да рас.

Қазақстан!

Пай, пай, пай!

Ардағым-ай!

Сен менің Шолпанымсың жанған ұдай.

Өзіңде өмір сүрген қандай бақыт,

Өлмейтін махаббатым, арманым-ай!

- деген өлең жолдары ешқашан көнермейтін, қазақ болғаны үшін көкірегінде мақтаныш ұялайтын, құйылып түскен асыл сөздер. Ақын қашан да халқымен, елімен бірге. Елі қайғырса бірге қайғырады, жұрты қуанса бірге қуанады.

Оның: Ерікті елміз, бүлінбеген қорғаны,

(Бәрімізге белгілі ғой ол жағы)

Қайтер дейсің қара бастың толғағы,

Тек жұртымыз күрсінбесе болғаны, – деген жырларын оқығанда, Мұқағали

қазақ тәуелсіздігін көріп, бізбен бірге өмір сүріп отырғандай сезінесің.

Отансыз жан өмірінде оңбайды,

Өзін-өзі қорлайды да, сорлайды.

Тірі адамға – сол қайғы.

Билесің бе,

Отанның сен не екенін ?

(Екі өмір жоқ, әрине, жоқ екі өлім.)

Екі Отан жоқ.

Жалғыз Отан – мекенің!

– деп тайға таңба басқандай жазып кеткен ойлары - бүгінгі, болашақ ұрпақтың бәріне айтылған ақыл-өсиеті. Бұл ғақлияны әрбір қазақ жүрегіне үкі етіп тақса да артық етпейді. Отанды сүюдің, оған құлай берілудің – асқақ үлгісі бұл.

Қазақ рухының басты да жарқын көріністерінің бірі – оның ана тілінің мәртебесінің

биік, мерейінің үстем болуы. Қазіргі алапат жаһандану кезеңінде өз тіліміздің туын жоғары ұстау - әр қазақ баласының парызы.

Тіл өнерін, сиқырлы сөз өнерін,
Оңбайсың сөз өнерін тежегенің!
Тіден алмас жоғалса, сөзден қанжар,
Бұл тірліктен бір күнде безер едім.
Немесе,
Батар, кетер келмеске күнім менің,
Қалар бірақ киелі тілім менің.
Қасіретті шақтардан түңілгенде,
Қасиетті тілімнен түңілмедім

– деген сияқты қанатты жырлар қашан да қазақ халқының қасынан табылар тұмары іспеттес.

Жыраулардың жазбай кеткен жырларын,
Арулардың айтпай кеткен сырларын.
Қорқытыңның қорқынышты мұң-зарын,
Қобызыңның шанағынан тыңдадым.
Құлазыған сенің құла түздерің,
Не білмеген, не көрмеген, ізгі елім.
Жазылмаған тарихымның жолдарын,
Ауызекі аңызыңнан іздедім.
...Сенің бүкіл болмысыңның тағдырын,
Домбыраңның пернесінен іздедім.
Тарихымды жазудамын бүгін мен,
Бабаларым сенің Ана тіліңмен!

– деп жыр төккен ақын тоталитарлық режим, коммунистік қоғам қыспағынан шыға алмай қалғанын түсінесің. Егер бүгінгідей еркін, азат заман болғанда, сөз бостандығы болғанда Мұқағали ақын тарих қатпарларын терең ақтарар да еді деп ойлаймын.

Ал ақынның 1941-1945 жылдардағы ІІ дүниежүзілік соғыс тақырыбында жазған өлеңдері өзінше бір төбе. Патриоттық рух бар жерде соғыс пен бейбітшілік тақырыбы әрқашанда өзектілігін жоймай, жыл өтіп ұрпақ жаңарған сайын маңызы арта түспек. Мысалы, «Қырқыншы жылдар» өлеңіне зер салсақ, «Әкелгенмен әр адамға бір қайғы, Сол жылдарға қарғыс айту жат маған» деген бір ауыз сөзінде өрлік пен ерлікке негіз болған сол кезеңдер өмірді шын ұқтырғанын айтады. Өзінің өмірге өрлікпен, батырлықпен қарайтын мінезділігін дауыл жылдарға кеткен есенің өлшемі деп біледі. Қан майданға біреулер қарумен ерлік етсе, сол жауға біз де өзімізше түрен салдық дегенді айтады. Және, сол кезеңнің қайтып келмеуін тілейтін ақын-жүрек «Болмасын, соғыс, болмасын» деп жырлайды. Мен оқушыларыма жаттатып жүрген «Кептерлер», «Соғыстың соңғы көктемі», «1941 жыл. Ақпан», «Қырқыншы жылдар», «Неге жыламасын», «Айбармен әңгіме», «Соғыс деген қайдан шықты», «Менен сұра», «Мен соғысқа бармадым», «Қайран жеңгем», «Біздер жеңдік», «Майданның бәйгесіне», «Қара қамба», «Әке аманаты», «Әке» сияқты өлеңдерінде соғыстан жапа шеккен халықтың мұң-зарын, қиын-қыстау өмірін, мұқалмаған ерік-жігерін суреттейді. Ақын бұл өлеңдері арқылы ендігі ұрпақ балалығын жылатып қан майданға тастамасын, бала жаны қайғыны білмесін деген аппақ тілегін білдіреді. Ел басына қандай да бір ауыртпалық, залал түссе де адамдық қалыпты сақтап, рухымызды өлтірмей, қазақи қалпымызды сақтауды насихаттайды.

Қорыта айтқанда, Мұқағали Мақатаевтың сезімді, өмірді бейнелейтін әр поэзиясы шын шабыт пен шынайы талпыныстан туған. Әр өлеңінен отанға, еліне, тіліне, жеріне деген шексіз махаббаты мен патриоттық сезімі тайға таңба басқандай көрініп тұр. Оқушылардың бойында патриоттық сананы дамытуда бірден бір таптырмас құрал – Мұқағали өлеңдері!

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Нұрғалиев Р., Өнер алды – қызыл тіл. - М.: Алматы, 1974.
2. Сыдықов Қ., Көркемдік өрнектер. - М.: Алматы, 1992.
3. Қожахметова Х., Мәнерлеп оқу. - М.: Алматы, 1982.
4. Нұрмаханова Ә., Мәнерлеп оқу мәселелері. - М.: Алматы, 1976.
5. М.Мақатаевтың әр жылдары шыққан өлеңдер жинағы.

ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ МЕКЕМЕСІНДЕ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖҰМЫСТЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ

«Жетісу облысы білім басқармасының Алакөл ауданы ауданы бойынша білім бөлімі мемлекеттік мекемесінің Үшарал қалалық балалар шығармашылық орталығы» МКҚК
Сейтказинова Гулзипа Саркытқызы,
директордың оқу-тәрбие ісі жөніндегі орынбасары

Балаларға қосымша білім беру - үздіксіз білім берудің ажырамас бөлігі, салауатты өмір салтын қалыптастыруға, жеке тұлғаны өздігінен дамытуға, шығармашыл, дарынды балаларды анықтауға, оларға қолдау көрсетуге және балалардың құқықтарын қорғауға бағытталған көп деңгейлі білім жүйесі.

Қазіргі қоғам жалпы ұстаз қауымына жаңа талаптар қойып отыр. Мұғалім - рухани дамыған, шығармашыл тұлға, кәсіби дағды мен педагогикалық шеберлік иесі, жаңалыққа құштар, білім мазмұнына жаңалық енгізудің тиімді әдістерін іздестіруші маман. Мұғалім өз пәнін шебер меңгеруімен қатар, оқушылардың іс-әрекетін ұйымдастырып, оның нәтижелерін алдын ала болжап, кемшіліктерін түзете білетін құзыретті тұлға болуы тиіс. Осы педагог мамандардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруда бағыт – бағдар беретін, жол сілтейтін әдістемелік қызмет болса, сапалы әдістемелік қызметті тиімді ұйымдастыру – әдіскер ұстаздың құзыретіндегі

жұмыс.

Әдістемелік жұмыс – бұл кадрларды оқыту мен дамытуға, ең құнды кәсіби тәжірибені анықтауға, жалпылауға және таратуға тікелей байланысты қызмет. Әдістемелік жұмыс оқытушының кәсіби өсуін үздіксіз арттыруға ықпал етеді. Қосымша білім беру әдіскерінің әдістемелік жұмысы - бұл педагогикалық қызметті қалыптастырудың және білім беру саласында инновациялық орта құрудың негізі іргетасы болып саналады.

Г.И. Кругликов қосымша білім беру мұғалімінің әдістемелік жұмысы ғылым мен озық педагогикалық тәжірибеге негізделген және педагогтың шығармашылық әлеуетін қамтамасыз етуге, оның кәсібилік деңгейін дамытуға бағытталған өзара байланысты шаралардың тұтас жүйесі болып табылатынын атап өтті. Әдістемелік жұмыстың негізгі мақсаты қосымша білім беру мұғалімдеріне өздерінің кәсіби ғылыми-теориялық және зерттеу деңгейлерін арттыруға тікелей көмектесу болып табылады.

Өз кезегінде, қосымша білім беру мұғалімінің кәсіби дамуы өте ұзақ процесс болып табылады, оның мақсаты мұғалімнің жоғары кәсібилігін қалыптастыру болып табылады. Осы мақсатқа жету үшін қосымша білім беру мұғалімдерінің психологиялық – педагогикалық құзыреттілігін арттыруда жетекші рөл атқаратын әдістемелік жұмыстың оңтайлы құрылымы қажет. Айта кету керек, әдістемелік жұмыс балалар бірлестіктерінде және жалпы қосымша білім беру мекемесінің ауқымында оқу процесінің тиімділігі мен тиімділігін арттыру үшін қажет.

Зерттеуші В.А. Белова қосымша білім беру мұғалімінің әдістемелік жұмысының келесі функцияларын анықтайды:

- қосымша білім беру бағдарламаларының талаптарының, нақты білім беру ұйымында оқу процесінің барысы жағдайларының орындалуына ықпал ететін нормативтік функция;

- алдағы оқу сабағын жоспарлауға, білім, білік және дағдыларын қалыптастыру процесінде оқытушы мен оқушылардың өзара іс-қимылына әкелетін оқу материалын ұсыну нысандарын ұсынуға байланысты іс-қимыл жүйесін қамтитын сындарлы функция;

- озық педагогикалық тәжірибені талдау, жалпылау, түсіндіру және бағалау және оны білім беру процесінде қолдану болып табылатын аналитикалық функция;

- оқу процесінің мазмұнын перспективалық жоспарлаумен және әзірлеумен, педагогтарды жоспарлау мен дайындаумен байланысты жобалау функциясы.

Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, қосымша білім беру мұғалімінің әдістемелік жұмысы бойынша оқушылардың оқу және оқу қызметін реттеуге мүмкіндік беретін оқыту құралдарын жобалау, әзірлеу және жобалау, зерттеу бойынша оқытушының кәсіби қызметінің дербес түрін қарастыру қажет екенін көруге болады. Сондай-ақ, қосымша білім беру мұғалімінің әдістемелік жұмысы мұғалімнің негізгі міндеті екенін атап өткен жөн. Әдістемелік жұмыс қосымша білім беру курсы немесе оқу пәнін оқыту әдістемесін әзірлеуге және жетілдіруге бағытталады. Әдістемелік жұмыстың нәтижесі мұғалім тікелей оқу сабақтарында қолданатын пән бойынша тапсырмалар мен тапсырмалар, дидактикалық материалдар, оқу-көрнекі құралдар жиынтығын құру болып табылады.

Өз кезегінде, әдістемелік жұмыстың нәтижелері педагогикалық кеңестердің отырыстарында, ғылыми-әдістемелік конференцияларда, педагогикалық оқуларда, мерзімді басылымдарда, әдістемелік әзірлемелерде, баяндамалар мен баяндамаларда көрініс табады. Қосымша білім беру мұғалімінің әдістемелік жұмысын ұйымдастыру процесіндегі маңызды сәттердің бірі – белгілі бір білім беру курсының оқыту әдістемесін дәйекті түрде құруға, оқу процесін дидактикалық материалдар мен оқу-көрнекі құралдардың қажетті жиынтығымен жабдықтауға бағытталған мазмұнды оқу бағдарламасын таңдау. Таңдалған мазмұнның өзектілігі мен болашағы оған қызығушылық пен оның тиімділігіне, оңтайлылығына тікелей байланысты. Қосымша білім беру мұғалімінің зерттеу элементтері мен әдістемелік жұмысы оқытушының шығармашылық жұмысындағы ең күрделі және жан-жақты кезең болып табылады, ол зерттеу әдістерін меңгеруді, әдебиетті зерттеуді қажет етеді.

Әдістемелік жұмысты жүзеге асыру келесі мақсаттарға жету үшін қажет:

- қосымша білім беру мұғалімінің кәсіби шеберлігінің үздіксіз өсуі;

- шығармашылық қабілеттерін қалыптастыру және дамыту;

- әлеуетті мүмкіндіктерді дамыту;

- оқу-тәрбие процесінің проблемалары мен қайшылықтарына зерттеу тәсілін қалыптастыру;

- педагогикалық қызметтің өзіндік тәжірибесін талдау;

- ғылыми-теориялық және психологиялық-педагогикалық кәсіби даярлықты тереңдету;

- зияткерлік және жалпы мәдени деңгейді арттыру.

Осылайша, қосымша білім беру мұғалімінің әдістемелік жұмысы мұғалімнің кәсіби біліктілігі мен педагогикалық шеберлігін арттыруға тікелей бағытталған оқытудың, тәрбиенің жалпы тәсілдерін, мазмұнын, әдістері мен әдістерін қамтитын оқытушы қызметінің нақты материалдық нәтижесі болып табылады. Қосымша білім беру – бұл ерекше бір әлем және өз істерінің кәсіби, хас шебері бола білген педагогтардың арқасында әдістемелік жұмысты жүйелі жоспарлау және жүргізу арқылы оқушылардың жеке қажеттіліктерін ескере отырып қана жүзеге асырылады.

ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМЫНЫҢ, БАЛА ТӘРБИЕСİNДЕГІ АЛАТЫН РӨЛІ

Уалиева Асия Уалиқызы
«Жетісу облысы білім басқармасының Алакөл
Ауданы бойынша білім бөлімі мемлекеттік
мекемесінің «Үшарал қалалық балалар
шығармашылық орталығы» мемлекеттік
коммуналдық қазыналық кәсіпорнының
директоры

Әлем тәжірибесі көрсеткендей, кез-келген мемлекеттің экономикалық даму жетістігі сол елдің білім жүйесі мен азаматтарының білім дәрежесіне, біліктілігіне, кәсіби күзіреттілігіне байланысты. Өйткені білім арқылы ғана қоғамның интеллектуалдық капиталы мен инновациялық әлеуеті қалыптасады. Білім беру ісі кез келген қоғамның жан-жақты кемелденіп өсуіне ерекше ықпал етеді. Жаңа технологиялық жетістіктер мен инновацияларды енгізу, IT –технологиялардың қарқынды өсу заманы- білім және ғылымның заманауи өзгерістерге сай дамуын қажет етеді. Қазақстандық білім беру жүйесін жаңғыртудың қазіргі заманғы кезеңі әрбір маманның үздіксіз білім беру жүйесінде жаңа кәсіби дағдыларды меңгеру, зерттеу және шығармашылық құзырлылығын дамыту мүмкіндіктерін көздейді.

Қосымша білім беру ұйымы - жасөспірімдердің өз-өздерін кәсіби бағдарлауына көмектеседі, балалардың мектепте алған білімдері мен күш-қуаттарын тәжірибеде іске асыруға септеседі. Қосымша білім беру жағдайында балалар өздерінің шығармашылық әлеуеттерін, қазіргі қоғамға бейімделу дағдыларын дамыта алады және бос уақыттарын толыққанды ұйымдастыру мүмкіндігіне ие болады. Балаларға қосымша білім беру мәселесінің өзектілігі бүгінгі таңда сөзсіз, өйткені ол балаларға білім берудің мәнін жаңаша түсінуге тікелей байланысты. Балаларға қосымша білім беру жүйесі қазіргі жағдайларда білім беру кеңістігінің аса маңызды құрамдас бөлігі ретінде қарастырылады, оны мұқият ойластырылған және тексерілген талаптар негізінде ұйымдастыру дарынды балаларды қолдаумен және дамытумен қамтамасыз етеді. Мектепте білім нәрімен қаруланған ұрпақты ары қарай өнер өріне өрмелеуге, кәсіби бағдар беруге, мәдениетті, бәсекеге қабілетті, жан-жақты дамыған тұлға болып қалыптасуына, шығармашылық шыңға жетуіне қосымша білім беру мекемелерінің атқарар ролі зор.

Жетісу облысы Алакөл ауданы Үшарал қалалық балалар шығармашылық орталығы МКҚК болып 2000 жылдың желтоқсан айында ашылған. Үшарал қалалық балалар шығармашылық орталығында барлығы 610 оқушы қосымша білім берумен қамтылған. Қазіргі таңда шәкірттерге 14 мұғалім дәріс беруде. Орталықта 17 үйірме, 3 бағыт (музыка, өнер және кәсіби бағдар бағыты) бойынша жұмыс істейді. Бүгінгі күні Үшарал қалалық балалар шығармашылық орталығы-облыста өзіндік орны бар, сан мыңдаған жас ұрпақты өнерге баулып, саналы тәрбие беріп, үнемі ізденіспен жұмыс істеп келе жатқан қосымша білім беру мекемесі.

Адамзат баласы өнер білімді дәріптеу жолында қандай да болмасын табыстарға қол жеткізер болса, тану, іздену, үйренуді тоқтатпай үздіксіз жұмыс істеу керек. Орталық еңбек етіп жүрген педагогтерінің өнер жолындағы ізденістерінің арқасында көптеген жетістіктерге жетті. Біздің орталық Жетісу облысы Білім басқармасының ММ-нің «Дене тәрбиесі, спорт, алғашқы әскери дайындығы және қосымша білім берудің ғылыми-тәжірибелік орталығы» ұйымдастырған қосымша білім беру мекемелері арасында өткен байқауда ерекше көзге түсіп, қосымша білім беру саласының дамуына қосқан үлесі, сапалы білімі, сапалы тәрбие берудегі кәсіби шеберлігі мен шығармашылық ізденісі үшін «Үздік шығармашылық орталық-2021» байқауының жеңімпазы атанды. 2023 жылы

Облыстық «Үздік қосымша білім беру мекемесі байқауында III орынға ие болды. Біздің орталық көркем-эстетикалық қосымша білім беру бағытында жұмыс істейді. Музыкалық және көркем бағыттағы балаларға қосымша білім беру ұйымдары кәсіби-бағдарлы бағдарламаларды да, жалпы көркем-эстетикалық дамудың білім беру бағдарламаларын да іске асырады, мәдени-ағарту және мәдени-бос уақыт функцияларын атқарады, балаларды көркем құндылықтарды тұтыну қасиеттеріне тәрбиелейді. Көркем білім беру балаға тануға және шығармашылыққа деген тұрақты қажеттілікті қабылдауға, өзін-өзі барынша іске асыруға, пәндік, әлеуметтік, кәсіби, жеке тұрғыда өзін-өзі анықтауға мүмкіндік береді.

Орталық шәкірттері аудан, қала және облыс көлемінде өтетін түрлі мәдени іс-шараларға қатысады. Жеткіншектердің бос уақытын тиімді әрі пайдалы етіп ұйымдастыру орталықтың тәрбие жұмысының басты қызметі болып саналады. Осы орайда тақырыптық байқаулар, фестивальдер, әдеби-музыкалық кештер, көрмелер, пікірсайыстар, танымал тұлғалармен

болатын кездесулер сияқты шараларды өткізу дәстүрге айналған. Үшарал қалалық балалар шығармашылық орталығы-мектепшілік және аудандық түрлі тәрбиелік және тақырыптық іс-шаралардың бастамашысы әрі ұйымдастырушысы. Өткізілген іс-шаралар білім алушылардың көпшілік алдында өнер көрсету арқылы шығармашылық тұрғыда өз шеберліктерін шыңдауына, тәжірибе жинақтауына мүмкіндік береді. Концерттерде балалар

көрермендерге керемет туындылар арқылы қуаныш сыйлайды, әрі өзінің таңдап алған үйірме бағытының маңыздылығын түсінеді. Сондықтан да бала тәрбиесінде концерт ұйымдастыру өте маңызды және концертте өнер көрсету баланың жан-жақты шығармашыл тұлға, өмірде табысты болуға, батыл болуға және сахна мәдениетінің қалыптасуына көмектеседі.

Музыкалық және көркем бағыттағы балаларға қосымша білім беру ұйымдары кәсіби-бағдарлы бағдарламаларды да, жалпы көркем-эстетикалық дамудың білім беру бағдарламаларын да іске асырады, мәдени-ағарту және мәдени-бос уақыт функцияларын атқарады, балаларды көркем құндылықтарды тұтыну қасиеттеріне тәрбиелейді. Көркем білім беру балаға тануға және шығармашылыққа деген тұрақты қажеттілікті қабылдауға, өзін-өзі барынша іске асыруға, пәндік, әлеуметтік, кәсіби, жеке тұрғыда өзін-өзі анықтауға мүмкіндік береді.

Өнермен айналысу балалардың музыка, хореография, театральды, бейнелеу, декоративті-қолданбалы өнер салаларындағы қабілеттерін дамытады; көркем-эстетикалық талғамды қалыптастырады; ұжымда жұмыс істеу, үлкен сахнада өнер көрсету, көрмелерге қатысу іскерліктерін тәрбиелейді; кәсіби өзін-өзі анықтауға көмектеседі, өнер мен мәдениеттің орта, арнайы және жоғары оқу орындарында білімдерін жалғастыру үшін барынша дарынды балаларды анықтайды.

Балаларға қосымша білім беру ұйымдары, әдетте, әрбір балаға тең «бастапқы» мүмкіндіктер беріп, балалар мен олардың ата-аналарының тез өзгеріп тұратын қажеттіліктеріне дереу әрекет етеді, дарынды оқушыларға көмек пен қолдау көрсетіп, оларды жеке дамудың жаңа сапалық деңгейіне көтереді. Республикада фестивальдар, музыкалық конкурстар, көркемөнер көрмелері, түрлі бағыттағы республикалық және облыстық сайыстар, олимпиадалар өткізіледі. Орталығымыздың жас суретшілері, музыканттары, өнерпаздары халықаралық, республикалық байқаулардың жүлдегерлері

болып табылады. Балалар шығармашылық орталығының соңғы 3 оқу жылындағы жетістіктері жылдан жылға өсуде. Кәсіби байқауларға қатысу жұмыстары да оң нәтиже көрсетті.

Соңғы жылдардың жетістіктеріне тоқталатын болсақ, Үшарал қалалық балалар шығармашылық орталығының шәкірттері түрлі деңгейдегі облыстық, республикалық, халықаралық байқауларда жеңімпаз атанып жүр.

Дарынды шәкірттеріміз халықаралық байқауларда шет мемлекет асып Түркия мемлекетінің Айвалық қаласында өткен « II AYVALIK International Dance & Music Competition.18-22 MAY 2022-AYVALIK-TURKEY» атты байқауында жүлделі орындарға ие болды.Сондай- ақ Халықаралық «THE PLANET OF ART» вокал, аспапта ойнау үйірмесі оқушылары белсене қатысты.Ұлттық «Бала дауысы-2022» балалар ән байқауы іріктеуіне қатысты.

Республикалық қосымша білім беру оқу әдістемелік орталығы ұйымдастырған «Мен репортермін», «Жетістік портфолиосы», «Әдістемелік вернисаж», «Мен тұратын аймақтың танымал адамдары» атты байқауларда қолөнер, ән айту өнері, көркемсөз, қуыршақ театры, сурет үйірмесінің оқушылары жеңімпаз атанып, жеңіс тұғырынан көрініп жүр.

Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің 30 жылдығына арналған Республикалық «Жас сарбаз» әскери-патриоттық әндер фестивалі; «Ризашылық-мейірімділік бұлағы» жалпыұлттық жобасы аясында «Қазақстан –менің алтын бесігім» атты облыстық балалар фестивалінің «Жүрек жылуы» вокалистер байқауы; «Мың бала» облыстық байқауының «Өнерлі өрге жүзер» байқауы; «Қазақстан Республикасы Мемлекеттік рәміздеріне 30 жылдығына арналған «Конституция, Елтаңба, Ту, Гимн-бірлік пен Тәуелсіздік рәміздері» атты облыстық форум;

«Juldyzai»XVII облыстық балалар шығармашылығы фестивалінде «Вокал» номинациясы;

Облыстық «Алтын қазына» қолөнер шеберлері, «Ақ шағала» хореографиялық облыстық байқауы, Өскемен қаласында өткен республикалық «Бояулар құпиясы» суретшілер байқауы, «Мамандықтар әлемін ашамыз» облыстық форумы, «Қазақстан балалары шексіз әлемде» кинофестиваль байқауы, «Театрдың ғажайып әлемі» байқауы, «Жас қанат-2023» байқауы т.б. ерекше атауға болады.

Болашақ жастардың қолында. Жас ұрпақтың жарқын болашағына жол ашу бүгінгі күннің талабы. Біздің балалар шығармашылық орталығының келешекте бағындырар асулары мен жетер жеңістері әлі алда.

ҒАЛАМШАРЛАР ӘЛЕМІ

**Ақтөбе облысы, Темір ауданы
Шұбарқұдық кенті Темір аудандық
оқушылар үйі
«Ғаламшарлар әлемі» үйірмесі
жетекшісі: Аманғали Айнұр Аманбайқызы**

Күн өткен сайын көз ілеспес жылдамдықта дамып жатқан заман ағымы қазіргі кезде білімді, ғылымды қажет ететін дәуір. Кез келген алпауыт мемлекет ірге тасын қалайтын, ұлтты әлемге танытатын ол-болашақ ұрпақтар. Ал болашақ ұрпақты мектеп қабырғасында білім мен ілімге жетелейтін жан – ұстаз. Ұстаз бүкіл адамзат баласы алдында бас иетін биік тұлға. Ұстаз алдында қара да, хан да бірдей білім мен тәрбие алған. Ұлтымыздың болашағы жарқын болу үшін, менде ұрпақ тәрбиесі мен білім алу жолында еңбек етіп жүрген мәртебелі ұстаздардың бірі, география пәнінің мұғалімі боламын. Жалпы білім беру жолында оқушыларға күнделікті қайталатын сабақ үдерісінен бөлек, оларды қызықтыратын, жаңа қырларын ашатын, болашақта мамандық таңдауларына септігін тигізетін мектепте әр түрлі үйірмелердің жұмыс істегені дұрыс деп ойлаймын. Сол мақсатта мен, «Ғаламшарлар әлемі» атты үйірмені ұйымдастырып отырмын. Үйірме 1-10-сынып оқушыларын қамтиды. Үйірмеде ғарыш әлемінің сырлары мен қырлары оқытылады. Елімізде білім беруді оңтайландыру порцестері қолға алынған басты міндеттердің бірі. Осыған орай оқушыларға мектеп қабырғасында ғарыш әлемін таныту- білім берудің ең ұтымды әрі экономикалық жағынан тиімді жолдарын іздеуге жол ашады. Ол үшін пәнаралық және жергілікті жер материалдарын пайдалану арқылы үйірме жұмысының мектептердегі пәндерге деген оқушының ғарыш әлеміне деген қызығушылығын арттыру мәселесін шешудің үлесі зор.

Бағдарламаның құрылымы кіріспе, негізгі бөлім және қорытынды бөлімдерден тұрады. Мұнда оқушылар астрономияның даму тарихы, жұлдызды аспан, шоқжұлдыздар, ай, күн, кометалар, астероидтар, метеороидтар, ғарыш әлемі, үлкен және кіші планеталар, жер, Байқоңыр-ғарыш айлағы, Солтүстік шұғыласының ғажайыптарына арналған тақырыптармен кеңінен танысады. Бағдарлама пәнаралық байланыс талабына сай құрылған. Олар: Астрономия, география, физика, химия, математика т.б. Үйірмеге арнайы жоспар құрылған, жоспарда оқушылардың ізденімпаздық, шығармашылық, ізденімпаздық қабілеттерін дамытатын аудандық, облыстық байқаулар және практикалық жұмыстарда қаратырылған. Үйірменің тағы бір маңызы дарынды балаларды анықтап, бос уақыттарын тиімді өткізуге ықпал етеді. Жалпы оқушылар жан-жақты болғаны абзал. Олар өздері өмір сүріп жатқан ортаның табиғатын, аспан әлемін, елінің тарихын, салт-дәстүрін білу маңызды. Көбінде балалар түнгі жұлдызды тамашалап, ол жақта әлем қандай екен? деген сұрақтар қойып жатады. Тұңғыш ғарышкерлеріміз Тоқтар Әубәкіров пен Талғат Мұсабаев жайлы біліп, ғаламшар әлеміне деген қызығушылары артып, зерттеуші, ұшқыш болуға талпыныстары артса, болашақ астрономдар шығады. Ол үшін балаларды қазірден баулып, аспан әлемін зерттеуге үйрете беру керек. Үйірмені жүйелі ұйымдастыру мақсатында мен төмендегідей жетістіктерге жеттім.

- «Сиқырлы ғарыш» атты 2-18 жас арасындағы балалар мен ересектерге арналған шығармашылық онлайн байқаудың Танаш Махаббат 14 жас I орын иегері

- Республикалық «Данышпан» қашықтық байқаулар орталығының ұйымдастырумен өткен «Жыл бас –Наурыз» атты шығармашылық байқаудың жеңімпазы Танаш Махаббат, Танаш Әмина I орын иегерлері.

- Республикалық «Мен мектепке барамын» балалар журналының ұйымдастыруымен өткен «Бояулар құпиясы» атты суретшілер байқауына қатысып, ерекше көзге түскен Қуанышбек Дінәз Қуанышбекқызы марапатталды.

Оқушыларды осындай байқауларға қатыстырып жүргенім үшін, жетекші ретінде өзімде бірнеше мектеп, облыс атынан алғыс хаттарға ие болды.

Үйірмеге балалар аса қызығушылықпен қатысады. Үнемі берген тапсырмаларды мұқият орындап, алға ұмтылып отырады. Болашақ ғарышкерлер шығады деген үмітім де бар. Әр әлемнің өз құпиясы болады, ол құпияны ашу-сізбен біздің қолымызда.

ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА ИППОТЕРАПИЯ САБАҒЫН ӨТКІЗУ ӘДІСТЕМЕСІ

Батыс Қазақстан облысы, Орал қаласы, Облыстық экологиялық-биологиялық орталығының қосымша білім беру педагогі
Кулмажитова Айнур Маратовна

Иппотерапия- атпен жүру емі (ЛВЕ) арқылы жүргізілетін оңалту әдісі. Иппотерапияның адам ағзасына әсер ету механизмі жаттығу терапиясының кез-келген түрімен бірдей. Шын мәнінде, иппотерапия – бұл емдік дене шынықтыру (жаттығу терапиясы) түрі, онда жылқы оңалту құралы ретінде әрекет етеді, атқа міну процесі кезінде адам орындайтын физикалық жаттығулармен шынығады. Емдік әсерге атпен жүру процесінде пайда болатын табиғи циклдік тербелістер арқылы қол жеткізіледі.

Иппотерапияның даму тарихы 1950 жылдан бастау алды. Хельсинкидегі XV Олимпиада екінші орынды полиомиелитпен ауырған Даниялық Лиз Хартелл жеңіп алды. Оның емдеуші дәрігері өзінің пациентінің депрессиялық жағдайын көріп, ауыр аурумен күресудің медициналық құралдарынан үмітін үзген соң, эксперимент ретінде 9 жыл бойы атқа отырғызды.

Нәтижесінде қыз толық емделіп қана қоймай, олимпиада ойындарында жеңіске жетті.

1953 жылы Норвегияда мүгедек балаларға арналған әлемдегі алғашқы арнайы емдік атқа міну (иппотерапия) орталығы құрылды. Содан кейін әлемнің көптеген елдерінде иппотерапия орталықтары ашыла бастады. Бүгінгі таңда АҚШ-та 1000-нан астам, Ұлыбританияда 700-ден астам орталықтар бар. Францияда иппотерапия бойынша кәсіби мамандарды даярлаумен айналысатын, Париж Спорт және денсаулық университетінде иппотерапия факультеті ашылды.

Иппотерапия – жылқымен байланыс жасау және атқа міну арқылы емдік-оңалту әдісі. Бұл әдіс әлемде тек қана тірек-қимыл жүйесі бұзылған емес, аутизм, сал ауруы, даун синдромы және өзге де сырқаттарға шалдыққан балаларды емдеуде кеңінен қолданылады. Иппотерапия әсіресе ауыр, іс жүзінде емделмейтін аурулардан зардап шегетін, сондай-ақ физикалық және интеллектуалдық дамуындағы ауытқулары

бар балаларға арналған терапия.

Жылқылар өте күшті биоөріске ие олар адамды оң энергиямен зарядтауға қабілетті.

Облыстық экологиялық- биологиялық орталығында «Иппотерапия» үйірмесі 2018 жылдан бері жүргізіледі.

Үйірменің жетекшісі яғни нұсқаушы ретінде Өскемен қаласындағы «Ақтай» орталығында «Иппотерапия және адаптивті ат спорты әдісімен оңалту негіздері» бағдарламасы бойынша 2 апталық курста білімін жетілдіріп келді. Содан кейін «Иппотерапия» үйірмесінің жылдық бағдарламасы құрылды. Сол жылдық бағдарламаға сәйкес әр баланың ауруына қарай ай сайын жоспар құрылып, сол жоспар соңында кішігірім қорытынды жазылады, яғни баланың жағдайының өзгерісі көрсетіледі. Сабақ аптасына 2 рет, әр балаға 20 минуттан өткізіледі. Сабақ 2 нұсқаушы және коновод көмегімен жүргізіледі. Сабақ уақытында 2

нұсқаушы яғни жетекші педагог жықының екі жағынан ұстап, сонымен қатар баланы зерттеп бақылайды және баланың қауіпсіздігіне жауап береді. Жыл соңында әр баланың жағдайы туралы қортынды жасалып, ата-анаға арналған сауалнама өткізіледі.

№ 1. Иппотерапия әдісі бойынша сабақтың қысқаша жоспары

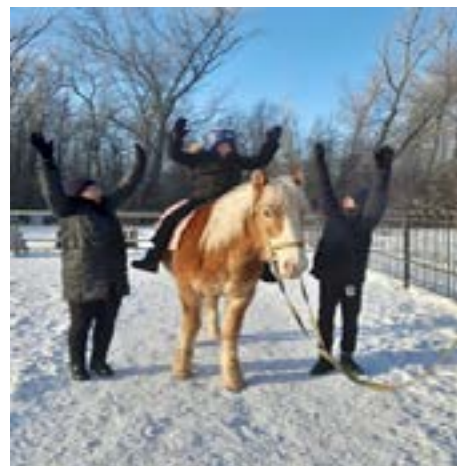
ТАЖ: Үйірме мүшесі
 Диагнозы: ДЦП. Гиперкинетическая форма
 Қарсы көрсеткіштер: жоқ
 Күні: қазан
 Сабақтың мақсаты: Бұлшық еттерінің спастикасын жеңілдету
 Сабақтың міндеттері:
 Физиологиялық: бұлшық еттерін демалту, босату
 Психологиялық: Иммоционалдық стрессті жеңілдету
 Өткізілерін орны: ОЭБО, қоршалған аумақ
 Құрал – жабдықтар: жүген (уздечка), бас киім (шлем), гурта, вольтрап, Пеленка

Бөлімі	Сабақ барысы	уақыты	ұсыныстар
Кіріспе сабақтары	Амаңдасу	1 мин	Шлем кигізу. Отырар алдында атты сынау. Аттың тыныштық күйін күтіп, мантуардан отырғызу.
	Атқа отырғызу	1 мин	Педагог көмегімен отырғызу. Бала өздігінен отыра алады.
Негізгі бөлім (диагностикалық)	Атпен жүру орташа жылдамдықта	1 айналым	Баланың мінез-құлқын бақылау. Баланың атта дұрыс отыруын бақылау.
	Атпен жүру. Екі қолын екі жағына көтеру.	1 айналым	10 рет педагогпен бірге дауыстап санау.
	Атпен жүру. Екі қолды жоғары көтеру.	1 айналым	10 рет педагогпен бірге дауыстап санау.
	Атпен жүру. Екі қолды алдына қарай көтеру.	1 айналым	10 рет педагогпен бірге дауыстап санау.
	Атпен жүру. Тізе буындарын бүту, жазу	1 айналым	10 рет педагогпен бірге дауыстап санау. Жаттығуды атты тоқтатып жасау.
	Атпен жүру. Бел буындарын қозғалту. Оң қолын алдына сол қолын артына қою. (Ауыстырып отырады.)	1 айналым	10 рет педагогпен бірге дауыстап санау.
	Атпен жүру. Дененің алға еңкейту	1 айналым	10 рет педагогпен бірге дауыстап санау. Жаттығуды атты тоқтатып жасау.
	Атпен жүру. Дененің алға еңкейту	1 айналым	Қолға күш түсетін болса жай демалу
	Атпен жүру. Қыстырғыштармен жұмыстану. Аттың жағына қыстырғыш қыстарып, қайта жинау. Түсін анықтау.	1 айналым	Отырған күйде жұмыстану.
	Атпен жүру.	1 айналым	Баланың жағдайын бақылау
	Аттан түсіру	1 мин	Оң жағынан баланы жайымен түсіру
	Атты сынау, тамақтандыру	1 мин	Тамақтандыру кезінде баланың алақаны ашық, саусақтары біріккен болу керек.

Қорытынды: Үйірме қатысушысының атқа отыруы жақсы. Бұрыннан отырып үйренгендіктен ешқандай қиындық тудырмады. Атқа мантуардан педагогтың көмегімен отырады. Оқушының өзін ұстауы, сұраққа жауабы толық, жаттығуларды еркін жасайды. Аяқ жаттығуларын жасағанда оқушыға қиындау болғандықтан, педагогтың көмегімен жасайды. Аттан түсерде де педагог көмегімен түседі.

Келесі сабаққа ұсыныс: Жаттығуларын жоспар бойынша жалғастыру, күрделендіру.

Жылқының аты - Буян. Қазіргі уақытта 14 жаста, өте ақылды, жуас, минуте үйретілген. Әрдайым уақытылы ветеринарлық дәрігер тексеріп тұрады. Иппотерапияда ең алдымен жылқының денсаулығы маңызды. Жылқы физикалық және психикалық сау, байсалды, сабырлы, сенімді болуы керек.

Сабақ уақытында жай ғана бала аттың үстіне отырып қана қоймай түрлі жаттығулар жасайды, сонымен қатар әртүрлі ойындар да ойнатылады. Сабақ біткен соң бала өзінің ризашылығын білдіру ретінде жылқыны тамақтандырып, сипайды.

Үйірмеге 8 - 14 жас аралығындағы аутизм, ДЦП, эпилепсия әсерінен ақыл-ой кемістігі бар балалар қатысады. Ең алғаш келген уақытта атқа отырып көрмеген балалар да болды, атқа отырғызарда қатты қорқып жылап, ашуланып қалып жүрді. Қазіргі уақытта атқа отырған ұнап тіпті түскісі келмей жылаған да оқиғалар болды.

Атқа отырған бала өзін нағыз шабандоз ретінде сезінеді, өзіне деген сенімі артады, қорқынышын жеңеді. Осының арқасында бала толық тыныштық жағдайына түседі.

Әлемі үй, мектеп және ауруханамен шектелетін балалар үшін үйірме сабақтары ерекше оңтайлы көңіл -күй сыйласа, ал жылқы -тамақтандыруға, сипалауға және құшақтауға болатын жаңа досқа айналады.

КАСТОМАЙЗИНГ – СТРАСТЬ ПРЕВРАЩАТЬ ОДЕЖДУ В ЭКСКЛЮЗИВ!

**Педагог дополнительного образования КГУ «Дворец школьников
отдела образования города Тараза управления образования акимата
Жамбылской области»
Раимбаева Лилия Александровна**

Мода по своей природе – вечно меняющееся искусство. Но именно постоянная эволюция, непрерывное обращение к старым тенденциям и создание новых, делает индустрию моды, столь захватывающей и великолепной.

Художник, дающий толчок развитию новой идеи, нового взгляда, новой линии, предугадывает и как бы чувствует настроение «потребителей моды». Новая идея сначала доступна далеко не всем, затем она пробивается на передний план и начинает вызывать всеобщий интерес, при этом старое, долгое время привлекавшее внимание, постепенно изживает себя и вдруг становится серым и скучным. Таков закон моды!

Современная мода отличается большим богатством идей и свободой выбора. Она не диктует, она создаёт для нас благоприятные условия выбора, потому что, одновременно существуют и одинаково модны, и привлекательны разные стили, формы и крои, разные объемы и длина одежды, широкая цветовая гамма. И это вполне логично, поскольку все люди разные не только по внешним данным, темпераменту, социальному положению, но и просто по своему отношению к моде и одежде. Сегодня в моде ценится индивидуальность, умение приспособить новую идею конкретно для себя. Можно одеваться своеобразно, на свой лад, правда – это по силам немногим: кроме фантазии необходимо и «чувство вещей».

Выглядеть модно и красиво мечтает каждая женщина, девушка, девочка. Если она неповторима и уникальна внутри, ее желание воплотить это в зримом образе вполне очевидно. Выразить свое «я» прекрасно позволяет кастомайзинг одежды. Что это такое? Кастомайзинг одежды – не слишком знакомое на слух большинства людей обозначение модной услуги, которой на самом деле, пользуются многие из нас, не подозревая, что она так витиевато называется. Сам термин появился от английского «customize» и подразумевает переделку какой-либо вещи или ее декорирование под вкус клиента. На первый взгляд, ничего особенного, но на самом деле профессиональные дизайнеры, создающие коллекции исключительно с применением кастомайзинга, вкладывают в процесс некий философский смысл. По их мнению, кастомайзинг – один из путей самовыражения, способ подчеркнуть собственную индивидуальность и противопоставить свою личность в толпе.

В процессе знакомства и приобщения детей к кастомайзингу важно сформировать у них желание взаимодействовать с предметами с целью их улучшения и видоизменения; создать атмосферу, когда ребенок уверен, что он может сделать что-то новое, получив при этом положительные эмоции и одобрение окружающих.

Вовлечение детей в творческий процесс формирует в них важные жизненные качества и раскрывает их способности. Помимо формирования художественных и прикладных навыков работы с тем или иным материалом, дети в процессе творчества получают огромный опыт общения и созидания. Работая и общаясь в коллективе, дети учатся взаимопомощи, умению слушать и понимать.

Проявляются и формируются качества личности, такие как наблюдательность, внимательность, усидчивость, аккуратность. А развитие фантазии, умение преображать вещи, добиваться своей цели – формирует уникальную целеустремленную личность, уверенную в своих силах и способностях.

Кастомайзинг напрямую связан с декоративно-прикладным творчеством и включает в себя различные техники, такие как: вязание, технологический процесс изготовления швейных изделий, аппликация, вышивание бисером и лентами, художественная роспись

по ткани, пэчворк, конструирование и моделирование.

При создании одежды мало просто научить детей шить по лекалам, нужно научить их проходить весь путь самостоятельно – от поиска вдохновения, создания наброска модели, до непосредственного выполнения задуманного, его декорирования и демонстрации. Ведь только всестороннее изучение поможет воспитанникам развить свои творческие способности и креативность.

По способу реализации и воплощению задуманного процесса, кастомайзинг можно разделить на три вида.

1. Первый - самый простой и доступный каждому. Любой, кто ставил креативную заплатку на джинсы или заказывал печать принта на майке, уже освоил азы кастомайзинга. Взять готовую вещь (не важно, новую или ношенную) и персонализировать ее, добавив уникальную деталь, изменив длину, цвет и так далее – это и есть простейший кастомайзинг. Здесь могут быть использованы такие техники, как вышивка лентами или бисером, пэчворк, аппликация, художественная роспись по ткани. (Рисунок № 1)

2. Второй вид кастомайзинга - персонализация. Это участие клиента в процессе создания определённой вещи. Вы выбираете основу изделия из уже предложенных, определяетесь с цветом и размером, добавляете детали по вкусу.

3. Третий вид кастомайзинга посложнее. Для него необходимы определенные знания и навыки, например, знание технологии пошива, если речь идет о переделке одежды. Умеющие кроить и шить (среди них оказываются и профессиональные дизайнеры) покупают в стоках и секонд-хендах готовые вещи, распарывают и перекраивают полностью или частично, видоизменяют крой, меняют фасон (например, превращают джинсы в сарафан или мужской пиджак - в женское платье), экспериментируют с деталями. Этот вид подразумевает работу в техниках конструирования и моделирования швейных изделий. (Рисунок №2)

Увлечение кастомайзингом стало массовым, это стремление к индивидуальности; привнося хотя бы минимальные изменения в любой предмет одежды, учащиеся получают возможность стать обладателем эксклюзивной вещи, сделанной своими руками по своему авторскому замыслу. Это прекрасная возможность любому ребенку побыть в роли дизайнера, создавая уникальную в своем роде вещь. Многих обрадует тот факт, что на первый план выходит не принадлежность к бренду, а возможность самовыражения.

А полученные знания и опыт, учащиеся смогут применить в дальнейшей жизни.

Рисунок № 1

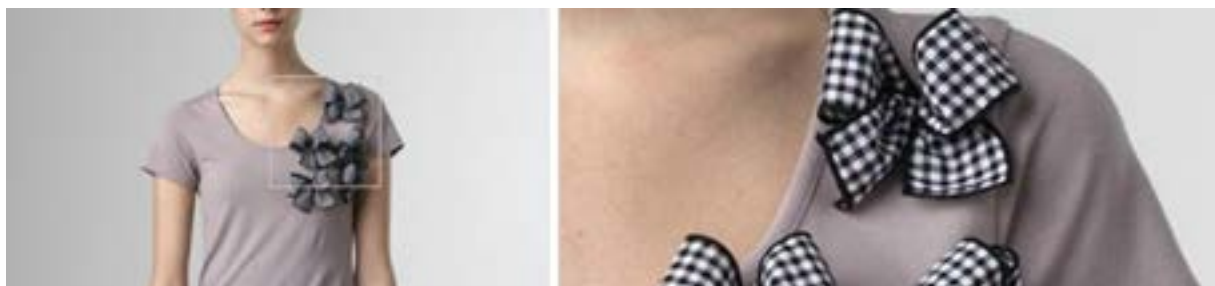

Рисунок № 2

РАУШАН ГҮЛДЕРІН КҮЗ МЕЗГІЛІНДЕ КӨБЕЙТУ ӘДІСТЕРІ

Батыс Қазақстан облысы, Орал қаласы,
Облыстық экологиялық-биологиялық
орталығының қосымша білім беру педагогі
Рыскалиева Айша Муратовна

Күзгі раушан кесінділерінің артықшылықтары:
Жабайы гүлді қалыптастырмайды және күтімді едәуір
жеңілдетеді;

Көктемде тамырлатқанға қарағанда күзгі қалемше
арқылы көбейту қысқы аязға төзімді келеді;

Егер сабақтың жер бетіндегі бөлігі қыста қатып қалса,
ол тамырларда пайда болатын жаңа бүршік арқылы қалпына келеді;

Раушан гүлін көбейтудің әртүрлі тәсілдері бар:

- Буррито әдісі арқылы тамырлату;
- Картопта отырғызу арқылы тамырлату;
- Алоэ жапырағы арқылы тамырлату;
- Топырақта және құмда тамырлату;

Раушан сабағын қалай дайындаймыз

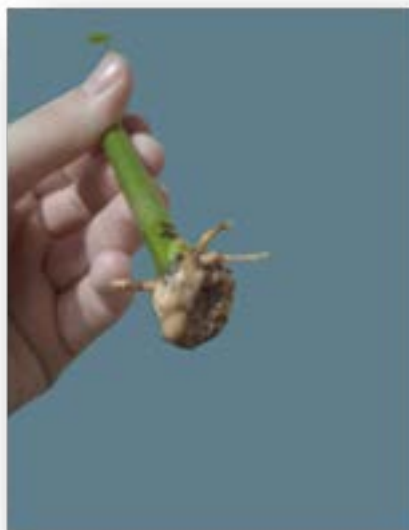
Бұл қарапайым әдіс, үш бүршігі бар раушан сабағын кесіп алып тамырлату. Раушан сабағын кесу үшін, гүлдену аяқтағаннан кейін сау ағаш бұтақтарының ортаңғы немесе жоғарғы бөлігін кесіп аламыз. Арнайы бақша пышағымен немесе секатор көмегімен ұзындығы 10-15 сантиметрлік сабақты аламыз, олардың әрқайсысында кемінде 3 бүршік болуы керек. Төменгі жағы 45° бұрыштап қисық кесінді алып, жоғарғы жағын тегіс кесеміз.

1. сабақтың төменгі бөлігінде
2. Тез тамырлату үшін
3. Ыстық майшаммен шамадан тыс тез тамырлату үшін қайшымен корневин қолданамыз булануды болдырмау үшін аздап кесіп аламыз. сабақтың жоғарғы жағына тамызамыз

Буррито әдісі

Пакетте және газеттерде (Буррито әдісі арқылы тамырлату) Осы әдіспен көбейту үшін раушан сабағын алдымен бөлме температурасында бір күн суға батырып қоямыз, содан кейін бірнеше бөлік қағазды аздап сулап, кәдімгі газетке орап, уйде 20 градустан сәл жоғары температурада қараңғы жерге қойылады. Тамырлар 2-3 аптада пайда болуы керек.

Раушангүлін картопта тамырлату әдісі

Картоп құрамындағы қоректік заттар жиынтығы қалемшенің өнуіне көмектеседі. Түйнектердің ылғалына раушан сабақтары күшті және сау болып өседі, әрдайым дерлік тамырланады.

Картопта раушан гүлін алу процесі бірнеше кезеңнен тұрады.

Шірік, немесе ауру белгілері жоқ орта мөлшерден түйнектерді дайындаймыз. Егер картопта көзшелері болса тамырлап кетпес үшін көзшелерін алып тастау қажет.

Түйнектер калий перманганатының әлсіз ерітіндісіне 10 мин батырып, қағаз сүлгімен құрғатылады. Мұндай дезинфекция шіріп кетудің алдын алады.

Әр картоп түйнегін бұрауышпен немесе сәйкес құралмен тесіп алып, бұрыштап кесілген раушан сабақтары түйнек ішіне салынады. Содан соң топыраққа отырғызылады.

Алоэ жапырағының көмегімен тамырлату
Кесілген раушан сабақтары калий перманганатының ерітіндісімен өңделіп, алоэ шырынын қосып суға 10 сағатқа салып қою керек. Содан кейін сабақ алоэ жапырағында отырғызылады. Әрі қарай, алоэ жапырағы кесіндімен бірге топыраққа отырғызылады.

Тамырланған раушан сабақтарын тұрақты жерге отырғызу.

Жас бұтақтарды ашық жерге отырғызу көктемде немесе күзде жасалады. Көктемде топырақтың температурасы 10-12 градустан жоғары, ал ауа - 15 градустан төмен болмауы керек. Күзгі жұмыстар қазан айының ортасында, 15 қыркүйектен басталады. Ашық жерге тамырлары бар қалемшені отырғызудың бірнеше ережелері бар.

- Отырғызатын аймақ тамырлатуға салынған ыдысына қарағанда 5-6 см кеңірек және тереңірек болуы қажет;

- Отырғызатын жерге қарашірік, гумус араластырып салынады.

- Тамырлаған сабақты жерге отырғызамыз. Егер тамырлар суда немесе газетте пайда болса, топыраққа тігінен орналастырылады.

- Жақсы дамып кетуі үшін суарылады және бірнеше күн бойы кесілген пластикалық бөтелкелермен жабылады.

- Күзде топырақ құрғақ шөптермен, шымтезекпен, шырша бұтақтарымен немесе арнайы жабынды материалмен жабылады.

Бетіне жабылған пластикалық бөтелкелер нағыз жасыл жапырақтар пайда болған кезде ғана алынады.

Отырғызғаннан кейін раушандарды күту

Отырғызғаннан кейін раушан міндетті түрде суарылады, ылғалдылық сақталады.

Алғашқы кезде бұталар тікелей күн сәулесінен қорғалуы керек. Отырғызылған көшеттердің бейімделуі шамамен екі аптаға созылады, содан кейін олар өсе бастайды.

Жоғарыда аталған шарттарды ескере отырып, осы ережелерді қолдана отырып, 2-3 жыл ішінде дүкенде көшет сатып алуға ақша жұмсамай, керемет раушан гүлін отырғызуға болады.

КОНЦЕПЦИЯ ВОСПИТАНИЯ МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ ПАВЛОДАРСКОЙ ОБЛАСТИ

Ашенова Баглан Ердымбаевна
заведующая методическим отделом
КГКП «Дворец школьников им. М.Катаева»
Управления образования Павлодарской
области акимата Павлодарской области

Современный мир характеризуется стремительными изменениями, глобальной нестабильностью и различными угрозами. Увлеченность детьми и молодежью низкопробными информациями СМИ и передачами отдельных порталов интернет-сайтов, посредством чего осуществляется пропаганда жестокости, социальное сиротство, детский и подростковый суицид,

религиозный экстремизм, употребление наркотических веществ, что приводит к увлечению детьми и подростками курением, снижению эффективности работы по противостоянию негативным влияниям, низкому уровню сформированности социальных навыков обучающихся. Такие проблемы не могут быть устранены на корню, однако их необходимо предотвращать. Вот почему актуальна проблема воспитания глубоко образованного, дальновидного, честного человека с ярко выраженным национальным самосознанием.

Воспитание сегодняшнего подрастающего поколения – это та опора, которая завтра будет формировать образ нашей страны. Поколения формируют качество нации. И важно воспитать творческого гражданина, обладающего качествами достоинства, чести, верности, патриотизма, ответственности, порядочности, доброты и братства, любви к семье, уважения к старшим, почитания младших. Определение содержания воспитания и есть решение данных задач, потому и легла в основу «Единая программа воспитания».

Образование будет эффективным, если оно основано на ценностях. Ценность способствует формированию системы взглядов, которая лежит в основе жизненной позиции человека, выбора, принятия решений, определяет его действия и поведение. Поэтому в настоящий период для укрепления человеческого достоинства важны национальные интересы, национальное наследие, совесть, здоровье, компетенции, что является основой воспитания подрастающего поколения.

Согласно Программе целостного воспитания, приоритетными ценностями являются: национальный интерес, совесть и стремление. На этих ценностях строится вся система воспитательной работы.

Актуальность разработки Концепции воспитания молодого поколения Павлодарской области продиктована тем, что каждая организация образования и в целом регион, развивая имеющийся ресурс, находится в поиске дополнительных возможностей решения непростой задачи по развитию внутреннего потенциала молодого поколения на пути его подготовки к жизни в быстро меняющемся мире.

Содержание Концепции ориентировано на повышение воспитательного потенциала образовательного процесса, ценностного воспитания, а также интегрирование учебного и воспитательного процессов.

Цели Концепции - определение направлений совершенствования и развития системы воспитательной работы в области в целом, механизмов реализации, содержания и инновационных форм организации для формирования и проявления самосознания, этических принципов личности, её моральных качеств и установок, согласующихся с нормами и традициями жизни общества.

Концепция реализуется через 7 областных пилотных проектов.

1.Областной проект «ЭКОboom» - воспитание молодого поколения в традициях бережного отношения к окружающему миру и природным ресурсам родного края. В основе проекта 6 акций: акция «Сад первоклассника», акция «Утилизация использованных батареек и изделий из ПВХ», акция «Энергия и вода для будущего», акция «Кафе для птиц» и акция «ЭКО CROSS»

2.Областной проект «Family day» - содействие сплочению семьи посредством развития общности интересов. Совместное участие детей и родителей в приготовлении кондитерских изделий по семейным рецептам.

3.Областной проект «Шаги добра» - формирование у детей активной, социально-ориентированной позиции через приобщение к волонтерской деятельности.

4.Областной проект «Менің туым» - формирование чувства гражданственности и патриотизма, любви к своей Родине, уважения к государственным символам республики Казахстан.

5.Областной проект «Бала-business» - поиск интересных бизнес-идей среди учащихся средних общеобразовательных школ Павлодарской области.

6.Областной проект для девочек «Акку» - развитие социально-правовой и психологической компетенции, способствующих преодолению психологических комплексов у девочек-подростков, формирования духовных ценностей через изучение традиций и обычаев для сохранения национальной идентичности.

7.Областной проект для мальчиков «Мирас» создан для всестороннего развития личности, формирования навыков здорового образа жизни и духовных ценностей.

Проекты, реализуемые в рамках Концепции воспитания молодого поколения Павлодарской области, определены в соответствии с ценностями программы целостного воспитания.

Ценность национального интереса является основой воспитания поколения с высокой правовой и экологической культурой, способствующего укреплению государственности Казахстана, формированию оптимального имиджа, служащего интересам страны, общественному благу, внимательно присматривающемуся к национальному достоянию и прославление его.

Ценность «Национальный интерес» предусматривает реализацию проектов «Мениң туым», «ЭКОboom» и «Шаги добра».

Ценность, как совесть играет важную роль в воспитании детей, способствует формированию этических принципов, уважению к себе и другим, ответственности за свой труд, укреплению достойного характера и становлению ответственным гражданином.

Ценность «Совесть» реализуется через проекты «Family day», «Аққу», «Мирас».

Ценность «Стремление» будет направлена на развитие у обучающихся навыков критического и креативного мышления, умения работать индивидуально и в команде, стремления к познанию, познанию нового, быть физически активным, вести здоровый образ жизни, продвигать технологические и цифровые навыки, строить правильные отношения, эффективно планировать свое время и финансы.

Ценность «Стремление» реализует проект «Bala business».

Концепция воспитания ориентирована на повышение воспитательного потенциала образовательного процесса, ценностей семейного воспитания, приоритет общечеловеческих и национальных ценностей, жизни и здоровья человека, свободного развития личности, воспитания патриотизма, трудолюбия, уважения к правам и свободам человека.

«ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НЕТРАДИЦИОННОЙ ТЕХНИКИ-РОСПИСИ НА ПТИЧЬИХ ПЕРЬЯХ В ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМ ИСКУССТВЕ»

**Дмитриева Васелина Александровна,
педагог дополнительного образования
Дворца школьников им.М.М.Катаева**

Сегодня педагогически грамотным специалистом нельзя быть без изучения всего обширного арсенала образовательных технологий, поэтому необходимо ориентироваться в широком спектре современных инноваций. Каким образом слово «технология» может быть применительно к занятиям ИЗО, ведь творческие задачи решаются на уровне чувств и всегда индивидуально. Технологизация не совместима с творчеством, поэтому из обилия концепций, теорий, технологий и методик следует отобрать лучшие, чтобы создать практическую, гибкую, авторскую интегрированную систему работы.

Современный социальный заказ направлен на то, чтобы значительно повысить возможности человека в его самореализации в рамках постиндустриального общества, которое предоставляет совершенно новые требования и возможности к творческой деятельности, способности на уровне соответствующих требований к профессии выполнять определенные действия, эстетически воспринимать и профессионально действовать внутри своей компетенции, которая предполагает, что человек не только владеет нормами пассивного восприятия изобразительного искусства, но и активно может производить творческие работы, совершенствовать свой внутренний нравственный уровень, может эстетически грамотно создать свой имидж и имидж своей деятельности.

Однако существующая система программ для занятий ИЗО не соответствует современному социальному заказу. Уровень доступности изобразительного искусства в школе на сегодняшний день низкий, так как это достаточно сложный интеллектуально-чувственный объект познания, требующий наличия определенных способностей, в том числе и способности эстетической оценки.

Необходимо максимально использовать в школьном возрасте огромные возможности изобразительного искусства, которое воздействует на внутренний мир ребёнка, расширяет его эмоциональный опыт, учит понимать эстетическое богатство

жизни.

Изобразительное искусство как один из учебных предметов общеобразовательной школы занимает важное место в воспитании детей. На этих уроках учитель как нигде может повлиять на внутренний мир учеников, побудить в них интерес к достижениям прошлого, так как искусство как нельзя лучше отражает общественную ситуацию своей эпохи. Учитель должен использовать искусство для обогащения учеников опытом прошлого, сравнивая этот опыт с собственным опытом учеников. Ключевым моментом в этом является переживание учащимися произведения искусства.

В процессе изобразительной деятельности дети усваивают графические и живописные умения и навыки, учатся наблюдать, анализировать предметы и явления окружающего мира. Таким образом, учебный предмет изобразительное искусство служит эффективным средством познания действительности и одновременно помогает развитию и формированию зрительных восприятий, воображения, пространственных представлений, памяти, чувств и других психических процессов. Знания, умения и навыки находят широкое применение как на других уроках, так и в дальнейшей трудовой деятельности. Умение рисовать, зрительно представлять различные объекты необходимо во многих профессиях.

С помощью линий, красок, композиции, динамики изображения ребенок удовлетворяет потребность рассказать, выразить свое отношение к увиденному. Испытываемые ребенком радость, наслаждение от встречи с прекрасным, от процесса художественного творчества, способствуют воспитанию в нем доброты, сопереживания и сочувствия окружающим, изображаемым героям.

Психологи считают, что процесс изображения представляет собой процесс отражения реальной действительности. Естественно, что это отражение в рисунках детей разного возраста различно и неповторимо. Один уровень отражения предметов и явлений окружающего мира можно видеть в рисунках четырехлетнего ребенка, другой уровень – в рисунках детей 9 лет, третий уровень – в рисунках детей 13 лет. Это отражение реального мира в рисунках детей зависит от соответствующего уровня развития восприятия, памяти, воображения, мышления, чувств, умений и навыков. Фундаментом такого развития является организованное систематическое обучение детей основам закономерностей искусства и реальной действительности. Как говорил известный русский психолог Е.И. Игнатьев, «наша конечная цель – путем разумного руководства и систематического обучения приблизить изобразительную деятельность ребенка к элементарным основам вполне грамотного реалистического изображения».

На моих занятиях изостудии «Палитра» выбор инновационных нетрадиционных техник рисования в качестве одного из средств развития изобразительного творчества не случаен. Термин «нетрадиционный» подразумевает использование инструментов, различных материалов и способов рисования, которые не являются общепринятыми, традиционными, широко известными, в связи с этим я стараюсь сделать свои занятия более красочными, яркими, где дети получают положительную мотивацию, радостное настроение, снимают страх перед процессом рисования.

Педагогика творчества должна решить одну из главных проблем – уйти от повседневности, обыденности, где ребенок существует в границах житейского опыта, систематически расчлененного и упорядоченного средствами педагогических методик. Для решения данной проблемы нужен и возможен поиск таких путей взаимодействия, которые с одной стороны сохраняют преимущества детского творчества, а с другой помогут ребенку овладеть средствами самовыражения. Поэтому появилась необходимость самостоятельно разработать подходы к применениям инновационных нетрадиционных техник, в частности изучения традиционной технологии - росписи на птичьих перьях.

Согласно новой образовательной концепции условием становления эстетического отношения школьников к окружающему миру является, прежде всего, ценностное отношение к самобытному миру детства как важнейшему периоду в жизни ребенка; его развитию, обоснованному индивидуальной природой. Чтобы не ограничивать возможности детей в выражении впечатлений от окружающего мира, недостаточно традиционного набора изобразительных средств и материалов. Чем разнообразнее будут условия, в которых протекает изобразительная деятельность, содержание, формы,

методы и приемы работы с детьми, а также материалы, с которыми они действуют, тем интенсивнее станут развиваться детские художественные и творческие способности. Именно нетрадиционные техники рисования позволяют ребенку преодолеть чувство страха перед неудачами в изобразительной деятельности, помогают чувствовать себя свободными, ощутить незабываемые положительные эмоции, раскрепоститься, вселить уверенность в своих силах.

Сегодня из обилия привлекательных для меня технологий я использую в своей практике со старшими воспитанниками инновационные, нетрадиционные техники рисования

- роспись на птичьих перьях;
- рельефная и пастозная живопись в изобразительном творчестве;
- монотипия.

Для изучения данных технологий подходит старший возрастной этап (14-16 лет), так как он характеризуется более устойчивым вниманием, наблюдательностью, а также стремлением к совместной деятельности. С использованием нетрадиционных инновационных техник у воспитанников развивается исследовательская деятельность, память, фантазия, эстетический вкус, эстетическая оценка своей деятельности, воображение и самостоятельность. Более подробно хочу остановиться на инновационной нетрадиционной технике росписи на птичьих перьях.

Из своего многолетнего опыта работы с детьми по развитию творческих способностей в рисовании понимаю, что стандартных традиционных наборов изобразительных материалов и способов информации недостаточно для современных детей, так как уровень умственного развития и потенциал нового современного поколения стал выше.

Основной подход в работе с детьми – лично - ориентированный, определяющий степень взаимодействия учителя и ученика особенностями их личностного развития.

Ведущими методическими принципами при этом становятся:

принцип деятельности – активное включение ребенка в учебно – познавательную деятельность, участие в разрешении проблемной ситуации, освоение необходимых знаний, навыков и умений;

принцип целостности картины мира, который определяет место искусства в мире ребенка и место ребенка в мире искусства;

принцип гуманности – уважение личности ребенка, признание его права на собственное мнение, свободы и творческой раскрепощенности детей на занятии;

принцип творчества – максимальная ориентация на творческое начало в деятельности ребенка;

принцип вариативности дает возможность развивать у детей вариативное нестандартное мышление;

принцип непрерывности должен обеспечить непрерывность художественно – эстетического воспитания от возраста к возрасту.

Нетрадиционные техники изображения позволяют избежать этого, так как педагог вместо готового образца демонстрирует лишь способ действия с нетрадиционными материалами, инструментами. Это дает толчок развитию творчества, воображения, проявлению самостоятельности, инициативы, выражению индивидуальности. Применяя и комбинируя различные способы изображения в одном рисунке, дети учатся думать, самостоятельно решать, какую технику выбрать и использовать, чтобы тот или иной образ получился наиболее выразительным. Затем анализируют результат, сравнивают свои работы, учатся высказывать собственное мнение, и у них появляется желание в следующий раз сделать свой рисунок более интересным, непохожим на другие. Нетрадиционные техники изображения требуют соблюдения последовательности производимых действий. Так, воспитанники учатся планировать процесс рисования.

Многие виды нетрадиционного рисования способствует повышению уровня развития зрительно-моторной координации (например, витраж-рисование по стеклу, батик-роспись по ткани, рисование по наждачной бумаге и т. д.). Коррекции мелкой моторики пальцев рук способствует, например, такая нетрадиционная техника изображения, как рисование по клейстеру руками. Эта и другие техники требуют точности и быстроты движений (нужно выполнить очередное действие, пока краска не высохла),

умения правильно определять силу нажима на материал или инструмент (чтобы не порвалась бумага, не сломался мелок), терпения, аккуратности внимания.

Рисование с использованием нетрадиционных техник изображения не утомляет ребят, у них сохраняется высокая познавательная активность, работоспособность на протяжении всего времени, отведенного на выполнение задания. Нетрадиционные инновационные техники позволяют педагогу осуществлять индивидуальный подход к детям, учитывать их желания, интерес. У детей развивается навыки культуры общения, возникают эмоционально теплые отношения со сверстниками.

Таким образом, использование нетрадиционных техник изображения способствует интеллектуальному развитию ребенка, коррекции психических процессов и личностной сферы воспитанников.

Литература

1. «Вдоль шелкового пути с Жибек Жолы» Издательство «Баур», Алматы, 2002 г. 68 с.
2. «Любите и берегите животных» Каимов К. - Алма-Ата: Мектеп, 1984-135 с, ил.
7. Программа Республики Казахстан «Культурное наследие» на 2004-2006 годы. Агентство по туризму и спорту. – Алматы, 2004 г.
- 8 Эволюционное происхождение перьев (Ричард Прам, Алан Баш, «Динозавры или птицы: кто оперился первым?» // «В мире науки» № 7 .- 2003г
- 9 Косогорова Л.В. Основы декоративно-прикладного искусства: учебник для студ. учреждений высш. проф. образования / Л.В.Косогорова, Л.В.Неретина. – М.: Издательский центр «Академия», 2012. -224 с.: ил.
3. Декоративные мотивы и орнаменты всех времен и стилей / [отв. Ред. Т. Граблевская]. – М.: Астрель: АСТ, 2010. – 206 с.: ил. - Основной изд. «Карманный сборник стильных мотивов», 1905.
4. Емельянова, Т. И. Золотая хохлома: декоративная роспись по дереву / Т. И. Емельянова; сост. ил. Г. И. Иванова, Н. А. Гушин; фот. А. Я. Стребков. – М.: Интербук-бизнес, 2001. – 167 с.: ил. – (Шедевры народного искусства России)
5. Козлова С.А., Куликова Т.А. Дошкольная педагогика: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений. – 2-е изд., перераб. И доп. – М.: Издательский центр «Академия» , 2000. – 416 с.
6. Фокина, Л. В. История декоративно-прикладного искусства : учебное пособие / Л. В. Фокина. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2009. – 239 с. : ил., 16 л. ил. – (Высшее образование). – Библиогр.: с. 239-240

ОҚУШЫЛАР САРАҰЫ – БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ МЕКЕНІ

**Еруббаева Алма Жумабаевна,
Павлодар облысы әкімдігі
Павлодар облысы Білім беру
басқармасының
«М.М.Катаева атындағы Оқушылар
сарайы» КМҚК басқармасы**

Оқушылар сарайына аяқ басқан әрбір бала өз жанына жақын іспен айналыса алады. Бұл шығармашылық мекенде әрбір жеткіншек ғылыми жоба жазу, ғарыш әлемін зерттеу, робототехника саласында жұмыс жасау, ән шырқап би билеу, әдемі сурет салып, сәнді киім тігу, шаштараз өнерімен айналысып, IT-мектебінен сабақ алып, тіпті бизнеске алғаш қадам басуға зор мүмкіндіктері бар. Ертiс өңiрiндегi М.Катаев атындағы облыстық

Оқушылар сарайы 1978 жылдан бастап жұмыс атқарып бүддiршiндердi қуантып келедi. Бүгiнде Оқушылар сарайы аймағымыздағы қосымша бiлiм беретiн ең iрi ұйым болып табылады. Әртүрлi әлеуметтiк аз қамтылған, көп балалы отбасылардың балалары көбiне мұнда тегiн сабақтарға қатысуға мүмкiндiк алады. Мұндай сабақтардың қатарында техникалық сабақтар, робототехника, журналистика, астрономиялық сабақтар тағы да бар. Бiлiм ордасының тәрбие жұмысының басты мақсаты мен бағыттары Облыстық тәрбиенiң Тұжырымдамалы негiздерiне сүйене отырып құрылды.

Балаға қажетiнiң бәрiн осы бiлiм ордасынан таба аласыз. 5-18 жас аралығындағы үш мыңға жуық бала жыл сайын Сарайдың үйiрме, клуб, студияларында мемлекеттiк және ағылшын тiлiн үйренiп, қолданбалы-сән өнерiмен айналысып, көркемдiк және эстетикалық тәрбие алып, ғылыми-техникалық шығармашылыққа бет бұрады.

Сарай құрылымы бойынша әдiстемелiк, эстетикалық, көркемдiк тәрбие, ғылым және техника, «Бiлiмпаз» эстетикалық тәрбие және дамыту студиясы, әкiмшiлiк-шаруашылық алты бөлiмдi құрайды.

Балалар журналист, радио және теле тiлшi мамандығының қыр-сырымен танысатын осындағы баспасөз орталығы республикалық және халықаралық конкурстардағы жеңiстерiмен аймаққа жақсы танымал.

Сондай-ақ, мұнда заманауи технологиямен жабдықталған таңғаларлық зертханалар өте көп. Айта кетсек, «Цифрлы Қазақстан» бағдарламасы шеңберiнде Оқушылар сарайында «BALA BUSINESS» атты балалар технопаркi ашылды. Бұл технопаркiнiң мiндетi - балаларға арналған IT-технологиясын пайдаланып, бiлiмге қолжетiмдiлiктi қамтамасыз ету. Мысалы, 3D-үлгiлеу зертханасы тағы бiр цифрлы бiлiм беру ресурсымен жұмыс iстейдi. Айта кетейiк, IT-сыныпта оқушылар еуропалық бiлiм стандартына сай қарапайым алгоритмдердiң тiзбесiн, бағдарлау мен Web-сайттарды, компьютер ойындарын, анимацияларды жасауды үйренедi.

Егер сiздiң баланыз өнертапқыш болса, 3D моделi үлгiмен компьютерде жасалған нақты нысанды құру үшiн осы үйiрмеге бейiмдеуге болады. Сонымен қатар, технопаркiнiң бұл инновациялық алаңын бiз тәжiрибелiк және коммерциялық мақсатта пайдаланамыз: пластикадан ұсақ бұйымдар сериясын дайындаймыз.

Стартап-академия, немесе бизнес-инкубатор технопаркiнде бола қалсаңыз, бизнеске әуес оқушыларды кездестiресiз. Bala-businessстартап-жобасының мақсаты – кәсiпкерлер мен өндiрiстiк сектордың назарын балалар идеясына аудару, идеялар мен әзiрлемелердiң ықтимал тапсырыс берушiлермен кездесуiн ұйымдастыру.

Сонымен қатар заман талабына сай IT-сыныбында IT-ресурстар, цифрлық бiлiм алу

ресурстарына көп көңіл бөлінген. Бұл жерде озық ойлы, зерек оқушылар Corel, Photoshop, AutoCAD бағдарламаларын игеріп, болашақ мамандықтарына жол ашады. Бұл жаңа сыныптар «Нұр Отан» партиясының «Ыбырай» «Қазақстанның жас бағдарламашылар Лигасы» қорымен бірлескен бастамалық жобаларын іске асыру шеңберінде жүзеге асырылды.

Робокешенді зертханамызда аса қабілетті балалар тек құрылымдаумен ғана шұғылданбайды, сонымен қоса LEGO Education, Ардуин, 4WD платформалары, робот-манипулятормен жұмыс істейді, өндірісте іске асырылатын жобалар жасайды, дене жұмысын робот жүйесімен ауыстырумен айналысады.

Технопаркiмiздiң бағдарламалар жинағына бейнемонтаж зертханасы кіреді. Цифрлы технологиялар мен бұл зертхананың мүмкіндіктері тәрбиеленушілердің қолданбалы дағды алуына жол ашады. Бұл енді дайын бейнеоператорлар мен монтажерлер, деректі фильмдер, жаңа сюжеттер, медиажобалар, ойындық кино, музыкалық клиптер, тұсаукесерлер, әлеуметтік роликтер. Сарайдың жұмысы LuchTV на Youtube.com телеарнасында көрініс табады; әлеуметтік Байланыс желісінде жастар ақпараттар агенттігі «Скриншот» жұмыс істейді. Ең ғажабы, бұл зертханада ойын ойнауға, суретке түсуге, балалардың сана-сезімін өсіруге барлық мүмкіндік жасалған.

Сарай обсерваториясының барлық зерттеу жұмысы цифрлық ресурстарға негізделген: күмбездегі телескопты роботпен басқару, алыстан бақылау мүмкіндігі, планетарийдің цифрлы білім беру бағдарламалары. Технопаркiң астрозертханасында балалардың тәжірибелік инженерлік және құрылымдаулық дағдылары дамытады. Сонымен қатар, Оқушылар сарайында 2021 жылдан бастап қыз балаларға облыстық «Аққу» жобасы іске қосылды.

«Қоғамды тәрбиелеймін десең, қызыңды тәрбиеле» деген қағиданың мәні қаншалықты терең болса, мазмұны соншалықты салмақты.

Жалпы қоғамның басты байлығы адам болса, парасатты да тәрбиелі қыздар – қоғамның ортаймайтын ең құнды қазынасы.

Бұл жоба жасөспірім қыздардың әлеуметтік-құқықтық және психологиялық құзыреттілігін дамытуға жағдай жасау, психологиялық күйзелісті жеңуге, ұлттық бірегейлікті сақтау мақсатында салт-дәстүр мен әдет-ғұрыптарды зерделеу арқылы рухани құндылықтарды қалыптастыруға ықпал ету. Қазіргі таңда облыс бойынша 251 «Аққу» қыздар клубтары жұмыс атқарады, оның ішінде 3643 қыз балалар тәрбиеленеді. Ерекше тізімде тұрған қыз балалар саны -32.

Мектептерде клубтарды ашу өзектілігі қазіргі қоғамдағы қыздардың, ұлдардың мінез-құлқындағы жағымсыз өзгерістеріне байланысты, психоактивті заттарды қолдану, өкінішке орай қылмыстық әрекеттер әлі де толастамай тұрғанына байланысты болып отыр.

Жобаның ерекшелігі әрбір қыз бала тақия тігу ерекшелігін үйрену, ұршық иіріп, жүн түту, қонақ күту, ас әзірлеу және «Аққу» қыздар клубының мүшелірінің өз жергілікті клубтарын таныстыра білу. Ең бастысы қыз балаларды сұлулыққа, әсемдікке, сымбаттыққа, еңбексүйгіштікке баулимыз.

«Алып анадан» деген нақылдың тамыры тереңде жатыр, қыздарымыз саналы болмай, ұрпағымыз сапалы болмайды. Бүгінгі бойжеткен, келешек ана қоғамнан өз орнын тауып, отбасының құт-берекесін кіргізетін аяулы жар болуы үшін имандылыққа баулып, дәстүрлі тәрбие беру – ата-ананың парызы, қоғамның міндеті.

ТЕАТР ӨНЕРІН БЕЙІМДЕП ОҚЫТУ ҮШІН АТА-АНАЛАРМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУ ӘДІСТЕРІ

Ешимкулов Жаксібек Махаматкулович
Павлодар облысы, Павлодар қаласы,
М.М.Катаев атындағы Оқушылар сарайы басшысының бейімдеп
оқыту ісі бойынша орынбасары, «Амлуа» шығармашылық
студиясының жетекшісі

Қосымша білім беру ұйымдарының негізгі мақсатының бірі бейімдеп оқыту. Қосымша білім беру - бейімдеп оқыту арқылы мектеп қабырғасында инемен білім іздеп жүрген оқушыларға мамандықтар әлеміне жол ашады. Себебі, қазіргі қосымша білім беру ұйымдары заман қарқынымен бірге адым басып, қазіргі жаңадан шығып келе жатқан маман иелеріне ұстаздық ұлағатқа балу арқылы оқушыларға жаңа қолайлықтар жаратуда.

М.М.Катаев атындағы Оқушылар сарайы бірнеше бағытта оқушыларға тәрбие береді:

- Шығармашылық бағыт: вокал, хореография, күй өнері, театр өнері, жайдарман және басқа студиялар балаларға өнер үйретеді;

- Эстетикалық бағыт: сурет өнері, сәндік қолданбалы өнері, қышпен жұмыс жасау, шаш үлгісі және өзге студиялар жұмыс жасайды;

- Ғылыми-техникалық бағыт: астрономия, робототехника, IT, техникалық моделдеу, тіл үйрену, биология және тағы басқа үйірмелер техникалық бағыттың әліпбиін үйретеді.

- Әлеуметті бағыт: волонтерлік, археология, дебат, жас экскурсовод, журналистика, жас медиатор, блогерлік, психологиялық тәрбие және ұлттық тәрбие үйірмелері оқушыларды қызықты сабақтармен қамтиды.

Үйірмелерге жазылу арқылы оқушылар өздерінің жандарына жақын кәсіппен танысып қана қоймай, сол кәсіптің баспалдағын атауға мүмкіндіктер алады.

Аталған бағыттардың көбіне оқушылар өздеріне өмірлік кәсіп ретінде таңдаса ата-аналарының ақ батасын алуға мүмкіндік көп. Тек, театр бағытты емес! Бұл бағытта ата-аналармен тығыз қарым-қатынаста болып, отбасылық театр қойылымдарына бірге барып, өз баласының өнеріне көрермен ретінде келуге дайындаудан басталады. Қазақ тіліндегі театр өнері үйірмелерінің негізгі мәселесі немесе ашық жарасы осында.

Қазақ отбасында ұл өссе: «Спортпен шұғылданың! Өз-өзіне тұрып беруді үйренсің» дегеннен бастап: «Немене анау сахнада майысып отбасын қалай асырайды?» дегенмен аяқталады. Ал, қыз бала өссе: «Ой, тігуді, тамақ істеуді тағы да тағы үй шаруашылығына бейім болып өссін» дегеннен бастап, арзан сапа кино мен сериалдарға тойып алып «үлкен театрда рөлді қалай беретінін білеміз» дегенмен тоқтайды. «Амлуа» үйірмесінің тұсауы кесілгелі жеті жыл болса да, заманауи көзқарасқа ие ата-ана әлі кездескен жоқ. Бәлкім бұл менің үйірмемнің ғана ақсаңдайтын тұсы ғана шығар... Бірақ, ата-аналардың сөздерінің ескіргенін қазіргі таңдағы театр өзге екендігін дәлелдеу үшін не істей аламыз?! Мен ұсынған үш адым:

- Мүмкіндігі барынша облыстық, қалалық кәсіби театрлардың қойылымдарына отбасыларымен бірге бару;

- осы бағытта білім алып жүрген түлектер бар болса, яки кәсіби актерлармен шебер сабағын ұйымдастырғанда ата-аналарды да ұмыт қалдырмау үшін ыңғайлы уақыт белгілеп шақыру;

- Балалардың бойындағы дарынды дәлелдеу үшін, бейнепоэзиялар дайындау, түрлі шеберлік конкурстарға қатыстыру арқылы жүлделі орындар алу, әрине залды толтырып

қойылымдар қою.

Осы үш адымнан өткен соң, балалар болашақ мамандығының мәселесін өздері емін-еркін шешуге мүмкіндік алады. Себебі, алдында келтірілген ата-аналардың көзқарасын, баласына жақсылық ойлаймыз деп, олардың өнерге ұмтылған қанаттарын қайырып жатқанына көз жеткізуге жағдай жасаймыз. Ескерте кетейін, бұл болашақ мамандығын театр өнерімен байланыстырамын деген балалардың ата-анасы алдында іспен дәлелдеуге жәрдем әрекеттері.

Қортындылай келе - «Амплуа» шығармашылық ұжымының түлектерінің алды театрлардың жас әртістері, кейінгі буыны драматург, режиссер, театртанушы, актер және медиа журналист бағытты бойынша жоғары орындарының студенттері. Қызығы қазір театр мамандығы иелері мен студенттері бірінші танысқан күнімізде: «үйдегілер «инженер», «заңгер», «халықаралақ қатынас маманы», «тіс емшісі боласың» - деп жатыр» деген болатын. Ал, бүгін жүректеріне жақын іспен айналысып жүр. Балаларының қуанышын көрген ата-ана да алғыстарын жолдап тұрады

«СОВРЕМЕННЫЕ МУЛЬТИМЕДИЙНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ»

Жумажанова Айтжамал Айткалиевна
Заведующая отделом науки и техники
КГКП «Дворец школьников имени
М.М.Катаева», управления образования
Павлодарской области, Акимата
Павлодарской области

Современные технологии не стоят на месте, постоянно совершенствуясь и улучшая качество жизни человека. На протяжении многих лет прогресс не перестает удивлять нас скоростью своего развития. В результате этого в различных сферах жизни человека появились новые улучшенные возможности. С появлением мультимедийных устройств жизнь человека стала более яркой и красочной. Они позволяют нам создавать, обрабатывать и передавать информацию в различных форматах, таких как текст, изображения, аудио и видео. Мультимедийные технологии играют важную роль в образовании и обучении. Они позволяют создавать интерактивные учебные материалы, электронные учебники, онлайн-курсы и вебинары. С помощью мультимедийных технологий можно получать доступ к разнообразным информационным ресурсам, визуализировать сложные концепции и учиться в интерактивной и увлекательной форме. Преимущества мультимедийных технологий включают возможность более эффективного и наглядного представления информации, улучшение восприятия и запоминания, повышение вовлеченности и интереса пользователей, а также возможность создания интерактивных и инновационных приложений.

Наш комплексный подход начинается с зоны информационных цифровых ресурсов и диагностики личностных характеристик, талантов, навыков и склонностей к определенной профессиональной деятельности.

В 2018 году во Дворце школьников создан детский технопарк. Миссия нашего технопарка - это обеспечение доступности образования с применением IT-технологий для детей. Развитие цифровых образовательных ресурсов, применение IT-технологий позволяют сегодня интегрировать молодое поколение в научно-исследовательскую и промышленно-технологическую среду будущего цифрового Казахстана.

В нашей лаборатории робокомплексов более продвинутые дети занимаются

не просто конструированием, а работой с LEGO Education, Ардуин, платформами 4WD, роботом-манипулятором и создают проекты, направленные на реализацию в производстве, на замещение физического труда робототизированными системами. Оборудование кабинета робототехники даёт возможность учащимся конструировать и проектировать.

Руководитель кружка робототехники Солтаналинов Кайрат Идрисович работает над повышением своей компетентности через прохождение Республиканских курсов и участием в различных областных и республиканских мастер-классах.

Кайрат Идрисович активно ведёт работу по подготовке к различным международным, республиканским и областным конкурсам и соревнованиям. Руководитель кружка успешно подготавливает участников к соревнованиям по спортивной робототехнике. Здесь каждый ребёнок обучается, развивается и получает возможность проявить свой потенциал. Воспитанники кружка участвуют в соревнованиях роботов, следуя определенным правилам. Это помогает им совершенствовать навыки и представить свои разработки на различных турнирах. Спортивная робототехника также стимулирует интерес к науке и технологиям, развивает критическое мышление и умение работать в команде.

Ежегодно воспитанники кружка робототехники становятся призёрами и победителями Республиканского чемпионата по спортивной робототехнике «KazRoboSport», олимпиады по робототехнике WRO, чемпионата для школьников «JuniorSkitts». В этом учебном году приняли участие во World Robot Olympiad – Всемирная Олимпиада Роботов. Участники Олимпиады конструируют своих роботов с помощью наборов LEGO® MINDSTORMS®. Задания для юных конструкторов каждый год новые и более сложные, чем в предыдущий.

Вся исследовательская деятельность обсерватории Дворца основана на цифровых ресурсах: роботизированное наведение телескопа в куполе, возможность удаленного наблюдения, цифровые образовательные программы планетария. В астролaborатории нашего технопарка у ребят развиваются практические инженерные и конструкторские навыки. Цифровое оборудование астролaborатории позволяет развивать практические инженерные и конструкторские навыки воспитанников. Руководитель клуба юных астрономов «Антарес» Гульнара Кайрболатовна Баубекова постоянно ищет возможность, для пополнения своих знаний участвуя в различных мероприятиях международного и республиканского уровня. Вся работа астроклуба «Антарес» строится на том, что современной отечественной космонавтике для развития космодрома Байконур требуются прогрессивные, оригинальные мыслители, адаптируемые к теме, чтобы дать преимущество на сегодняшнем космическом конкурентном рынке. Одной из форм работы астроклуба являются выезды на ночные наблюдения:

Ребята имели возможность наблюдать галактику M31-это галактика Андромеды (или Туманность Андромеды), Туманность Сова — планетарная туманность в созвездии Большая Медведица. Наблюдали за видимым движением звездного неба, яркое зрелище представлял спутник Земли-Луна. Ребята на практике применяют свои знания по ориентированию по звездному небу, находят знакомые созвездия. Ежегодно команда астрономического кружка «Антарес» принимает участие в Сибирском астрономическом форуме в г. Новосибирске, в Международной молодёжной научной конференции «Гагаринские чтения» в г. Москве, в Республиканских научных соревнованиях школьников по астрономии и физике космоса имени Тукена Омарова, на базе Обсерватории Национального научно-практического, образовательного и оздоровительного центра «Бөбек».

Лаборатория 3D-моделирования работает с еще одним цифровым образовательным ресурсом – это программы 3D-моделирования, прототипирования и применение трехмерной печати, это возможность построения реального объекта по созданному на компьютере образцу 3D модели. Данную инновационную площадку технопарка мы используем для практических и коммерческих целей: изготовление мелкосерийных изделий из пластика.

Открытие IT-класса способствовало привлечению большого количества школьников в работе над проектами интерактивных анимаций, мини-игр, чат-ботов, веб-разработок. Руководитель студии Сербиненко Павел Игоревич активно участвует в различных мастер-классах, повышает свой уровень, посещая различные айти форумы. IT-класс – это инновационная площадка, призванная обеспечить детей современными IT-ресурсами, обеспечить доступность к цифровым образовательным ресурсам. Содержание площадки основывается на возможности более продвинутых ребят получить практические навыки освоения программ Corel, Photoshop, AutoCAD. За время работы студии воспитанники творческой студии научились обрабатывать изображения в фотопрограмме. Получили знания в области цифровой живописи, освоили приемы тонировки изображений, применение фотофильтров и корректирующих слоев. Изучают программирование, 3D моделирование. Они делают предметы мебели, основы архитектурных построений. В студии «Бэйсик Дизайн» воспитанники изучают различные компьютерные программы, в том числе 3D-редакторы. В этих программах учатся делать модели для 3D-печати, мультфильмов, компьютерных игр. Сейчас они работают над 3D-пейзажем в стиле «Лоу поли». И делают не просто 3D-изображение, а анимирование персонажей и объектов.

Согласно реализации программ Дорожной карты по комплексному решению экологических проблем Павлодарской области в пункте 32 «Повышение экологической культуры» во Дворце школьников им. М.М. Катаева открыта лаборатория зеленых технологий, организована работа экологического кружка BIOGREEN, разработаны и реализуются областные экологические проекты, конкурсы и акции. Деятельность кабинета современных зеленых технологий направлена на создание условий для исследовательской деятельности и изучения современных зеленых технологий, повышение экологической грамотности и экологической культуры среди учащихся школ Павлодарской области. Инфраструктура кабинета состоит из современных зеленых технологий, снижающих нагрузку на окружающую среду и служащих наглядным учебным пособием для школьников Павлодарской области.

С целью изучения высокотехнологичного синтеза гидропоники и аквакультуры, позволяющего разводить рыб и выращивать растения одновременно, оборудована аквапонная установка. На аквапонике мы выращиваем 4 вида растений: маракуйя, папоротник, спатифиллум и традесканция. Растения погружены в керамзит и питаются раствором от двух аквариумов, в которых находятся декоративные аквариумные и речные рыбы реки Иртыш.

В кабинете зеленых технологий оборудована гидропонная установка, для проведения наблюдений по выращиванию растений без использования почвы на специальных субстратах таких как: минеральная вата, кокосовое волокно и перлит.

С помощью цифровой лаборатории RELEON учащиеся изучают качество атмосферного воздуха и другие показатели окружающей среды. Цифровая лаборатория RELEON – исследовательский комплект, который позволяет выполнять эксперименты по экологии. Датчики цифровой лаборатории RELEON измеряют 22 экологических показателя, такие как: уровень кислорода и углекислого газа в воздухе, ультрафиолетовые и электромагнитные излучения, скорость потока воздуха, уровень шума, температуру и влажность почвы, уровень атмосферного давления и др.

Для получения экологически чистого удобрения – биогумуса, оборудован вермикомпостер с красными калифорнийскими червями.

В 2023-2024 учебном году в кабинете «Зеленые технологии» оборудован стеллаж для выращивания микрозелени и обучения детей навыкам сити-фермерства. Сити-фермер – профессия будущего, а микрозелень – модный тренд на рынке ЗОЖ-продуктов, закрепившая за собой статус нового суперфуда. Цель открытия сити-фермы – создание условий для практической работы, написания научных школьных проектов по изучению различных технологий выращивания, поддержание правильного питания и ЗОЖ среди учащихся школ области

ЖАҚСЫ МІНЕЗ БЕН АҚЫЛ КҮШІ БІРІКСЕ – БҰЛАР АДАМГЕРШІЛІК ҚАСИЕТТЕР (ЫБЫРАҰ АЛТЫНСАРИН)

Иманбекова Галия Майданқызы
Тәрбие ісі жөніндегі басшының орынбасары
Павлодар облысы әкімдігі Павлодар облысы
білім беру басқармасының «М.М. Катаев
атындағы Оқушылар сарайы» КМҚК

Қазақстан Республикасының тәуелсіз мемлекет мәртебесіне ие болуы, білім беру және мемлекеттік жастар саясаты туралы заңдардың қабылдануы жастар тәрбиесі мәселесіне жаңаша ойлаумен қарауды талап етеді. Қазақстан Республикасының орта қосымша білімді дамыту тұжырымдамасында «Тәрбие үрдісінде қазақстандық патриотизм, гуманизм, адамгершілік идеяларын қалыптастыру негізінде құру керек» деп баса көрсетеді. Бала бойына адамгершілік тәрбиесін сіңіру мақсатында жалпы педагогтардың іс-тәжірибесінде қолданылып жүргені бәрімізге аян. Өздеріңізге белгілі қазіргі жаһандану үрдісінде елімізде бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеу басты назарда болып отыр. Ал адамның жан қазынасын, адамгершілік болмысын қалыптастыруда кей адамдардың түрлі жағдайлармен бір-бірін түсінбеуі де сіз бен бізді толғандырады. Өйткені біз сол қоғамның ішіндеміз, яғни оның мүшесіміз. Иә, бұның бәрі шындық десек артық болмас. Бәсекеге қабілетті ұрпақты жан-жақты қылып тәрбиелеу үшін алдымен жан қазынасының негіздерінің бірі, сенімділік пен шындықтың бастауына үңілу керек шығар.

Оқыту, білім беру, тәрбиелеу - баланың ішкі жан – дүниесінің біртіндеп дамуына әсер ететін, түрткі болатын, жағдай жасайтын, оларды іске асыратын сыртқы факторлар екені анық. Еліміздің ертеңі, ұлтымыздың болашағы – бүгінгі мектеп және қосымша білім беру, тәрбие беретін мекемелер қабырғасында отырған бүлдіршіндер екені мәлім. Олардың қамын ойлау баршамыздың парызымыз. Кез- келген білім тәрбие ордасы мақсаты мен мұраты өркениетті елдердің қатарынан көріну, жер мен жер байлықтарын ысырапқа салмай игере білетін ұрпақ тәрбиелеу. Ол үшін бүгінгі жас ұрпаққа сапалы білім мен саналы тәрбие бере отырып, елдің өткенін, ұлттың тарихын, мәдениетін, салт-дәстүрін, табиғат ерекшеліктерін тереңнен таныстыру қажет. «Тәрбиесіз берілген білім адамзаттың қас жауы, келешекте оның өміріне опат әкеледі, адамға ең бірінші керегі тәрбие» - деп Әл-Фараби айтқандай, педагогика ғылымының зерттейтін негізгі мәселелерінің бірі - Тәрбие. Ұрпаққа берілетін ең өзекті идеясына халықтың адами қасиеттері тұғыр болуы тиіс. Қай халық болсын өзіне ғана дараланып тұратын ерекшелігінің бірі - тәрбие. Тәрбие - мәңгілік және адамзаттық... Бұл ерекшеліктер ғасырдан ғасырға, ұрпақтан ұрпаққа мирасқа қалып отырады. Осы заманғы адамгершілік тәрбиесі жекелеген бағыттарға емес, адамгершілік құндылықтарға негізделеді.

«Мәдениет жоғары адам айналасындағылармен қарапайым қарым-қатынаста болады.

Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа - адамгершілік - рухани тәрбие беру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек.

«Біз 21 ғасырдың жаһандық картасында ешкімге ұқсамайтын, дербес орны бар ұлт боламыз десек, Әлем бізді мәдени жетістіктерімізбен тануы керек!»
(Н.Назарбаев)

Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз - өзіне сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен педагогтар шешуші

роль атқарады. Рухани - адамгершілік тәрбие - екі жақты процесс. Бір жағынан ол үлкендердің, ата - аналардың, педагогтардың балаларға белсенді ықпалын, екінші жағынан - тәрбиеленушілердің белсенділігін қамтитын қылықтарынан, сезімдері мен қарым - қатынастарынан көрінеді.

Адамгершілік — бұл рухани тәрбие. Адамгершілік - адам бойындағы ең асыл қасиет және адамзат баласының ең жоғарғы мақсатына бағытталады. Бұл қасиет адамды мейірімділікке, Отанын, елін, отбасын сүйуге үйретеді. Егер адамда адамгершілік қасиет болмаса, ол адам өз - өзін сыйламайды.

Рухани - адамгершілік тәрбиесі - өзіндік сананы дамытуға жағдай жасауды, жеке тұлғаның әдеп ұстанымын, оның қоғам өмірінің нормалары мен дәстүрлерімен келістірілетін моральдік қасиеттерін және бағдарларын қалыптастыруды болжайды. Оқушыларды рухани - адамгершілікке тәрбиелеу, болашағына жол сілтеу – бүгінгі қажетті, кезек күттірмес мәселе. Әсіресе, мектеп жасына дейінгі балаларды адамгершілікке тәрбиелеудің мазмұны осы жастағы балалардың ерекшеліктеріне сай келуі тиіс. Негізгі міндет – балалардың жақсы әдет, мінез - құлықын қалыптастыру. Баланың сезіміне әсер ету арқылы ішкі жан дүниесін ояту нәтижесінде оның рухани - адамгершілік қасиеттері қалыптасады. Рухани - адамгершілік құндылықтармен білім жүйесін, және қосымша білім тәрбие беру жүйесін дамытып қалыптастыру жаңа қоғамның дамуындағы мәні зор, маңызды бағыт. Рухани - адамгершілікке тәрбиелеу білім берумен ғана шектелмейді. Тәрбие жолыныңда маңызы зор.

Адамгершілік тақырыбы - мәңгілік. Жас ұрпақтың бойына адамгершілік қасиеттерді сіңіру ата - ана мен ұстаздардың басты міндеті. Адамгершілік әр адамға тән асыл қасиеттер. Адамгершіліктің қайнар бұлағы - халқында, отбасында, олардың өнерлерінде, әдет - ғұрпында. Әр адам адамгершілікті күнделікті тұрмыс - тіршілігінен, өзін қоршаған табиғаттан бойына сіңіреді.

Көрнекті педагог В. Сухомлинский «Егер балаға қуаныш пен бақыт бере білсек, ол бала солай бола алады», — дейді. Демек, шәкіртке жан - жақты терең білім тәрбие беріп, оның жүрегіне адамгершіліктің асыл қасиеттерін үздіксіз ұялата білсек, ертеңгі азамат жеке тұлғаның өзіндік көзқарасының қалыптасуына, айналасымен санасуына ықпал етері сөзсіз.

Рухани - адамгершілік білім және тәрбие беру – жас ұрпақтың бойына өмірдің мәні, сүйіспеншілік, бақыт, сыйластық, татулық, бірлік, төзімділік сынды құндылықтарды дарыту арқылы адамның қоғамда өз орнын табуына, қабілет - дарынының ашыла түсуіне, ақыл - парасатын дамытуына яғни сәнді де мәнді өмір сүруіне қызмет етеді. Адамгершілік тәрбиесі оқушыларды адамгершілік ұғымы, принциптері, мінез-құлық нормалары жайындағы біліммен кемелдеңдіреді. Оқушылар оларды оқып үйренумен шектелмей, оқу, тәрбие, еңбек процесінде іске асырғанда адамгершілік олардың сеніміне айналады. Адамгершілік қатынастар моральдық нормалармен өлшенеді. Моральдың негізгі міндеті - адамның мінез-құлқын тәрбиелеу, осы арқылы олардың бойында әдеп сақтау қатынастарын қалыптастыру, адам мен қоғам арасындағы қатынасты реттеу. Адамгершілік тәрбиесі оқушылардың моральдық сенімдерін, жағымды мінез - құлық дағдылары мен әдеттерін қалыптастырады.

Адамгершілік тәрбиесінің теориялық мәселелері Әл-Фараби, Ыбырай, Абай көптеген ғұлама адамдардың еңбектерінде кеңінен қолданыс тапқан. Әл-Фараби «Адам өз өмірінің қожасы, сондықтан өз бағытын өзі жасауы керек. Ол не нерсеге де ұқыптылықпен қарап, жиған - тергенін орынсыз шашпай, кез келген адамға сырын ашпай, өзінің мақсат мүдделері жөнінде достарымен ғана бөлісіп отыруы керек. Осылайша, өмір сүрген адамның ғана ар-ожданы таза болады» деген.

«Жақсы мінез бен ақыл күші біріксе – бұлар адамгершілік қасиеттер»

(Ы. Алтынсарин)

Бүгінгі таңдағы Қазақстан жайында оқушылардың, тәрбиеленушілердің рухани азаматтық сезімін қалыптастырудың, адамгершілікке негізделген ұлтаралық береке, бірлікті, ынтымақтастықты, бейбітшілікті нығайтудың маңызы зор. Осыған байланысты

тәрбие үрдісінде балаларды, жасөспірімдерді отансүйгіштікке, ерлікке, адалдыққа, елін, жерін қорғауға, шыншылдыққа тәрбиелеу қажет.

Қазіргі жағдайда рухани - азаматтық тәрбиенің өлшемдік көрсеткіштері:

- Өзін-өзі мемлекеттің азаматы ретінде сезінуі;
- Отанына деген сүйіспеншілік сезімінің болуы;
- Мемлекеттік рәміздер мен халықтың дәстүрлерін білу;
- Халықтың өткен тарихын білудің қажеттілігі;
- Қазақ халқының әдет-ұрыптарын сақтау, мәдениеті мен дәстүрлерін зерделеу

қажеттілігі болып табылады.

Тәрбиенің жалпы негізі рухани –азаматтық құндылықтары болуы керек. Рухани - азаматтық құндылықтар үлкен мен кішінің арасындағы шынайы қарым - қатынас кезінде бала бойына дариды. Ал ұстаздың басты мақсаты - өзіндік рухани - азаматтық құндылықтарын баланы бойына дарыта отырып, оның жүрек түкпіріндегі рухани қазынасын жарыққа шығару, әрбір баланы жеке тұлға ретінде жетілдіру үшін оның бойындағы бар құндылықтарды дамыту. Мектептен, сабақтан тыс уақыттағы біздің ісімізді жалғастыратын жеке тұлға болып табылатын тәрбиенушілерді рухани - адамгершілікке, азаматтық жүйеге тоғыстыру. Қосымша білім тәрбие беретін мекеме қабырғасында жақсы тәрбиеленген, саналы білім алған шәкірт өмірде өз орнын табады. Ол үшін ең әуелі ұрпағымызды бала кезінен-ақ ұлттық тәлім - тәрбиеге, рухани адамгершілік әдетке, азаматтық мәдениетке баулу керек. Сонда жас ұрпақ елі үшін елең қағар азамат, имандылық қасиеттерді жақсы білетін азамат болып қалыптасады.

Адамгершіліктің негізі мінез-құлық нормалары мен ережелерінен тұрады. Олар адамдардың іс-қылықтарынан, мінез-құлықтарынан көрінеді, моральдық өзара қарым-қатынастарды басқарады. Отанға деген сүйіспеншілік, қоғам игілігі үшін адам еңбек ету, өзара көмек, сондай-ақ қоғамға тән адамгершіліктің өзге де формалары, бұл-сананың, сезімдердің, мінез-құлық пен өзара қарым-қатынастың бөлінбес элементтері, олардың негізінде қоғамымыздың қоғамдық-экономикалық құндылықтары жатады.

Баланың өмірге белсенді көзқарасының бағыты үлкендер арқылы тәрбиеленеді. Тәрбиелеу, білім беру жұмысының мазмұны мен формалары балалардың мүмкіндігін ескеру арқылы нақтыланады. Адамгершілікке, еңбекке тәрбиелеу күнделікті өмірде, үлкендердің қолдан келетін жұмысты ұйымдастыру процесінде, ойын және оқу ісінде жоспарлы түрде іске асады.

Рухани-адамгершілік тәрбие — бұл дұрыс дағдылар мен өзін-өзі ұстау дағдыларының нормалары, ұйымдағы қарым-қатынас мәдениетінің тұрақтылығын қалыптастырады. Жеке адамның адамгершілік санасының дәрежесі оның мінез-құлқы мен іс әрекетін анықтайды. Сананың қалыптасуы - ол баланың мектепке бармастан бұрын, қоғам туралы алғашқы ұғымдарының қалыптасуына, жақын адамдардың өзара қатынасынан басталады. Баланы жақсы адамгершілік қасиеттерге, мәдениетке тәрбиелеуде тәрбиелі адаммен жолдас болудың әсері күшті екенін халқымыз ежелден бағалай білген. «Жақсымен жолдас болсаң-жетерсің мұратқа, жаманмен жолдас болсаң- қаларсың ұятқа...» «Жаман дос, жолдасын қалдырар жауға» — деген мақалдардан көруге болады. Мақал-мәтелдер, жұмбақ, айтыс, өлеңдер адамгершілік тәрбиенің арқауы. Үлкенді сыйлау адамгершіліктің бір негізі. Адамзаттық құндылықтар бала бойына іс-әрекет барысында, әр түрлі ойындар, хикаялар, ертегілер, қойылымдар арқылы беріледі.

Адамгершілік-адамның рухани байлығы, болашақ ұрпақты ізгілік бесігіне бөлейтін руханият дәуіріне жаңа қадам болып табылады. Адамгершілік тәрбиенің нәтижесі адамдық тәрбие болып табылады. Ол тұлғаның қоғамдық бағалы қасиеттерімен сапалары, қарым-қатынастарында қалыптасады. Адамгершілік қоғамдық сананың ең басты белгілерінің бірі болғандықтан, адамдардың мінез-құлқы, іс-әрекеті, қарым-қатынасы, көзқарасымен сипатталады.

Адамгершілік тақырыбы - мәңгілік. Ол ешқашан ескірмек емес. Адамгершілік әр адамға тән асыл қасиеттер. Адамгершіліктің қайнар бұлағы- халқында, отбасында, олардың өнерлерінде, әдет-ғұрпында. Әр адам адамгершілікті күнделікті тұрмыс - тіршілігінен, өзін

қоршаған табиғаттан бойына сіңіреді. Қай заманда болмасын адамзат алдында тұратын ұлы мұрат-міндеттерінің ең бастысы - өзінің ісін, өмірін жалғастыратын салауатты, саналы ұрпақ тәрбиелеу. Ұрпақ тәрбиесі - келешек қоғам тәрбиесі. Сол келешек қоғам иелерін жан-жақты жетілген, ақыл-парасаты мол, мәдени - ғылыми өрісі озық етіп тәрбиелеу - біздің қоғам алдындағы борышымыз.

Қазір қоғам жан-жақты үйлесімді жетілген жаңа ұрпақты – жаңа адамды тәрбиелеуді талап етеді. Қоғам талабы – заман талабы. Өйткені «Әр адам - өз заманының баласы». Сол себепті адамды заман билейді, заманына сай заңы туындайды.

Тұлғаны рухани – азаматтыққа тәрбиелеудің маңызы зор екенін осыдан көруге болады. Адамгершілік тәрбиенің, адам бойында осы жақсы қасиеттердің болуы, жанұяға, өскен ортасына байланысты. Бала ісінің дұрыс екенін қоштап, оң бағыт беріп, теріс жерін дереу жөндеп, демеп жіберу ата - ана мен тәрбиешіге жүктелер міндет. “Адам бойында жақсы қасиеттер көп болса, оған бақ та, бақытта қонады” деген сөзге сүйенсек, жағымсыз қылық - қасиеттер болса одан арылту қажет. Көптеген қайырымды істер жасап, жақсы мінез - құлықтарды өн бойыңа жинап, ақылдылық танытсаң, міне адамшылдық болғаны.

Осы бағытта құрастырылған жылдық Рухани жаңғыру бағдарламасы бойынша барлық жоспарланған іс шаралар міндетті түрде белсенді өтіп жатқаны барлығымызға мәлім.

2019 жылдың 18 желтоқсан күні «Рухани жаңғыру» кабинетінің жалғасы болатын «Ұлы дала ұлағаты» галереясының салтанатты ашылу рәсімі өтті. Галереяда Еліміздің тарихы және Тәуелсіз Қазақстанның құрылуының негізгі кезеңдері көрсетілген.

Іс-шараның құрметті қонақтары Павлодар облысының білім беру басқармасының тәрбие бөлімінің басшысы Гүлнәр Ибраева, «Нұр ана әлемі» ҚБ-нің төрайымы Бахытжамал Максимова, «Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері», Халықаралық «Алаш» сыйлығының лауреаты Арман Қани, С.Торайғыров атындағы ПМУ-нің профессоры, филология ғылымдарының кандидаты, қазақ тілі кафедрасының меңгерушісі Айман Зейнуллина, «Сарыарқа самалы» облыстық газетінің тілшісі Тілеуберді Сахаба болды.

Оқушылар сарайының әдіскерлері Әсем Аипова мен Жаксыбек Ешимкулов қонақтар және тәрбиеленушілер үшін галерея бойынша алғаш экскурсияны жүргізді.

Галереяда Павлодар облысының петроглифтері, Орхон-енисей жазбалары, Ұлы жібек жолы бейнеленген. Сонымен қатар Қорқыт ата, Қожа Ахмет Яссауи, Домалақ ана, Жошы хан, Әбу Насыр Әль-Фарабидің суреттері және олардың кесенелерінің суреттері де бар. Тәуке хан, Қасым хан, Есім ханның «Жеті жарғы» атты дала заңдардың жинағы қазақ қоғамының тарихи ұйымдастыруын көруге болады.

Қазақ-жоңғар шайқастары панорама арқылы терең тарихқа сыр шертеді. Абылай-хан, Олжабай батыр, Малайсары батыр, Жасыбай батырдың ерліктері де ерекше сипатталған.

Сырым Датұлының, Исатай Тайманұлының, Махамбет Өтемісұлының, Кенесары Қасымұлының және Жанқожа Нұрмұхамедұлының портреттері XVIII-XIX ғасырдағы болған ұлт-азаттық көтерілісті таныстырады.

Галереяның ең ауқымды бөлімі қазақтың зиялы қауымының әлемдік аренаға шығуы, алашордалықтарға арналады.

Ұлы Отан соғысының батырлары да бұл галереяның дәл төрінен орын алды. Олардың ішінде Бауыржан Момышұлы, Талгат Бигельдинов, Әлия Молдағұлова, Мәншүк Маметова, Хиуаз Доспанова, Махмет Қайрабаев, Серікбай Муткенов және т.б.

XX ғасырда еліміздің дамуы Қазақстанның ғылым Академиясының тұңғыш президенті, геолог Қаныш Сатбаевтың еңбектері арқылы көрсетілген. Бұл бөлімде Қаныш Сатбаевтың Қазақстанда тапқан пайдалы қазбалар картасы да бар.

Еліміздің ғарышкерлері Талгат Мұсабаев, Тоқтара Әубәкіров, Айдын Айымбетовтың портреттері және Байқонырдың суреті ғарыштың дамуы бөлімінде орын алған. 1986 жылғы Алматыдағы болған желтоқсан оқиғасы Ляззат Асанова, Ербола Спатаев, Сабиры Мухамеджанова, Қайрат Рысқұлбековтың суреттері айтып тұрғандай.

Заманауи тарих экспозициясында Қазақстан Республикасының Ата Заңы, «Ұлы даланың жеті қыры» мақаласы жеке бейнеленген.

Галереяда барлық суреттер ұлы ойшылдардың нақыл сөздерімен өрнектелген. Оқу жылының ішінде Павлодар облысының мектеп оқушыларына галереяға экскурсиялар

жүргізіледі.

- Бұл біздің еліміздің ешбір жерінде жоқ, бірегей галерея. Ел Тәуелсіздігінің мерекесімен тұспа-тұс келіп отырғаны мені қатты қуантты. Бұл жерде Қазақстанның тарихын, еліміздің тарихи тұлғаларын білуге болады. Өскелең ұрпаққа өз Отанын сүйіп, тарихи мұраны сақтап, өз елінің салт-дәстүрін қадірлеуге шақырамын, - деді С.Торайғыров атындағы ПМУ-нің профессоры. Айман Зейнуллина.

Қорыта келгенде, уақыт талабынан туындап, білім беру жүйесінде болып жатқан өзгерістер баланы тәрбиелеу осы заман талабына сай үйлесімді деңгейді қайта құруды міндеттейді. Тәрбие мен оқу егіз деген сөз бар. «Тәрбие бар жерде ғана сапалы білім саналы ұрпақ болады» деген дана халқымыздың мақал сөзіне сүйенеміз.

ФОРМИРОВАНИЕ «МЯГКИХ» НАВЫКОВ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Паскарь Ирина Петровна
заведующая отделом эстетического
воспитания и развития «Білімпаз» КГКП
«Дворец школьников имени М.М.Катаева»,
управления образования Павлодарской
области, Акимата Павлодарской области

Soft skills — это универсальные навыки, которые помогут ребенку быть успешным, независимо от того, какую профессию он выберет в будущем. Это та база, на которой строится будущее ребенка и его эффективность во всем: от учебы и работы до личных отношений. К ним относится умение мыслить нестандартно, общаться, грамотно распределять время и другие навыки.

Сегодня расскажем о каждом soft skills и объясним, как их развивать. Стоит отметить, что базовые навыки развиваются в течение всей жизни, но заложить их основу можно уже в раннем детстве.

Среди ключевых жизненных навыков (soft skills) можно выделить: четыре «К»

1. Коммуникация
2. Кооперация.
3. Критическое мышление.
4. Креативность.

А теперь подробнее расскажем о каждом навыке.

Коммуникация и Кооперация

Коммуникация-это взаимодействие, связь, общение между живыми существами
Кооперация-Особая форма организации труда, при которой много людей совместно участвуют в одном и том же или же групповая работа.

Мы учим своих детей дружить, сопереживать, договариваться, разрешать конфликты и защищать себя в случае необходимости.

Умение дружить не дается от рождения — ему нужно учиться..

Кроме того, очень важно научить ребенка принимать чужую точку зрения и аргументировать свою, работать в команде и находить общий язык с разными людьми.

Критическое мышление

Развивать критическое мышление можно и нужно с дошкольного возраста и конечно в игровой форме. Специальные игры помогут развитию критического мышления у детей и интеллектуального потенциала ребёнка. Они учат классифицировать, сравнивать,

вычленять общее, оценивать, критически анализировать информацию, уметь делать выводы, принимать продуманные решения, не бояться высказывать своё мнение, уважать и принимать во внимание мнение других, находить причинно-следственные связи.

Креативность.

Развивая креативность, мы учим наших деток достигать поставленной цели, находить выход из кажущейся безвыходной ситуации, использовать обстановку и обстоятельства необычным образом, находить остроумное решение проблемы. Именно поэтому творческие способности нужно развивать с детства.

Для развития этих навыков в своей работе я использую такие игры.

«Хор животных»

Цель: игра направлена на взаимодействие отдельных объединений детей, сплочиванию детских коллективов.

Содержание: Детям предлагается исполнение песенки «В лесу родилась ёлочка» не словами. А звуками животных, изображённых на картинках. Начинают уточки: «Кря-кря-кря-кря! Продолжают коровки: «Му-му-му-му!». Затем поют котятка: «Мяу-мяу-мяу!» Ведущий по очереди показывает на каждую из групп, она продолжает пение. Потом говорит: «Поём все вместе» и общий хор животных заканчивает песню.

«Газета»

Цель: развитие коммуникативных навыков, пре-одоление тактильных барьеров.

Необходимые приспособления: газета.

Содержание: на пол кладут развернутую газету, на которую встают четыре ребенка. Затем газету складывают пополам, все дети должны снова встать на нее. Газету складывают до тех пор, пока кто-то из участников не сможет встать на газету. В процессе игры дети должны понять, что для победы им нужно обняться - тогда расстояние между ними максималь-но сократится.

«Змея»

Цель: развить умение действовать совместно и осуществлять само- и взаимоконтроль за деятельностью; учить доверять и помогать тем, с кем общаешься.

Дети становятся в шеренгу, держатся за руки, определяются кот голова, а кто хвост змеи. Хвост должен догнать голову при этом дети, которые ближе к голове помогают ей убежать, а дети, которые ближе к хвосту помогают догнать. У детей, которые находятся между головой и хвостом задача не расцепиться. Т.е. тело не должно порваться.

Для развития критического мышления детей я провожу игры на уроках обучения грамоте и развития речи.

Игра «Кто кем (чем) будет?»

Цыплёнок-петухом

Мальчик-мужчиной

Телёнок-коровой или быком

Бумага-книгой

Семечко-цветком

Мука-блинчиком

Игра «Третий лишний»

Сова, ворона, лиса

Молоко, сок, хлеб.

Шапка, платок, сапоги.

Игра «Какое что бывает?»

-Что бывает высоким?

-Что бывает длинным?

-Что бывает широким?

Варианты для игр с группой. В игре не менее 6 человек. Один выходит говорит: «Я -пожарная машина», следующие дети должны назвать себя теми предметами, которые связаны с пожарной машиной. Например «Я-шланг», «Я-пожарник», «Я-вода» и становятся рядом с первым игроком в шеренгу. Затем все садятся на места, а у доски остаётся второй игрок. И начинает новую игру.

Игра «Почемучка»

-Почему не нужно прыгать в лужу?

-Почему не нужно кушать сосульки?

Игра «Очевидное-невероятное» Представьте два предмета и найдите между ними как можно больше схожих черт.

Логика

Умение логически мыслить и анализировать — важное качество, которое нужно развивать с самого раннего возраста. Именно развитая логика, способность работать с информацией и выявлять закономерности — то, что будут ценить работодатели в будущем.

Важно еще в дошкольном и младшем школьном возрасте сформировать в ребенке эти качества. Что для этого можно сделать? Развить логику, играть в шахматы и с кубиком Рубика, разгадывать головоломки и sudoku, учиться прогнозировать (например, чем закончится книга) и решать логические задачки. Детей постарше, которые уже хорошо читают и умеют считать, можно познакомить с азами программирования.

Для малышей от 4 лет подойдут простые логические задачки, которые учат:

- искать общие признаки;
- знакомиться с понятием части и целого;
- определять взрослых животных и их малышей;
- решать, кто тяжелее;
- думать, кто/что быстрее;
- рассуждать: правда или вымысел;
- дополнять последовательности;

поворачивать кубик и представлять его грань.

Существует множество способов, с помощью которых мы, педагоги, можем добавить искусство в нашу жизнь. Самые очевидные из них — рисование, лепка, развитие речи, сочинение сказок и многое другое.

Так как мы проводим 1 раз в неделю урок ИЗО и 1 раз в неделю уроки моделирования, я считаю, что сами эти уроки способствуют развитию творческого мышления.

Игра «Гномик»

Цель: развитие воображения.

Участникам даётся инструкция: «Представь себе, что на люстре в комнате сидит Гномик», расскажите, что он может видеть отсюда.» Важно помочь детям сделать описание комнаты с необычной для них пространственной точки видения, нужно, чтобы дети представили недоступные места для их глаз.

Игра «Несуществующая рыба»

Цель: развитие творческого воображения.

Существует множество забавных названий рыб. Например: рыба-пила, рыба-игла, рыба-меч, рыба-кабан, рыба-ангел, рыба-клоун, рыба-луна, рыба-попугай, рыба-лягушка и другие. Предложите участникам придумать и нарисовать свою рыбу. Может быть это будет рыба-дом, рыба-кровать, рыба-арбуз. Как она выглядит, чем питается, где обитает? Говоря о наших детях следует учитывать именно то, что «мягкие» навыки — это то, что начинает впитывать ребенок с первых дней своей жизни, смотря на своих родителей.

Гибкие навыки — это универсальные навыки, которые помогут ребёнку быть успешным, независимо от того, какую профессию он выберет в будущем. Это та база, на которой строится будущее ребёнка и его эффективность во всём: от учёбы и работы до личных отношений.

В целом, необходимо отметить, что развитие Soft skills - личное дело каждого человека и только от самого человека зависит, в какой мере его личные качества помогут сделать успешную карьеру в будущем. Развитые soft skills – залог профессионального успеха в 21 веке и основа гармоничной личности.

Литература:

1. Катаева, Л. Н. Формирование soft skills у обучающихся учреждений дополнительного образования посредством игровой деятельности / Л. Н. Катаева, Н. Н. Терехова. — Текст : непосредственный // Образование и воспитание. — 2020. — № 3 (29). — С. 52-54. — URL: <https://moluch.ru/th/4/archive/168/5328/> (дата обращения: 18.03.2024).

2. Формирование и развитие

«НОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ И СТРАТЕГИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНИЗАЦИЙ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ»

**Чидунчи Елена Иванова,
заместитель руководителя, КГКП
«Дворец школьников имени
М.М.Катаева», управления
образования Павлодарской области,
Акимата Павлодарской области**

Современное образование находится на новом этапе развития – идет его модернизация. Этому способствуют как социальные, так и экономические перемены, происходящие в обществе. Проблема качества дополнительного образования в последние годы приобрела актуальный характер. В общегосударственном плане новое качество образования – это его соответствие современным жизненным потребностям развития страны. Очевидно, что сегодня каждое учреждение в системе дополнительного образования должно поддерживать свою конкурентоспособность, занимая, таким образом, свою индивидуальную нишу в общем образовательном пространстве.

Происходит смена образовательной парадигмы: предлагается иное содержание, иные подходы, право, отношение, поведение, иной педагогический менталитет. Все это свидетельствует о разворачивании инновационных процессов не только в образовании, имеется в виду в школах, но и в учреждениях дополнительного образования. По своей сути учреждения дополнительного образования уже являются инновационными, т.к. творческая деятельность предполагает постоянный поиск новых и более совершенных педагогических методик, приемов и технологий воспитания и формирования юного гражданина Казахстана.

Эффективность деятельности современного учреждения дополнительного образования детей и его любого структурного подразделения напрямую связана с оперативным освоением административными и педагогическими кадрами необходимой инновационной деятельности, заключающейся в разработке и реализации инновационных стратегических документов: программ развития и деятельности учреждения, концепций воспитательной системы, дополнительных образовательных программ, программ научно-экспериментальных площадок, инновационных проектов, программ развития научно-методических служб ОДО. Любая инновационная деятельность требует особых приемов управления, новых методов, средств и форм организации образовательного процесса, мониторинга вводимых инноваций.

На основании реализации Концепции развития дополнительного образования и Концепции развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023 – 2029 годы определены пять новых инициатив и разработаны пути их реализации.

I. Социальное партнерство и политика сотрудничества:

- Открытие клубов, кружков, лабораторий совместно с организациями ТиПО, вузов, организаций культуры и др.:

1. Развитие волонтерства в ОДО - одно из направлений партнерства и политики сотрудничества с неправительственными организациями. Так воспитанники - волонтеры Дворца школьников осуществляют взаимосвязь с Национальной волонтерской сетью, штаб которого расположен в г. Астана, Международной организацией ЮНИСЕФ, Социально-волонтерский центр г.Павлодар. Благодаря которой постоянно проходит онлайн - школа для волонтеров «Я- ВОЛОНТЕР».

2. В целях развития дебатного движения в регионе на базе Дворца школьников организована работа областного штаба. Штаб координирует дебатную деятельность школ, оказывает консультационную помощь, проводит различные обучающие мероприятия. Активное участие школьников в дебатных турнирах позволяет развивать ораторское мастерство, лидерские качества, культуру общения, умение анализировать, рассматривать все точки «за» и «против», находить пути решения рассматриваемых проблем.

Дебатный клуб Дворца школьников ведет политику сотрудничества и с дебатным клубом Veritas, Ақиқат при ПГПУ, с Молодежным общественным объединением «Молодежь за ЗОЖ» по направлениям антикоррупционной службы, волонтерства, Агенством РК по противодействию коррупции по Павлодарской области (совместно проводятся слеты добровольных школьных клубов «Адал ұрпақ», конкурсы, проекты).

3. В марте 2022 года совместно с кафедрой «История Казахстана» Торайгыров Университета и научно - исследовательским археологическим центром имени А.Х. Маргулана на базе Дворца школьников была открыта Археологическая школа, цель которой заключается в совместной научно-исследовательской деятельности, направленной на проведение исследований памятников археологии на территории Северо-Восточного Казахстана и их дальнейшее всестороннее изучение. Ученики школы в течение нескольких месяцев получали теоретические знания и для их применения на практике выехали в археологическую экспедицию на берег озера Бөрілі в районе Аққулы. Данный проект продолжит работу и в этом летнем периоде.

- Привлечение спонсоров, меценатов к поддержке инициативных Start Up.
- Строительство современных объектов дополнительного образования детей.

II. Повышение качества образовательных услуг, увеличение охвата детей

-открытие комьюнити-центров (филиалов) на базе школ Павлодарского региона.

-интеграция общего среднего и дополнительного образования (Реализация совместных проектов: проект «семья и школа», Best school) Проект «Семья и школа» способствует повышению педагогической культуры родителей, укреплению взаимодействия семьи и школы, развитию семейных и национальных традиций.

Проект «Best school» направлен на создание сетевой модели взаимодействия школы и организации дополнительного образования.

Проект способствует увеличению охвата детей и подростков дополнительным образованием. В ходе проекта вырабатывается педагогическая модель приобщения школьников к эстетической и художественной культуре.

-обновление содержания образовательных программ с учетом Stem-технологий, лаборатории робототехники, 3д-моделирование, айти-технологии, научно-исследовательских проектов, проектов «зеленой экономики и др.

III. Сокращение разрыва между качеством услуг в городской и сельской местностях.

-открытие в сельских школах комьюнити-центров (филиалов) внешкольных организаций;

-увеличение размещения государственного заказа на дополнительное образования, в том числе в частных организациях;

-социальное партнерство с волонтерами из числа местных жителей;

-социальное партнерство с крестьянскими хозяйствами района (огородничество, лесничество, фермерство и др.);

-мобильный технопарк, мобильный педагог (выезды с проведением мастер-классов в сельскую зону). Проект «Мобильный педагог» Дворец школьников проводит на протяжении более 10 лет.

IV. Инновационные проекты

Каждая организация образования находится в поиске дополнительных возможностей решения развития внутреннего потенциала молодого поколения на пути его подготовки к жизни в быстро меняющемся мире.

На протяжении 5 лет в рамках Концепции воспитания молодого поколения Павлодарской области действуют областные проекты.

- Областной проект «ЭКОboom» - воспитание молодого поколения в традициях бережного отношения к окружающему миру и природным ресурсам родного края. В реализацию данного проекта вошло открытие кабинета «Зеленых технологий», который оснащен гидропонной установкой с капельным поливом, аквапоникой (круговорот веществ между растениями и рыбами), коллекцией семян растений, произрастающих на территории Павлодарской области и используемых во всем мире в качестве альтернативного источника энергии, цифровой лабораторией RELEON по экологии (исследовательский комплект, который позволяет выполнить более 25 экспериментов по экологии). Осуществляется проектно-исследовательская деятельность.

В течение нескольких лет успешно проводится акция «Твори добро» по сбору пластиковых крышечек, макулатуры. В ней участвуют все школьники области. Все вырученные средства от реализации пластика направлены на благотворительность.

-Областной проект «Family day» - содействие сплочению семьи посредством развития общности интересов. Совместное участие детей и родителей в приготовлении кондитерских изделий по семейным рецептам.

-Областной проект «Адал friends» - проект направлен на моральную поддержку детей, обучающихся на дому, их социальную адаптацию в обществе, проводится в целях формирования у учащихся чувства милосердия, уважения и понимания к людям с ограниченными возможностями.

- Областной проект «Менің туым» - бережное отношение к историческому прошлому, привитие чувства патриотизма и любви к своей Родине, знакомство с историей государственных символов Казахстана, уважение к государственным символам, гордости к историческому прошлому и традициям народов нашей страны.

-Областной проект «Бала-business» - поиск интересных бизнес-идей среди учащихся средних общеобразовательных школ Павлодарской области.

Более 300 организаций образования Павлодарской области с общим охватом 180003 учащихся принимают активное участие в проектах.

Информация, итоги проектов размещаются в социальной сети Интернет на бесплатном приложении Instagram под хэштегами проектов и на Инстаграм страницах школ, Дворца школьников.

Сегодня введены новые инновационные проекты.

Для развития творческих способностей и формирования всесторонне развитой личности подрастающего поколения Дворцом школьников им.М.М.Катаева разработан и реализуется проект «Фестиваль детско-юношеского творчества «Бастау Fest». Фестиваль включает в себя два направления:

- для учащихся школ области - Фестиваль детского творчества «Жас өркен»;

-для студентов колледжей области - Фестиваль творчества студенческой молодежи «Өрен».

В рамках фестиваля проводятся конкурсы вокального и хореографического мастерства, конкурс акынов-айтыс, конкурс инструментальной музыки, конкурс Stand Up, конкурс социальных роликов.

- Проект «Шаги добра». В основе проекта лежит волонтерская деятельность. Проект включает в себя 3 направления:

-социальное волонтерство «Qamqor»

-Духовно-нравственное волонтерство«Asyl Mura»

-Экологическое волонтерство«Taza alem»

Социальное волонтерство «Qamqor»

Участие в акциях «Добра». Это безвозмездная помощь гражданам, нуждающимся в социальной поддержке и социальной помощи.

• Марафон «Үлкенге - құрмет, кішіге - ізет»

• Акция «Неделя Добра»

Духовно-нравственное волонтерство «Asyl Mura».

В данном направлении ребята получают знания по сохранению духовно- культурных и исторических ценностей. Изучение своей истории страны, родного края и тд.

• Марафон «Тарихымызды сақтайық» очистка и уборка парков, скверов и сакральных мест в своей местности.

- Плогинг «Менің жасыл мекенім!» озеленение и благоустройство скверов и парков и т.д в своей местности.

Экологическое волонтерство «Таза алем»

- Экологическая Акция «Зеленный десант» проводится в период проведения традиционных весенних работ по санитарной обрезке, посадке деревьев и благоустройству территорий учреждений, улиц, дворов;

- Долгосрочный Марафон «Десант безопасности»; волонтерский отряд проводят рейды и выходы по проблемным участкам на примере таких как открытые люки, оголенные эл.провода, сухие ветки, незакрепленные и неправильно оборудованные спортплощадки на территории своей местности.

- По инициативе Управления образования Павлодарской области на базе Дворца школьников им.М.М. Катаева в 2021 году был открыт проектный офис «Тәрбие алаңы» с целью совершенствования системы профилактики правонарушений среди несовершеннолетних Павлодарской области.

За время работы офиса было усилено межведомственное взаимодействие с Управлением здравоохранения, информации и общественного развития, развития туризма и спорта, координации занятости и социальных программ Павлодарской области, Департаментом полиции по Павлодарской области и Павлодарским филиалом Общества Красного Полумесяца Республики Казахстан, что позволило увеличить направления методического сопровождения по вопросам эффективного взаимодействия с несовершеннолетними с выраженным и скрытым неблагополучием и поведенческими нарушениями, кризисными состояниями и суицидальным поведением, а также в области профилактики негативных явлений в детской и молодежной среде.

IV. Взаимодействие семьи и школы. «Педагог-Ребенок-Родитель»

В 2022 году проектный офис «Тәрбие алаңы» открыл кабинет психологической помощи «SENIM ROOM». Приоритетное направление деятельности кабинета: оказание своевременной квалифицированной консультативно-методической, психологической и психокоррекционной помощи детям, их родителям, а также педагогам и психологам образовательных учреждений по вопросам развития, обучения и воспитания и социально - психологической реабилитации и адаптации.

В рамках оказания социально-психологической, юридической и материальной помощи семьям, находящимся в трудной жизненной ситуации, ппроектный офис «Тәрбие алаңы» запустил в работу социально-педагогическую площадку - диалоговое окно «Ашық алаңы». На сегодняшний день разработан четкий алгоритм проведения диалоговых окон.

Главными участниками заседаний диалоговых окон стали родители, у которых в виду жизненных причин возникли проблемы. Основная задача площадки - помощь семьям в поиске выхода из трудной жизненной ситуации. Встречи проходят под председательством заместителей акимов по социальным вопросам.

Апробируя Концепцию воспитания и внедряя ее в практику, а также изучив ситуацию области по духовно-нравственному воспитанию подростков пришли к необходимости создания проекта «Аққу».

- Клуб девочек «Аққу» - это форма объединения девочек подросткового возраста 12-17 лет общеобразовательных школ города Павлодара и Павлодарской области, имеющих общие интересы, направленные на самосовершенствование, развитие личности, формирование навыков здорового образа жизни, изучение национальных традиций.

-В сентябре 2022 года разработан областной проект для мальчиков «Мирас».

-Для организации совместного досуга детей и родителей во Дворце школьников внедрен проект – Астроночь. Более тысячи любителей астрономии собирается в вечернее время. Участники знакомятся с обсерваторией Дворца школьников, уникальным оборудованием, позволяющим проводить астронаблюдения. Для гостей действуют несколько площадок: смотровая зона, где установлен телескоп – рефрактор; купол обсерватории, где находится основной телескоп автоматизированной конфигурации; планетарий, в котором показывали трейлеры научно - популярных фильмов.

Сегодня невозможно представить образовательную, научно-методическую,

культурно-досуговую деятельность Дворца школьников без сотрудничества с административными, государственными учреждениями, общеобразовательными организациями, организациями дополнительного образования, ВУЗами, общественными организациями. Только совместными усилиями, на основе взаимных интересов мы обеспечиваем полноту и цельность образования. Именно объединение разного типа ресурсов (интеллектуальных, кадровых, финансовых, организационных, информационных, технических) позволяет использовать более широкий спектр возможностей, новые образовательные технологии и дает качественный результат.

Жизнь не стоит на месте. Развиваясь, любое общество всегда находится в состоянии движения, реформирования, и мы вместе с ней. Наши педагоги дополнительного образования инициативны, креативны, позитивны и способны рассмотреть в каждом ребенке творческую личность, используя традиционные методы и инновационные технологии.

Список литературы:

1. Филоненко Л.А. Система дополнительного образования в едином образовательном пространстве // Современные научные исследования и инновации. 2022. № 2 [Электронный ресурс]. URL: <https://web.snauka.ru/issues/2022/02/97699>.
2. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 19 февраля 2019 года № 81 «Об утверждении Концептуальных подходов к развитию дополнительного образования детей в Республики Казахстан».
3. Менеджмент в системе инновационной деятельности Дворца школьников им М.М. Катаева, 2022. [Электронный ресурс] URL: <https://rcdo.kz/publ/10065-menedzhmet-v-sisteme-innovacionnoj-dejatelnosti-dvorca-shkolnikov-im-mmkataeva.html>.